

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מנחות ב

דפים נג-קי

הקובץ הזה מופץ חינם

ומצווה להעבירו ולסייע בהפצתו חינם

ניתן לרכוש ספר מודפס בקישור זה

לקבלת מסכתות אחרות ובכל עניין

ניתן לפנות בוואצאפ 050-6877088

בקי ציור

ללמוד להבין ולזכור

על

מסכת מנחות ח"ב
(דפים נג-קי)

סיכום הסוגיות בלשון שווה לכל נפש, מסייע.
ללמוד ולהכיר את מבנה הסוגיות כהכנה ללימוד.
להבין ולהשכיל את ענייני הסוגיות במהלך הלימוד.
ולזכור היטב פרטי הסוגיות ידי חזרות לאחר הלימוד.

המילים המודגשות הן תמצית הסוגיות ועל ידן
ניתן לחזור על כל סוגיה בזמן קצר פעמים רבות
ולרכוש ידיעה אמיתית וקניין גמור בתלמוד

נדפס לראשונה בעזרת ה' יתברך בשנת ה'תשס"ג
וכעת יו"ל במהדורה חדשה מאירת עיניים עם הרבה שיפורים
חודש אדר ה'תשפ"ו

©

יצחק אהרן הורביץ, רחוב פלדמן 8 בני ברק

bekitsur1@gmail.com

כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזֵכֶר עוֹלָם יְהִי צְדִיק

אאמו"ר

**איש ישר תוכו כברו ורב פעלים
שקד כל ימיו על התורה ועל העבודה
התמסר בכל לבו ומאודו למשפחתו
האיר פנים ואהוב מאוד על הבריות**

הר"ר יעקב אליהו הלוי הורביץ ז"ל

ב"ר יצחק אהרן הלוי ז"ל

**נולד בברנוביץ ביום י"א באדר ב' תרפ"ז
ונלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה בן צ"ח שנים
ביום הפורים י"ד באדר תשפ"ה**

תנצב"ה

כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזָכַר עוֹלָם יְהִיָּה צַדִּיק

מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

נלב"ע ל' מנחם-אב תשפ"א

ר' ראובן ב"ר צבי ברן ז"ל

ומרת רזה (שושנה זיסל)

ב"ר שמעון ז"ל

תנצב"ה

מתוך הסכמות שהתקבלו לחיבור זה

עלתה בידו להעלות על הכתב "בקיצור" כפי השם שנתן לכתביו אלו לסכם במועט המחזיק את המרובה את מהלך הסוגיות עם עומק ההבנה בהם. (הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל, ראש ישיבת בית מאיר).

הנה מודעת זאת בכל הארץ, ערך חן יקרת החיבור הנפלא הנקרא "בקיצור" אשר בו נתקיים באופן מושלם דברי חז"ל לעולם ישנה אדם לתלמידיו בדרך קצרה כאשר נפרש בפני הלומדים מהלך דברי הגמרא משולבים בדברי רש"י ותוס' בבהירות נפלאה. וה"בקיצור" מועיל הן להשגה והן לחזרה ולשינון והן לזכרון העניינים הנלמדים למען יעמדו ימים רבים. והנה מזה שני מחזורים על סדר לימוד הדף היומי רבים מאוד נאותים לאור החיבור הזה וחוזרים ומבקשים מי יראנו טוב לחזור ולהפיץ הדברים לתועלת הלומדים בכלל וללומדי הדף היומי בפרט וברור שכל המביא אליו את דברי הברכה האלה יאחזנה ולא ירפנה ויהי בפיו כדבש למתוק. (הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א, ראש ישיבת בית מאיר).

ומתוך הספר הזה יבואו בדרך קצרה להבנת הסוגיה ולהקיף הסוגיה לכל צדדיה ופרטיה והוא תועלת מרובה מאד וגם יש בספר תועלת מרובה לאותם שכבר למדו שיוכלו לחזור על הסוגיות בזמן קצר והוא תועלת גדולה למען יתקיים תלמודו בידו ולכן אמינא לפעלא טבא. (הגאון רבי דוד כהן שליט"א, ראש ישיבת חברון).

מתוך מכתבים שהתקבלו מלומדי ה"בקיצור"

מלא התפעלות אני מאופן סיכום וניתוח העניינים בקונטרס תחזקנה ידיכם וחילכם לאורייתא כה יוסיף וכה יתן אשמח לדעת אם יש להשיג על מסכתות קודמות בתודה והערצה, הנעזר בקונטרס רבות בהכנת שיעור דף היומי. (הגה"ח רבי יצחק ישעיה וייס, ראש ישיבת אלכסנדר).

הצלחת ליצור את יצירת הדור ... אני ורבים אחרים מצליחים להתמיד בלימוד הדף היומי . לא היתה עוד יצירה מעין זו בעבר ולא בהווה ... לדעתי תרומתך אינה רק להווה העכשווי, בבוא היום בעוד שנים כאשר תוציא זאת בעז"ה בספרים מאוגדים הרי זה יהיה חלק מהותי של לומדי הגמרא באשר הם. (י.ש).

ברצוני להביע את הערכתי למפעל החשוב שלכם, אני מוצא את הסיכומים כטובים ביותר הקיימים היום הן מבחינת הבהירות והן מבחינת הצגת הדברים. (מ.ר).

כאשר התחלתי את הסיבוב השלישי במפעל הדף היומי חשתי עייפות החומר ואיני יודע עד מתי הייתי סוחב כאשר התוועדתי לא מזמן ל"בקיצור" הוא נסך בי כוחות ונטע בי שמחה מרובה בלימוד, כמדומני שאיני היחיד ואולי יש כמותי מאות ויותר. (ע.א).

כידוע ישנם כיום כמה וכמה ספרי עזר המסייעים ללומד התלמוד ... ברם מניסיוני בהוראת התלמוד ... מזה כמה עשורים, כלי עזר אלו לבדם אינם יכולים להביא לדרך המחשבה התלמודית להבנת עומק הסוגיות, לא די בתרגום והסבר קצר בצידו, הם זקוקים להנחיה מעמיקה יותר שתעניק להם תמונה מקיפה של מבנה הסוגייה והטענות המרכזיות המוצעות בה. משום כך התלהבתי כל כך מעבודת הרב הורביץ בחוברת "בקיצור" ואף נמנית עליהן באופן אישי, שכן בעבודה מקיפה זו מציע הרב הורביץ בלשון מובנת לכל את עקרי הסוגייה בדרך שכל תלמיד יכול להבינה לאשורה ולתפוס את התמונה הכללית של מהלך זרימת הסוגייה. (א.ק).

בשנה האחרונה ... אני מעיין דרך קבע בחוברת "בקיצור" ... ברצוני לציין כי אני מוצא עניין רב בחוברת המסכמת הבהירות ובתמציתיות את הסוגיה הנדונה. סיכום זה מדגיש את העניינים העיקריים בסוגיה ומאפשר לחזור בזמן קצר יחסית על סוגיה מורכבת העיון בחוברת "בקיצור" מסייע לשינון הסוגיה לאחר לימודה ולהבנת עקרונותיה טרם לימודה. (מ.ל).

אקדמות מילין

כידוע, יסוד ההלכה היהודית הוא התלמוד הבבלי, וכבר נקבע כי חתימת התלמוד היא סוף הוראה המחייבת את כל ישראל בכל מקומותיהם. ואולם, דרכו של התלמוד דרך עמוקה היא מאוד, ואין התלמוד ספר הלכות פסוקות אשר ירוץ בהן הקורא ויבין מיד את מסקנות הסוגיות. ברוב המקומות לא יגיע הלומד להבנת ההלכה על בוריה אלא אם כן יהיה שותף במהלך המשא ומתן שהביא להכרעת ההלכה, וזאת על ידי מאמץ רב להבין כל עניין ועניין. והתלמוד הזה רחב מאוד, והבנת כל עניין בו אורכת זמן רב, עד שמעטים הם הזוכים להעמיס אותו או את רובו על שכלם.

כלפי העניין הזה, החלטתי לגשת אל המלאכה הגדולה הזו, לסייע לעצמי ולאחרים, לעשות לכל הפחות השתדלות כדי להגיע אל המטרה הנכספת, והיא ידיעה רחבה ומקיפה בתלמוד הבבלי.

ניתן לחלק את הדרך אל המטרה הזו לשלושה חלקים, והם: ללמוד, להבין, ולזכור.

ללמוד בעניין הלימוד הורו לנו חז"ל (פסחים ג, ב), לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ועניין "דרך קצרה" מבואר במסכת עירובין (נג, ב), שהיא הדרך המהירה ביותר להגיע אל המטרה, כלומר תחילת הלימוד לא תהיה בדרך מסורבלת ועיקשת, המרחיקה את מטרת הלימוד, שהוא ידיעת העניינים, אלא בדרך הקלה ביותר.

ואף כי שבחו חז"ל את העיון העמוק הבא על ידי עמל ויגיעה, עד שאמרו (ברכות ו, ב), אגרא דשמעתא סברא, כבר הזהירו ואמרו (שם סג, ב), לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יגהה, הרי שתחילה יש ללמוד באופן הקל ביותר, ובכך לקנות את דברי התורה, ורק לאחר מכן להעמיק בה.

להבין ובוודאי שאין הכוונה שמתחילה יש לקרוא את דברי התורה בלא להבין כלל, כי הקורא ואינו מבין מה שהוא קורא, אף אם משמיע הדברים בקול ובנעימה רבה, אין זה לימוד כלל, ואינו עדיף מציוץ הציפורים ושאר בעלי חיים, ועליו ועל שכמותו תמהו חז"ל בכמה מקומות (כגון שבת קיג, א), גמרא גמור זמורתא תהא? אלא הדרך הנכונה היא, שגם בתחילת לימודו יבין היטב את הדברים שלומד, לכל הפחות כפשוטם.

ולזכור

מי שלמד והבין אך לא השכיל לקיים הדברים בידו, מלבד מה שמראה שמזלזל בלימודו, ואינו מייקרו לשמור עליו, אפשר שכלל אין להחשיב את פועלו עד עתה כלימוד, וכמו שפירש רש"י (ברכות ו, ב) בעניין מה שאמרו אגרא דפרקא ריהטא, עיקר קבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר למוד. מבואר בדברי רש"י אלו, שמי שאינו יכול להעמיד גרסתו ולומר השמועה כתקנה לאחר זמן, אינו מקבל כלל שכר על הלימוד, אף אם באותה שעה ששמע הדבר עדיין ידע לאומרו כראוי.

בקיצור

החיבור הזה מטרתו לסייע ללומדים בשלושת העניינים הללו, הקריאה בו תוליך את הלומד בדרך הקצרה ביותר לידיעת העניינים השונים, כשהם מוסברים בדרך ברורה ומובנת, וזאת אף כהכנה לקראת לימוד הסוגיות בפנים. לאחר מכן יוכל הלומד להסתייע בחיבור זה לצורך חזרה על העניינים בזמן קצר. בנוסף, ניתן לקרוא את המילים המודגשות בפני עצמן, שהן התמצית של כל עניין, וכך לחזור על העניינים בדרך מהירה עוד יותר.

ואסיים במה שמובא משם הגאון מוילנא נ"ע (עליות אליהו בהערה ט"ז), ששני תלמידי חכמים למדו משניות וחזרו עד שידעו בעל פה כל המשניות, אחד מהם היה חוזר על לשון המשנה עד שהיה רגיל על לשונו בעל פה כל המשניות, והאחד חזר על תוכן כל המשניות בלא סגנון הלשון. והלכו שניהם לשאול את פי הגאון נ"ע איזה דרך ישרה שיבור לו האדם בזה. והשיב להם, כי לדעת תוכן עמקות המשנה טוב יותר מלדעת הלשון בעל פה ולא העניינים על בורים. והוסיף לומר, כי אך תורה שבכתב נכון לדעת הלשון בלי מגרעת, אבל תורה שבעל פה עיקרה לדעת הדינים והמשפט על בורים.

בקי צור

מסכת מנחות ח"ב

דפים נג-קי

פרק המישי כל המנחות באות מצה

דף נג

כלומר תשגיח עליה שתהיה בהכשרה, יש ללמוד דין נוסף, והוא, שהלש את המנחה, מצווה לשומרה שלא תחמיץ, וזאת על ידי שיעסוק בבצק כל הזמן, ולא יניח את העיסה לתפוח].

ורק שתי מנחות יוצאות בדין הזה **מכלל שאר המנחות, כי פירשה בהן התורה שהן באות חמץ.**

א. מין אחד מארבעה מיני לחמים הבאים עם התודה, שנאמר בו, "על חלת לחם חמץ וקריב קרבנו על זבח תודת שְלִמְיוּ".

ב. שתי הלחם, שנאמר בהן, "ממוֹשְבֵיתֵיכֶם תביאו לחם תנופה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חֻמֵץ תִּאֲפֶינָה בַּפּוּרִים לָהֶּם".

"מצות תאכל. לא תאפה חמץ"

כבר נתבאר, שדין זה, שהמנחות באות מצה ולא חמץ, מעכב את הכשרן אף בדיעבד, למד מהכתוב "תִּהְיֶינָה".

אבל אין ללמוד דין זה מהכתוב "לא תאפה חמץ", כי מהכתוב הזה היה מקום ללמוד דברים אחרים.

א. [מתקיף לה רב חסדא ואימא] "לא תאפה חמץ" אלא שיאור.

כלומר, הכתוב בא ללמד, שדווקא חמץ

רוב המנחות באות מצה

כל המנחות [חוץ ממין חמץ שבתודה ושתי הלחם]¹, אינן באות חמץ אלא מצה².

במקצת מהמנחות הדבר מפורש בהן עצמן, כגון במנחת מאפה תנור, שנאמר בה, "חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן", וכן במנחת מחבת, שנאמר בה, "מצה תהיה".

אולם גם שאר המנחות שלא נתפרש הדין הזה בהן עצמן, דינן כן, כי הן בכלל הכתוב, "וזאת תורת המנחה תקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח", ובאותו עניין נאמר, "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל", ללמד שאינן באות חמץ אלא מצה.

ואין הדבר הזה רק מצווה לכתחילה, אלא הוא מעכב אף בדיעבד, שנאמר בכתוב "מצה תהיה", וכל מקום שנאמר לשון הויה, הרי זה מעכב³, ולכן, אם נעשית המנחה חמץ, היא פסולה. [ומתוך שלא נאמר רק "היא", אלא "תהיה" כמו תחיה,

הוספות

¹ שתי הלחם ניחא דכילל להו בהדי שאר מנחות דאיקרי מנחה. אבל לחמי תודה לא אקרי מנחה. ומכל מקום נקט להו הכא לאשמועינן דינא שבאות חמץ. [תוס']

² מתוך פירוש רש"י משמע שסוגיתנו מבאר דין זה שהמנחות באות מצה ולא חמץ. אולם רבינו תם מפרש, שסוגיה זו באה ללמד, מניין שהמנחות באות מצה ולא שיאור או חלוט, אבל שהן באות מצה ולא חמץ יש ללמוד ממקום אחר. [תוס']

³ ואף על גב דכתיב במחבת "מצה תהיה", ילפינן בכל המנחות מ"זאת תורת", דכל היכא דאיכא מצוה במצה, איכא נמי עיכובא. [תוס']

בידו, כי דווקא "לא תאפה חמץ" נאמר, אבל חלוט מותר.

ג. [מתקיף לה רבינא ואימא] **"לא תאפה חמץ", למיקם גברא בלאו בעלמא ואיפסולי לא מיפסלא.**

כלומר, לא בא הכתוב הזה ללמד את דין המנחה, אם נפסלת בכך שנעשית חמץ או לא, אלא ללמד, שאסור לעשות כן, והעושה כן עובר בלא תעשה. [ורק משום שנאמר "תהיה", יש ללמוד, שדין איסור חימוץ המנחה מעכב את הכשרה, ואם נעשית חמץ, היא פסולה].

מעלת הייחוס

כשאמרו לרבי פרידא, שרבי עזרא עומד בשער ביתו, ורוצה להיכנס, הזכירו את שמו של רבי עזרא עם כל יחוסו, כלומר, רבי עזרא בן בנו של רבי אבטולס, שהיה דור עשירי לרבי אלעזר בן עזריה, שהיה דור עשירי לעזרא הסופר.

ואמר על כך **רבי פרידא** – מאי כולי האי, [כלומר אין צורך להזכיר את ייחוסו, כי הכל תלוי בו עצמו]. **אי בר אוריין הוא** [=אם בן תורה הוא] **יאאי** [=הרי הגון]. **וכן אי בר אוריין הוא ובר אבהן** [=בן תורה ובן גדולים] **יאאי** [=הרי הגון]. **אבל אי בר אבהן הוא ולא בר**

גמור לא יאפו את המנחות, אבל הן באות שיאור, שאינו חמץ גמור¹.

והכוונה לבצק שהחל להיסדק סדקים דקים **קקרני חגבים, וכדעת רבי יהודה, האומר, שאינו נחשב חמץ גמור, אלא תחילת חימוץ, [ולכן לדעתו, בפסח יש לשרוף חמץ כזה, אבל האוכלו פטור].** אבל לדעת רבי מאיר, בצק כזה דינו כחמץ גמור, [ולכן לדעתו, האוכלו בפסח חייב כרת].

אבל אין הכוונה לבצק שהכסיפו פניו, כי לדברי הכל בצק כזה אינו נחשב כתחילת חימוץ, שכן לדעת רבי יהודה הוא נחשב כמצה גמורה, ולדעת רבי מאיר, הוא נחשב כחמץ גמור, [ולכן לדעתו, האוכלו בפסח לוקה את הארבעים].

ב. [מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא] **"לא תאפה חמץ" אלא חלוט.**

כלומר הכתוב בא ללמד, שדווקא חמץ לא יאפו את המנחות, אבל מותר לחולטן במים רותחים².

ולא בא הכתוב הזה לעניין מנחות שנאמר בהן שיעשו רבוכה [=במים רותחים], [כמנחת חביתין שנאמר בה **"מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָהּ"**], כי **במקום שפירש הכתוב רביכה, הדבר חובה, אבל בשאר מנחות שלא פירש הכתוב רביכה, הרוצה לעשותן כן, הרשות**

הוספות

¹ לפירוש רבינו תם לפי האמת שיאור פסול למנחות, מהכתוב "תהיה", ודרשה זו מהכתוב "לא תאפה חמץ", היא, אם לא היה הכתוב "יתהיה", שאז לא היינו למדים מכאן ששיאור אסור אלא מותר.

² לפירוש רבינו תם לפי האמת חלוט פסול לרוב מנחות, מהכתוב "תהיה", ודרשה זו מהכתוב "לא תאפה חמץ", היא, אם לא היה הכתוב "יתהיה", שאז לא היינו למדים מכאן שחלוט אסור אלא מותר.

מאדירים – אלו **המצרים**, שנאמר "נשפך ברוחך פסמו ים צללו פעופרת במים אדירים".

באדירים – אלו **מים**, שנאמר "מקלות מים רבים אדירים משפרי ים".

**יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד לידיד
בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים**

יבא ידיד – זה **שלמה המלך**, שנאמר, "וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידיד בבעבור הים".

בן ידיד – זה **אברהם**, שנאמר, "מה לידידי בביתי", [והכוונה לאברהם כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ויבנה ידיד – זה **בית המקדש**, שנאמר, "מה ידידות משפנותי".

לידיד – זה **הקב"ה**, שנאמר, "אשירה נא לידידי".

בחלקו של ידיד – זה **בנימין**, שנאמר, "לבנימן אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו".

ויתכפרו בו ידידים – אלו **ישראל**, שנאמר "נתתי את ידידות נפשי בכף איביה".

ביאור ברכת המילה

אחר המילה מברכים, "בא"י אמ"ה. אשר קדש ידיד מבטן. וחוק בשארו שם. וצאצאיו חתם

אוריין [=בן גדולים ואינו בן תורה] **אש תאכלנו**.

וכשאמרו לרבי פרידא, שרבי עזרא הוא בר אוריין, אמר שיכניסוהו אליו.

מי הודיע תחילה את שם ה' בעולם

כשראה רבי פרידא את רבי עזרא, שעכירא דעתיה [=שהיה בצער], פתח בדבר אגדה, וביאר את הכתוב הבא, "אמרתי לה' [אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה] א-ד-נ-י א-תה [אני הודעתך בעולם, על ידי שיחדתי את שמך בעולם, החזק לי טובה על כך. עונה לה הקב"ה] טובתי בל עליך. [איני מחזיק לך טובה על כך, אלא] לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם [אלו אברהם יצחק ויעקב, שהודיעוני בעולם תחילה]".

וכשמע רבי עזרא את רבי פרידא מזכיר בדבריו "ואדירי", נזכר גם הוא באגדה בעניין "אדיר", ובאגדות הדומות לה, כמבואר להלן.

יבא אדיר ופרע לאדירים מאדירים באדירים

יבא אדיר – זה **הקדוש ברוך הוא**, שנאמר, "מקלות מים רבים אדירים משפרי ים אדיר במרום ה'".

ויפרע לאדירים – אלו **ישראל**, שנאמר "ואדירי כל חפצי בם".

הוספות

¹ יליע אם גם בזה הכל תלוי בו עצמו, שכל שאינו בן תורה ראוי להיות למאכל האש. או רק זה שהוא בן גדולים, ונקל היה לו ללכת בעקבותיהם ולא הלך, אש תאכלנו, אבל מי שאינו בן גדולים, אף שאינו בן תורה, לא ישרף. שוב הראוני שהמהרש"א כתב כמו הצד השני.

יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים

יבא טוב – זה **משה** שנאמר, "ויתלד בן ויתרא אותו כי טוב הוא".

ויקבל טוב – זו **תורה** שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזבו".

מטוב – זה **הקב"ה**, שנאמר, "טוב ה' לכל".

לטובים – אלו **ישראל**, שנאמר, "היטיבה ה' לטובים". [ובוודאי על ישראל נאמרה הבקשה הזו].

יבא זה ויקבל זאת מזה לעם זו

יבא זה – זה **משה**, שנאמר, "כי זה מִשֶׁה הָאִישׁ".

ויקבל זאת – זו **התורה** שנאמר "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל".

מזה – זה **הקב"ה**, שנאמר "זֶה אֶל-לִי וְאֲנֹהוּ".

לעם זו – אלו **ישראל**, שנאמר "עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיִתִּי".

"מִה לִּידִידִי בְּבֵיתִי עֲשׂוֹתָהּ הַמְזֻמָּתָה הַרְבִּים וּבִשְׂרָף קִדְשׁ יַעֲבֹרוּ מֵעֲלֶיךָ כִּי רָעַתְכִי אֲזַע תַּעֲלֹזִי. זֵית רַעֲנָן יָפֵה פְרִי תֹאֵר קָרָא ה' שְׂמִיךְ לְקוֹל הַמוֹלָה גְדֹלָה הַצִּית אֵשׁ עָלֶיהָ וְרָעוּ דְלִיּוֹתָיו" [ירמיה י"א ט"ו-ט"ז]

באות ברית קדש. על פן בשכר זאת. א-ל חי חלקנו צורנו. צנה (נ"א צנה) להציל ידידות שארנו משחת. למען בריתו אשר שם בבשרנו. בא"י פורת הברית".

< פירוש רבינו תם :

"אשר קדש ידד מבטון" – זה אברהם, שנקרא ידד, כנ"ל. והוא נתקדש מן הבטון, כמו שדרשו חכמים מהכתוב "כי ידעתינו", שהכוונה לידיעה שקודם היצירה בבטון, [כמו שנאמר בירמיה "בִּטְרָם אֲצַרְדָּה בְּטָטוֹן יְדַעְתִּידָה"].

"וחוק בשארו שם" – זה יצחק שהוא שארו של אברהם, וכבר קודם שנולד, הקב"ה חקק וקרא לו בשם יצחק.

"וְאֲצַאֲנִיו חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קְדֹשׁ" – זה יעקב, שכן צאצאים הם הבנים, שנאמר, [בישעיה כ"ב כ"ד] "וְתִלְוּ עֲלֵיו כָּל כְּבוֹד בֵּית אָבִיו הַצִּאֲצָאִים וְהַצְּפֹעוֹת כָּל כְּלֵי הַקֶּטָן מִכְלֵי הָאֵגוֹנוֹת וְעַד כָּל כְּלֵי הַנְּבִלִים" ותרגם יונתן "ויסתמכון עלוהי כל יקירי בית אבוהי בניא ובני בניא מרברביא ועד דעדקיא מכהניא לבשי אפודא ועד בני לוי אחדי נבליא" ויעקב היה בנו של יצחק.

< ויש מפרשים :

"אשר קדש ידד מבטון" – זה יצחק. [ונקרא ידד, על שם "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק". והוא נתקדש למצוה זו מבטון, קודם שנולד, שנאמר, "ויאמר אקים אבל שרה אשתך ילדת לך בו וקראת את שמו יצחק וחקמתי את בריתי אתו [היינו המילה] לברית עולם לזרעו אחריו"].

"וחוק בשארו שם" – זה יעקב.

"וְאֲצַאֲנִיו חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קְדֹשׁ" – אלו השבטים.

פירות עד זמן גדול, אבל אז טוען פירות הרבה. א"נ אין מתבשל מעט מעט כשאר אילנות, אלא בסופו כולן יחד], אף ישראל אחריתם ותכליתם, בסופם.

ולדעת רבי חייא ברבי חנינא, גם את הדבר הזה אמר הקב"ה לאברהם – "לקול המוֹלָה" [כמו חמלה], כלומר את קולך שמעתי, וחמלתי עליהם. תחילה אמרתי שישתעבדו לארבע מלכיות, כל אחת ואחת כשיעור ארבע מלכיות של עכשיו, ונמצא שהיתה הגלות ארוכה פי ארבע], ועתה אמרתי, שלא ישתעבדו לכל מלכות אלא כפי שהוא עכשיו. א"נ תחילה אמרתי שישתעבדו לארבע מלכיות בזה אחר זה, והיתה הגלות ארוכה, ועתה אמרתי, שישתעבדו לכולן בבת אחת, כלומר באותו זמן יתפזרו בין ארבע המלכויות, מקצתם משועבדים לזו ומקצתם לזו.

אבל לדעת רבי חנינא בר פפא – הכתוב הזה, "לקול המוֹלָה גְדֹלָה הַצִּית אֵשׁ עָלֶיהָ וַרְעוּ דְלִוְתֵיּוֹ", מתפרש בעניין אחר, והוא, שלקול דבריהם ומילותיהם – "המוֹלָה" כמו מילה] של המרגלים, נתרועעו ונשברו דליותיהם [=כוחם וגאון עוזם] של ישראל –] "הצית אש עליה ורעו דליותיו". שכך אמרו המרגלים, "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא מִמָּנוּ", [אל תקרי "מִמָּנוּ" אלא "ממנו"], כביכול, שאפילו בעל הבית [הקב"ה], אינו יכול להוציא כליו משם, [שבני כנען חזקים ממנו].

למה נמשלו ישראל לזית

דרש רבי יצחק: בשעה שחרב בית המקדש מצאו הקב"ה לאברהם אבינו שהיה עומד בבית המקדש.

אמר לו הקב"ה – "מה לידידי בביתי".

אמר אברהם – על עיסקי בני באתי. [לתבוע את הצלתם].

אמר הקב"ה – בניך חטאו וגלו.

אמר אברהם – שמא בשוגג חטאו.

אמר הקב"ה – "עֲשׂוֹתָהּ הַמְזֻמָּתָה" כלומר כל מעשיהם במזיד ובכוונה.

אמר אברהם – שמא מיעוטן חטאו.

אמר הקב"ה – "הַרְבִּים".

אמר אברהם – היה לך לזכור [זכות] ברית מילה.

אמר הקב"ה – "וּבִשְׂרָ קָדְשׁ יַעֲבְרוּ מַעֲלָדֶיךָ", כלומר שהעבירו מעליהם את המילה.

אמר אברהם – שמא אם המתנת להם, היו חוזרים בתשובה.

אמר הקב"ה – "כִּי רָעַתְכִי אֲזַ תַּעֲלֹאֵי", כלומר אם הייתי מניחם היו חוטאים יותר, שכן בשעת עליצותם ושלוותם מחזיקים יותר ברעתם ולא חוזרים בהם".

מיד הניח אברהם ידיו על ראשו, והיה צועק ובוכה, ואמר – שמא חס ושלום אין להם תקנה.

יצתה בת קול ואמרה לו – "זֵית רָעָן יָפָה פְּרִי תֹאֵר קָרָא ה' שְׁמֵךְ", כלומר, כשם שזית, אחריתו ותכליתו בסופו, [שאינו טוען

ישראל אין חוזרים למוטב אלא על ידי יסורים.

החמצת המנחות הבאות חמץ

כבר נתבאר, שאחד ממיני לחמי תודה, וכן שתי הלחם, באים חמץ, ונחלקו חכמים, באיזה אופן יש להחמיץ את העיסה.

לדעת רבי יהושע בן לוי – לומר לך, מה זית אין עליו נושרים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטילה עולמית, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

ולדעת רבי יוחנן – לומר לך, מה זית אינו מוציא שמנו אלא על ידי כתיתה, אף

הטעם שעדיף לעשות כדעת רבי יהודה	הטעם שעדיף לעשות כדעת רבי מאיר	אופן העשיה	
אין החימוץ יפה כי לא נעשה על ידי שאור גמור.	המנחה באה משיעור עשרון סולת כהוגן, בלא חשש שחסר ממנו או יתר ממנו.	תחילה מביא סולת בשיעור עישרון, ונותן בכלי [של העשרון]. ולאחר מכן, כשבא לעשות את העיסה ולחמצה, נוטל תחילה מעט מהסולת, ולש בפני עצמו. ואחר כך מטמינו בשאר העיסה. ועל ידי שהיתה העיסה הקטנה בתוך הגדולה, היתה הקטנה מתחממת ומחמיצה, וחוזרת ומחמיצה את כל העיסה הגדולה.	דעת רבי מאיר
החימוץ נעשה יפה יפה.	יש לחוש שאין כאן מידה של עשרון סולת. כי אם העיסה של השאור נעשית מהרבה מים ומעט קמח, אין בה סולת כשיעור שהיה צריך לתת במקומה למלא את מידת העשרון, ואם העיסה של השאור נעשית ממעט מים והרבה קמח, יש בה סולת יותר מהשיעור שהיה צריך לתת במקומה למלא את מידת העשרון.	מתחילה מביא שאור מחומץ יפה, ונותנו בכלי של העשרון, להיות חלק מהמנחה. ולאחר מכן מוסיף וממלא את המידה סולת, ולש הכל יחד והשאור מחמץ את כל העיסה.	דעת רבי יהודה

ההחמצה יפה כל כך], ולא את החסרון שיש באופן העשייה כדעת רבי יהודה, [שיתכן שהסולת מרובה מעשרון או מעוטה ממנו].

והוא, על ידי שתחילה יביאו סולת בשיעור עשרון, ואחר כך יטלו ממנה מעט לעשותו

אופן שגזרו חכמים שלא יחמיצו את המנחות הבאות חמץ

< ללשון ראשון בפירוש רש"י.

מעיקר הדין, יש אופן אחר שניתן להחמיץ בו את המנחה, בלא שיהיה בה את החסרון שיש באופן העשייה כדעת רבי מאיר, [שאינו

יפה, והוא יהיה חלק מן המנחה, ולאחר מכן יוסיף וימלא את הכלי בסולת, אלא מאחר שהשאור אינו סולת אלא עיסה, כשהיא נעשית עבה, ממעט מים והרבה סולת, יש בה יותר סולת ממה שהיה במקומה אם היו נותנים סולת שאינו עיסה, וכשהיא נעשית רכה, מהרבה מים ומעט סולת, יש בה פחות סולת ממה שהיה במקומה אם היו נותנים סולת שאינו עיסה, וכדי לברר כמה נחסר או יתר, יקחו מהסולת שבמידה, ויעשו ממנו עיסה כעיסת השאור, אם הוא עבה, גם אותה יעשו עבה, ואם הוא רך, גם אותה יעשו רכה, וכך כשיחזירו את אותה עיסה שניה למידה, יראו בכמה היא יתרה או חסרה ממה שהיתה כשהיתה סולת, וידעו שכמו כן מידת השאור יתרה או חסרה ממה שהיתה כשהיתה סולת, וכפי השיעור הזה יוסיפו סולת למנחה, או ימעטו סולת מהמנחה.

אולם חכמים גזרו שלא לעשות זאת, [דילמא אתי לאיתויי מעלמא, כלומר], שמא לא יעשו את הבדיקה הזו על ידי לישת מעט סולת מהמנחה, אלא על ידי לישת סולת אחרת, ויתנו אותה לתוך המנחה לדעת כמה חסרה או יתרה, ותתערב אותה סולת אחרת במנחה, ונמצא סולת שאינו מן המנחה מעורב בה.

לכמות שהיתה משערינן

כבר נתבאר, שכשנותן לעשרון שאור, ומוסיף עליו סולת למלא את העשרון, יתכן

שאור, אבל לא יחמיצו אותו בתוך העיסה הגדולה, [כדעת רבי מאיר], אלא יחמיצו אותו במקום חמימות, או בעיסה אחרת שכבר התחמצה יפה, ובכך תהא אותה עיסה קטנה שנטלה מהעשרון כשאור גמור, וכשיחזיר אותה לסולת של העשרון, תחמיץ אותו יפה.

אולם חכמים גזרו שלא לעשות זאת, [דילמא אתי לאיתויי מעלמא, כלומר], כי אם היו עושים כן, שמחמצים מעט מהעיסה במקום אחר, [ולא בתוכה], ומחזירים אותה לעיסה אחר שהתחמצה במקום אחר, הרוואה שמביאים אותה ממקום אחר ללוש אותה עם העשרון, ואינו מודד עכשיו את העשרון שלא יהיה יתר ממדתו, סבור שהוא מוסיף על העשרון, ואין השאור הזה ממנו, ועל ידי זה יבוא להביא שאור ממקום אחר גם למנחה שיש בה עשרון שלם, ולא הוציאו ממנה מעט לעשות ממנו שאור, ובכך יבואו להביא מנחות שיש בהם יותר מעשרון, ובאמת הן פסולות.

< ללשון שני בפירוש רש"י.

מעיקר הדין יש אופן אחר שניתן להחמיץ בו את המנחה, בלא שיהיה בה את החסרון שיש באופן העשייה כדעת רבי מאיר, [שאין ההחמצה יפה כל כך], ולא את החסרון שיש באופן העשייה כדעת רבי יהודה, [שיתכן שהסולת מרובה מעשרון או מעוטה ממנו].

והוא, שיתן בכלי של העשרון שאור גמור, [של בצק העשוי מסולת ומים], שמחמץ

תפוחים אינם עושים את העיסה לחמץ גמור². [ולכן מחמיצים אותם כדעת רבי מאיר או כדעת רבי יהודה].

לדעת רבי חנינא בן גמליאל [או רבי חנינא בן תרדיון] – מחמיצים את שתי הלחם בתפוחים³.

עיסה של חולין שהחמיצה על ידי תרומה

עיסה של חולין, שהחמיצו אותה על ידי שאור של תרומה, אף על פי שהשאור אינו אלא מיעוט בכל העיסה, כל העיסה נידונית כתרומה, כי מאחר שהשאור מחמיץ את כל העיסה, אינו בטל בה.

ולא רק שאור גמור שעושה את העיסה חמץ גמור דינו כן, **אלא אף דבר שמחמיץ את העיסה קצת** דינו כן, כי מאחר שמחמיץ קצת את כולה, ונותן טעם בכולה, אינו בטל בה.

ולכן, תפוח של תרומה, שריסקוהו ונתנוהו

שאינו כאן מידה של עשרון מכוונת, כי יתכן שבשאור יש פחות סולת ממה שהיה ראוי לתת במקומו, או יותר סולת ממה שהיה ראוי לתת במקומו, ואם אין בו סולת כפי השיעור שהיה ראוי לתת במקומו, אין מידת המנחה עשרון מכוון.

ובארו זאת רבה ורב יוסף, שאף על פי שעתה השאור הוא עיסה ולא סולת, ויש בו מידה הראויה להשלמת העשרון, אין דנים אותו כפי מה שהוא עכשיו, אלא כפי מידת הסולת שהיתה בו תחילה, [=לכמות שהן היתה משערין]⁴.

דף נד

להחמיץ את שני הלחם [ומיין חמץ שבתודה] **בתפוחים**

לדעת תנא קמא – אין מחמיצים את שתי הלחם [ומיין חמץ שבתודה] **בתפוחים, כי**

הוספת

¹ מתוך סוגית הגמרא משמע, שגם רבי מאיר, וגם רבי יהודה מודים לכך. אולם התוס' [בדף נ"ד] פירשו, שכל זה נאמר לדעת רבי מאיר, אבל לדעת רבי יהודה, כשנותן בכלי עיסה, דנים אותה כפי שיעורה עתה, ולא כפי מה שהיה תחילה. ולכן לדעתו, כשנותן מעט שאור, והשאיר סולת, אין לחוש כלל שאין כאן שיעור עשרון, כי כפי מה שנתן יש בו שיעור עשרון בדיוק. עוד כתבו התוס', שאין ללמוד מכאן, שבכל מקום לדעת רבי מאיר השיעור הוא כפי מה שהיה בתחילה, ולדעת רבי יהודה כפי מה שהוא עכשיו, כי רק לענין מנחות נחלקו, מחמת הכתובים, רבי מאיר אמר, "עשרון סולת" אמר רחמנא, ולא עשרון עיסה, ולכן יש לתת דווקא עשרון מסולת, כפי שהיא סולת ולא עיסה, ורבי יהודה אומר, שגם עיסה סולת קרויה סולת, ולכן גם בנתינת עיסה לפי שיעור עשרון, הדבר כשר.

² דלא הוי חמץ מעליא, דמי פירות אין מחמיצין, כך פירש בקונטרס. ומסקינן הכא דלכולי עלמא הוי חמץ נוקשה לכל הפחות ... ותימה דבסוף פרק כל שעה משמע, שנחלקו בזה אבבי ורבא, והלכה כרבא שמי פירות אין מחמיצין כלל ... ומפרש רבינו תם דכשנילושה במי פירות בפני עצמן בלא תערובת מים אין מחמיצין אבל כי איכא מים בהדיהו מחמיצין. וכן מוכח ... ובירושלמי משמע דמי פירות אפילו בפני עצמן מחמיצין ... ושמא ... סברי כאבבי דאמר מחמיצין אפילו בפני עצמן ... וקי"ל כרבא דשרי. ולפירוש זה מותר ללוש עיסה בביצים בפסח ובלבד שלא יערב במים אבל מלח שרי ... ומיהו יש לנטות ולהחמיר לדלועם אפילו בלא מים נהי דחמץ גמור לא הוי נוקשה מיהא הוי ... [תוס'].

³ יתכן שלדעה זו, מאחר שניתן להחמיצם בתפוחים, כך יש לעשות לכתחילה, כי בהחמצת על ידי חלק מהמנחה עצמה יש חסרון בכל אחד מהאופנים כמבואר לעיל, אבל בהחמצה על ידי תפוחים, אין שום חשש, כי יתן למנחה סולת בשיעור עשרון מכוון, ותוספת התפוחים אינה נחשבת כיתר על השיעור, כי אינה סולת. ויל"ע בזה.

קמח, ולפיכך, אין לך קשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא², כי כשהוא מוחק את היוצא, [על ידי האגודל והזרת], נושר מן הקמח יותר מדאי, ונעשה הקומץ חסר.

אולם לדעת רבי יצחק בר אבדימי – אין המנחה הזו נקמצת כשהיא קמח אלא כשהיא עיסה, שכן אף שאסור לתת בה שמן, מים מותר לתת בה, ואם כן, עושים ממנה עיסה של סולת ומים, וניתן לקומצה כשאר המנחות הנקמצות בעודן סולת.

< מתחילה אמרו, שנחלקו, באיזה אופן משערים את מידת הקומץ.

- לדעת רבי אילא שיעור הקומץ הוא כפי שהיה בעודו סולת ולפיכך אם יערב בו מים לא יהיה בקומצו סולת באותה מידה שהיה בה אם לא היה מעורב במים ולפיכך הקמיצה פסולה³.

- ולדעת רבי יצחק בר אבדימי, שיעור הקומץ הוא כפי שהוא עתה ואם עתה מעורב בו מים כפי מה שהוא נקמץ עם המים כך הוא שיעורו.

< ולמסקנה, יתכן שלדברי הכל משערים את הקומץ כפי שהוא עכשיו, אבל נחלקו, אם מותר לבלול את המנחה במים.

בתוך עיסה של חולין להחמיצו, לדברי הכל, כל העיסה נידונית כתרומה מחמתו ואסורה לישראל¹, ואף לדעת תנא קמא [לעיל], האומר, שתפוחים אינם מחמיצים את העיסה להיות חמץ גמור.

קמיצת מנחת חוטא

כבר נתבאר בפרקים קודמים, שהקומץ את המנחה, קומץ בשלוש האצבעות האמצעיות, ומוחק את כל היוצא מהן לחוץ, על ידי האגודל מצד אחד, ועל ידי הזרת מצד אחר.

והנה, כל המנחות, הן אלו הנקמצות אפיויות, והן אלו הנקמצות בעודן סולת, ניתן לקמוץ מהן באופן שלא יפול מהן מהצדדים אלא מה שמוחק, כי אינן נקמצות כשהן קמח, שהוא מתפורר, ועלול ליפול ממנו יותר מדאי, ולהיות חסר מהקומץ, כי הן נקמצות כשהן אפיויות או כשהן סולת בלולה בשמן [כלומר בצק].

אבל מנחת חוטא אינה נקמצת אפיויה, וגם אינה נקמצת בלולה בשמן, כי נאמר בה "לא ישים עליה שמן".

ולדעת רבי אילא – היא נקמצת כשהיא

הוספות

¹ משנה היא במסכת תרומות. ואמרינן עלה בגמרא בירושלמי, תני, רבי יוסי מתיר. [אמר] רבי אחא [אמר] רבי אבהו בשם רבי יוסי בר רבי חנינא, מה פליגא, במחמץ במימיו, אבל במחמץ בגופו מותר. רבי יוסי בדעתיה, כמה דו תמן אין תבשילו ברוו, כן אומר אין חימוצו חימוצו ברוו, פירוש כשם דשרי גבי שבת בישול שאינו ברוו, דתני בפרק כירה גבי ביצה לא יפקיענה בסודרין ורב יוסי מתיר, כך מתיר כאן בחימוץ שאינו גמור. [תוס'].

² קצת קשה, דלעיל בסוף פרק קמא הוה ליה למתניא, גבי מחבת ומרחשת זו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש. [תוס'].

³ אבל במנחת סולת מודה הוא, שאין איסור לערב בה שמן קודם הקמיצה, [ולכן אין קמיצתה דבר קשה]. כי מנחה שאמרה בה תורה לבלולה בשמן, כך היא נקמצת עם שמנה, אבל מנחת חוטא שלא אמרה בה תורה לבלולה במים, כשהיא נבללת במים, ונשתנה שיעורה מחמת כן, היא פסולה.

ביצה, אף על פי שתפח ועתה יש בו כשיעור, אינו מטמא טומאת אוכלים [מהתורה]. אבל חכמים תיקנו, שיטמא טומאת אוכלים. ותקנה זו, לא רק בדבר שיש בו טומאת אוכלים מהתורה, אלא אף בפגול ונותר, שמטמאים את הידים מתקנת חכמים, אם מתחילה לא היה בהם שיעור, ותפחו ועמדו על השיעור, מטמאים את הידים].

< ומסקנת הסוגיה,

א. כשמתחילה היה בבשר כשיעור, ואחר כך נצטמק לפחות מכשיעור, מאחר שאין בו כשיעור, לדברי הכל, אינו מטמא טומאת אוכלים.

ב. וכשמתחילה לא היה בו כשיעור, ואחר כך תפח ועמד על השיעור, לדברי הכל, מעיקר הדין אינו מטמא טומאת אוכלים כי מה שתפח אינו [איסור], אלא מים בעלמא שבלע, ואינו מגוף הדבר, אבל תקנת חכמים היא, שיהא מטמא טומאת אוכלים, ולכן מטמא טומאת אוכלים מדרבנן.

ג. וכשמתחילה היה בו כשיעור, ואחר כך נצטמק לפחות מכשיעור, ובטל מתורת טומאת אוכלים, ואחר כך חזר ותפח, נחלקו חכמים,

לדעת רב ורבי חייה ורבי יוחנן – דנים אותו כפי מה שהוא עכשיו, ומאחר שעתה יש בו כשיעור, וגם מתחילה היה בו כשיעור, ודאי

- לדעת רבי אילא, מאחר שנקראת מנחה זו "וְתִרְבָּהּ", אין לערב בה שום דבר, שתהא חרבה מכל דבר¹.

- ולדעת רבי יצחק בר אבדימי, לא נקראת המנחה הזו חרבה, אלא משמך המוזכר בכתוב הזה לעניין שאר מנחות, "וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְתִרְבָּהּ", אבל מים מותר לתת בה.

בשר שתפח או צמק [לעניין טומאה]

< שיעור אוכל, לטומאת אוכלים הוא כשיעור ביצה. ובתחילת הסוגיה אמרו, שנחלקו חכמים בדין זה, כשמתחילה היה בבשר כשיעור, ואחר כך נצטמק לפחות מהשיעור. או שתחילה לא היה בו כשיעור, ואחר כך תפח ועמד על השיעור,

לדעת רב ורבי חייה ורבי יוחנן – דנים אותו כפי מה שהוא עכשיו, אם עכשיו יש בו כשיעור ביצה, אף על פי שבא לו השיעור על ידי תפיחה, הרי זה מטמא טומאת אוכלים. ואם עכשיו אין בו כשיעור ביצה, אף על פי שהיה לו ונצטמק, אינו מטמא טומאת אוכלים.

ולדעת שמואל ורבי שמעון ברבי ורבי שמעון בן לקיש – דנים אותו כפי מה שהיה קודם שנשתנה, אם מתחילה היה בו כשיעור ביצה, אף על פי שעכשיו נצטמק ואין בו שיעור, הרי זה מטמא טומאת אוכלים. ואם מתחילה לא היה בו כשיעור

הוספות

¹ ואפילו רבי שמעון בן לקיש שאמר [בדף כ"ג] הוא עצמו משכשכו בשיירי הלוג, היינו אחר קמיצה, אבל קודם קמיצה לא. [תוס'].

אבל **מעשרותיו מקולקלים**, כי מתוך השנים שנתן למעשר, אין מעשר אלא כפי הצריך להוציא את השמונה לחולין, [כלומר תשע עשיריות של אחד], אבל השאר, [אחד ועוד עשירית], הן טבל¹.

וכן **הממעט במעשרות**, כגון שנותן חצי של אחד מעשר למעשר, **מעשרותיו מתוקנים**, כלומר, החצי שנתן למעשר, מעשר גמור הוא, להתיר חמישה מתוך השאר, אבל **פירותיו מקולקלים**, כי ארבעה ומחצה מהנותרים הם טבל, ונמצא שבתשעה ומחצה שעליהם הפריש את המעשר, יש חולין וטבל מעורבים.

שיעור תרומה גדולה

מדין תורה, אין שיעור לתרומה גדולה, וכל שיעור שיתן, הרי זה תרומה גדולה לפטור את שאר התבואה, ואפילו **חיטה אחת** שמוציא לתרומה, **פוטר** אלף כור חטים.

אבל **חכמים תקנו לה שיעור**. **עין יפה**, אחד מארבעים. **עין בינונית**, אחד מחמישים. **ועין רעה**, אחד מששים.

לפי ששיעורה מדברי חכמים, אין צריך **למדוד את התבואה** לדייק בשיעור הזה, **וניתן לתרום מאומד**², כלומר **לפי ראות העין**, ואף אם ירבה יותר מהשיעור אין בדבר קלקול.

שיעור תרומת מעשר

שיעור תרומת מעשר מפורש בתורה, שהוא

כל השיעור שיש בו עתה הוא מגופו, **והרי זה מטמא טומאת אוכלים מהתורה**, ואין לומר כיון שנדחה נדחה, **כי אין דין דיחוי באיסורים**. [והוא הדין לעניין מאכלות אסורים, כגון פיגול ונותר וחלב, שהיה בהם כשיעור, וצמקו, וחזרו ותפחו, שהאוכלם חייב כרת מהתורה].

ולדעת שמואל ורבי שמעון רבי ורבי שמעון בן לקיש – דנים אותו כדין מצומק שתפח, כי כשהצטמק נדחה מדין טומאת אוכלים מהתורה, ואף על פי שאחר כך כשחזר ותפח, מגופו תפח, מכל מקום, מאחר שנדחה פעם אחת מתורת טומאת אוכלים, שוב אינו חוזר לה, **כי יש דין דיחוי באיסורים**, ולכן כשחזר ותפח אחר שהיה מצומק, **אינו מטמא טומאת אוכלים אלא מדרבנן**. [ודבריהם נדחו מברייתא].

שיעור מעשר ראשון

מעשר ראשון הוא **אחד מעשרה מהתבואה** [אחר הוצאת תרומה גדולה], כלומר מכל עשרה, אחד ניתן למעשר ותשעה יוצאים לחולין על ידו.

אבל המרבה במעשרות, כגון שנותן שנים מעשרה למעשר, **פירותיו מתוקנים**, כי נתן די מעשר עבור השמונה, [שכן להוציא תשעה לחולין צריך לתת אחד למעשר, ולהוציא שמונה לחולין צריך לתת תשע עשיריות של אחד למעשר, וכאן כנגד שמונה נתן שנים],

הוספות

¹ ונראה דלית ליה לאבא אלעזר בן גומל מרבה במעשרות. [תוס'].

² מצוה לעשות מאומד דמתוך שירא שלא לפחות נוטל בעין יפה. [תוס'].

מגרוגרות [=תאנים יבשים שצמקו וכווצו].

ואם כן, כשבא לעשר מהתאנים על הגרוגרות, אם יעשר לפי מניין, עשר תאנים על תשעים גרוגרות, יהא המעשר מרובה יותר, מאשר אם יעשר לפי מידה, כגון קב תאנים על תשעה קבין גרוגרות, כי כשיעשר לפי מידה, לא יהיו אלא חמש תאנים על תשעים גרוגרות.

וכשבא לעשר מהגרוגרות על התאנים, אם יעשר לפי מידה, כגון קב גרוגרות על תשעה קבין תאנים, יהא המעשר מרובה יותר, מאשר אם יעשר לפי מניין, עשר גרוגרות על תשעים תאנים, כי כשיעשר לפי מידה, יהיו עשרים גרוגרות על תשעים תאנים.

< ולעניין תרומה שניטלת באומד, ואין בה קלקול אם ירבה לתת יותר מדאי.

לדעת תנא קמא – תמיד יתן באופן שתהא התרומה מרובה, כלומר, כשתורם מהתאנים יתרום לפי מניין, וכשתורם מהגרוגרות יתרום לפי מידה.

ויתכן שלדעת רבי אלעזר ברבי יוסי – מאחר שניתן להחזיר את הגרוגרות לקדמותן על ידי שליקה, יש לדון כאילו הן תאנים, ואין צריך לתרום לפי מידה אלא לפי מניין.

< ולעניין מעשר, שאין לעשר יותר מאחד

אחד מעשרה מהמעשר, [כלומר עשירית מהמעשר], שנאמר, "וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתֶם וְהִנְחַלְתֶּם וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר".

ולדעת רוב החכמים, ובכללם רבי אליעזר ברבי יוסי – שיעור תרומת מעשר הוא אחד מעשרה בדיוק, לא פחות ולא יותר, וכשם שהמרבה או ממעט במעשרות מקלקל הוא כך המרבה או ממעט בתרומת מעשר, מקלקל הוא, [המרבה בתרומה מקלקל אותה והממעט בתרומה מקלקל את השאר].

ולדעת אבא אלעזר בן גומל – נאמר "וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם" בלשון רבים, ללמד, שהכתוב הזה, המלמד שתרומה ניטלת במחשבה¹,² מדבר בשתי תרומות, תרומה גדולה, ותרומת מעשר, וכשם שהושוו לעניין זה, שהם ניטלות במחשבה, כך הושוו לעניין זה, ששתיהן ניטלות באומד³ ולא במידה, ושתייהן ניטלות בעין יפה, ולפיכך **אם הרבה על השיעור לא קלקל את הפירות⁴.**

תרומות ומעשרות מתאנים על גרוגרות או מגרוגרות על תאנים

תאנים גדולות בנפחן, לכל הפחות פי שנים

הוספות

¹ פירש בקונטרס ... נותן ענינו בצד זה ואוכל בצד זה, שרצונו לומר משום דכתיב "ונחשב", מותר לאכול בלא הפרשה, ואף בלא אמירה, על ידי שנותן ענינו בצד זה ואוכל בצד אחר ... עוד פירש לשון אחר ... שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש יהיו תרומה, ודי בה אף על פי שעתה אינו מפריש כלום, אבל דיבור צריך והא דשרי בלא הפרשה קרי מחשבה ... [תוס'].

² ונראה דרבנן לא פליגי אמחשבה, ובאומד דווקא פליגי ... ומתוך פירוש הקונטרס בבכורות משמע, דבמחשבה [נמ] פליגי ... [תוס'].

³ ונראה לפרש דאף לאבא אלעזר בן גומל נמי לא ילפי אלא דמועיל אומד, ולא שתהא מצוה באומד ... אי"נ מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד היא תרומה, אבל אין מצוה לעשות מאומד, [והוא אמר מצוה] ... [תוס'].

⁴ 'ותוס' כתבו שאף בשאר מעשרות לדעתו מותר להרבות.

לדעת תנא קמא שהוא אבא אלעזר בן גומל – מאחר שניתן להרבות בתרומה הזו, ולתת בעין יפה, תמיד **יתן באופן שתהא התרומה מרובה**, כלומר, כשתורם מהתאנים יתרום לפי מניין, וכשתורם מהגרורות יתרום לפי מידה, כפי שנתבאר לעניין תרומה גדולה.

אבל לדעת האומרים שאין להרבות בתרומה הזו – דינה כפי שנתבאר לעניין מעשר. **שם תמיד משערים דבר לפי מה שהוא עכשיו, יש לעשר לפי מידה ולא לפי מניין**, כי עכשיו הגרורות מצומקות, ואינן שוות לתאנים ואם יעשר לפי מניין אין זה חלק אחד מעשרה. **ואם תמיד משערים דבר לפי מה שהיה מתחילתו, יש לעשר לפי מניין**, כי מתחילה גם הגרורות היו כמו התאנים, ואם כן כשמעשר תשע תאנים על גרורת אחת או להיפך, הרי זה מעשר אחד מעשרה.

ולדעת רבי אלעזר ברבי יוסי – אף אם תמיד משערים דבר כמו שהוא עכשיו, יש לעשר תאנים וגרורות לפי מניין, כי גרורות שונות משאר דברים שנשתנו, שהן יכולות לחזור לקדמותן על ידי שליקה, ולכן, אף אם שאר דברים נידונים כמו שהם עתה, את הגרורות יש לדון כמו שהיו בתחילה, שהן שוות לתאנים.

דף נה

הבא לתרום תאנים וגרורות

אמרו חכמים במקום שיש כהן לתת לו את

מעשרה, שלא יהיו המעשרות מקולקלים [כמבואר לעיל], לא נתפרש בסוגיה, היאך מעשרים, אם לפי מידה, או לפי מניין, אולם מתוך הסוגיה משמע.

שם תמיד משערים דבר לפי מה שהוא עכשיו – יש לעשר לפי מידה ולא לפי מניין, כי עכשיו הגרורות מצומקות, ואינן שוות לתאנים ואם יעשר לפי מניין אין זה חלק אחד מעשרה.

ואם תמיד משערים דבר לפי מה שהיה מתחילתו – יש לעשר לפי מניין, כי מתחילה גם הגרורות היו כמו התאנים, ואם כן כשמעשר תשע תאנים על גרורת אחת או להיפך, הרי זה מעשר אחד מעשרה.

וכל זה לדעת תנא קמא, אבל לדעת רבי אלעזר ברבי יוסי, אף אם תמיד משערים דבר כמו שהוא עכשיו, יש לעשר תאנים וגרורות לפי מניין, כי גרורות שונות משאר דברים שנשתנו, שהן יכולות לחזור לקדמותן על ידי שליקה, ולכן, אף אם שאר דברים נידונים כמו שהם עתה, את הגרורות יש לדון כמו שהיו בתחילה, שהן שוות לתאנים.

ולפי מה שכתבו התוס', שלדעת אבא אלעזר בן גומל מותר להרבות במעשרות, אף בזה יתן תמיד באופן שבו המעשר מרובה, כלומר, כשתורם מהתאנים יתרום לפי מניין, וכשתורם מהגרורות יתרום לפי מידה, כפי שנתבאר לעניין תרומה גדולה.

< **לעניין תרומת מעשר.**

א. הרישא היא דעת תנא אחד, והסיפא היא דעת תנא שני, שהם חולקים זה על זה.
ב. הרישא מדברת באופן אחד, והסיפא מדברת באופן אחר, ובכל אחד מהאופנים הדין שונה.

יש להעמידה בשני אופנים [דרך ב'], **ולא על פי שני תנאים** [דרך א'], שכן בגמרא יש ברייתא שניתן ליישבה בשני הדרכים הללו, והעמידו אותה בשני אופנים [הרישא כשאין כהן והסיפא כשיש כהן].

איסורי חמץ בעשיית המנחות הבאות מצה

א. "כל המנחה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לוֹ לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ" [ויקרא ב' י"א].

מכאן שכל המנחות [חוץ משתי הלחם¹], אסורות להיעשות חמץ, [והעושה אותן חמץ לוקה], ולכן יש ללוש אותן בפורים, ולשמר אותן שלא יחמיצו.

ב. "וְזֹאת תִּזְרֹת הַמִּנְחָה ... לֹא תֵאָפֶה חֻמֶּץ" [ויקרא ו' ז'-י].

הכתוב הזה מלמד, שאסור לאפות את המנחה חמץ.

ומאחר שאפיה היתה בכלל שאר עשיות המנחה, שאיסורן להיעשות חמץ למד מהכתוב הקודם, ויצאה מהכלל, ללמד, שחייבים עליה בפני עצמה, [כלומר כשעשה את המנחה חמץ, מלבד חיובו על העשיה,

התרומה מיד יש לתרום מהיפה שבתבואה ובמקום שאין כהן לתת לו את התרומה מיד יש לתרום מהמתקיים שבתבואה כדי שלא יתקלקל עד שיבוא כהן.

ולעניין תנאים וגורגרות, התנאים יפות יותר מהגורגרות, והגורגרות מתקיימות יותר מהתנאים.

ולפיכך הבא לתרום גורגרות ותנאים :

במקום שיש כהן – תרום מן התנאים על הגורגרות [לפי מניין כני"ל] כי התנאים יפות הן. [זה הדין הלמד מהסיפא של הברייתא].

אבל במקום שאין כהן – אם במקום הזה אין רגילים לעשות מהתנאים גורגרות, לא יתרום מהתנאים, כי אינן מתקיימות הרבה, ועד שיבוא כהן יתקלקלו, ולכן **יתרום מהגורגרות** [לפי מידה או לפי מניין כני"ל]. **אבל אם** במקום הזה רגילים לעשות מהתנאים גורגרות, **יתרום מהתנאים**, כי הן יפות יותר, ויתכן שבקרוב יבוא כהן ויתן לו, ואף אם יראה שעומדות להתקלקל, ועוד לא בא כהן, עדיין יוכל לקיימן, על ידי שיעשה אותן, [הוא או אחרים], גורגרות. [זה דין הרישא של הברייתא].

סתירה בתוך משנה או ברייתא

כשיש סתירה במשנה או ברייתא בין הרישא והסיפא, וניתן ליישבה באחד משני הדרכים הבאים.

¹ הוספות

¹ ומין חמץ שבתודה, שמפורש בהן שבאות חמץ, כפי שנתבאר לעיל.

מכאן, שלא רק קודם קמיצה אסור לחמץ את המנחות הללו, אלא אף אחר הקמיצה, אסור לחמץ את שיירי המנחה, הניתנים לכהנים.

[ואין לומר, שהכתוב הזה בא ללמד רק על איסור אפיית חלק הכהנים חמץ, ולא ללמד על איסור אפיית המנחה עצמה קודם קמיצה, שהוא אסור כמבואר באות ב', כי אם כן, היה צריך לכתוב "חֶלְקָם לֹא תֵאָפֶה חֻמֵץ", אבל מאחר שתחילה נכתב "לֹא תֵאָפֶה חֻמֵץ", ורק אחר כך נכתב "חֶלְקָם", יש ללמוד שהאיסור מדבר גם באפיית המנחה קודם שקמצה וגם באפיית חלקם].

מניין ששחיטת החטאת בצפון העזרה³

בארבע מקומות כתבה תורה, ששחיטת החטאת תהא במקום שחיטת העולה, כלומר בצפון העזרה. ולהלן נבאר בעזה"י מדוע נאמר הדין הזה ארבע פעמים.

א. בפרשת צו [ויקרא ו' י"ח], נאמר, "זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה [כלומר בצפון העזרה]⁴ תשחט החטאת".

ואם היה כתוב זה לבדו, היינו למדים מכאן, שתורה אחת לכל החטאות, [בין

חייב גם על האפיה בפני עצמה], לא על עצמה בלבד יצאה ללמד אלא על הכלל כולו יצאה ללמד, שעל כל אחת מעשיות המנחה כמותה, [שהוא מעשה חשוב בפני עצמו], חייבים עליה בפני עצמה, [שזו אחת משלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן, כל דבר שהיה בכלל, ויצא ללמד, לא על עצמו בלבד יצא ללמד, אלא על הכלל כולו יצא ללמד], ולכן, חייבים אחת על לישתה חמץ, ואחת על עריכתה חמץ, ואחת על אפייתה חמץ, ואחת על קיטופה [החלקת פניה במים] חמץ¹.

[ואין לומר שהכתובים הללו ידרשו בדין כלל ופרט הכתוב הראשון הוא כלל "לא תעֲשֶׂה חֻמֵץ", כל העשיות, והכתוב השני הוא פרט "לא תֵאָפֶה חֻמֵץ", אפיה בלבד. וכל כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, ולא תאסר אלא האפיה. והטעם שאין לומר כן, כי מאחר שהכלל והפרט אינם כתובים בסמוך זה לזה, אלא בפרשות נפרדות, אינם נדרשים בכלל ופרט, שכל כלל ופרט המרוחקים זה מזה, אין דנים אותם בכלל ופרט²].

ג. "לא תֵאָפֶה חֻמֵץ חֶלְקָם" [ויקרא ו' י"ז].

הוספות

¹ ואם תאמר, אם התרו בו על כל מעשה שלא יעשה, אפילו אפה וחזר ואפה יתחייב שתיים ... ואם לא התרו בו אלא התרא אחת על הכל מדוע יתחייב על כל אחד ... ויש לומר, שאפילו אם התרו בו על כל אחת, צריך הכתוב ללמד שחייב, כי מאחר שנעשה דבר אחד בחמץ, כבר נפסלה המנחה, והיינו אומרים שמעתה יהיה פטור על מעשה נוסף, כי המחמץ מנחה פסולה פטור, קא משמע לך, שכשהפטור הוא פסול חמוץ, חייב גם על החימוץ השני. [על פי התוס'].

² תימה, לרבא דאמר דנין ... מאי איכא למימר. ויש לומר, דהתם דווקא דנין, לפי שהוא בחדא פרשתא, אבל הכא, דחד בויקרא, וחד בצו את אהרן, הוו בתרי עניינים, ומודה דאין דנים כדאמר בפסחים ... אפילו למאן דאמר דנין, הני מילי בחד עניינא, אבל בתרי ענייני לא ... [תוס'].

³ עקרי העניין הזה מבוארים כאן בסוגיה, אולם במסכת זבחים דף מ"ח הם מבוארים בפירוט יתר, ולכן, כדי שיהיה העניין בשלימות, העתקתי לכאן ממה שכתב שם ב"בקיצור".

⁴ שנאמר בעולת הצאן "וְשָחַט אֹתוֹ עַל יְרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי ה' וְזָרְקוּ בָנֵי אֶהָרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב".

העֲלָה", ולא "וְשַׁחַט אֶת הַחֲטָאת בְּמִקּוֹם הָעֲלָה", ומתוך שזכרה "הַחֲטָאת" בכתוב בפירוש, יש ללמוד מכאן, בבניין אב, שלא רק שער חטאת זה ישחט בצפון, אלא אף **כל שאר קרבנות ששם חטאת ישחטו בצפון העזרה**, [ולא כפי שהיה אפשר ללמוד מהכתוב הקודם].

ומכל מקום, אין ללמוד מכאן, אלא שמצווה לכתחילה לשוחטם בצפון העזרה, אבל אם נשחטו בשאר צדדים של העזרה, אין הדבר מעכב את הכשר הקרבן, כי מאחר שנאמר בשעיר נשיא "אתו", היה מקום לומר שבשאר חטאות אין אפילו מצווה לשוחטם בצפון, ועתה שנאמר בהם כתוב אחד ללמד שישחטו בצפון, אין ללמוד ממנו אלא מצווה ולא עיכוב.

ד. בפרשת חטאת כבשת יחיד [ויקרא ד ל"ג], נאמר, "וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֲטָאת בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֲלָה".

וכתוב זה אינו צריך ללמד שיש מצווה לשחוט את החטאת בצפון העזרה, כי כבר נתבאר דין זה מהכתוב הקודם, ואם כן, לא נשנה דין זה, אלא ללמד, שהדבר מעכב את הכשר הקרבן, ומכאן, **שכל חטאת שלא נשחטה בצפון העזרה פסולה**.

"וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֲלָה" – "אתו" מיעוט הוא

מתוך שנאמר "וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר

חיצונות של יחיד או של ציבור, ובין פנימיות], **שמצווה לכתחילה לשוחטם בצפון העזרה**, אבל אין הדבר מעכב את הכשר החטאת, ואם נשחטו בשאר צדדים של העזרה, הוא כשר.

ב. בפרשת חטאת שעיר נשיא [ויקרא ד' כ"ד], נאמר, "וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֲלָה" [כלומר בצפון העזרה].

ואם היו רק שני כתובים אלו, היינו למדים מהכתוב הזה שני דברים.

(א) בשעיר נשיא שחיטת צפון מעכבת את הכשר הקרבן, [כי משני מקומות יש ללמוד שתהא שחיטתו בצפון העזרה].

(ב) היינו למדים דבר נוסף, והוא מהכתוב "אתו", הבא לומר, שדווקא אותו יש לשחוט בצפון, אבל שאר חטאות אין מצווה לשחוט בצפון! [אמנם, להלן נראה בעזרה"י שאין ללמוד זאת מהכתוב "אתו", ולכן יתבאר בעזרה"י בהמשך, מה כן למדים ממנו].

ג. בפרשת חטאת שעירת יחיד [ויקרא ד כ"ט], נאמר, "וְשַׁחַט אֶת הַחֲטָאת בְּמִקּוֹם הָעֲלָה".

ויש ללמוד מכאן שני דברים.

(א) יש לשחוט שעיר זה בצפון העזרה, ואין למעט אותו משחיטת צפון, [ולא כפי שהיה אפשר ללמוד מהכתוב הקודם].

(ב) מאחר שהפרשה הזו מדברת בחטאת, די היה לכתוב, "וְשַׁחַט אֹתָהּ בְּמִקּוֹם

הוספות

¹ משמע [מתוך פירוש רש"י] דבעי למעוטי כולהו חטאות. וקשה ... לכך נראה ... דלא אמעטי אלא זכרים כמותו כגון שעירי רגלים וראש חודש ועבודה זרה ... [תוס'].
- 20 -

שהמליקה החמורה לא תהא כשרה אלא בצפון, ולכן הוצרך המיעוט "אתו", ללמד, שבאמת מליקה כשירה, גם בשאר צדדי העזרה.

- אולם דחו זאת כי באמת גם לולא המיעוט "אתו" לא היינו למדים בקל וחומר משחיטה, שמליקה תהא בצפון, כי אף שמליקת עוף חמורה משחיטת בהמה לעניין העובד, [שזו בכהן וזו אף בזר], קלה היא ממנה לעניין העבודה, שמליקה כשירה בציפורן, ושחיטה אינה כשירה אלא בכלי, ומאחר שבצד אחד המליקה קלה מהשחיטה, לא תהא למדה ממנה בקל וחומר.

<< ואחר כך אמרו – הדבר שיש ללמוד מהמיעוט "אתו", שאין צריך לעשותו בצפון, הוא שחיטת קרבן פסח.

שהיה מקום ללמוד בקל וחומר, שתהא שחיטת הפסח בצפון, שכן הפסח חמור מהעולה ומהחטאת ומהאשם, בכך שהפסח קבעה לו תורה זמן שאינו כשר אלא בין הערבים של י"ד ניסן, מה שאין כן שאר קרבנות שאין להם זמן קבוע, ואם קרבנות קלים אלו שחיטתם בצפון, כל שכן שהפסח החמור תהא שחיטתו בצפון, ולכן הוצרך המיעוט "אתו", ללמד, שבאמת מליקה כשירה, גם בשאר צדדי העזרה.

- אולם דחו זאת כי באמת גם לולא המיעוט "אתו" לא היינו למדים בקל וחומר שתהא שחיטת הפסח בצפון, כי אף שהפסח חמור מהקרבנות הני"ל לעניין קביעות זמנו, קל הוא מהם לדברים אחרים [העולה חמורה ממנו שכולה כליל

ישחט את העלה", יש ללמוד, ש"אותו", כלומר, שעיר נשיא, יש לשחוט בצפון העזרה, אבל יש דבר אחר שאין צריך לעשות בצפון העזרה.

<< מתחילה אמרו – הדבר שיש ללמוד מהמיעוט "אתו", שאין צריך לעשותו בצפון, הוא כגון שעיר נחשון, כלומר חטאת שהביאו הנשיאים לחנוכת המשכן, מאחר שלא באו על חטא, אף על פי ששם חטאת, אין צריך לשחוטם בצפון העזרה.

דף נו

- אולם הקשו על כך, הלא לשאר דברים שלא נתפרש בכתוב שדינם של חטאות הנשיאים כחטאת, אין דינם כחטאת, אף על פי ששם חטאת, [כי אין דין חטאת חנוכת המשכן הבאה מחמת הוראת שעה, כדין חטאת חטא הבאה לדורות], ואם כן, מאחר שלא נתפרש בכתוב לשחוטם בצפון העזרה, כבר היינו יודעים שאין צריך לשחוטם בצפון העזרה, אף בלא המיעוט "אתו".

<< ואחר כך אמרו – הדבר שיש ללמוד מהמיעוט "אתו", שאין צריך לעשותו בצפון, הוא מליקת קרבן הבא מן העוף.

שהיה מקום ללמוד בקל וחומר, שתהא מליקה העוף בצפון, שכן מליקת עוף חמורה משחיטת בהמה, כי מליקת עוף אינה כשירה אלא בכהן, ושחיטת בהמה כשירה גם בזרים, ואם השחיטה הקלה, אינה כשירה אלא בצפון, כל שכן

מהכתוב האמור בחטאת, "וְשָׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הֶעֱלֶה", **והכתוב האמור בעולה**, "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה", **מלמד דין אחר, והוא, שדווקא השוחט אינו צריך לעמוד בצפון, אבל המקבל צריך לעמוד בצפון.**

דין סמיכה בשעיר נחשון ובשעירי עבודת כוכבים יתבאר בעזה"י בדף צ"ב.

האם חייבים על כל מעשה חמץ בפני עצמו

לעיל בדף נ"ה נתבאר, שהמתעסק במנחה, חייב [מלקות] הן על **לישתה** חמץ [במזיד], והן על **עריכתה** חמץ, והן על **אפייתה** חמץ, והן על **קיטופה** [=החלקת פניה במים] חמץ.

- **ומתוך פירוש רש"י¹ שלפנינו משמע, שכשאדם אחד עושה כמה מהפעולות הללו במנחה אחת של חמץ, הוא חייב על כל פעולה ופעולה בפני עצמה, ולכן, מי שערך עיסה של מנחה חמץ, וגם אפה אותה, חייב שתיים², אחת על העריכה, ואחת על האפייה. ויש אופנים שיתחייבו על פעולה אחת שתי פעמים, כגון שאחד ערך, וחבירו גמר את העריכה ואפה, שהראשון חייב אחת על העריכה, והשני חייב אחת על שגמר את העריכה, ואחת על שאפה, נמצא שיש שני חיובים על העריכה,**

למזבח. והחטאת חמורה ממנו בכך שמכפרת על חייבי כריתות. וכולם חמורים ממנו בכך שהם קדשי קדשים, והפסח הוא קדשים קלים], ומאחר שבדברים אלו הפסח קל מהקרבנות הנ"ל, לא נלמד מהם שגם שחיטת הפסח בצפון.

<< **ולמסקנת הסוגיה** [תירוץ שני וחמישי בסוגיה] – **הדבר שיש ללמוד מהמיעוט "אתו", שאין צריך לעשותו בצפון, הוא שהשוחט אינו צריך לעמוד בצפון**, [אלא רק השחיטה, ואם ירצה, עומד בחלקו הדרומי של העזרה, ומושיט ידו לצד צפון, ושוחט בהמה העומדת בחלקו הצפוני של העזרה].

שהיה מקום ללמוד בבניין אב שיהא השוחט בצפון, שכן מצינו לעניין קבלת הדם, שדין המקבל כדין הקבלה, כשם שקבלת הדם בצפון העזרה, כך המקבל עומד בצפון העזרה, ואם כן, הוא הדין לעניין השחיטה, יהא דין השוחט כדין השחיטה, כשם שהשחיטה בצפון העזרה, כך יהיה השוחט בצפון העזרה, ולכן הוצרך המיעוט "אתו", ללמד, שבאמת אין השוחט צריך להיות בצפון העזרה.

- ומתחילה הקשו על כך כי סברו שהדין הזה למד מכתוב אחר האמור בעולת הצאן, כמו שדרש רבי אחיא, "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה", דווקא הקרבן עומד בצפון, אבל השוחט יכול לעמוד בדרום.

- אולם למסקנה, באמת הדין זה למד

¹ הוספות

¹ העירוני שאין הדברים מכוונים ולכן יש ללמוד את העניין שוב.

² יליע"ע האם חיובו על האפיה הוא אפילו כשלא החמיצה העיסה אלא בשעת העריכה, כי מאחר שהחמיצה שוב אין לאפותה, או שהאיסור באפיה הוא רק כשגם בשעת האפיה עצמה הוסיפה העיסה להחמיץ.

אחד לראשון ואחד לשני. לה' ובאֲרָצְכֶם לא תַעֲשׂוּ, ללמד שאסור לסרס בעלי חיים.

ומתוך שנאמר בכתוב הזה, "ומַעֲוֹד וְנִתְּוֹת וְנִתְּוֹק [לגמרי] וְנִתְּוֹת [שהביצים כרותות אבל עודן תלוין בכיס]", אף שלכאורה לא היה צריך לכתוב "וְנִתְּוֹק" [לגמרי], שכן אם על "וְנִתְּוֹת" [שאינו מנתק לגמרי] חייבים משום סירוס, כל שכן שעל ניתוק גמור חייבים, והטעם שבכל זאת נאמר גם "וְנִתְּוֹת" וגם "וְנִתְּוֹק", ללמד, שחייבים על הניתוק אף אחר הכריתה, ומכאן שהמסרס חייב על הסירוס, אף על פי שסירוס דבר שכבר נסתרס.

מטיל מום בקדשים שכבר יש בהם מום

נאמר "וַיֵּשׁ פִּי יִקְרִיב זָבַח שְׁלָמִים לַה' לְפֶלֶא נָדָר אוֹ לְבִדְבָה בְּקָרָב אוֹ בְצֵאן תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כֹּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", ללמד שאסור להטיל מום בקדשים.

לדעת רבי מאיר [ורבי יהודה] – הריבוי "כֹּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", בא ללמד, שלא רק כשהוא תמים אין לתת בו מום, אלא אף אחר שנעשה בעל מום אין להטיל בו מום נוסף. וכל זה בעודם קדושים, אבל אחר שנפדו [מחמת המום], מותר להטיל בהם מום, שנאמר "תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן", ללמד, שדווקא בעודם קדושים, [ונחשבים כדבר העולה לרצון], אסר הכתוב להטיל בהם מום.

- ומתוך הגהת שטמ"ק משמע, שיש מפרשים, שכשאדם אחד עשה כמה מהפעולות הנ"ל, אין לחייבו אלא אחת על הכל, ולכן אם אדם אחד ערך ואפה, אינו חייב אלא אחת. אבל כששני בני אדם נתעסקו במנחה, אף על פי שנתעסקו באותה מנחה, יש כאן שני חיובים, אחד לראשון, ואחד לשני, כגון שאחד ערך וחבירו אפה, הראשון חייב אחת, והשני חייב אחת.

מחמץ אחר מחמץ

כבר נתבאר, שאיסור חימוץ האמור במנחות, הוא בכל אחד ממעשי המנחה, [לישה, עריכה, אפיה, וקיסוף], ואפילו אם כבר נעשה אחד המעשים הללו בחמץ, [ובכך נפסלה המנחה], אסור לעשות מעשה נוסף בחמץ.

ודין זה, שבמנחות המחמץ אחר מחמץ חייב, למד, מתוך שנאמר האיסור "לא תַעֲשֶׂה חֻמֶץ", ולאחר מכן נשנה "לא תִאָּפֶה חֻמֶץ", ללמד שגם המחמץ אחר המחמץ חייב, [וכפי שנתבאר בדף נ"ה].

מסרס אחר מסרס

נאמר בעניין פסול הקדשים מחמת מום של סירוס, "ומַעֲוֹד וְנִתְּוֹת וְנִתְּוֹק [וְנִתְּוֹת] לא תַקְרִיבוּ

הוספות

¹ כן פירש רש"י. ותוסי' פירשו, שכורת היינו שנכרתו ממקום חיבורם, ולא לגמרי, וניתוק היינו שנתקם לגמרי, וזהו עוֹד בכיס.

מום, ולכן] אף על פי שכבר הוא נחשב כבעל מום, מעיקר הדין אין היתר להקזיז דמו אלא במקום שההקזה אינה גורמת למום נוסף, [כלומר כל מקום בגוף שחוזר ומתרפא], אבל אסור להקזיז דמו במקום שההקזה עושה אותו בעל מום נוסף, [כגון באזנו ובעינו שאין הפגם מתרפא]. וכן הדין למעשה, לדעת רבי מאיר. אבל לדעת רבי יהודה, חז"ל חששו, שמא מתוך שהוא בהול להציל את השור, יבוא להקזיז דמו במקום שעושה אותו בעל מום נוסף, ולפיכך אסרו להקזיז את דמו לגמרי, אף במקום שאינו עושה אותו בעל מום נוסף, ולכן ימות ולא יקזיזו את דמו.

ולדעת חכמים ורבי שמעון – [מותר להטיל מום בקדשים, אחר שנפל בהם מום, ולכן] מאחר שבשעה שאחזו דם, הוא כבר נחשב כבעל מום, מעיקר הדין מותר להטיל בו מום נוסף, ולכן מותר להקזיז את דמו אף במקום שעושה אותו בעל מום. **ולדעת רבי שמעון**, מאחר שנעשה בו מום על ידי ההקזה, אף שעתה סר ממנו המום הראשון [של אחיזת הדם שבא מעצמו], ואין בו אלא את המום של ההקזה, שנעשה על ידי האדם, הוא מותר באכילה, ואינו כבכור שנתנו בו מום בכוונה, שאינו נאכל על ידי אותו מום, כי לדעת רבי שמעון, דבר שאין מתכוון מותר, והוא לא התכוון להטיל את המום על מנת לשחוט את הבכור, אלא להצילו מאחיזת הדם. **אבל לדעת חכמים**, חז"ל חששו, שמא יערים אדם להתיר את הבכור באופן הזה, [שיאמר שמקזיז דמו מחמת שאחזו דם, ויקזיז במקום שעושה

ולדעת חכמים [ורבי שמעון] – הכתוב "תמים יהיה לרצון", מלמד שאין איסור הטלת מום בקדשים אלא כשהם תמימים, אבל אחר שנפל בהם מום, מותר להטיל בהם מום אחר. והריבוי "כל מים לא יהיה בו", בא ללמד שמכל מקום בעודם תמימים לא רק בידו אסור להטיל בהם מום, אלא אף לגרום להם למום, כגון להניח בצק או דבילה על אוזן הבהמה, כדי שיבוא כלב וישך את האוזן, אסור.

בכור שאחזו דם

בכור בהמה טהורה, הוא ממתנות הכהונה, וכשהוא תם, וראוי להקרבה, דינו להיות קרב למזבח, ובשרו נאכל לכהנים, ואסור להטיל בו מום, ככל קדשים שאסור להטיל בהם מום.

ואם נפל בו מום מעצמו, הוא נפסל להקרבה, וניתן לכהנים להיות נשחט במדינה, ונאכל כבשר חולין.

אבל אם הטילו בו מום בכוונה אף שנפסל מהקרבה אינו נותר לאכילה במדינה על ידי אותו מום אלא כשיפול בו מום אחר מעצמו.

ובכור שאחזו דם, [שנתרבה דמו, ורפואתו שיקזיז לו דם, ואם לאו ימות], עד שיקזיז דמו, נחשב הוא כבעל מום, ונחלקו חכמים, האם מותר להקזיז את דמו לרפואתו, ובאיזה אופן.

לדעת רבי מאיר ורבי יהודה – [אסור להטיל מום בקדשים, אף אחר שנפל בהם

מעצמו.

ולדעת רבי שמעון וחכמים – מעיקר הדין הוא נאכל על ידי המום הזה, כי דבר שאין מתכוון מותר. וכן דעת רבי שמעון למעשה. אלא שלדעת חכמים, חששו חז"ל, שמא יערים אדם, ויאמר שלא התכוון, ולכן אמרו, שאם הקיז דמו במקום שעושה אותו בעל מום, לא יאכל על ידי המום הזה.

הניח שאור על גבי עיסה והלך

וישב לו ונתחמצה מאליה

אמר רבי אמי: המניח שאור על גבי עיסה של מנחות, והלך לו, ואחר כך החמיצה העיסה מחמת השאור שהניח עליה, **הרי זה חייב, כאילו החמיצה בעצמו**, כי כל מה שנמשך ממעשהו נחשב כמעשהו, [כמו שמצינו לעניין מלאכות שבת, שהמניח בשר על גבי גחלים, והלך, ונצלה הבשר מהגחלים צליה גמורה, חייב על כך¹].

דף נז

המניח בשר חי על גבי גחלים בשבת

אין אדם חייב על צליית בשר בשבת משום מלאכת מבשל, אלא אם כן צלה מהבשר כשיעור גרוגרת צליה גמורה, ואפילו מצד

אותו בעל מום (כדי להתירו), **ולכן אמרו**, שאף שמותר לעשות בו מום בהקזה, **אינו נאכל מחמת המום הזה**, אלא כשיפול בו מום אחר.

והתוסי' מפרשים שאין הבכור נחשב כבעל מום מחמת הקזת הדם אלא כשאין אפשרות להצילו אלא על ידי הקזה במקום העושה בו מום ובאופן הזה.

לדעת רבי מאיר ורבי יהודה – אסור להקיז דמו, כי אף על פי שהוא כבר נחשב כבעל מום, אין להטיל בו מום נוסף.

ולדעת רבי שמעון וחכמים – מעיקר הדין, מותר להקיז דמו, אף שבכך נעשה בעל מום, כי הוא כבר בעל מום, ומאחר שהטלת המום היא אחר שנפל בו המום מעצמו, הוא נאכל. אלא שלדעת חכמים, חז"ל חששו, שמא יערים אדם, ויעשה כן כשניתן להצילו בלא הטלת מום, ולכן אמרו שלא יאכל על ידי המום הזה.

אבל כשניתן להצילו על ידי הקזת דם במקום שאין עושה מום, אינו נחשב כלל כבעל מום.

ולפיכך, לדברי הכל, מעיקר הדין מותר להקיז דמו, רק במקום שאינו עושה אותו מום. [אלא שרבי יהודה מחמיר בזה, שמא יקיז דמו במקום שעושה אותו מום].

ואם בלא מתכוון הקיז דמו במקום שעושה אותו מום.

לדעת רבי מאיר ורבי יהודה – מעיקר הדין אינו נאכל על ידי המום הזה, כי לא נפל בו המום

הוספות

¹ כן משמע מתוך פירוש רש"י, שחייב על החמצת העיסה אף בלא להפכה. אולם מתוך פירוש התוסי' נראה, שחימוץ העיסה על ידי הנחת שאור עליה אינו חימוץ גמור, ואף חימוץ זה אינו אלא מצד אחד, ודומה הוא לבשר שנצלה בשבת מצד אחד כמאכל בן דרוסאי, שאין חייבים עליו, עד שיהפכוהו להיצלות משני צידיו, והוא הדין לעניין עיסת מנחות שהניח עליה שאור, שאינו חייב עד שיהפוך אותה, ויניח השאור גם על צידה השני.

"כָּל הַמְּנַחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ"

"לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ"

< "כָּל הַמְּנַחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ" – כדי שלא תאמר, שאין חיוב "לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ", אלא על הקומץ לבדו, [שלא יטול קומץ לבדו ויחמיצנו], לכך נאמר בפסוק "הַמְּנַחָה", ללמד, שעל כל המנחה נאמר "לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ", ומכאן **שלא יחמיץ שום חלק מהמנחה קודם הקמיצה**.

< "כָּל הַמְּנַחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ" – כדי שלא תאמר, שאין חיוב "לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ", אלא במנחת מרחשת שבה נאמר האיסור, לכך נאמר בפסוק "כָּל הַמְּנַחָה", ללמד, **שגם על שאר מנחות** [שדומות למנחת מרחשת בכך ששייריהן נאכלים], **נאמר "לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ"**.

< "כָּל הַמְּנַחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ" – מכאן, **שלא נאמר האיסור "לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ", אלא על המנחות הכשרות**, העולות לגבוה, אבל המחמץ מנחה פסולה, [כגון שיצאה או נטמאה], **פטור**.

ונסתפק רב פפא, מה הדין כשתחילה החמיץ את המנחה, ואחר כך נפסלה בדבר אחר כגון ביציאה, האם גם בזה החוזר ומחמיצה אחר היציאה פטור, כי מחמיץ מנחה פסולה. או מאחר שלעניין מנחה הפסולה מחמת חימוץ, לא נאמר הפטור הזה, [של מחמיץ מנחה פסולה], שכן מחמיץ אחר מחמץ חייב, כפי שנתבאר לעיל, מעתה, כשיצאה המנחה אחר שהחמיצה, מאחר שכבר נפסלה בהחמצה, אין היציאה נחשבת כפטור, כי כבר אינה פוסלת, ואינה

אחד. או שצלה בו משני הצדדים כמאכל בן דרוסאי, [שהיו אוכלים בשר כשהוא מבושל] שליש בישול.

ולכן, מי שהניח בשבת בשר על גבי גחלים, **אם נצלה בו צליה גמורה, כשיעור גרוגרת ממנו, הרי זה חייב על כך, אף על פי שלא היפך את הבשר על גבי הגחלים**. [ללשון ראשון אמר רבא, שאינו חייב, אלא אם כן היה כל שיעור הגרוגרת במקום אחד בבשר. וללשון שני אמר רבא שאפילו אם היה השיעור הזה בכמה מקומות כגון שלושה מקומות שבכל אחד כשיעור שליש גרוגרת הם מצטרפים יחד לשיעור גרוגרת שנצלה צליה גמורה והרי זה חייב].

אבל אם לא נצלה הבשר כראוי, אלא כמאכל בן דרוסאי, אינו חייב על כך, אלא כשיהפוך אותו, ויצלה גם מצדו השני כמאכל בן דרוסאי.

הקודח כל שהו חייב

ללשון ראשון – הקודח חור אחד בשבת, אף על פי שהוא קטן מאד, חייב על כך [משום בנין או משום מכה בפטיש], כי חור כלשהו ראוי לתת בו שן של מפתח.

וללשון שני – הקודח חור אחד קטן מאוד בשבת, אינו חייב על כך, כי אינו ראוי לכלום, אבל אם קדח שלושה חורים קטנים, הוא חייב, כי הם ראויים להצטרף להיות חור אחד גדול, כמו שעושים נגרים, כשצריכים לחור ארוך, קודחים שלושה קטנים זה בצד זה, ומתברים אותם.

הגלילי⁴, לא היו מגבלים אותה אלא בשמן, ואם כן לא היתה באה לידי חימוץ, שכן, מי פירות [כשמן שהוא מי פרי הזית] אינם מחמיצים את העיסה, ולא בא הכתוב להזהיר מלחמצה]. **ולחם הפנים [כדעת רבי יוסי הגלילי**, האומר, שמידות היבש נתקדשו, ואם כן, קדש הלחם משניתן במידת העישרון⁵, בעודו קמח, ומעתה הזהירה תורה, שלא יבוא לידי חימוץ. אבל לדעת רבי עקיבא, מידות היבש לא נתקדשו, ולא קדש הלחם כשניתן בעישרון, שהוא מידת היבש, [וגם לא כשנילוש, כי לא נילוש בכלי לח, אלא על עור], ונתקדש רק כשניתן על השלחן⁶, ומאחר שקודם לכן היה לחם חול, לא בא הכתוב להזהיר שלא להחמיצו].

הכלים שנתקדשו

נאמר, "וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשֶּׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֵת כָּל פְּלִי וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת כָּל פְּלִי וַיִּמְשְׁחֵם וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם", משמע אותם [את כלי המזבח כלומר כלים לקבלת

אלא כמנחה שנפסלה מחמת החמצה, והמחמץ לאחר מכן, דינו כמחמץ אחר מחמץ שהוא חייב.

< "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵץ" >
– **מתוך הסוגיה משמע, שבא הכתוב הזה ללמד, שאין איסור החמצת הקומץ אלא עד ההקרבה**, אבל לא לאחר מכן. ונסתפק רב מרי, האם די בכך שהעלה את הקומץ למזבח, ומעתה אם החמיץ על גבי המזבח לא עבר, או שהכתוב הזה מלמד שעד הקטרת הקומץ אסור להחמיצו, ורק אם החמיצו אחר שנתנו על גבי האש, [והוצת האור ברובו], לא עבר.

< "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵץ" >
– **מכאן¹, שלא רק מנחות הדומות למנחת מרחשת² בכלל איסור חימוץ, אלא כל שהוא קרב לגבוה בכלל זה, כגון, מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח. ומנחת נסכים [כדעת רבי עקיבא, שלדעתו, מנחת נסכים היתה יכולה לבוא לידי חימוץ, כי אף שהיה בה שמן מרובה, שלושה לוגין, היו מגבלים אותה גם במים³. אבל לדעת רבי יוסי**

הוספות

¹ תימה היא אצטריך למחמץ בראשו של מזבח דפטור ... [תוס'].

² בכך ששיירחן נאכלים. כן פירש רש"י ולפירושו הכתוב הזה בא לרבות גם מנחת כהנים ומנחת כהן משיח. אולם התוס' פירשו, שאלו דומות למנחת מרחשת, שכן הן באות מחמת עצמן, ויש מהן לאישים, ולא נצרך הכתוב אלא למנחת נסכים ולחם הפנים, שאינם דומים כלל למנחת מרחשת, שמנחת נסכים אינה באה מחמת עצמה, אלא עם הקרבן, ולחם הפנים אין מהם לאישים, שכולם נאכלים לכהנים.

³ ושאר מנחות ידוע שמגבלים במים, דשמנן מועט, ובענין זה אי אפשר לגבל, אבל מנחת נסכים שמנה מרובה, וסלקא דעתך דאין נותן מים. [תוס'].

⁴ כך היה נראה לכאורה מסוגיית הגמרא. אולם התוס' כתבו, ש[לפי המסקנה] בזה אין מחלוקת, ולדברי הכל מגבלים מנחת נסכים במים, ושיידך בה חימוץ.

⁵ וצ"ע שמשמע כאן ... שקדשו לחם הפנים משנמדד בעשרון ולא מצינו בשום מקום שקדשו אלא או בתנור או על השלחן ... [מהתוס'].

⁶ כן פירש רש"י. ותוס' כתבו – ואם תאמר דלמא סבירא ליה תנור מקדש דהיינו משקרמו פניה ועדיין יכול לבוא לידי חימוץ. ונראה לדקדק מתוך כך דמשקרמו פניה תו לא אתי לידי חימוץ ונפקא מינה למצות של פסח ...

לח כדס ויין] קידש, ולא את אחרים, ונחלקו חכמים אלו כלים לא נתקדשו.

לדעת רבי יאשיה ורבי יוסי הגלילי – כלי הלח האמורים בכתוב, נמשחו מפנים ומבחוץ, והכתוב "אתם", לא בא למעט את מידות היבש אלא ממשיחת חוץ, כלומר שמידות היבש נמשחו מבפנים בלבד ולא מבחוץ¹.

ולדעת רבי יונתן – כלי הלח האמורים בכתוב, נמשחו מבפנים בלבד ולא מבחוץ, והכתוב "אתם", בא למעט את מידות היבש אף ממשיחת פנים², כלומר שמידות היבש לא נמשחו, לא מבפנים ולא מבחוץ³. וראה לדבר, שלא נתקדשו מידות היבש, שנאמר בעניין שתי הלחם, "ממושבתיכם תביאו להם תנופה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת תִּהְיֶינָה חֶמֶץ תִּאֲפִינָה בַּפּוּרִים לַה'", ללמד שאינן קדושות לה, אלא אחר האפיה בתנור של קודש, שהוא מקדש אותם, אבל קודם לכן לא נתקדשו, אף שנתנו במידת עשרון, כי היא מדת יבש, ואינה קדושה לקדש אותם.

ולדעת רבי עקיבא – כלי הלח האמורים בכתוב, נמשחו מבפנים ומבחוץ, והכתוב "אתם", בא למעט את מידות היבש בין ממשחת פנים ובין ממשיחת חוץ, כלומר

כל שממנו לאשים הרי זה בלא תקטירו

נאמר "לא תקטירו מִמֶּנּוּ אֶשֶׁה לַה"⁴, ללמד, שכל קרבן שחלק ממנו כבר קרב לאשים, כלומר למזבח, את הנותר ממנו, אסור להקטיר על המזבח. כגון. (א-ב-ג) **בשר חטאת ואשם ושלמי ציבור**, שהם נותרו מהקרבן, אחר שקרב ממנו למזבח חלב וכליות. (ד-ה) **שיירי מנחות יחיד של ישראל ושיירי מנחת העומר**, שנותרו מהמנחות, אחר שקרב מהן הקומץ למזבח. (ו) **שתי הלחם** נותרו בשלימות מהקרבן, שכן הם באים עם כבשי שלמי עצרת, ומהם קרבו החלב והכליות. (ז) **לחם הפנים** נותר בשלימות, אחר שקרב עליו בזיכי הלבונה.

< **ובגמרא בדף נ"ח מבואר, שנחלקו חכמים לעניין בשר חטאת העוף ולוג שמן של מצורע**, האם הם נחשבים כדבר שממנו קרב לאשים, והמקטירם עובר באיסור, "לא תקטירו מִמֶּנּוּ אֶשֶׁה לַה".

לדעת רבי אליעזר – לא נאמר האיסור, "לא תקטירו מִמֶּנּוּ אֶשֶׁה לַה", אלא בדבר

הוספות

¹ ונתקדשו במשיחת פנים.

² העירוני שאין הדבר כן אלא מידות היבש אינן קדושות כלל מהכתוב "חמץ תאפינה" והכתוב אותם בא למעט משיחת חוץ בכלי הלח.

³ ולא נתקדשו כלל.

⁴ כן משמע לכאורה מתוך הסוגיה. אולם מתוך פירוש התוס' נראה, שאף שכן דעת רבי עקיבא, [שכלי לח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ומידות יבש כלי חול הן ולא נמשחו כלל]. לא למד זאת מהמיעוט "אותם", והמיעוט "אותם" בא ללמד דין אחר, והוא, שרק הכלים הראשונים נתקדשו במשיחה, אבל לדורות הכלים מתקדשים בעבודה.

⁵ זה סיוע הכתוב, שתחילתו נדרש לעיל, שהוא, "כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כֹל אֲרֹךְ וְכֹל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֶשֶׁה לַה".

להקטירים על גבי המזבח, אבל נחלקו חכמים, מה הדין לעניין העלאתם על גבי הכבש³.

לדעת רבי יוחנן – כל שאסור להקטירו על גבי המזבח, **אסור** להעלותו גם על גבי הכבש, שנאמר, "כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ". קָרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לָהּ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לָרִיחַ נִיחֹחַ", ללמד, שאפילו אל המזבח, כלומר לכבש, לא יעלו כל הדברים הללו, שאסור להקטירים.

ולדעת רבי אלעזר – אף שהכתוב הראשון "כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ", מדבר הן באיסור הקטרת שאור ודבש, (המפורשים בו), והן בהקטרת דברים שקרב מהם חלק לגבוה, (הנדרשים מהכתוב "מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ"), הכתוב השני "קָרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לָהּ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לָרִיחַ נִיחֹחַ", המלמד, שאסור להעלות אותם אף לכבש, אינו מדבר אלא בשאור ודבש, ולא בדברים שקרב מהם חלק לגבוה, כי נאמר בו מיעוט, "אֹתָם", ללמד, שדווקא אותם, כלומר את הדבש והשאור, (הנזכרים בכתוב הזה, שמהם מקריבים קרבן

שקרב מקצתו על האש, אבל חטאת העוף שלא קרב ממנה כלום על האש, [אלא דמה נזרק למזבח וכולה נאכלת לכהנים], אינה בכלל האיסור הזה. וכמו כן לוג שמן של מצורע אינו בכלל האיסור הזה, כי לא קרב ממנו חלק על האש, [אלא נזרק נוכח פתח אהל מועד, וניתן על המצורע, ושייריו נאכלים לכהנים¹].

ולדעת רבי עקיבא – כל ששמו קרבן הוא **בכלל האיסור**, "לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ", שנאמר בכתוב הסמוך לו, "קָרְבַּן", ומקרא נדרש לאחריו, "לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ". קָרְבַּן", ללמד שאף כל ששמו קרבן, אסור להקטיר את מותרו למזבח, ובכלל זה חטאת העוף, כי העופות הקרבים, קרוים קרבן, כמו שנאמר, "וְאִם מִן הָעוֹף עֵלָה קָרְבָּנוֹ". וכמו כן לוג שמן של מצורע, המקטיר את מותרו, [אחר הזאה ונתינה על המצורע], עובר באיסור "לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ". קָרְבַּן", כי הוא קרוי קרבן, שכן הוא בכלל הכתוב "כָּל קָרְבָּנִים" [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ג], וגם נאמר בו, "וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאֲשֶׁם וְאֶת לֶג הַשֶּׁמֶן"².

< ולדברי הכל, כל הדברים הללו, אסור

הוספות

¹ ואי קשיא הרי קרב ממנו לאישים, דאשם מצורע בא עמו, והרי זה כשתי הלחם הבאים עם הכבשים. הא לא קשיא, דאשם לא שייך בהדי לוג לגמרי, דאדם מביא אשמו עכשיו, ולוגו עד עשרה ימים ... [רש"י]. ואף על גב דשתי הלחם נמי פעמים שאין כבשים עמהן, למאן דאמר כבשים אין מעכבים את הלחם, היכא דאית ליה מיהא לא מייתי זה בלא זה ... [תוס'].

² בגמרא מבואר, שלדברי רב חסדא נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בחטאת העוף. ולדברי רבא נחלקו בלוג שמן של מצורע. ולא נתבאר, האם רב חסדא ורבא משלימים זה את דברי זה, ואינם חולקים. או שחולקים הם, ולדעת רב חסדא כל התנאים מודים שהמקטיר לוג שמן של מצורע פטור, ולדעת רבא כל התנאים מודים שהמקטיר חטאת העוף חייב. ויל"ע בזה.

³ לרבי יהודה דאמר בזבחים דרצפת העזרה נתקדשה כמזבח, הוה מצוי למנקט קרקע עזרה ... אלא משום דאיירי נמי באהל מועד ושילה ונוב וגבעון. אי נמי אפילו לרבי יהודה, הא דקדיש שלמה רצפה, לכשרין קידש ולא לפסולין, תדע דהא אין עולין לכתחילה. [תוס'].

שיעור קומץ

לדעת אבוי – שיעור הקומץ הוא אף פחות משני זיתים, [ומשמע מתוך הסוגיה, שהוא **אף כזית אחד**].¹

ולדעת רבא – שיעור הקומץ לא פחות משני זיתים.

"כי כל שאר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטְרוּ"

אם היה כתוב רק, "שָׁאֵר וְדְבִשׁ לֹא תִקְטְרוּ", היינו למדים, שאין איסור הקטרתם, אלא כשמקטיר יחד את כל הראוי להקטרה, כלומר כשמקטיר מהם כשיעור קומץ שלם של מנחה כשרה שזה שיעור החלק העומד להקטרה בה, [לדעת אבוי כזית, ולדעת רבא כשני זיתים].

ומאחר שנאמר הריבוי, "כָּל שָׁאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטְרוּ", למדנו, שנאמר האיסור **אף על הקטרת חצי שיעור קומץ**, [לדעת אבוי כחצי זית. ולדעת רבא כזית]. [ומתוך שנאמר איסור הקטרה אף על שיעור חצי קומץ, למדנו, שגם בהקטרה כשרה, ניתן לחלק את הקומץ לשנים, ולהקטירו לחצאין].

ומאחר שנאמר ריבוי נוסף "כִּי כָּל", למדנו דבר נוסף, והוא, שלא רק הקטרתם כשהם לעצמם אסורה, אלא **אף** הקטרתם **כשהם מעורבים**, כגון כשהשאור מעורב במצה,

ראשית, כפי שיתבאר בעזה"י [להלן], אסור להעלות על גבי הכבש, אבל את הדברים האחרים שאסור להקטיר, לא אסרה תורה להעלות על גבי הכבש, ולכן המעלה אותם **פטור**. [אבל רבי יוחנן דורש מהכתוב "אֲתֶם", רק את הדין שיתבאר בעזה"י בתחילת דף נ"ח].

דף נח

שתי הלחם אינם באים בנדבה

שתי הלחם הם קרבן ציבור, הבא [מלחמי חמץ], עם שלמי הציבור הבאים בעצרת, ואינם באים באופן אחר.

כי יחיד אינו מביא שתי הלחם בנדבה, משום שנאמר בהם, "קָרְבַּן רִאשִׁית תִּקְרְיֶנּוּ אֹתָם לַה'"; בלשון רבים, ללמד, שאינו בא אלא כקרבן ציבור, ולא כקרבן יחיד.

ואף הציבור אינו מביא את שתי הלחם, [שהם קרבן לחם חמץ], אלא לקרבן חובה בעצרת, ולא כקרבן **נדבה** [ממעוות שבשופרות], שנאמר, "קָרְבַּן רִאשִׁית תִּקְרְיֶנּוּ אֹתָם לַה'"; [ללמד, שדווקא אותם, כלומר את שתי הלחם הבאים כקרבן ראשית, מביאים חמץ, אבל שאר קרבנות אין מביאים חמץ, אפילו הם קרבנות ציבור, ואם כן אין ציבור מביאים שתי הלחם שהם חמץ, אלא לחובה בעצרת, ולא באופן אחר].

הוספות

¹ אולם התוסי' כתבו, שהוא יותר מכזית ופחות משני זיתים, ואף על פי כן, לדעתו, יש ללמוד מהריבוי "כלי", שהאיסור הוא אף בכחצי זית.

המעלה תערובת של שאור

ואינו ניכר לעצמו¹.

ודבש על גבי המזבח⁴

לדעת רבא – הרי זה לוקה ארבע מלקות.
(א) משום שהעלה שאור, ונאמר "כי כל
שָׁאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ". **(ב) משום**
שהעלה דבש, ונאמר "כִּי כָּל שָׁאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא
תִקְטְרוּ". **(ג) משום שהעלה תערובת של**
שאור, ונאמר "כִּי כָּל שָׁאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא
תִקְטְרוּ". **(ד) משום שהעלה תערובת של**
דבש, ונאמר "כִּי כָּל שָׁאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא
תִקְטְרוּ". [ועל כל אלו נאמר האיסור כפי
שנתבאר לעיל].

ולדעת אביי [ללשון ראשון] – כשאדם
עובר, על כמה דברים שכלולים באיסור
אחד של לא תעשה, אינו לוקה על כל אחד
מהדברים, אלא לוקה מלקות אחד על
הכל, [=אין לוקין על לאו שבכללות], ומאחר
שהאיסור "כָּל שָׁאֵר ... לֹא תִקְטְרוּ", כולל
איסור הקטרת שאור, ואיסור הקטרת
תערובתו, אין לוקים על שני האיסורים
הללו שתי פעמים, אלא פעם אחת. והוא
הדין לאיסור "וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ",
הכולל איסור הקטרת דבש, ואיסור
הקטרת תערובתו, שאין לוקים על שני

הטעם שכתבה תורה את הריבוי "כל", גם
לשאור וגם לדבש, ולא די היה לכתוב
באחד מהם, וילמד חבירו ממנו בבניין אב,
כי בכל אחד יש מעלה שאין בחבירו, ולכן
אם היה כתוב הדין הזה רק באחד מהם,
היינו אומרים שרק בו הדין אמור ולא
בחבירו².

שאור עדיף מדבש שכן יש מקום שהותר
מכלל איסורו והוא שהשאור בא עם קרבן
שלמי ציבור בעצרת דבר שלא מצינו
דוגמתו בדבש שאינו בא עם שום קרבן
[ואף שהיו מביאים עופות עם הביכורים
הבאים מדבש, אין העופות קרבן חובה
לביכורים, אלא מעצמם היו מביאים את
העופות, לעטר את הביכורים³, מה שאין כן
שתי הלחם, שהיו באים עם קרבן חובה].

ודבש עדיף מהשאור בשיירי מנחות,
שמותר ללוש אותם בדבש, [שכל מתנות
כהונה נאכלות בגדולה שנאמר "לֶךְךָ נִתְּתִים
לְמִשְׁחָה" כלומר לגדולה, ולכן נאכלים כדרך
ההמלכים אוכלים, ובכלל זה שמותר ללוש
אותם בדבש למתקם] אבל אסור להחמיצם
בשאור [כפי שנתבאר בדף נ"ה].

הוספות

¹ ואף על גב דלא כתיב בדבש "כי כל" וי"ו ד"וכל דבש" מוסיף לעניין הראשון. [תוס'].

² יל"ע האם היינו אומרים כן כי בו יש מעלה על חבירו, או משום שאין בו אין המעלה שיש בחבירו.

³ והדתנן במסכת בכורים ... הבכורים טעונין קרבן ושיר וברכה ותודה ולינה. אמרינן בתלמוד ירושלמי דהאי קרבן שלמים הוא, כתיב הכא ושמתת בכל הטוב, וכתיב התם וזבחת שלמים ואכלת שם ושמתת, ולא קריבים עמהן חשיב להו, שלא היו זקוקין זה [לזה] לבא יחד למקדש, אלא חובה עליו להביא שלמים קודם שילך משם. [רש"י].

⁴ כן פירש רש"י. אולם התוס' כתבו – ... וקצת היה נראה לפרש שהעלה שאור לבדו ודבש לבדו ולדעת רבא על שאור ילקה שתיים אחת משום "שאור ... לא תקטירו" ואחת משום "כל שאור ... לא תקטירו" וכן על הדבש ילקה שתיים אחת משום "דבש לא תקטירו" ואחת משום "וכל דבש לא תקטירו" ... ומיהו לא יתכן כלל לפרש כן ... ונראה לפרש דמיירי שמעלה שאור בפני עצמו ודבש בפני עצמו ושאר דבש מעורבין יחד והעלה שלשתן יחד ולדעת רבא על שאור ודבש דבעיניהו לוקה שתיים, [אחת משום שאור ואחת משום דבש], ועל התערובת עוד שתיים, [אחת משום תערובת שאור ואחת משום תערובת דבש].

כי הוא כולל איסור הקטרת שאור, ואיסור הקטרת תערובת שאור, [ולכן אין לוקים עליו].

אבל אינו נחשב לאו שבכללות מחמת שהמילים "לא תקטירו" נאמרו גם על הקטרת שאור "כָּל שָׁאֵר ... לא תקטירו", וגם על הקטרת דבש, "וְכָל דְּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ", [ואם כל אחד מהדברים הללו לא היה כולל גם את עצמו וגם את תערובתו, אלא את עצמו בלבד, אין כאן לאו שבכללות].

והטעם לכך, כי **כשנאמר בכתוב "לא תעשה", ואחר כך מפורשים בכתוב כמה דברים, הרי זה כאילו נתפרש בכתוב לא תעשה על כל אחד מהדברים המפורשים בו, ואין כאן לאו הכולל כמה דברים.**

כגון: (א-ב) איסור נזיר באכילת זג, ואיסור נזיר באכילת חרצן, "כֹּל יְמֵי נְזִירוֹ ... מִחֲרָצִימִים וְעַד זָג לֹא יֹאכְלוּ" (ג-ד) איסור אכילת הפסח נא, ואיסור אכילת הפסח מבושל, "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱוָבֶשֶׁל מִבֹּשֶׁל בְּיָמֵינוּ" (ה-ו) איסור למשכן רחים, ואיסור למשכן רכב, "לֹא יִחַבֵּל רְחִים וְרֶקֶב". (ז-ח-ט-י) איסור כהן גדול באלמנה, ובגרופה, ובחללה, ובזונה, "אֲלֶמְנָה וְגֵרוּשָׁה וְחִלָּה זָנָה אֶת אִלָּה לֹא יִקַּח"¹.

ורק כשנאמר "לא תעשה" על דבר אחד, ואנו דורשים שאותו דבר כולל כמה דברים, הרי זה נחשב כלאו שבכללות, כי

האיסורים הללו שתי פעמים, אלא פעם אחת. [נמצא שסך הכל לוקה שתיים].

ולדעת אביי [ללשון שני] – כשאדם עובר, באיסור לא תעשה הכולל כמה דברים, אינו לוקה כלל, [=אין לוקין על לאו שבכללות], ולפיכך, מאחר שהאיסור "כָּל שָׁאֵר ... לא תקטירו", כולל שני דברים, [איסור הקטרת שאור, ואיסור הקטרת תערובת], וכן האיסור "וְכָל דְּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ", כולל שני דברים, [איסור הקטרת דבש, ואיסור הקטרת תערובת], העובר על האיסורים הללו אינו לוקה כלל.

כתבו התוס', שבסוגיתנו, ובפרק המקבל (בבא מציעא דף קט"ו), ובפרק כל שעה (פסחים דף מ"א), הסוגיות שוות, שלדעת רבא לוקה על כל הלאוים, ולדעת אביי אין לוקים על לאו שבכללות.

אולם במסכת נזיר הסוגיה הפוכה, שלדעת אביי לוקה על כל הלאוים, ולדעת רבא אין לוקה כלל, כי אין לוקים על לאו שבכללות.

וכתבו על כך התוס', שיש כיוצא בזה בש"ס הרבה סוגיות הפוכות זו מזו, ומנו רשימה ארוכה של סוגיות הפוכות.

לאו שבכללות

נתבאר בסוגיה, שהלאו "כָּל שָׁאֵר ... לא תקטירו", נחשב לאו הכולל כמה דברים,

¹ ואם תאמר, ומה בין זג וחרצן, נא ומבושל, ריחיים ורכב, שאור ודבש, אלמנה וגרושה וחללה זונה, דחייב על כל אחת ואחת. ואילו חלב שור וכבש ועז אינו חייב אלא אחת ... אלמא מיקרי לאו שבכללות, וכן לחם קלי וכרמל, וכל מעשר דגן תירוש ויצהר, דלא לקי אלא חד אי לאו משום יתורא. ויש לומר דזג וחרצן שתי שמות נינהו, וכן שאור ודבש, וכן כולם, תדע דכי אתי לאתרוי בהן, צריך להזכיר כל אחד בשמו, אבל חלב שור וכבש ועז, שם חלב הוא, וכן לחם קלי וכרמל שם חדש הוא, וכן מעשר. [תוס'].

לאו אחד כולל כמה דברים.

וזה כדעת האומרים שיש שני אפשרויות להביאה. (א) עשר חלות. (ב) עשר ריקין. [שכל המנחות באות עשר חלות]. אבל לדעת רבי שמעון, יש אפשרות שלישית להביאה, והיא חמש חלות וחמש ריקין.

ד. מנחת מחבת.

היא שנאמר בה "וְאִם מִנְחָה עַל הַמִּחְבֵּת קִרְבָּנָהּ סֵלֹת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן מִצָּה תִּהְיֶה. פְּתוּת אֲתָה פְּתִים וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא".

ה. מנחת מרחשת.

היא שנאמר בה "וְאִם מִנְחַת מְרֻחֶשֶׁת קִרְבָּנָהּ סֵלֹת בְּשֶׁמֶן תִּעֲשֶׂה ...".

ו. מנחת כהנים.

כהן שהתנדב אחת מחמש המנחות הללו³ מביא אותן, אבל אינן נקמצות, אלא מקטירן כליל, שנאמר, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תִאָּכֵל".

ז. מנחת כהן משיח.

היא מנחת חביתין, שנאמר בה, "עֲשִׂיֶרֶת הָאֶפֶה סֵלֹת מִנְחָה תָּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בַּעֲרֵב. עַל מִחְבַּת בְּשֶׁמֶן תִּעֲשֶׂה מִרְבֵּעַת תְּבִיאָנָה תִּפְיָנִי מִנְחוֹת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'".

ח. מנחת גוים.

היא מנחה שמתנדבים גוים כישראל, [כפי

כגון: (א) איסור אכילת הפסח בכל אופן שאינו צלי, "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ ... כִּי אִם צְלִי אֵשׁ". (ב) איסור נזיר באכילת כל דבר היוצא מן היין, "כֹּל יָמֵי נְזִירוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן ... לֹא יֵאָכֵל". (ג) איסור למשכן כל דבר שיש בו צורך נפש, "לֹא יִחָבֵל ... כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֲבִיל".

דף נט

המנחות הטעונוט שמן ולבונה

א. מנחת סולת.

היא האמורה בתחילת פרשת מנחות, "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה' סֵלֹת יִהְיֶה קִרְבָּנוֹ וְיִצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לִבְנֵהּ ...", [והמתנדב מנחה סתם¹, מביא אותה עשרון סולת, ולוג שמן, וקורט² לבונה, ובולל הסולת בשמן, וקומץ ממנה כך חיה, בלא אפיה].

ב-ג. מנחת מאפה תנור הבאה חלות ומנחת מאפה תנור הבאה ריקין.

היא שנאמר בה "וְכִי תִקְרַב קִרְבָּן מִנְחָה מִאֶפֶה תִנּוֹר סֵלֹת חֲלוֹת מִצַּת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִיקֵי מִצוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן".

הוספות

¹ ראה הערה בסוף דף ס'.

² העירוני לתקן ולכתוב "קומץ לבונה".

³ אף שיש בכלל זה כל חמש המנחות האמורות לעיל, אין למנות את מנחת הכהנים כחמש מנחות, כי אין למנות אלא דבר שמתחדש, וכאן לא נתחדשו חמש מנחות חדשות, אלא שכל מנחת כהן היא כליל. וכן לענין מנחת גוים ונשים, לא נתחדשו לכל אחד חמש מנחות חדשות, אלא נתחדש שהם מביאים מנחות כישראל, וממילא הם מביאים את כל חמש המנחות, ורק בפעם הראשונה שנתחדשה כל מנחה, היא נמנית בפני עצמה.

שדווקא היא [כלומר מנחת העומר] טעונה שמן ולבונה, אבל שתי הלחם אינם טעונים לא שמן ולא לבונה.

ב. מנחת חוטא.

היא מנחה הבאה על חטא [טומאת מקדש וקדשיו, או חטא שבועת ביטוי, למי שאין ידו משגת להביא קרבן בהמה או עוף], שנאמר בה, "וְאִם לֹא תִשְׁיֵג יָדוֹ לְשִׁפְתֵי תְרִים אוֹ לְשִׁי בְּנֵי יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת קֶרְבְּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת הָאֶפֶה סֹלֶת לַחֲטָאֹת לֹא יֵשִׁים עֲלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חָטָאת הִיא ...".

- במנחת חוטא מפורש בכתוב שאינה טעונה לא שמן ולא לבונה.

ג. מנחת קנאות.

היא מנחת סוטה, שמביאה אשה שקינאה לה בעלה ונסתרה, ובא להשקותה מים המרים, שנאמר בה, "וְהִבִּיא אֶת קֶרְבְּנָהּ עֲלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאֶפֶה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא יִצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי מִנְחַת קִנְאָת הִיא מִנְחַת זָכָרוֹן מִזְכְּרַת עֹוֹן".

- במנחת קנאות מפורש בכתוב שאינה טעונה לא שמן ולא לבונה.

חֲטָהּ לִפְנֵי ה' וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זָכָה וְהִיָּתָה לְלֶחֶם לְאֶזְכָּרָה אִשָּׁה לַה'. בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט יַעֲרֻכְנוּ לִפְנֵי ה' תְּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְהִיָּתָה לְאֶהָרֹו וּלְבָנָיו וְאֶכְלָהוּ בְּמִקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי ה' חֶק עוֹלָם".

- בלחם הפנים מפורש בכתוב שהוא טעון לבונה. אולם אינו טעון שמן כי נאמר במנחת העומר "ונתת עליה שמן", ו"עליה" מיעוט הוא, לומר עליה [כלומר על מנחת העומר] תן שמן, ולא על לחם הפנים.

אינן טעונות לא שמן ולא לבונה

א. שתי הלחם.

הם שתי הלחם הבאים בעצרת עם שלמי הציבור, שנאמר, "מִמּוֹשְׁבֵי תִיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֹלֶת תְּהִינָה חֶמֶץ תִּאָּמְנָה בְּכוּרִים לַה'".

- בשתי הלחם לא נאמר בכתוב אם טעונים שמן ולבונה או לא, אולם הם אינם טעונים לא שמן ולא לבונה¹, כי נאמר במנחת העומר "הוא", ו"הוא" מיעוט הוא, לומר,

השוואת המנחות למנחת העומר					
	מנחת העומר	מנחות יחיד	לחם הפנים	מנחת נסכים	שתי הלחם
באה מעשרון סולת	כן	כן	בא משני עשרונים	כן	כן
מתקדשות בכלי	כן	כן	מתקדש בתנור	כן	לא
קרב בחוץ [=בעזרה]	כן	כן	סידורו בפנים [=בהיכל]	כן	לא קרב כלל
נפסלות [בלינה]= בעיבור צורה של לילה אחד	כן	כן	עומד על השלחן משבת לשבת	כן	כן

הוספות

¹ אצטריך למעוטי משום דאיקרו מנחה. [תוס'].

השוואת המנחות למנחות העומר					
שתי הלחם	מנחת נסכים	לחם הפנים	מנחות יחיד	מנחת העומר	
לא	לא	לא	כן	כן	טעונות הגשה לקרן דרומית מערבית של המזבח
לא	כן	רק הלבונה שאינה מגוף הלחם קרבה לאישים	כן	כן	מגופן קרב לאישים
כן	כן	כן	לא	כן	קרבן ציבור
כן	כן	כן	לא	כן	יש חובה להביא
כן	כן	כן	לא	כן	דוחה את הטומאה
כן	לא	כן	מנחת כהנים כולה כליל	כן	נאכלים לכהנים
כן	כן	כן	במנחת כהנים אין דין פיגול כי לא נאמר דין פיגול אלא בדבר שיש לו מתירים אבל היא כולה כליל ומתירה את עצמה	כן	נוהג בו פיגול
כן	כן	כן	לא	כן	קרב אף בשבת
אין שמן	שלושה לוגין לעשרון סולת	אין שמן	כן	כן	לוג שמן אחד לעשרון סולת
קרבים עם כבשי עצרת	אין קרב אלא עם הזבח	?	כן	כן	קרב מחמת עצמו
לא	כן	כן	כן	כן	באות מצה
כן [במקדש]	לא	לא	לא	כן [במדינה]	מתיר תבואה חדשה
כן	לא	לא	לא	כן	טעון תנופה
כן	לא	לא	לא	כן	קרב רק מתבואת הארץ
כן	?	כן	לא	כן	יש להם זמן קבוע
כן	לא	לא	לא	כן	באות רק מתבואה חדשה
13	11	8	9	20	סך הכל

לעיל נתבאר, שהמיעוטים האמורים במנחת העומר, [ללמד על דברים שאינם טעונים שמן ולבונה], נאמרו לעניין מנחת נסכים, ולחם הפנים, ושתי הלחם, ולא

לענין מנחות יחיד.

חוטא נאמר ריבוי ומיעוט, ריבוי "כי חטאת", המלמד שהמנחה קרויה חטאת, אפילו אם עבר ונתן עליה את הדבר שאסרה תורה לתת, ומיעוט "היא", ללמד, שאינה כשרה אלא אם לא נתן עליה את הדבר שאסור לתת.

ומסתבר, שהריבוי בא להכשיר את המנחה שנתנו עליה דבר שאסור לתת, כשיש אפשרות ללקטו ממנה, כלומר כשנתן עליה לבונה שניתן ללקטה. [ומסקנת הסוגיה שכן הדין דווקא כשאפשר ללקטה אבל אם נתן עליה לבונה שחוקה שאי אפשר ללקטה אף על פי שאינה בלועה במנחה אין המנחה כשרה].

והמיעוט בא לפסול את המנחה שנתנו עליה דבר שאסור לתת, כשאי אפשר ללקטו ממנה, כלומר כשנתן עליה שמן, שנבלע בה, ואי אפשר להסירו, [והוא הדין כשנתן עליה לבונה שחוקה, שאינה בלועה בה, אבל מעורבת בה בלא אפשרות להסירה ממנה]. וכל זה, כשנתן שמן על גוף המנחה, [שנאמר "לא ישים עליה שמן"], אבל נתן כלי של שמן על גבי הכלי שבו המנחה לא פסלה.

ולכל הפירושים, מנחת חוטא שנתן עליה לבונה, וחזר ולקטה, הרי היא כשרה כמו שהיתה קודם שנתן עליה לבונה. [ואם קרבה בהכשר כפרה, ואם קרבה במחשבת

ואף על פי שחלק מהמנחות הללו דומות למנחת העומר בדברים רבים יותר, ממה שמנחת יחיד דומה למנחת העומר, מכל מקום, מאחר שנאמר במנחת סולת "וּנְפֹשׁ", יש ללמוד מכך, שכל מנחות נפש [=יחיד] דינם כמנחת סולת, ועל כרחך, המיעוטים נאמרו לדברים אחרים, ולא למנחת יחיד.

"לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת היא"

השם שמן על מנחת חוטא, עובר בלא תעשה, שנאמר, "לא ישים עליה שמן".

והנותן לבונה על מנחת חוטא, עובר בלא תעשה, שנאמר, "ולא יתן עליה לבנה".

ומי שנתן על אותה מנחה, גם שמן וגם לבונה, עובר בשתייהן, שנאמר, "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה", כלומר על אותה מנחה לא ישים שמן, ולא יתן לבונה.¹

וכל זה, כשנתן שמן או לבונה על המנחה הזו קודם הקמיצה, אבל הנותן שמן או לבונה על שיירי המנחה הזו, אינו עובר בלא תעשה.

"לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה"

כי חטאת היא"

בכתוב האוסר לתת שמן ולבונה על מנחת

הוספות

¹ מתוך פירוש רש"י בדף ס' מבואר, שלולא הכתוב "עליה", היינו אומרים, שבמנחה אחת אין אדם מתחייב שני לאוין, ורק כשהיו שני כהנים, אחד שם שמן, ואחד נתן לבונה, יש שתי עבירות באותה מנחה. והתוס' שם מפרשים, שלולא הכתוב הזה, היינו אומרים, שבמנחה אחת לעולם לא יתחייבו שני לאוין, אפילו היו שני כהנים, שזה שם שמן, וזה נתן לבונה, כי מאחר שאחד שם שמן, כבר נפסלה המנחה, ושוב אין איסור לתת עליה לבונה.

פסול, חוץ למקומו, או במחשבת פיגול, חוץ לזמנו, נפסלת או מתפגלת].

< **אולם מתוך פירוש רש"י משמע, שאינה נפסלת, ולכן אם קרבה בהכשר, היא כשרה, ורק אם קרבה במחשבת פסול, היא נפסלת, והוא הדין אם קרבה במחשבת פיגול, אינה מתפגלת אלא נפסלת,** כי אף על פי שאינה פסולה, יש בה פסול של לבונה, ואין מנחה מתפגלת אלא כשאין בה שום פסול חוץ ממחשבת הפיגול.

- לדברי אביי, דין זה למד מהכתוב "כי חטאת", כלומר אף בעוד הלבונה עליה היא חטאת ומכפרת.

- ולדברי רבא, דין זה תלוי במחלוקת תנאים, ואינו אלא כדעת חנן המצרי, האומר, שאף כשנופל פסול באיזה דבר הוא אינו נדחה, אבל לדעת חכמים, מאחר שיש לבונה על המנחה היא נדחית ופסולה.

- ולדברי רב אשי, דין זה הוא אף כדברי חכמים, כי במקום שניתן לתקן את הדבר שבגללו נדחה הקרבן מהכשרו, אין הקרבן נדחה מהכשרו. [ואמר רב אדא שהפירוש הזה מסתבר שכן מצינו שגם דעת רבי יהודה כן שדבר שנפסל נדחה אבל אם ניתן לתקן אינו נדחה].

השיעור שבו השמן פוסל את מנחת חוטא

לשון הכתוב האוסר לשים שמן על מנחת חוטא הוא, "לא ישים עליה שֶׁמֶן".

< ולפירוש התוס', [שבזמן שהלבונה על המנחה היא פסולה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן], לבאר עניין זה, היאך חזרה המנחה לכשרותה אחר שכבר נפסלה, נאמרו דברי אביי ורבא ורב אשי.

- לדברי אביי, דין זה למד מהכתוב "כי חטאת", כלומר שכשילקטו את הדבר האסור מעל המנחה, היא חוזרת להיות חטאת כבתחילה.

- ולדברי רבא, דין זה האמור כאן תלוי במחלוקת תנאים, ואינו אלא כדעת חנן המצרי, האומר, שדבר שנדחה מאיזו סיבה, כשבטלה הסיבה, הוא חוזר להכשרו, אבל לדעת חכמים, מאחר שנדחית המנחה הזו בזמן שהיתה עליה הלבונה, שוב אינה חוזרת להכשרה.

- ולדברי רב אשי, דין זה הוא אף כדברי חכמים, כי במקום שניתן לתקן את הדבר שבגללו נדחה הקרבן מהכשרו, אין הקרבן נדחה מהכשרו.

< **אולם מתוך פירוש רש"י¹ משמע, שגם בזמן שהלבונה על המנחה היא כשרה, [אלא שיש בה פסול, אבל אין הפסול הזה פוסל אותה], ולכן מאחר שלא נפסלה המנחה בעוד הלבונה עליה, דין פשוט הוא שכשרה היא כשהסירו ממנה את הלבונה.**

וכל זמן שהלבונה על המנחה :

< **לפירוש התוס', המנחה פסולה לגמרי, ובין אם קרבה בהכשר, או במחשבת פסול, או במחשבת פיגול, אינה לא כשרה ולא פיגול,**

הוספות

¹ בד"ה כי חטאת כתב, כלומר אפילו נתן עליה לבונה מקרי חטאת ומכפרת. ומשמע מדבריו, שהיא מכפרת אף בעוד הלבונה על המנחה, ולפי זה בארתי שיטת רש"י בסוגיה, אמנם יש לדון בזה, והי"ע.

וככל בידינו, ששיעור נתינה הוא לכל הפחות

כזית, [שנאמר, "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֶדֶשׁ (=תרומה) בְּשֹׁגְגָה וְיָסַף מִמֵּשֵׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַפְּהוֹן אֶת הַקֶּדֶשׁ [כלומר יתן לכהן פירות אחרים כנגד מה שאכל להיות תרומה],", הרי שנאמרה נתינה על תשלום של דבר מאכל כמו שאכל, וכל אכילה היא לכל הפחות כזית, ומכאן ששיעור נתינה הוא לכל הפחות כזית].

ואם כן, מתוך שנאמר כאן האיסור בלשון נתינה, "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ", למדנו, שהאיסור הוא בנתינת כזית לבונה.

ומתוך שנאמר בכתוב "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ", למדנו שהאיסור הוא בנתינת הלבונה על מנחה שיש בה שיעור, כלומר כזית, אלא מאחר שנאמר הכתוב הזה שתי פעמים, "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׂמֹן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ", הרי זה ריבוי אחר ריבוי, ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, ואם כן בא הכתוב ללמד, שהאיסור הוא בנתינת לבונה אפילו על מעט מהמנחה¹.

מכל זה עלה בידינו, שהנותן **כזית לבונה**, **על משהו מהמנחה**, עבר באיסור, ופסל את המנחה.

לכאורה, כל הדינים הנ"ל, האמורים במנחת חוטא, נכונים גם במנחת סוטה, שכן גם בה נאמר כתוב דומה לכתוב במנחת חוטא, "לֹא יִשִּׂים עָלָיו שְׂמֹן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבִנְהָ כִּי מִנְחַת קִנְיָאֵת הוּא"², ויש ללמוד ממנו את כל הדינים הנ"ל.

< ולעניין שיעור השמן שאסור לתת על המנחה:

- ללשון ראשון [של רב יצחק בר יוסף], דעת רבי יוחנן, שאפילו מעט שמן אסרה תורה לתת על המנחה הזו, כי כל שמן ששימו הוא, בכלל מה שאסרה תורה "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׂמֹן", שלשון שימה הוא אף בכלשהו.

- וללשון שני [של רב יצחק בר יוסף], הסתפק רבי יוחנן האם אפילו מעט שמן אסרה תורה לתת על מנחת חוטא מהטעם הנ"ל או שלא אסרה תורה אלא נתינת כזית שמן כדין נתינת לבונה שלא אסרה תורה אלא בשיעור כזית [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

< ולעניין שיעור המנחה שאסור לתת עליה שמן:

- מתוך שנאמר בכתוב "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׂמֹן", למדנו שהאיסור הוא לשים את השמן על מנחה שיש בה שיעור, כלומר כזית.

מכל זה עלה בידינו, שהשם **משהו [או כזית] שמן, על כזית מהמנחה**, עבר באיסור, ופסל את המנחה.

השיעור שבו הלבונה

פוסלת את מנחת חוטא

לשון הכתוב האוסר נתינת לבונה על מנחת חוטא הוא, "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ".

¹ הוספות

² צ"ע אם כן למה לא מחייב בשמן על משהו. [שטמ"ק].

דף ס

טעונה תנופה	טעונה הגשה		
			טעונות הגשה ולא תנופה
לא	כן		מנחת סולת
לא	כן		מנחת מחבת
לא	כן		מנחת מרחשת
לא	כן		מנחת חלות מאפה תנור
לא	כן		מנחת ריקיין מאפה תנור
לא	כן		מנחת מאפה תנור חלות עם ריקיין [כדעת רבי שמעון]
לא	כן	לדעת רבי שמעון לא	מנחת כהנים
לא	כן	לדעת רבי שמעון לא	מנחת כהן משיח
לא	כן		מנחת גוים
לא	כן		מנחת נשים
לא	כן		מנחת חוטא
			טעונות תנופה ולא הגשה
כן	לא		לוג שמן של מצורע
כן	לא		אשמו של מצורע
	לא	לדעת רבי אליעזר בן יעקב כן	בכורים
כן	לא		אימורי שלמי יחיד
כן	לא		חזה ושוק של שלמי יחיד
כן	לא		שתי הלחם
כן	לא		כבשי עצרת
			טעונות תנופה והגשה
כן	כן		מנחת העומר
כן	כן		מנחת קנאות
			לא תנופה ולא הגשה
לא	לא		לחם הפנים
לא	לא		מנחת נסכים

מנחות הטעונות הגשה

הנ"ל¹.

ח. מנחת חוטא.

לדברי הכל מנחת חוטא טעונה הגשה, כי נאמר בכתוב הנ"ל בעניין חמש מנחות נדבה, "אֶת הַמִּנְחָה", ו"את" ריבוי הוא, ללמד, שגם מנחת חוטא טעונה הגשה.

ולוא הכתוב הזה, לא היינו למדים בבניין אב, שמנחת חוטא טעונה הגשה.

- כי אין ללמוד דין זה בבניין אב ממנחת נדבה, משום שמנחת נדבה עדיפה על מנחת חוטא, שכן מנחת נדבה טעונה שמן ולבונה, ומנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה.

- וכן אין ללמוד דין זה בבניין אב ממנחת סוטה, משום שמנחת סוטה עדיפה על מנחת חוטא, שכן מנחת סוטה טעונה תנופה, ומנחת חוטא אינה טעונה תנופה.

- וכן אין ללמוד דין זה בבניין אב מהצד השווה של מנחת נדבה ומנחת סוטה, [שאינו בו שמן ולבונה, ולא תנופה], משום ששתי מנחות אלו עדיפות על מנחת חוטא, שכן הן מנחות קבועות, הן לעני והן לעשיר, ומנחת חוטא אינה קרבה אלא לעני.

ולדברי רבי שמעון, דווקא מנחת חוטא, [ומנחת נדבה של גוים ונשים], למדה מהריבוי הזה, אבל שתי הלחם ולחם הפנים, ומנחת נסכים, ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח, אינן למדות מהריבוי הזה, כי יש שלושה מיעוטים בכתוב הנ"ל בעניין מנחת נדבה.

א-ב-ג-ד-ה. (א) מנחת סולת. (ב) מנחת מחבת. (ג) מנחת מרחשת. (ד) מנחת חלות מאפה תנור. (ה) מנחת ריקיין מאפה תנור. [ו] מנחת מאפה תנור הבאה גם מחלות וגם ריקיין כדעת רבי שמעון (כפי שנתבאר בדף נ"ט).

לדברי הכל, כל מנחות נדבה הללו טעונות הגשה, [=שמקרב את הכלי שבתוכו המנחה, עד שהוא נוגע במזבח, בקרן מערבית דרומית של המזבח].

והטעם לכך, כי בכל המנחות הללו, הכתובות בפרשת ויקרא, מפורש בכתוב שטעונות הגשה, כי נאמר עליהן באותה פרשה, "וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֵה לֹה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ".

ומתוך שנאמר בכתוב "וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה", למדו, שיש להגיש את כל המנחה למזבח קודם הקמיצה, ולא די בהגשת הקומץ לבדו.

והרבה דינים למדים מהכתוב הזה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, [שהמילים היתרות שבכתוב הזה, באו לרבות דברים נוספים לדין הגשה].

ו-ז. (ו) מנחת גוים. (ז) מנחת נשים.

לדברי הכל, גם המנחות הללו טעונות הגשה, כי באמת הן בכלל חמש המנחות

הוספות

¹ כן נראה לכאורה. אולם מגרסת הגמרא לפנינו משמע, שהן למדות מהכתוב שממנו אנו למדים שיש הגשה במנחת חוטא. ויל"ע בדבר.

"וְהִבְאֵת" לרבות מנחה נוספת לדין הגשה האמור בו והיא מנחת העומר שנאמר בה לשון זה "וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֶרְכֶם אֶל הַכֹּהֵן".

< ולדעת רבי יהודה – דין זה למד בבניין אב, מהצד השווה של מנחת חוטא ומנחת סוטה, ששתיהן נקמצות, ויש בהן הגשה, והוא הדין למנחת העומר שהיא נקמצת כמותן, שתהא טעונה הגשה. [ורבי שמעון אומר שאין ללמוד מהצד השווה של שתי המנחות הללו כי יש דבר ששתי המנחות הללו עדיפות על מנחת העומר והוא שהן מצויות הרבה² ומנחת העומר אינה באה אלא פעם בשנה. אולם רבי יהודה אומר אדרבה מנחת העומר מצויה יותר כי לפחות פעם בשנה חובה להביאה אבל מנחת חוטא ומנחת סוטה אם לא יהיה צורך יתכן שלא יביאו אותן כלל].

ודווקא מהצד השווה של שתי המנחות הללו ניתן ללמוד אבל מאחת מהן בפני עצמה אי אפשר ללמוד כי כל אחת מהן עדיפה על מנחת העומר בדבר אחד.

- מנחת חוטא עדיפה על מנחת העומר בכך שהיא באה מהחטים וזו באה מהשעורים.

- ומנחת סוטה עדיפה על מנחת העומר בכך שהיא באה לברר עון [של הסוטה] וזו אינה באה לברר עוון.

י. מנחת סוטה.

לדברי הכל מנחת סוטה טעונה הגשה,

(א) "מֵאֵלֶּה" כלומר, כגון אלו טעונות הגשה ולא אחרים שאינם דומים לאלה, **להוציא שתי הלחם ולחם הפנים** שאינם דומים למנחת נדבה, שכן מנחת נדבה קרב ממנה חלק לאשים, ושתי הלחם ולחם הפנים נאכלים בשלמות לכהנים.

(ב) "וְהִקְרִיבָהּ" כלומר, את האמורות בעניין ולא אחרות, **להוציא מנחת נסכים**, שאינה דומה למנחת נדבה, שכן מנחת נדבה באה מחמת עצמה, ומנחת נסכים באה מחמת קרבן¹.

(ג) "וְהִגִּישָׁהּ" כלומר, את האמורה בעניין ולא אחרות, **להוציא מנחת כהנים ומנחת כהן משיח**, שאינן דומות למנחת נדבה, שכן מנחת נדבה נקמצת ושייריה נאכלים לכהנים, ומנחות כהנים כולן כליל, ואין לכהנים חלק לאכילה. [ולחן באות יא-יב יתבאר בעזה"י שבזה יש חולקים על דברי רבי שמעון].

[והריבוי "את", נאמר על מנחת חוטא, שהיא דומה למנחת נדבה בכל הדברים הללו, (א) יש ממנה חלק לאשים. (ב) באה מחמת עצמה. (ג) שייריה נאכלים לכהנים].

ט. מנחת העומר.

לדברי הכל מנחת העומר טעונה הגשה, אבל נחלקו חכמים, מניין דין זה למד.

< לדעת רבי שמעון – דין זה למד מהכתוב הנ"ל בעניין חמש מנחות נדבה, שנאמר בו

¹ לא צריך להאי טעמא, דמטעמא דיש מהן לכהנים מימעטא מנחת נסכים כמו מנחת כהנים, דכולן למזבח ואין מהן לכהנים, ולא נקטיה אלא משום דנקטיה ברישא דממעט זה אחר זה [תוס'].
² העירוני להוסיף – אפילו מאה פעמים בשנה אם ארע הדבר.

אבל נחלקו חכמים מניין דין זה למד.

משיח.

< **לדעת רבי שמעון** – דין זה למד מהכתוב הנ"ל בעניין חמש מנחות נדבה, שנאמר בו "וְהִקְרִיבָהּ" לרבות מנחה נוספת לדין הגשה האמור בו והיא מנחת סוטה שנאמר בה לשון זה "וְלִקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאִת וְהִנִּיף אֶת הַמִּנְחָה לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ".

< **אבל לדעת רבי שמעון** – מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אינן טעונות הגשה, ואינן למדות מהריבוי הזה, כי נאמר בעניין מנחות נדבה המיעוט "וְהִקְרִיבָהּ", ויש להעמידו על מנחות כהנים, שאינן דומות למנחות נדבה, [כפי שנתבאר לעיל באות ח'].

יחיד אינו מתנדב מנחה מן השעורים

לעיל נתבאר שהריבוי "וְהִקְרִיבָהּ", בא ללמד, שגם מנחת סוטה או מנחת העומר טעונות הגשה, אבל לא אמרו שבא הריבוי הזה ללמד על מנחה נוספת הבאה בנדבה, כגון מנחה משעורים.

וכמו כן, אף שלכאורה ניתן ללמוד בבניין אב, שיחיד מתנדב מנחת שעורים, שכן מציינו, שהציבור מביא מנחת חובה מחיטים, ומנחת חובה משעורים [=עומר], ולכאורה הוא הדין ליחיד, שמתנדב מנחה מחיטים, שיתנדב מנחה גם משעורים.

והטעם לכך, שלא למדנו שיחיד מתנדב מנחה משעורים, כי נאמר בעניין מנחות נדבה, "מֵאֶלֶה", ללמד, שרק את חמש המנחות האמורות בעניין היחיד מתנדב,

< **לדעת רבי שמעון** – דין זה למד מהכתוב הנ"ל בעניין חמש מנחות נדבה, שנאמר בו "וְהִקְרִיבָהּ" לרבות מנחה נוספת לדין הגשה האמור בו והיא מנחת סוטה שנאמר בה לשון זה "וְלִקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאִת וְהִנִּיף אֶת הַמִּנְחָה לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ".

אולם לולא הכתוב הזה, לא היינו למדים, שמנחת סוטה טעונה הגשה.

- כי אין ללמוד דין זה בקל וחומר ממנחת חוטה, [הקלה ממנה לעניין תנופה], משום שמנחת חוטה עדיפה על מנחת סוטה, שכן מנחת חוטה באה מחטים, ומנחת סוטה באה משעורים.

- וכן אין ללמוד דין זה ממנחת העומר, משום שמנחת העומר עדיפה על מנחת סוטה, שכן מנחת העומר טעונה שמן ולבונה, ומנחת סוטה אינה טעונה שמן ולבונה.

- וכן אין ללמוד דין זה בבניין אב מהצד השווה של מנחת חוטה ומנחת העומר, משום ששתי מנחות אלו עדיפות על מנחת סוטה, שכן הן באות מסולת, ומנחת סוטה באה קמח.

< **ולדעת רבי יהודה** – דין זה למד מהכתוב הנ"ל בעניין חמש מנחות נדבה, שנאמר בו "וְהִקְרִיבָהּ" לרבות מנחה נוספת לדין הגשה האמור בו והיא מנחת סוטה שנאמר בה לשון זה "וְהִקְרִיבָהּ אֶת קַרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ".

יא-יב. (יא) מנחת כהנים. (יב) מנחת כהן

הוספות

¹ כן כתבתי מתחילה. ושו"ר בתוס', שפירשו בכמה אופנים טעמו של תנא קמא. (א) בבניין אב משאר מנחות. (ב) מהריבוי "את" כפי שכתבתי בפנים. (ג) לא דרשי את המיעוט "והיגשה".

ואינו מתנדב אחרות.

הללו יחד, שנאמר, "וְלָקַח הַלֶּחֶן אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאֶשֶׁם וְאֶת לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'"; כלומר יחד.

המתנדב מנחה סתם

אינו חייב להביא את כל חמש המנחות האמורות בעניין מנחות נדבה, אלא אם **רצה, מביא אחת** מהן, [מנחת סולת¹]. ואם **רצה, מביא כולו**, שנאמר בעניין, "מֵאֵלֶּה", ללמד, שמביא מקצת מהם.

ומכל מקום, גם אם הניף כל אחד לעצמו, יצא², שנאמר "אתו".

ותנופה זו כשרה בכל העזרה, כי כל העזרה נקראת "לִפְנֵי ה'", [בין ממערב למזבח הסמוך להיכל, ובין ממזרח למזבח הרחוק מההיכל], [ורק לעניין הגשה שיש להגיש במזבח במקום שיש בו יסוד לא יכלו להגיש בצד מזרחי כי לא היה בו יסוד ולכן היתה בקרן דרומית מערבית].

דף סא

ג. בכורים.

הרמה היא קמיצה

לדעת רבי אליעזר בן יעקב – דין זה, שהבכורים טעונים תנופה, וכן אופן התנופה, **למד בגזרה שווה**, שנאמר בבכורים לשון יד, "וְלָקַח הַלֶּחֶן הַטָּמֵא מִיַּדָּךָ", וכן נאמר בשלמים לשון יד, "וַיִּדְּוֹ תְּבִיאֵינָה אֶת אֲשֵׁי ה' אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֵזֶה וַיִּבְיֹאֲנוּ אֶת הַחֵזֶה לְפָנֶיךָ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'", ללמד, שכשם שהשלמים טעונים תנופה, כך הבכורים טעונים תנופה, ומתוך שבבכורים נאמר לשון יד בבעלים, יש ללמוד שהבעלים מניפים אותם, ומתוך שבשלמים נאמר לשון יד בכהן, יש ללמוד שהכהן מניף אותם, ומכאן ששניהם מניפים יחד, **שהכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים, ומניפים יחד³**.

בעניין מנחות הנדבה, אחר ההגשה אל המזבח נאמר, "וְהִרִים הַלֶּחֶן מִן הַמִּנְחָה אֶת אֲזַרְתָּה וְהִקְטִיר", והכוונה להרמה בקומצו של כהן, [ולא להרמה בכלל], שכן נאמר לשון הרמה גם במקום אחר, "וְהִרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֻּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה", ויש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שההרמה היא בקמיצה, כך גם כאן ההרמה היא בקמיצה.

דברים הטעונים תנופה [ולא הגשה]

א-ב. (א) **לוג שמן של מצורע**. (ב) **אשם מצורע**.

לכתחילה, יש להניף את שני הדברים

הוספות

¹ כן כתב רש"י לעיל בדף נ"ט ובחומש ויקרא ב' א'. אולם לקמן ק"ד יש בזה מחלוקת תנאים.

² לכאורה אין זה נחשב כדיעבד ממש, שהרי דיעבד אף בלא תנופה כלל הקרבן כשר.

³ לאו דווקא קאמר תחת ידי הבעלים ממש, דאם כן הוויא יד הבעלים חציצה בין הכלי ובין יד הכהן ... אלא הבעלים אוחזים בשפת הכלי למעלה, והכהן בשוליו למטה, והיינו תחת יד הבעלים ... ובקונטרס פירש לקמן ... [שהכלי על ידי הבעלים, וידי

ה' אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֶזֶה יְבִיאֲנוּ אֶת הַחֶזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לְפָנֵי ה'". [ואף שבכתוב הזה נזכרו רק החלבים (=האימורים) והחזה, גם השוק טעון תנופה, שנאמר בעניין שלמים שקרבו ביום שמיני למילואים, "שוק התְּרוּמָה וְחֵזֶה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֶלְבִּים יְבִיאֻהוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה לְפָנֵי ה'"].

ומתוך שנאמר "הַמִּקְרִיב", משמע שהכהן המקריב הוא מניף¹, ומתוך שנאמר "גְּדִיו", משמע שהבעלים הוא מניף, ולפיכך, **הכהן מניח ידו תחת יד הבעלים, ומניפים יחד.**

ובדף ס"ב מבואר, שמתוך שנאמרו שלושה כתובים בעניין, מה למעלה ומה למטה, למדו חכמים, ששלושה כהנים מתעסקים בדבר, [כי כך הדבר מכובד, שנאמר "בָּרַב עִם הַדָּרַת מִלֶּדֶד"], **תחילה כהן אחד מביא את החלב עם החזה והשוק מבית המטבחיים, ואז היה החלב למעלה, [ועל זה נאמר, "אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֶזֶה יְבִיאֲנוּ"], וכשהוא נותן אותם על יד הבעלים וכהן [שני] לתנופה, החלב למטה, והחזה והשוק למעלה, [ועל זה נאמר, "שוק התְּרוּמָה וְחֵזֶה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֶלְבִּים יְבִיאֻהוּ לְהִנִּיף"], ולאחר מכן כהן שלישי נוטל אותם, [להקטיר את החלב, ולתת את החזה והשוק לכהנים], ואז שוב הם מתהפכים, החלב למעלה, והחזה והשוק למטה, [ועל זה נאמר, "וַיִּשְׂמֹנוּ אֶת**

ולדעת רבי יהודה – מהכתוב האמור בבכורים יש ללמוד שהם טעונים תנופה, שנאמר בהם, "וְהִנִּיחוּ לְפָנֵי מִזְבֵּחַ ה' אֶקְיֵד ... וְהִנַּחְתוּ לְפָנֵי ה' אֶקְיֵד", שאין לומר ששתי ההנחות האמורות בכתוב הן מלשון הנחה ממש, כי אחרי שכבר הניח, איך יניח שוב דבר שהוא כבר מונח, ועל כרחך, ההנחה השניה אינה לשון הנחה, אלא לשון הנחייה, שמניף את הבכורים למעלה ולמטה ולצדדים.

ובמשנתנו הוזכר שמו של רבי אליעזר בן יעקב על הדין הזה, ולא נזכר שמו של רבי יהודה, אף שלדעת שניהם הדין שווה.

- רבא אמר, שהטעם שזכר רבי אליעזר בן יעקב, כי הכתוב שממנו הוא דורש את הדין הזה, קודם לכתוב שממנו רבי יהודה דורש את הדין הזה.

- ורב נחמן בר יצחק אמר, שהטעם שזכר רבי אליעזר בן יעקב, כי רב גובריה [=כוחו גדול], שהיה חכם ביותר, כמו שאמרו, משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי.

ד-ה. (ד) אימורי שלמי יחיד. (ה) חזה ושוק של שלמי יחיד.

אימורי שלמי יחיד העומדים להיות קרבים למזבח, וכן חזה ושוק של שלמי יחיד הניתנים לכהנים, טעונים תנופה, **שנאמר**, "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת זֶבַח שְׁלָמָיו לַה' ... גְּדִיו תְּבִיאֲנָה אֶת אֲשֵׁי

הוספות

הבעלים על ידי הכהן, והן מפרידות בין הכלי לידי הכהן], דתנופת הכהן לא אכפת לו אם יש בה חציצה, דעיקר תנופה בבעלים היא ... [תוס'].

¹ מתחילה משמע, שהכתוב "המקריב" בא ללמד, שלא רק בישראל נאמר הדין הזה, אלא בכל מקריב אף בגרים ומשחררים, ולאחר מכן משמע, שהכתוב הזה מלמד, שהכהן המקריב מניף עם הבעלים, ויל"ע בדבר.

הַחֲלָבִים עַל הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֲלָבִים
הַמִּזְבֵּחַ"י].
**דווקא זכרי ישראל מניפים עם הכהן,
אבל נשות ישראל, או זכרי גוים, אינם
מניפים עם הכהן,** שנאמר בכתוב, "וַיִּבְרַךְ
אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", [ולא בנות ישראל, ולא בני
עם אחר], וכשנשים או גוים מביאים
שלמים, הכהן לבדו מניף את האימורים
ואת החזה והשוק. [אבל אין לומר ששלמי
נשים וגוים אינם טעונים תנופה כלל כשם
שאינם טעונים סמיכה כי יש לחלק בין
סמיכה הנעשית בבעלים בלבד [וסברה היא
שגוים ונשים לא יסמכו משום שהסמיכה
בעזרה, ואין להם להיכנס לעזרה, גוים משום
שנאמר, "כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְעָרַל בָּשָׂר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נֹכַר אֲשֶׁר
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ונשים משום שאין דרך ארץ
שיכנסו לעזרה], מה שאין כן תנופה, שהכהן
יכול להניף עבורם בלא שיכנסו].

ונחלקו חכמים, איך היו מונחים שתי
הלחם והכבשים בשעה שהניפום יחד.

לדעת תנא קמא – אין ללמוד דין זה מתוך
הכתובים, כי כתוב אחד אומר, "עַל לֶחֶם
הַבְּכוֹרִים", משמע שהלחם למטה, וכתוב
שני אומר, "עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים", משמע
שהכבשים למטה, ולפיכך, **יש ללמוד
בבניין אב, שהלחם על הכבשים,** שכן
מצינו גם בקרבנות המילואים, שנאמר
בהם, "וּמִסַּל הַמִּצֹּאת אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' לֶקַח
חֶלֶת מִצָּה אַחַת וְחֶלֶת לֶחֶם שְׁמֹן אַחַת
וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק
הַבְּכוֹרִים". [וכן דעת התנא של משנתנו].

ולדעת רבי יוסי בן המשולם¹ – **הכבשים
היו למעלה,** שנאמר, "עַל לֶחֶם הַבְּכוֹרִים",
ומה שנאמר "עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים", לא בא ללמד
כיצד היו בשעת התנופה, אלא ללמד
שהתנופה היתה רק על שני כבשי השלמים,
ולא על שבעת כבשי העולה.

ולדעת חנינא בן חכינאי – יש לקיים את
שני הכתובים הללו, "עַל לֶחֶם הַבְּכוֹרִים",
ו"עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים", באופן הזה, **שמשכיב
את הכבשים על צידיהן,** באופן שירכותיהן
זו על זו, [שהשוכב על צידו רגלו אחת
מונחת על רגלו השניה], **ונותן את הלחם**

דף סב

ו-ז. (א) **שתי הלחם הבאים בעצרת.** (ב)
כבשי שלמי ציבור של עצרת.

שתי הלחם הבאים בעצרת, וכבשי שלמי
ציבור של עצרת, טעונים תנופה יחד בעוד
הכבשים חיים, שנאמר, "מִמּוֹשְׁבֵיכֶם
תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה ... וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם
שְׁבַעַת כִּבְשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן בָּקָר אֶחָד
וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עִלָּה לֵה' ... וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עֲזִים
אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ
שְׁלָמִים. וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם

הוספות

¹ איני יודע אם כך צריך להיות שכן מצינו בכתובים מעטים שמות עצם אדם בה"א הידיעה או שמא טעות סופר שהרי בכתוב
כמה פעמים משולם עם שגם במשנה לא אחד המשולם ריש פ"ב דבכורות הוא בה"א בנוסחת הגמרא. [הגרעיב"ץ].

במערבא מתנו הכי אמר רב חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר רבי חנינא –

מוליך ומביא [לצפון ודרום ומזרח ומערב], כדי לעצור רוחות רעות [הבאות מארבעה רוחות], מעלה ומוריד כדי לעצור טללים¹ רעים, [הבאים מלמעלה למטה]. [ומכאן למד רבי יוסי בר אבין, ששיירי מצווה מעכבים את הפורענות, שכן התנופה אינה אלא שיירי מצווה, שאינה מעכבת את הכשר הקרבן, והעושה אותה עוצר רוחות רעות וטללים רעים].

- רש"י מפרש, שכן הדין בכל התנופות האמורות בסוגיה, שיש להוליך ולהביא להעלות ולהוריד.

- אבל התוס' כתבו, שיתכן שלא בכל התנופות עושים כן, אלא דווקא בתנופה של [מנחת העומר], ושתי הלחם של עצרת, [וכן לולב], משום [שבפסח נידונים על התבואה], ובעצרת על פירות האילן [ובחג הסוכות על המים].

אופן נענוע הלולב

לדעת רבה, הנוטל את הלולב, צריך להניפו באופן הני"ל, כלומר מוליך ומביא מעלה ומוריד².

וכן עשה רב אחא בר יעקב, והיה מורה באצבעו³ ואומר, הרי אלו חיצים בעיניו של

בין ירכותיהן, וכך נמצא שהלחם על הירכים התחתונות, והירכים העליונות על הלחם. [ורבי חולק על כך כי אין זה דרך כבוד לתת את הלחם בין הירכים ואפילו לפני מלך בשר ודם אין עושים כן וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה].

ולדעת רבי – מניף את הלחם ואת הכבשים כשהם זה בצד זה, כי לדעתו "על", פירושו סמוך, [כמו שכתוב, "וְסִפְתָּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפָּרֶקֶת", ואין הפרוכת על הארון, אלא סמוכה לו], ואם כן, כשהלחם והכבשים זה בצד זה, מתקיימים שני המקראות, שהלחם [על=] סמוך לכבשים, והכבשים [על=] סמוכים ללחם.

אופן התנופה

נאמר בקרבנות המילואים, "וְאָשֶׁר הוֹנֵף וְאָשֶׁר הוֹרֵם", מלמד שיש להניפם, כלומר להוליך ולהביא, [=לרחק מגופו ולחזור ולקרב], וכן להרים, כלומר להעלות [=להגביה] ולהוריד. ומבואר במשנה שמקום התנופה בכל העזרה ואפילו במזרחה.

לדעת רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן – מוליך ומביא למי שהרוחות שלו. מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו.

הוספות

¹ מלשון טל ומטר.

² יש מפרשים שלבד מן הניענוע שבלולב יש בו הולכה והובאה. ובערוך פירש ... שצריך לנענע בחולכה והובאה והביא ראה מהירושמי ... כבר אמרנו צריך ניענוע שלש פעמים בעי רבי זירא ההולכה תיחשב פעם אחת והובאה פעם אחת או דלמא הולכה והובאה פעם אחת נחשבת וצריך להוליך ולהביא שלוש פעמים ... ולא איפשיט, וכיון דלא איפשיט, עבדינן לחומר, שלש פעמים בכל אחד ואחד, עד כאן לשונו. [תוס'].
³ העירוני שאולי היה מורה בלולבו ולא באצבעו.

שחיטה, היא כתנופת שלמי יחיד אחר שחיטה, כלומר החלב והחזה והשוק בלבד.

- לדברי רב חסדא או רב המנונא, נחלקו בזה, שלדעת רבי, הכלל הוא, דון מינה ואוקי באתרא, כלומר אחר שלמדנו ששלמי ציבור טעונים תנופה אחר שחיטה כשלמי יחיד, תהא תנופה זו בשלמי ציבור כתנופה המפורשת בהם מחיים, כלומר כשהם שלמים. ולדעת חכמים, הכלל הוא, **דון מינה ומינה,** כלומר אחר שלמדנו ששלמי ציבור טעונים תנופה אחר שחיטה כשלמי יחיד, תהא התנופה הזו ממש כתנופת שלמי יחיד, כלומר חלבים וחזה ושוק.

- ולדברי רב פפא, הכל מודים שהכלל הוא דון מינה ומינה, ואף על פי כן, לדעת רבי תנופת שלמי ציבור היא כשהם שלמים, והטעם לכך, כי רק באופן הזה תהא תנופתם דומה לתנופת שלמי יחיד, שמהם היא למדה, כי תנופת שלמי יחיד היא כל החלקים הניתנים לגבוה ולכהן, והוא הדין לתנופת שלמי ציבור, שתהא בכל החלקים הניתנים לגבוה ולכהן, ולכן תהא תנופתם כשהם שלמים, כי הם ניתנים לכהן בלא חלק לבעלים, [שלא כשלמי יחיד שרק החזה והשוק ניתנים לכהן].

- ולדברי רבינא, הכל מודים שהכלל הוא דון מינה ואוקי באתרא, ואף על פי כן, לדעת חכמים אין תנופת שלמי ציבור אחר שחיטה אלא חלבים וחזה ושוק, כי באמת אין התנופה הזו למדה בבניין אב משלמי יחיד, [שאז יש לך לדון מינה, ולאוקי באתרא כתנופתם מחיים], אלא היא למדה

השטן, [כי עוצר את הפורענות], אולם אין לומר כן, כי האומר כן גורם לשטן להתגרות בו.

דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרא, כשפרשה אחת למדה דבר מחבירתה, נחלקו חכמים, האם תעמיד את הדבר הלמד במקומו החדש, בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם, כי מאחר שלמדתו ממנו, על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו, [=דון מינה ומינה]. או לאחר שלמדתו משם והבאתו לכאן, העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן [=דון מינה ואוקי באתרה].

תנופת כבשי שלמי ציבור לאחר שחיטה
כבר נתבאר [לעיל אות ו-ז], שיש להניף את כבשי שלמי ציבור בעודם חיים יחד עם שתי הלחם. וכמו כן נתבאר [בדף ס"א אות ד-ה] שיש להניף את אימורי השלמים והחזה והשוק אחר שחיטתם.

ולדברי הכל יש ללמוד בבניין אב שכשם ששלמי יחיד טעונים תנופה אחר השחיטה גם שלמי ציבור טעונים תנופה אחר השחיטה [ונמצא שיש בהם שתי תנופות אחת מחיים ואחת אחר שחיטה].

לדעת רבי – תנופת שלמי ציבור אחר שחיטה היא כתנופתם מחיים כלומר כשהם שלמים.

ולדעת חכמים – תנופת שלמי ציבור אחר

לוג השמן.

אשם מצורע ולוג שמן שלו טעונים תנופה
שנאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ הַאֶחָד
וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאֵשֶׁם וְאֶת לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף
אֹתָם תְּנוּפָה לְפָנֵי ה'".

שלושה מינים טעונים שלוש מצוות

לדברי רבי שמעון, בכל אחד משלושת
הקרבת הללו: (א) שלמי יחיד. (ב) שלמי
ציבור. (ג) אשם מצורע. יש שתיים מתוך
שלוש המצוות הבאות: (א) סמיכה. (ב)
תנופה מחיים. (ג) תנופה אחר שחיטה.

שלמי יחיד יש בהם – (א) **סמיכה**. (ג)
תנופה אחר שחיטה. ואין בהם (ב) **תנופה**
מחיים. [ואף שלעניין סמיכה, שלמי יחיד
חמורים משלמי ציבור, ששלמי יחיד
טעונים סמיכה ככל קרבנות יחיד, ושלמי
ציבור אינן טעונים סמיכה, אין ללמוד בקל
וחומר, שיהיו שלמי יחיד טעונים תנופה
מחיים כשלמי ציבור, כי נאמר בתנופת
שלמי ציבור מחיים, "וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם",
אותם דווקא יניף ולא אחרים, למעט שלמי
יחיד].

שלמי ציבור יש בהם – (ב) **תנופה מחיים**.
(ג) **תנופה אחר שחיטה**. ואין בהם (א)
סמיכה. [ואף שלעניין תנופה מחיים, שלמי
ציבור חמורים משלמי יחיד, ששלמי ציבור
טעונים תנופה מחיים, ושלמי יחיד אינם
טעונים תנופה מחיים, אין ללמוד בקל
וחומר, שיהיו שלמי ציבור טעונים סמיכה
כשלמי יחיד, כי הלכה למשה מסיני שרק

מריבוי האמור בתנופת חלבים וחזה ושוק

של שלמי יחיד, [כִּי אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק
הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי
שְׁלָמֵיהֶם", נאמר שלמים בלשון רבים,
ללמד על שלמי ציבור, שגם מהם יש להניף
חלבים חזה ושוק], ואם כן, הרי זה כאילו
מפורש בהם שתנופתם אחר שחיטה, היא
חלבים וחזה ושוק.

דברים הטעונים תנופה [וגם הגשה]

ח. מנחת העומר.

מנחת העומר טעונה תנופה, **שנאמר** בה,
"**וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לְפָנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמִּקְרַת
הַשֶּׁבֶת וְנִיפְנוּ הַכֹּהֲנִים**".

ט. מנחת קנאות.

מנחת קנאות טעונה תנופה, **שנאמר** בה,
"**וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאוֹת
וְהִנִּיף אֶת הַמִּנְחָה לְפָנֵי ה' וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל
הַמִּזְבֵּחַ**".

ומנחות אלו הטעונות גם תנופה וגם
הגשה, התנופה קודמת להגשה, שנאמר
במנחת סוטה, "וְהִנִּיף אֶת הַמִּנְחָה", ואחר
כך "וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ".

לחם הפנים ומנחת נסכים אינם טעונים
תנופה [ולא הגשה].

עוד דברים הטעונים תנופה [מחיים]

י-יא. אשם מצורע טעון תנופה מחיים עם

בכלי מכוסה, ומנחת מחבת נעשית בכלי מגולה.²

- מתחילה אמרו³, שרבי יוסי למד את החילוק הזה, בין מנחת מחבת למנחת מרחשת, ממשמעות שמם. שכן לשון מרחשת הוא כלשון הכתוב, "רָחַשׁ לְבִי [הרהר לבי] דָּבָר טוֹב", ואם כן מסתבר שמנחה הקרויה מרחשת, באה על חטא של הרהור הלב, שהוא חטא מכוסה, ולפיכך היא נעשית בכלי מכוסה. ולשון מחבת, הוא מלשון ניבוח הפה, ואם כן מנחה הקרויה מחבת, באה על חטא של דבר גלוי כדיבור הפה, שהוא גלוי לכל, ולפיכך היא נעשית בכלי מגולה.

אולם דחו זאת כי מצד שני ניתן לומר בדיוק להיפך.

שכן לשון מחבת הוא גם כלשון הכתוב, "לָמָּה נִחַבְּאֶתְ [נסתרת] לְבָרַח", ואם כן מסתבר שמנחה הקרויה מחבת, באה על חטא של דבר נסתר, ולפיכך היא נעשית בכלי מכוסה. ולשון מרחשת, הוא מלשון רחש שפתיים, ואם כן מסתבר שמנחה הקרויה מרחשת, באה על חטא של דבר גלוי, כריחוש השפתיים, שהוא דבר גלוי, ולפיכך היא נעשית בכלי מגולה.

- ולמסקנה אמרו, שרבי יוסי קיבל את

בשני קרבנות ציבור יש סמיכה והם פר העלם דבר של ציבור ושעיר המשתלח].

אשם מצורע יש בו – (א) סמיכה. (ב) תנופה מחיים. ואין בו (ג) תנופה אחר שחיטה. [ואף שלעניין תנופה מחיים, אשם מצורע חמור משלמי יחיד, שאשם מצורע טעון תנופה מחיים, ושלמי יחיד אינם טעונים תנופה מחיים, אין ללמוד בקל וחומר, שיהא אשם מצורע טעונים תנופה אחר שחיטה כשלמי יחיד, כי נאמר בתנופת שלמי יחיד אחר שחיטה, "לְהִנִּיף אֹתוֹ", אותו דווקא יניף ולא אחרים, למעט אשם מצורע].

אלו שאחרים מניפים עליהם

תנו רבנן: **חמשה שהביאו קרבן אחד, אחד מניף על ידי כולם. והאשה, כהן מניף על ידה. וכן השולח קרבנותיו ממדינת הים, כהן מניף על ידו¹.**

דף סג

מנחת מחבת ומנחת מרחשת

< לדעת רבי יוסי – מנחת מרחשת נעשית

הוספות

¹ תימה דבפרק כל הגט תנן השולח חטאתו ממדינת הים מקריבים עליו ... ופריך והא בעי סמיכה ומשני רב יוסף בקרבן נשים שאינו טעון סמיכה [משמע שאיש השולח חטאתו אין מקריבים עליו כלל כי אי אפשר לסמוך בשבילן]... ותירץ ח"י"ר שמעון דלא שייך לאקשוויי אלא דווקא התם בחטאת משום דאיכא עדיין חששא אחרת דלמא מת והויא חטאת שמתו בעליה ... [תוס'].

² העירוני שדברי רבי יוסי אינם אמורים על המנחה על אלא הכלי שכלי הנקרא מרחשת יש לו כיסוי וכלי הנקרא מחבת אין לו כיסוי.

³ העירוני שאין מי שאומר כן אלא שהגמרא מבארת מדוע לא לומר כן.

הדין הזה מרבתינו, ולא ממשמעות השם של המנחות למד את הדין הזה.

ב. והאומר הרי עלי במחבת או מנחת מחבת.

– לדברי הכל, חייב להביא מנחת מחבת, [ולא מנחת מרחשת, ולא כלי הקרוי מחבת].

ג. והאומר הרי עלי מרחשת [או הרי עלי מחבת].

– **לדעת בית שמאי, עד שיבוא אליהו, לא יוכל לקיים את נדרו, כי יש להסתפק, האם כוונתו למנחת מרחשת, [או מנחת מחבת], או שכוונתו לכלי הנקרא מרחשת², [או לכלי הנקרא מחבת]. וסיבת הספק הזה, כי בית שמאי הסתפקו, האם היו במקדש כלים שנקראו מרחשת ומחבת, [ועל שם הכלים נקראו המנחות], ואם כן כוונת הנודר להביא כלים כאלו, או שלא היו במקדש כלים מיוחדים הקרויים מחבת ומרחשת, [והמנחות הללו היו קרויות על שם עשייתן, שזו רוחשת וזו קשה], ואם כן כוונת הנודר להבאת המנחות הללו, ומאחר שיש ספק בדבר, יהא מונח עד שיבוא אליהו³.**

– **ולדעת בית הלל, כלי היה במקדש, ששמו מרחשת, ועשוי כמין כלבוס עמוק,**

< ולדעת רבי חנינא בן גמליאל – מנחת מרחשת נעשית בכלי עמוק, ומנחת מחבת נעשית בכלי שאינו עמוק¹.

ורבי חנינא למד דין זה מהכתוב, "וְכָל נְעֻשָׁה בַמִּרְחֶשֶׁת וְעַל מִחְבַּת", שבמרחשת העשייה היא בתוכה "בַּמִּרְחֶשֶׁת", ואם כן יש לה תוך, [וראה להלן בדברי בית הלל], והיא עמוקה, ועל ידי זה השמן עמוק, והמנחה הנעשית בו מלאה שמן, וכשאדם מניח אצבעו על המנחה לאחר האפיה, השמן נד ורוחש בתוכה, ולכן היא נקראת מרחשת. ובמחבת העשייה היא מעל המחבת, שנאמר "וְעַל מִחְבַּת", שאינה עמוקה, ושוליה קרובים לשפתה, ומאחר שהשמן מתפזר בכלי, המנחה הנעשית בו אינה מלאה בשמן, והיא קשה.

נדרי מנחת מחבת ומרחשת

א. האומר הרי עלי במרחשת או מנחת מרחשת.

– לדברי הכל, חייב להביא מנחת מרחשת, [ולא מנחת מחבת, ולא כלי הקרוי

הוספות

¹ העירוני שדברי רבי חנינא אינם אמורים על המנחה על אלא הכלי שכלי הנקרא מרחשת הוא עמוק וכלי הנקרא מחבת אינו עמוק.

² ואם תאמר, ואמאי יהא מונח עד שיבוא אליהו, יביא מרחשת ומנחת מרחשת מספק ... ויש לומר, כגון שהפריש מעות, והקדישן למרחשת כמו שידרשו חכמת הלשון. [תוס'].
³ ולכאורה ספק הוא, האם האמת כדברי רבי יוסי, שאין חילוק בין הכלים, אלא בין אופני העשייה, שבאותו הכלי עשו את שני סוגי המנחות, אלא שאת זו כיסו, ואת זו גילו. או שהאמת כדברי רבי חנינא, שיש חילוק בין הכלים, שזה עמוק וזה צף. וילייע בדבר.

רעפים, או כשנאפית ביורות הערביים [שהיו מסיקים אותן ואופים בהם], היא פסולה.

ולדעת רבי יהודה – גם שנאפית בכופח היא כשרה, כי כופח גם נקרא תנור, ומאחר שנאמר "תנור" שתי פעמים, [אחד בפרשת ויקרא בכתוב הנ"ל, ואחד בפרשת צו, "וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּצְאָה בְּתַנּוּר"], הרי זה מלמד להכשיר גם כופח. [אבל לדעת רבי שמעון, נאמר "תנור" פעם נוספת, ללמד, שכשמקדיש את הסולת למנחת תנור, צריך להקדישה לשם אפייתה בתנור].

ב. איך נאפית.

לדעת רבי יהודה – אינה באה אלא או עשר חלות או עשר ריקין, אבל לא יביא מנחה אחת, מחצה חלות ומחצה ריקין, שנאמר, "וְכִי תִקְרַב קֶרְבֶּן מִנְחָה מִצֶּה תִנּוּר", קרבן אחד, כלומר מין אחד ולא שני קרבנות. ושני מינים אלו נחשבים לשני קרבנות, כי חלקה ביניהם תורה, שכתבה לכל אחד "שמן" בפני עצמו. [ומכל מקום, **בדיעבד, אם הביא מחצה חלות ומחצה**

כלי העשוי כעין מחבת שלנו, והדופן נפסק¹ באמצעותו כלפי פנים, ומצויר בתוכו גומות גומות], וכשבצק מונח בתוכו, נכנס הבצק בגומות, ונראה כמין תפוחי הברתים, וכמין בלוטי היוונים. וראיה לדבר שהכלים קרויים בשמות הללו, שנאמר, "וְכָל נֶעְשֶׂה בְּמִרְחֶשֶׁת וְעַל מַחְבֵּת", שמשמע מזה, שהמרחשת עמוקה, והמחבת אינה עמוקה, [כפי שנתבאר בדברי רבי חנינא לעיל²], **ואם כן, האומר הרי עלי מרחשת**, [או הרי עלי מחבת], **מקיים נדרו על ידי הבאת כלי כזה לבית המקדש.**

מנחת מאפה תנור

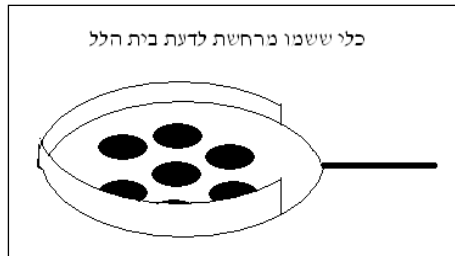
"וְכִי תִקְרַב קֶרְבֶּן מִנְחָה מִצֶּה תִנּוּר סֶלֶת חֲלוֹת מִצַּת בָּלוֹת בְּשֶׁמֶן וְרִיקִי מִצוֹת מְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן".

א. היכן נאפית.

לדעת תנא קמא – אינה כשרה אלא כשנאפית בתנור, שנאמר "מִצֶּה תִנּוּר", אבל כשנאפית בכופח [=מין תנור קטן מקום שפיתת קדירה אחת], או כשנאפית על גבי

הוספות

¹ אדברי רש"י כפי שהם בדפוס לא זכיתי להבין, ואמרת שיתכן שיש להגיה, ולהוסיף את המילה "נפסק", ויהיה הכוונה לכלי כזה:

² שלכאורה דברי בית הלל, הם כדעת רבי חנינא בן גמליאל, [שהיה מזרעו של הלל].

פרק ששי רבי ישמעאל

רקיקין, הרי זה כשר.

דף סג

הסדר שבפרקי מסכת זו במשניות, משונה מאותן שבגמרא, שהפרקים שהם בגמרא ו' ז' ח' ט' י', במשנה מסודרים באופן אחר, י' ו' ז' ח' ט', ולפי זה, פרק רבי ישמעאל, הוא במשניות פרק י'.

פרשת העומר (ויקרא כ"ג ט'-י"ד)²

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תְבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבַּאתֶם אֶת עֹמֶר רְאִישִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן. וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמִּקְרַת הַשָּׂבֶת וַיִּנִּיפוּ הַכֹּהֵן. וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֹלָה לַה'. וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִינָיִם סֹלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן אִשָּׁה לַה' רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכָּה יָיִן רְבִיעִית הַחַיִּין. וְלָחֶם וְקֹלֵי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבְיֵאתֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה – ממקום אחר אנו למדים ששני מיני מאפה תנור נחשבים כשני קרבנות והוא הכתוב "וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בְּתֵנּוֹר. וְכָל נַעֲשֶׂה בַמִּרְחָשׁוֹת וְעַל מִנְחַבֶּת לִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה. וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל בְּנֵי אֶרֶץ תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו", שכשם שבכל אחד מהכללות "וְכָל" האחרונים, יש שני קרבנות, [ב] מרחשת ומחבת (ג) בלולה וחרבה, כך בכלל הראשון "וְכָל", יש שני מיני קרבנות חלות ורקיקין. [וכשם שאף בדיעבד, אין לערב מחבת ומרחשת, ולא בלולה וחרבה, כך אף בדיעבד אם עירב חלות ורקיקין, המנחה פסולה].

ולדעת רבי שמעון – כל האמור בעניין נחשב קרבן אחד ולכן **יכול להביא גם מחצה חלות ומחצה רקיקין**¹. וכשמביא משני מינים, כשבא לקמוץ אחר האפיה [שתחילה פותתם שיוכל לקומצם], בוללם יחד, וקומץ משניהם, ואם קמץ ועלה בידו מאחד על שניהם, יצא. [ומה שנאמר "שמין" לכל אחד לא בא ללמד שהם שני מינים אלא שניתן להביא אפילו הכל ממין אחד ואין חובה להביא תמיד מחצה חלות ומחצה רקיקין].

מדיני קצירת העומר

ביום ששה עשר בניסן, מקריבים את מנחת העומר, ושיעור העומר מפורש בתורה, "וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוּא", [איפה היא

סליק פרק כל המנחות באות מצה

הוספות

¹ ולאו דווקא קאמר דהוא הדין לתשע חלות וחד רקיק או לתשעה רקיקין וחדא חלה. [רש"י בדף ק"ה].

² העירוני שראוי להעתיק לכאן גם את הכתוב בפרשת ויקרא בענין מנחת ביכורים שהיא מנחת העומר.

כשהעומר קרב בשבת, ויש לחלל שבת בקצירה ובכל עבודותיה, **יש** לעשות כאופן השני, **ולקצור שלוש סאין ולנפותם הרבה פעמים**, כי מוטב לחלל שבת פעמים הרבה במלאכה אחת, כגון זה שינפה שלוש סאין פעמים הרבה, ולא להרבות במלאכות הרבה, לקצור ולזרות ולברור ולטחון ולרקד שתי סאין יותר. [=מוטב שירבה במלאכה אחת, ואל ירבה במלאכות הרבה].

ולדעת חכמים – כדי שיהיה שיעור עשרון של סולת מובחר, יש לקצור שלוש סאין שעורים, ולנפותם, ומאחר שזה האופן המובחר, אין חילוק בין שבת ליום חול, שהרי קצירת העומר ועשייתו דוחים את השבת, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ב], ולפיכך, **בין בשבת ובין בחול, יש לקצור שלוש סאין**.

ב. מניין הקוצרים, המגלות [שבהם קוצרים], **והקופות** [שבהם נותנים את התבואה].

חכמים רצו לפרסם את קצירת העומר, שהיא ביום ששה עשר בניסן, שלא כדעת הבייתוסים והצדוקים, האומרים, שאינה אלא במוצאי שבת, ולפיכך תקנו לעשות את הדבר בפרסום, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ואחד מהדברים שתקנו לפרסם בו את קצירת העומר הוא, שכל סאה נקצרת על ידי אדם אחר, במגל אחר, וניתנת לקופה אחרת, כלומר העומר נקצר בשלושה בני אדם, בשלושה מגלות,

שלושה סאין, כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ו, ואם כן שיעור העומר, הוא עשירית של שלושה סאין].

1 איפה =	3 סאה =	18 קב =	72 לוג =	432 ביצה
	1 סאה =	6 קב =	24 לוג =	144 ביצה
		1 קב =	4 לוג =	24 ביצה
			1 לוג =	6 ביצה
1/10 איפה =	3/10 סאה =	18/10 קב =	72/10 לוג =	432/10 ביצה =
שיעור העומר	שיעור העומר	1.8 קב	7.2 לוג	43.2 ביצה

ולחן יתבארו בעזה"י כמה פרטים בדין קצירת השעורים לצורך מנחת העומר.

א. שיעור התבואה שקוצרים לצורך מנחת העומר.

לדעת רבי ישמעאל – כדי שיהיה שיעור עשרון של סולת מובחר, ישנן שתי אפשרויות. אפשרות אחת היא, לקצור חמש סאין שעורים, ולנפותם פעם אחת¹, ואז הסולת הדקה היוצאת ראשונה מכל הסאין הללו, מגיעה לשיעור עשרון סולת מובחר, [באופן הזה הסולת הוא 3/50 מכל הכמות]. והאפשרות השנייה היא לקצור שלוש סאין שעורים, ולנפותם הרבה פעמים, עד שיתאסף מכל הניפויים שיעור של עשרון סולת, [ובאופן הזה הסולת הוא 3/30 מכל הכמות]. **כשהעומר קרב בימות החול, יש לעשות כאופן הראשון, ולקצור חמש סאין שעורים**, כי באופן הזה הסולת משובחת יותר² שאין מוציא מכל סאה אלא מעט סולת דק שיוצא ראשון. אולם

הוספות

¹ העירוני על הלשון הזו הלא היו מנפים בשלוש עשרה נפה.

² העירוני לעיין ברשי"ש ובלשון הרע"ב.

ולשלוש קופות¹. יתכן שבדין שיעור התבואה, מודה רבי חנינא

סגן הכהנים לחכמים, שאין לקצור בשבת פחות מבחול, כי בכך יהא העשרון פחות מובחר, ואין לשנות מחמת שבת, כשעל ידי השינוי לא יתקיים צורך גבוה כראוי.

הפשטת קרבן פסח שקרב בשבת

הפסח הוא בכלל קרבנות ציבור הקרבים בשבת, ולפיכך, כל דבר שהוא צורך הקרבנות דוחה את השבת, כגון שחיתתו, והפשטת עורו² לצורך הוצאת האימורים, הקרבים על גבי המזבח.

לדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא – אין היתר להפשיט את כל העור בשבת, אלא **עד החזה בלבד**³, כי בכך די להוציא ממנו את האימורים, ואת שאר העור יפשיטו במוצאי שבת.

ולדעת חכמים – מאחר שמותר להפשיט את עורו, **מפשיטים את כולו**.

מתחילה רצו לומר, שדברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, האוסר להפשיט את הפסח יותר מכדי צורך הוצאת האימורים, הם כדברי רבי ישמעאל במשנתנו, האומר, שבשבת אין לקצור הרבה כמו בחול.

אולם מסקנת הסוגיה שאין הדברים כן, כי יש חילוק בין שני הדינים. ויתכן שבדין הפשטת

לדעת רבי חנינא סגן הכהנים – כל זה שאמרנו, שהעומר נקצר **בשלושה בני אדם, בשלושה מגלות, ולשלוש קופות**, אין זה אלא **בימות החול, אבל בשבת לא תקנו כן**, כדי שלא להרבות בחילול שבת, ולכן בשבת העומר נקצר כולו, **על ידי אדם אחד, במגל אחד, ולתוך קופה אחת**.

ולדעת חכמים – מאחר שתקנו לעשות את הדבר כנ"ל, לפרסמו, ומאחר שהדבר דוחה את השבת, לא חילקו בין שבת לימות החול, ולפיכך **בין בשבת ובין בחול**, העומר נקצר **בשלושה בני אדם, בשלושה מגלות, ולשלוש קופות**.

- *ובדף ס"ד מבואר*, שמתחילה רצו לומר, שדברי רבי חנינא סגן הכהנים, האוסר להרבות בחילול שבת כשניתן לקיים את הדבר במיעוט חילול, הם כדברי רבי ישמעאל, האומר, שבשבת אין לקצור הרבה כמו בחול.

אולם מסקנת הסוגיה שאין הדברים כן, כי יש חילוק בין שני הדינים. ויתכן שבדין מניין הקוצרים, מודה רבי ישמעאל לחכמים, שיש להרבות בהם, כי יש לפרסם את הדבר, ואם לא ירבו בקוצרים, יתבטל הפרסום, ואין זה כקצירת שלוש סאין במקום חמש, שכן בזה לא יתבטל שיעור הסולת המובחר, משום שיש תקנה לדבר, על ידי גיפויים חוזרים. ומצד שני

הוספות

¹ לכאורה זה הוא המניין לדעת חכמים, האומרים, שיש לקצור שלוש סאין, אבל לדעת רבי ישמעאל, האומר, שיש לקצור חמש סאין, יש לעשות על ידי חמישה בני אדם, בחמשה מגלות, ובחמש קופות. ויל"ע בדבר.

² ולא דווקא נקט הכא פסח, דבכל קרבן ציבור של שבת הוה מצי לאשמועינן, ונקט פסח לרבותא [דברי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא], שאף על פי יש פסחים מרובים, ונראים כמוטלים כנבילה, [אין להפשיט יותר מהחזה]. אי נמי משום רבותא דרבנן, דאפילו לצורך יחיד התיירו [הפשטת כולו]. אי"נ דווקא בפסח שרו רבנן, דחשו שלא יתקלקל הבשר, משום דעיקרו לאכילה. [תוס'].
³ דרך רגליו מתחיל והולך ומפשיט עד החזה ליטול אימוריו ... [תוס'].

- מתחילה רצו לומר, שדברי רבי יוסי, האוסר להרבות בחילול שבת כשאין צורך בדבר, הם כדברי רבי ישמעאל במשנתנו, האומר, שבשבת אין לקצור הרבה כמו בחול.

- אולם מסקנת הסוגיה, שאין הדברים כן, כי יש חילוק בין שני הדינים. ויתכן שבדין חילול שבת לצורך קידוש החודש, מודה רבי ישמעאל לחכמים, שמותר לחלל את השבת אף כשנראית בעליל, כי אם תמנע מהם בפעם הזו מללכת יש לחוש שלא ילכו גם בפעם אחרת שלא תראה בעליל ונמצאת מכשילן לעתיד לבוא. ומצד שני יתכן שבדין שיעור התבואה, מודה רבי יוסי, שאין לקצור בשבת פחות מבחול, כי בכך יהא העשרון פחות מובחר, ואין לשנות מחמת שבת, כשעל ידי השינוי לא יתקיים צורך גבוה כראוי.

הפסח, מודה רבי ישמעאל לחכמים, שמותר להפשיט כולו, כי בהפשטת חציו יש בזיון קדשים, שעומד כך עד הערב ודומה כנבילה. ומצד שני יתכן, שבדין קצירת העומר, מודה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא לחכמים, שמותר לעשות בשבת כפי מה שעושים בחול, כי כל מה שעושים הוא צורך גבוה במקום שהותר לחלל שבת לצורך גבוה, ואין זה כהפשטת העור שאחר החזה, שאינה לצורך גבוה, שכן לצורך גבוה שהוא הקטרת האימורים, די בהפשטה עד החזה.

דף סד

חילול שבת לצורך קידוש החודש

עדים שראו את חידוש הלבנה מותרים לחלל את השבת כדי לבוא להעיד על הדבר בפני ביי"ד שבירושלים.

לדעת תנא קמא – כן הדין אף אם נראתה הלבנה בעליל [=בפירוש] כלומר כשהיא גדולה¹, באופן שודאי גם בשאר מקומות ראו אותה, ואין להם להימנע בשל כך מללכת לירושלים, אלא ילכו, ויחללו את השבת לצורך כך.

ולדעת רבי יוסי – אם נראתה הלבנה בעליל לכל העולם, אין העדים מחללים את השבת, ללכת להעיד על הדבר בירושלים, כי מאחר שנראית בעליל, גם בית דין ראו זאת, ואין צריך לעדותם של אלו.

האם התיירו שחיטה יתירה

בשבת לצורך קרבן ציבור

לדברי הכל, לכתחילה יש להביא קרבן מהודר, כגון שיהיה שמן ולא כחוש, ולכן, מי שהיו לפניו שתי בהמות, אחת שמינה ואחת כחושה, ועליו להקריב אחת מהן, יקריב את השמינה, ולא יקריב את הכחושה, ומכל מקום גם אם הקריב את הכחושה, יצא. והוא הדין בשבת, מי שהיו לפניו שתי בהמות לצורך אחד מהקרבנות הקרבים בשבת, ואינו צריך אלא אחת מהן, [כגון שהיו עומדות לצורך עולת תמיד של בין הערבים, שאינה אלא כבש אחד, או לצורך חטאת ראש חודש שחל בשבת, שאינו אלא שעיר אחד], אחת שמינה ואחת כחושה,

¹ הוספות

¹ העירוני למחוק ארבע תיבות אלו ולכתוב תחתם "=[בגילוי לכל]"

ואף לדעת רבא, רק כשהשניה מהודרת מהראשונה, אין בשחיטת שניה משום חילול שבת, אבל כשהשניה אינה מהודרת יותר מהראשונה, יש בשחיטת השניה חילול שבת, ואפילו אם לבסוף היא הוקרבה, כגון ששחט את הראשונה, וחזר ושחט שניה, ואז נשפך דמה של ראשונה, והוצרכו להקריב את השניה, כי מכל מקום, מאחר שבשעת שחיטת השניה היתה הראשונה כשרה, ולא הותר לשחוט את השניה, יש בשחיטת השניה משום חילול שבת.

נמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים

כבר נתבאר, שלדעת רבא, כששחט בהמה לצורך איזה קרבן בשבת, אין היתר לשחוט אחרת תחת הראשונה, אלא כשהראשונה כחושה, והשניה שמינה ממנה, אבל השוחט שניה שאינה שמינה מהראשונה חילל את השבת.

וכשהיה סבור שהראשונה אינה כחושה, [ולפי זה לא היה רשאי לשחוט את השניה], ואף על פי כן שחט שניה, ולבסוף נמצא שהראשונה היתה כחושה [בבני מעיה שאין הדבר ניכר אלא אחר הפשט ונמצא שהיה מותר לו לשחוט את השניה].

- ללשון ראשון, הכל מודים שחילל שבת, כי מאחר שלפי ידיעתו היה אסור לו לשחוט את השניה, אף על פי שלפי האמת היה הדבר מותר, הוא שנתכוון לעשות

יקריב את השמינה ולא יקריב את הכחושה, ומכל מקום, גם אם הקריב את הכחושה, יצא, ולכן בכל אופן שהקריב אחת מהן לא חילל שבת.

אמנם לדעת רבא¹ – מאחר שלכתחילה יש להקריב את השמינה, כשטעה ושחט את הכחושה, כל זמן שלא נזרק דמה, ולא יצא ידי חובת הקרבתה, יש לו לשחוט את השמינה, ולהקריבה, והכחושה תיפסל ותישרף, ואין בשחיטת השניה משום חילול שבת, אף על פי שיש לו כבר בהמה שחטה להקריבה, כי מאחר שהשמינה מהודרת יותר, והותר חילול שבת לצורך ההקריבה, מותר לשחוט את המהודרת אף אחר שנשחטה הכחושה. ואף בשחיטת הראשונה אין משום חילול שבת, כי כששחטה היה מותר לו לשחוט בהמה לצורך קרבן, והיא היתה כשרה לכך, כי בדיעבד גם הכחושה כשרה. אבל אם תחילה שחט את השמינה, ואחר כך שחט את הכחושה, יש בשחיטת השניה משום חילול שבת, כי מאחר שכבר שחט שמינה, אין היתר לשחוט כחושה.

ולתירוץ השני בגמרא דעת רבי אמי – שאין הדין כן, אלא אחר ששחט בהמה אחת לקרבן, אף על פי שהיא כחושה, מאחר שבדיעבד היא כשרה, אין לחלל שבת ולשחוט שמינה, כדי שיהא הקרבן מהודר יותר, והשוחט בהמה שניה הרי זה מחלל את השבת.

הוספות

¹ העירוני שצ"ל רבה.

איסור, חילל שבת [וחייב על כך חטאת]. שבת.

ולדעת רבה⁴ – מאחר שהעלה את התינוק, לא עשה איסור בפרישת הרשת, אף על פי שהעלה בה גם דגים. [ללשון ראשון, טעמו של רבה שהוא פטור, כי⁵ ודאי כוונתו היתה גם להעלות התינוק, ואינו כמתכוון לדבר אסור בלבד. וללשון שני, טעמו של רבה שהוא פטור, אף⁶ שבאמת התכוון לדבר האסור בלבד, כי מאחר שבפועל עשה דבר מותר, אין אנו דנים אותו כפי מחשבתו, אלא כפי מעשיו].

חולה שאמדוהו לגרוגרת אחת ומהרו עשרה בני אדם והביאו עשרה גרוגרות

חולה שאמדו אותו [רופאים], שאם יאכל גרוגרת אחת ירפא, [כלומר יצא מכלל סכנה], מותר לחלל שבת כדי להביא גרוגרת אחת לרפואתו, [כגון לתולשה מהעץ ולהביאה מרשות הרבים], ומאחר שהדבר מותר, אם רצו עשרה בני אדם להביא לו עשרה גרוגרות, שכל אחד מהם רץ להביא לו גרוגרת אחת, כולם פטורים, כי כל אחד מהם עושה כדין, מאחר ששבור שצריכים לגרוגרת שהוא מביא, שכן הזריז להצלת החולה הרי זה משובח, וכן הדין אפילו אם באו האחרונים אחר שכבר הביא הראשון

- וללשון שני, נחלקו בזה רבה ורבה, ולדעת רבה¹, מאחר שבפועל עשה דבר מותר, אינו נחשב כמחלל שבת.

שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה

[=רשת דייגים]

הפורש רשת דייגים בשבת, כדי לצוד בה דגים, והעלה בה דגים, הרי זה מחלל שבת, [שכן הצד הוא אחד ממלאכות שבת].

אבל הפורש רשת דייגים בשבת כדי להציל תינוק מטביעה, הרי זה מקיים מצווה, ואפילו אם בפועל העלה בה דגים.

ומכל מקום, מי ששמע שטבע תינוק בים², אף שמותר לו לפרוש את רשתו להצלת התינוק, לא הותר בכך להעלות בה דגים, ואם פרשה, והתכוון להעלות בה דגים בלבד, אם העלה בה דגים, הרי זה מחלל שבת, שכן לצורך העלאת דגים לא הותר לו לפרוש את הרשת.

ולדעת רבה³ – כשכוונתו היתה לצוד דגים בלבד, חילל את השבת בהעלאת הדגים, אף כשבפועל העלה ברשת גם את התינוק, כי מאחר שהוא התכוון להעלאת הדגים האסורה, וקיים מחשבתו, הרי זה מחלל

הוספות

¹ י"ג רבא.

² העירוני למחוק חמש תיבות אלו.

³ י"ג רבה.

⁴ י"ג רבא.

⁵ העירוני להוסיף כאן – מאחר ששמע שטבע תינוק.

⁶ העירוני להוסיף כאן – אם לא שמע שטבע תינוק.

גרוגרת, וכבר נתרפא בה החולה, כי כל אחד שרץ נתכוון לעשות מצווה.

מהיכן מביאים שעורים וחטים

לצורך מנחת העומר ושתי הלחם

לכתחילה יש להביא מהמקום הקרוב

ביותר שימצאו בו שעורים [למנחת העומר], וחטים [לשתי הלחם], שביכרו, [כלומר הבשילו], **ושני טעמים לדבר**.

טעם א' – נאמר במנחת העומר, שתהא **"כַּרְמֶל"**³, וכרמל הוא נוטריקון "רד", **"מל"**⁴, כלומר שתהא התבואה רכה, ונמללת ביד בקלות, ואם היו מביאים אותה מרחוק, במהלך הדרך היתה התבואה מתייבשת ברוח ומתקשה, ולכן יש להביא מהקרוב⁵.

טעם ב' – כלל הוא בידינו, שאין מעבירין על המצוות, כלומר כשיש לפני אדם מצווה, אינו רשאי לעבור עליה, אף לא כדי לקיים מצווה אחרת, ולפיכך, כשיוצא מירושלים לבקש תבואה למנחות הללו, מביא מהמקום הראשון שמוצא, ואינו עובר עליו להביא ממקום מרוחק יותר.

שתי גרוגרות בשני עוקצין

ושלוש בעוקץ אחד

חולה שאמדו אותו [רופאים], שאם יאכל שתי גרוגרות ירפא, [כלומר יצא מכלל סכנה], והיו על עץ שתי גרוגרות, שכל אחת מחוברת לעץ בעוקץ בפני עצמו, ועוד שלוש גרוגרות שמחוברות יחד לעץ בעוקץ אחד.

אף על פי שאין צריך אלא לשתיים, **יש לתלוש את שלוש הגרוגרות שבעוקץ אחד, ולא לתלוש את שתי הגרוגרות שכל אחת בעוקץ בפני עצמו**, כי כשיתלוש אותן, נמצא תולש שתי פעמים מן העץ, וכשיתלוש את שלוש הגרוגרות שבעוקץ אחד, נמצא תולש פעם אחד בלבד, וממעט בכך בחילול שבת¹. [ואף רבי ישמעאל, האומר במשנתנו, שיש למעט בכמות התבואה הנקצרת לעומר בשבת מבחול, מודה בזה, שיש לתלוש שלוש גרוגרות ולא שתיים, כי בתלישת שלוש הגרוגרות הוא

הוספות

¹ ורובא שהסתפק בדבר, לא היה יכול לפשוט זאת מהא דתניא במסכת ביצה, ממלאה אשה קדירה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ... דביום טוב דקיל, לא חיישין, ולא דמי לשבת דלא ניתן לדחות. והא נמי דשרינן גבי ינוקא דאשתפוך חמימיה להחם אגב אימיה, היינו על ידי גוי, [כפירוש הקונטרס ו"ר"ח], ואפילו מיירי על ידי ישראל נחא, דהתם ליכא אלא איסורא דרבנן, להרבות בשביל התינוק, ובמקום מילה דהיא גופא דחיא שבת לא גזור. [תוס'].

² ואם היו שנים בעוקץ אחד, ושלוש בעוקץ אחד, אף שבכל אופן אין כאן אלא קצירה אחת, לא יכרתו העוקץ שיש בו שלוש, [דריבוי בשיעורא שלא לצורך אסור], אלא [יכרתו את] העוקץ שיש בו שנים. [שו"ע או"ח ש"ח ט"ז ומ"ב שם]. ואם הדבר בהול, אין מדקדקים בכך, שלא יבוא לידי דיחוי ועיכוב. [הגהות הרמ"א שם].

³ "וְיָצָא תְּקָרִיב מִנְחַת בְּפוּרִים לְה' אֲבִיב קְלוּי בְּאֵשׁ גֶּרֶשׁ כְּרָמֶל תְּקָרִיב אֶת מִנְחַת בְּפוּרֶיךָ".

⁴ אף שכרמל אינו "רכי" "מל", אלא "כרי" "מל", הרי זה נדרש כאילו כתוב "רכמל", שפעמים אותיות התיבה מתחלפות ביניהן, כמו "שְׁמֶלְהָ" "שְׁלֶמְהָ", וכמו "כְּבָשִׁים" "כְּשָׁבִים". [על פי התוס'].

⁵ לכאורה אף שהכתוב הזה אמור במנחת העומר יש ללמוד מכאן בבניין אב שגם בשתי הלחם הדין כן.

להן חזיר.

כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו בחומה, ונדדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה.

באותה שעה¹ אמרו, ארור שיגדל חזיר, וארור שילמד בנו חכמת יוונית².

ועל אותה שעה³, שנינו במשנתנו, מעשה שבא עומר מגגות צריפין, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר.

< שכשהגיע זמן העומר, לא היו יודעים מהיכן יביאו שעורים לעומר מתבואה חדשה, [שהחריבו אותם חיילות כל סביבות ירושלים], והכריזו, כל מי שיודע היכן יש תבואה שיודיע.

בא חרש אחד, [כלומר אלם, ששומע ואינו מדבר], הניח יד אחת על הגג, ויד אחת על צריף, [=ביתן שאין לו גג אלא דפנותיו משופעות באלכסון עד שפוגעות זו בזו כזה: \].

אמר מרדכי⁴, שכוונת החרש למקום הנקרא גגות צריפין, או צריפין גגות, בדקו ומצאו שעורים בגגות צריפין.

וכל זה כשיש בקרבת ירושלים תבואה הראויה לכך, אבל אם לא נמצאת תבואה כזו בקרבת ירושלים, מביאים אף ממקומות מרוחקים. [ומעשה שלא היתה תבואה בקרבת ירושלים ובא העומר משעורי גגות צריפין ושתי הלחם מחטי עין סוכר כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

המעשה שהביאו שעורים לעומר וחטים לשתי הלחם ממקום מרוחק מירושלים

כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, [הם הורקנוס ואריסטובלוס שהיו אחים ונלחמו זה בזה], והיה הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים, בכל יום ויום היו משלשלים להם דינרים בקופה, ומעלים להם כבשים להקרבת תמידים.

היה שם בפנים זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית [=רמיזות], לעז להם לאלו שבחוץ בחכמת יוונית, כל זמן שעסוקים בעבודה אין נמסרים בידכם,

למחר שלשלו להן דינרים בקופה, והעלו

הוספות

¹ ואם תאמר, והלא בפולמוס של טיטוס גזרו ... שלא ילמד אדם את בנו חכמה יוונית ופולמוס של טיטוס היה בשעת חורבן, ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא ... דמלכות בית חשמונאי פסק בפני הבית מאה ושלוש. ותירץ ה"ר יעקב רבי שמעון, דמעיקרא גזרו ולא קיבלו מנייחו, ולבסוף גזרו וקיבלו מנייחו. ועוד יש לומר, דמעיקרא קאי בארור בעלמא, ואי בעי לקבולי עליה לטותא דרבנן שרי, ולבסוף גזרו ואסרו לגמרי. ומיהו קשה דהא אמרינן ארור בו קללה בו נדוי. [תוס'].

² והא דמשמע לקמן בסוף שתי הלחם דמי שלמד כל התורה ... שרי אי לאו משום דכתיב לא ימוש ולמ"ד אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש משמע דשרי. היינו היכא דאיכא צורך ... קרוב למלכות ... ורבינו שמואל מפרש דקודם גזירה היה. ואי אפשר להיות דרבי ישמעאל לאחר חורבן היה ... [תוס'].

³ בירושלמי דשקלים תני לה אאידיך עובדא, שפעם אחת נשדפה ארץ ישראל. ובמסכת עדויות תניא עובדא דהכא על ההיא דתמיד של שחר קרב בארבע שעות. ורש"י פירש במסכת ברכות דבימי שלמה היה, כשנשא בת פרעה שישן עד ארבע שעות, והיו מפתחות של בית המקדש תחת מראשותיו. [תוס'].

⁴ רש"י פירש שזהו מרדכי שהיה בימי אחשורוש. אולם התוס' כתבו, ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך. ולכן כתבו שנראה שעל שם מרדכי הראשון היו נקראים הממונים על שמו, לפי שאינם ממנים אלא בקיאים בעלי שכל ומדע.

והשומעים היו סבורים, שכוונת הראשונה לזיבה ממש, [כלומר שמביאה קן שזבה מחויבת בו כשנטהרת מטומאתה]. וכמו כן כוונת השניה, [וקראה לזיבתה לשון ים, על שם ששופעת כים]. וכמו כן כוונת השלישית, [וקראה לחיובה עונתה, על שם שהגיע היום השמיני, שהוא עונתה להביא את קרבנה].
ואם כן כל אחת מהן מחויבת בקן זיבה, שבו גוזל אחד לחטאת וגוזל אחד לעולה.

אולם מרדכי אמר, שיתכן לפרש דבריהן באופן נוסף, והוא, שכולן הביאו קן נדבה, מחמת נדר שנדרו על הצלתן. שהראשונה היתה בכלל סכנה בשעת זובה, [ששפעה דם יותר מדאי וניצלה]. והשניה היתה בכלל סכנה כשהיתה בים. והשלישית היתה בכלל סכנה מחמת כאב עיניה. ואם כן כל אחת מהן הביאה קן נדבה, ששני הגוזלים שבו הם עלות.

ובדקו ונמצא שבאמת היתה כוונתן כפי שאמר מרדכי.

דף סה

ממעלות דיני הסנהדרין

אמר רבי יוחנן: אין מושיבים בסנהדרין אלא (א) בעלי חכמה. (ב) בעלי מראה. (ג) בעלי קומה, [שיהא מוראם על בעלי דינים ולא ישקרו]. (ג) בעלי זקנה. (ד) בעלי כשפים, [שאם יהא הנידון מכשף, וישביע הסייף והאור שלא ישלט בו, יעשו הן מכשפות, וימיתוהו בכל

< וכשהגיע זמן הבאת שתי הלחם, לא היו יודעים מהיכן יביאו חטים מתבואה חדשה, והכריזו, כל מי שיודע היכן יש תבואה שיודיע.

בא אותו איש חרש, הניח יד אחת על עינו, ויד אחת על סיכרא [=חור שבמזוזות הדלת שבו תוחבים הבריח לנעול¹].

אמר מרדכי, שכוונת החרש למקום הנקרא עין סוכר, או סוכר עין, בדקו ומצאו חטים בעין סוכר.

מחכמת מרדכי בהבנת הלשון

מבואר במסכת שקלים, שהמחויב להביא קן [=שני עופות], מביא מעות, ונותן אותן באחד משני השופרות שהיו מיועדים למעות הקינים, [במעות הניתנים באחד קונים תורים, ובמעות הניתנים בשני קונים בני יונה], ומקריבים את הקינים לשם הבעלים, ואותו אדם הממונה על השופרות הללו היה נקרא פתחיה, ואמרו שם, שפתחיה זה מרדכי, ולמה נקרא שמו פתחיה, כי היה פותח ומבין מלשון המביאים את קיניהם מה כוונתם, [וגם היה יודע בשבעים לשון].

ודוגמא לדבר זה, שהיה מבין מלשון המביאים מה כוונתם, שפעם אחת באו שלוש נשים, כל אחת הביאה קן, אחת אמרה קן זו לזיבת, שניה אמרה קן זו לימתי, ושלישית אמרה קן זו לעונתי.

¹ הוספות

¹ כן פירשו רש"י והערוך. ועוד יש לפרש סיכרא קבר ... ועוד יש לפרש מקום סכר הנהר ... [תוס'].
- נז -

זמן קצירת העומר, ולא כדעת הבייתוסים, האומרים, שזמן הקצירה הוא במוצאי שבת הסמוכה לפסח, ולא במוצאי יום טוב ראשון של פסח, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ועוד זאת היו עושים, לפרסם שזמן קצירת העומר הוא במוצאי יום טוב ראשון של פסח, **שהיו הקוצרים שואלים את בני העיירות את השאלות הבאות והם עונים להם, וחוזרים על כל דבר שלוש פעמים.**

משהחשיך היום [של יום טוב] **תחילה הקוצר שואל** – [האם] **בא** [=שקעה] **השמש** [והגיע ליל ט"ז בניסן].

והם עונים – הן.

ושונה הקוצר² ושואל, [האם] בא השמש. והם עונים, הן. ומשלש ושואל, [האם] בא השמש, והם עונים הן.

ולאחר מכן הקוצר שואל – [האם על ידי] **מגל זו** [אקצור את התבואה].

והם עונים – הן.

ושונה הקוצר ושואל, [האם על ידי] **מגל זו** [אקצור את התבואה]. והם עונים, הן. ומשלש ושואל, [האם על ידי] **מגל זו** [אקצור את התבואה], והם עונים הן.

ולאחר מכן הקוצר שואל – [האם לתוך] **קופה זו** [אתן את התבואה].

מיתה שיוכלו¹]. (ה) **ויודעים שבעים לשון**², כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן [שמא יחליף התורגמן טענותיו, ויחייבוהו שלא כדון].

ובמרדכי היתה מעלה נוספת, והיא, שהיה בולל ומערב הלשונות, להבין כוונת הדברים, כגון מה [שנתבאר לעיל], שהבין ממעשי החרש, שכוונתו לומר שיש שעורים בגגות צריפין, וחטים בעין סוכר, ועל שם מעלתו זו, נקרא מרדכי בלשון, שנאמר, "הַבָּאִים עִם זָרְבָבֶל יִשׁוּעַ נְחֻמְיָה עֲזָרְיָה רַעְמְיָה נְחֻמְיָה מְרֹדְכִי בְלָשׁוֹן מִסְפָּרֵת בְּגוֹי נְחוּם בְּעָנְהָ מִסְפָּר אֲנָשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל".

סדר קצירת העומר

שלוחי בי"ד יוצאים בערב הפסח, ומכינים את התבואה לקראת קצירתה, על ידי שכורכים וקושרים ראשי השבלים לקבוצות, שבכל אחת יש שיבולים כמלא אגרוף, שיוכל הקוצר לאחוז בהם יחד, ולקוצרם.

למוצאי יום טוב הראשון של פסח, שהוא זמן קצירת העומר, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], היו בני כל העיירות הסמוכות מתכנסים למקום הקצירה, כדי שתהא הקצירה בפרסום גדול, להודיע שעתה הוא

הוספות

¹ כן פירש רש"י. ורב האי גאון פירש שצריכים להיות בעלי כשפים כדי לדון את הנידון כהלכה שכן העושה מעשה חייב מיתה והאחוז את העינים פטור. [מהתוס'].

² במסכת סנהדרין משמע שדי בשנים היודעים לדבר שבעים לשון ואחד נוסף המבין ואין צריך שכל הדיינים ידעו שבעים לשון ... אי נמי שם מדובר בדיני ממונות אבל בדיני נפשות צריך שכולם ידעו שבעים לשון. [תוס'].

³ לעיל בתחילת הפרק נתבאר, שהעומר היה נקצר בשלושה קוצרים. ויל"ע האם כל אחד מהם היה שואל שלוש פעמים, או שכל אחד מהם היה שואל פעם אחת.

והם עונים – הן.

ומביא קרבן תמיד, שכן נאמר בו הציווי בלשון יחיד, "את הקֶבֶשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּקֹרֶב וְאֵת הַקֶּבֶשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים", ללמד שכל יחיד רשאי להתנדב ולהביאו.

ואולם חכמים דחו את דבריהם, שכן נאמר בכתוב לרבים, "את קֶרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחָחֵי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ", ללמד שאינו קרב אלא מתרומת הלשכה הבאה מכל ישראל.

ומאחר שהיכוח הזה היה מראש חודש ניסן ועד שמונה בניסן, כשנצחו בו חכמים, קבעו את הימים האלו לימים טובים, האסורים בתענית וגם בהספד.

מתמניא בניסן ועד סוף מועדא איתותב

חגא דשבועיא - דלא להתענאה

בעניין הקרבת העומר נאמר, "וְהִנֵּי אֵת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמַּחֲרַת הַשֶּׁבֶת ... וְסִפְרָתֶם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשֶּׁבֶת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שִׁבְתוֹת תְּמַיִמֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמַּחֲרַת הַשֶּׁבֶת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" ואז הוא חג השבועות.

הבייתוסים היו אומרים, שמחרת השבת שהוא יום הנפת העומר, אינו מחרת יום טוב הראשון של פסח, אלא מחרת שבת ממש, שלדעתם יום תנופת העומר הוא יום ראשון שאחר השבת שחלה בפסח, כך שלעולם יצא חג השבועות ביום ראשון של השבוע סמוך לשבת.

וחכמים אומרים, שמחרת השבת הוא

ושונה הקוצר ושואל, [האם לתוך] קופה זו [אתן את התבואה]. והם עונים, הן. ומשלש ושואל, [האם לתוך] קופה זו [אתן את התבואה], והם עונים הן.

ואם חל מוצאי יו"ט ראשון של פסח בליל שבת, הקוצר שואל – [האם אקצור ביום] **שבת זו.**

והם עונים – הן.

ושונה הקוצר ושואל, [האם אקצור ביום] שבת זו. והם עונים, הן. ומשלש ושואל, [האם אקצור ביום] שבת זו, והם עונים הן.

וקודם שמתחיל לקצור הוא שואל – [האם] **אקצור.**

והם עונים – קצור.

ושונה הקוצר ושואל, [האם] אקצור. והם עונים, קצור. ומשלש ושואל, [האם] אקצור, והם עונים קצור.

מגילת תענית

במגילת תענית נמנו ימים טובים, שקבעו חכמים, על ידי נסים שאירעו בהם, ואסרום בתענית, ויש מהן שאסורים גם בהספד. ולהלן יתבארו בעזה"י שני עניינים המוזכרים שם.

מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה

איתוקם תמיזא - דלא למספד

הצדוקים היו אומרים, שיחיד מתנדב

נקבעת.

ואמנם לא מחמת הטענה הזו דחה רבן יוחנן בן זכאי את דברי הבייתוסים, אלא דחייה בעלמא אמרו להם, אבל עיקר הטעם, שהשבת האמורה בעניין היא יום ראשון של פסח, ולא שבת ממש, למד מהדרשות שיתבארו בעזה"י להלן.

ומאחר שהיכוח הזה היה משמונה בניסן ועד סוף חג הפסח, כשנצחו בו חכמים, ונתיישב הדין כראוי, קבעו את הימים האלו לימים טובים, האסורים בתענית, אבל לא בהספד³.

ספירת העומר ארבעים ותשעה ימים

נאמר בתורה בעניין ספירת העומר, "עַד מִמִּתְחַרֵּת הַשֶּׁבֶת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִישִׁים יוֹם וְהַקִּרְבָּתִם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'". והקשו התוס', הלא אין אנו סופרים אלא ארבעים ותשעה ימים.

- ותירצו, שלא צוה הכתוב לספור חמישים יום,

מחרת יום ראשון של פסח, בין כשחל הפסח בשבת ובין כשחל בשאר ימות השבוע.

ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי לבייתוסים, ואמר להם, שוטים, מנין לכם [שממחרת השבת הכוונה למוצאי שבת ממש, ולא למוצאי יום טוב], ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, חוץ מזקן [בייתוסין] אחד, שהיה מפטפט [בדברי ויכוחים] כנגדו, ואמר, משה רבינו אוהב ישראל היה, ויודע שעצרת יום אחד הוא, לפיכך עמד ותקנה¹ אחר שבת, כדי שיהיו ישראל מתענגים שני ימים.

קרא עליו רבן יוחנן בן זכאי מקרא זה, "אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מֵחֶרֶב דָּרָךְ הָרַ שְׁעִיר עֵד קָדֵשׁ בְּיָנֵעַ" [כלומר מהר חורב שקבלו בו את התורה, עד קדש ברנע הסמוכה לארץ ישראל, יש דרך של מהלך אחד עשר יום בלבד], ואם משה רבינו אוהב ישראל היה, למה איחרם במדבר ארבעים שנה², אלא על כרחך, אין די בטעם של אהבת ישראל כדי ללמוד ממנו דינים, כי לא לפי זה ההלכה

הוספות

¹ כתבו על כך התוס': והקב"ה הסכים על ידו. ע"כ דבריהם. ולכאורה, לולא דבריהם היה נראה לפרש, שהבייתוסים אינם מאמינים כלל שתורה משמים, אלא הכל מדברי משה, ולא היה זקוק להסכמה מהקב"ה למעשיו. ושמא כוונת התוס' לבאר את טענות הבייתוסים לרבן יוחנן, שהוא מאמין שתורה משמים, שכך אמרו לו, שתחילה בא הדבר על ידי משה, אבל הקב"ה הסכים על ידו. ויל"ע בדבר.

² הלא הדרך היתה קצרה. כן משמע מתוך פירוש רש"י, שהשאלה היתה למה לא הלכו ישירות לארץ ישראל, שהיתה במרחק אחד עשר יום מחורב סמוך לקדש ברנע, והיו מגיעים לארץ מהרה. ותוס' פירשו על פי פירוש רש"י בחומש, שבאמת קדש ברנע אינה סמוכה לארץ ישראל, אלא היא מקום מרוחק מהר חורב מהלך אחד עשר יום, והוא המקום שבני ישראל נסעו אליו מחורב אחר מתן תורה, ובנסיעה זו נעשה להם נס, שהלכו דרך של אחד עשר יום בשלושה ימים, והשאלה של רבן יוחנן בן זכאי היא, מאחר שידע למהר את דרכם, וללכת מהלך של אחד עשר יום בשלושה ימים, למה לא מיהר הליכתם לכיוון ארץ ישראל, שיכנסו מהרה ולא אחר ארבעים שנה.

³ כן היא גרסת רש"י, שהימים שנתווכחו בהם על עצרת, נקבעו לימים טובים שלא להתענות בהם בלבד, אבל הימים שנתווכחו בהם על התמיד [כמבואר לעיל], נקבעו לימים טובים האסורים גם בתענית וגם בהספד. והטעם לכך, כי בנצחון של עצרת לא היתה שמחה כבשל תמיד, משום שבשל עצרת לא היתה שום ראיה לדברי הבייתוסים, אבל בתמיד היתה קצת ראיה לדבריהם. ובמסכת תענית הגרסא הפוכה מכאן, מראש חודש ניסן עד שמונה בו שנתווכחו על התמיד, אסורים בתענית בלבד, ומשמונה בו עד סוף המועד שנתווכחו על עצרת, אסורים גם בתענית וגם בהספד. וכתבו התוס' שהגרסא הזו היא נכונה.

אלא עד יום חמישים, ולא עד בכלל. **הספירה ספירת שבועות שלמים**, [וזה]

כשיחול פסח בשבת, שאז מחרת הפסח חל ביום ראשון]. **ופעמים לא תהא הספירה שבועות שלמים**, אלא חמישים יום שתחילתם אינו ביום ראשון, וסופם אינו בשבת אלא באמצע שבוע, [וזה כשיחול פסח באחד מימות החול]. **ומכל מקום למדנו מכאן**, שפעמים תחילת הספירה ביום ראשון, [ואז עצרת ביום ראשון], **ופעמים תחילת הספירה ביום אחר**, [ואז עצרת אינו ביום ראשון].

- **אולם רבא** [בדף ס"ו] **דחה דרשה זו**, כי יתכן שבאמת אין הספירה מתחילה אלא ביום ראשון בשבוע, ולא נזכר בכתוב שני אופנים של ספירה [א) שבועות. ב) ימים] לומר, שבכל פעם מקיימים רק אחד מהם, אלא תמיד יש לקיים את שניהם, שיש לספור תמיד גם את הימים, וגם את השבועות, ולעולם מתחילים ביום ראשון.

ב. דרשת רבי אליעזר.

נאמר בעניין ספירת העומר "תִּסְפְּרוּ לְךָ"², **ללמד שהספירה תלויה בך**, כלומר **בבי"ד**, וזה יתכן רק אם היא תלויה במועד חג הפסח, הנקבע על ידי בי"ד שמקדשים את החודש, אבל אם לעולם הספירה מתחילה ביום ראשון אחר שבת, אין הדבר תלוי בבי"ד, שכן השבת קבועה מימות בראשית, כל יום שביעי שבת, ואין קביעותה על ידי בית דין³.

- א"נ הכתוב "חֲמִשִּׁים יוֹם" אינו נמשך עם מה שכתוב לפניו, אלא עם מה שכתוב לאחריו, דהיינו "עד ממחרת השַׁבָּת השְׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ", ואם כן הספירה היא ארבעים תשעה יום, ולאחר מכן כשיהיו "חֲמִשִּׁים יוֹם, וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'".

מי מחויב בספירת העומר

נאמר בעניין ספירת העומר, "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם", ללמד, שכל אחד מישראל מחויב לספור¹.

דרשות החכמים שמחרת השבת האמור בעומר הוא מחרת יום טוב ראשון של פסח

א. דרשת רבן יוחנן בן זכאי.

כתוב אחד אומר, "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת ... שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמַיְמוֹת תִּהְיֶינָה", משמע ספירת שבועות ממש, ואין שבוע אלא שתחילתו ביום ראשון וסופו בשבת, ואם כן תחילת הספירה ביום ראשון, וכתוב אחד אומר, "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", משמע ספירת חמישים ימים ולא ספירת שבועות ואם כן תחילת הספירה בכל יום מימות השבוע.

וכדי שלא יהיו הפסוקים סותרים זה את זה, על כרחך כוונת הכתוב, שפעמים תהיה

הוספות

¹ גבי יובל כתיב "וספרת לך", דלביית דין קאמר רחמנא, ושמא בית דין סופרים ומברכים, כמו שאנו מברכים על ספירת העומר. וגבי זבה דכתיב "וספרה לה", לא שייך בה ברכה, כיון שסותרת, דאי חזיא אפילו בשביעי סתרה. [תוס'].

² "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תִּסְפְּרוּ לְךָ מִהַחֲלֹם חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה תַּחֲלֹל לְסַפֵּר שֶׁבַע שַׁבָּעוֹת".

³ העירוני לעיין בפירושו רש"י.

ופעמים בכ"א.

אולם רבא [בדף ס"ו] **הקשה על הלימוד הזה**, כי אין ללמוד מכאן אלא שהספירה מתחילה ממחרת יום טוב קבוע, ולא ממחרת שבת ממש, אבל אין ללמוד מכאן אם הכוונה למחרת יום טוב ראשון של פסח, או למחרת יום טוב אחרון של פסח.

ד. דרשת רבי ישמעאל.

דין זה למד בבניין אב, שכן מצינו, שאמרה תורה להביא עומר בפסח, ושתי הלחם בעצרת, וכשם **שהבאת שתי הלחם בעצרת, היא בתחילת רגל³, כך הבאת העומר, היא בתחילת רגל.** [ואם נמתין עד לאחר השבת, פעמים שהיתה באה בסוף הרגל, כגון שחל פסח בשני בשבת].

ואמר רבא [בדף ס"ו] **שעל הלימוד הזה אין פירכא.**

ה. דרשת רבי יהודה בן בתירא.

נאמר בעניין תחילת ספירת העומר, **"וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמֶּחֳרַת הַשַּׁבָּת"**, וכן נאמר **בעניין עצרת בסיום הספירה**, **"עַד מִמֶּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'"**, וכשם **שהשבת האמורה בסוף הספירה** [כלומר השבוע האחרון לספירה], **תחילת הרגל**

אולם רבא [בדף ס"ו] **הקשה על הדרשה זו**, כי אין ללמוד מכאן אלא שהספירה מתחילה ממחרת יום טוב, ולא ממחרת שבת ממש, אבל אין ללמוד מכאן אם הכוונה למחרת יום טוב ראשון של פסח, או למחרת יום טוב אחרון של פסח.

ג. דרשת רבי הושע.

דין זה למד בבניין אב, שכן מצינו דבר נוסף שנאמר בו מניין, והוא ימי החודש, שאין חודש יותר משלושים יום, ולכן אחר שנתקדש החודש, יש למנות בו עוד עשרים ותשעה ימים, וכשיגיע יום שלושים, [הוא יום שלושים ואחד לחודש], יש לקדש את החודש הבא¹.

וכשם שלעניין קידוש החודש שיש בו ספירה, יש דבר סמוך לו שבו ניכר שיתקדש, [הוא מולד הלבנה שעל ידה מתקדש החודש²], **כך לעניין ספירת העומר, יש להיות דבר ידוע שממנו מתחילה הספירה, וזה יתכן רק אם היא מתחילה ממחרת חג הפסח, שזמנו קבוע בט"ו בניסן**, אבל אם לעולם הספירה מתחילה ביום ראשון אחר שבת ממש, אין הדבר קבוע, כי פעמים תחול השבת בט"ו בניסן, ופעמים בט"ז, ופעמים בי"ז, ופעמים בי"ח, ופעמים בי"ט, ופעמים בכ',

הוספות

¹ וכל זה כשלא נראית הלבנה ביום הקודם, אבל אם נראית ביום הקודם, יש לקדש את החודש מאתמול.

² כן פירש רש"י. ורבינו תם פירש שסמוך לביאת החודש ניכר שיהיה ראש חודש כי מיד כשנכסית הלבנה יודעים הכל שהיום יהיה המולד ולמחר יקדשו ב"ד את החודש ... וה"ר משולם גורס שהדבר הנוסף שנאמרה בו ספירה הוא שנות היובל ומהם יש ללמוד שכשם שתחילת היובל קבועה אחר היובל הקודם כך תחילת ספירת העומר קבועה אחר יום טוב ראשון של פסח ... ועוד יש לפרש מה חודש סמוך לביאתו ניכר על ידי חשבון מתי יבוא שלעולם כשיעבור שלושים יום מראש חודש מקדשים את החודש ... [תוס'].
³ אף על גב דעצרת יום אחד, כיון דיש לחגיגתו תשלומים כל שבעה, שייך בה תחילת רגל. [תוס'].

ופעמים חמשים וששה [כשחל ביום ראשון].

- אולם רבא [בדף ס"ו] הקשה על הלימוד הזה, כי אין ללמוד מכאן אלא שהספירה היא חמישים יום מתחילתה ועד סופה. אבל אין ללמוד מכאן שהיא מתחילה ממחרת יום טוב ראשון של פסח, כי גם כשחל יום טוב ראשון באחד בשבת, ויתחילו למנות ממחרת השבת שאחרי כן, כלומר ששה ימים אחר מחרת יום טוב של פסח, הספירה עצמה תהיה חמישים יום.

דף סו

ז. דרשת רבי יהודה בן בתירא².

כדרשת רבי אליעזר [באות ב'].

ח. דרשת רבי יוסי.

מתחילה אמר שדין זה למד מתוך הכתוב, "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת", שעל כרחק אין הכוונה לשבת ממש, כי אם כן, היה צריך לפרש באיזו שבת מדובר, שכן יש למעלה מחמישים שבתות בשנה, ומתוך שלא נתפרש בכתוב באיזו שבת מדובר ודאי הכוונה לדבר שאינו אלא פעם אחת והוא יום טוב ראשון של פסח המוזכר בעניין שלמעלה ממנו.

ולבסוף ראה שיש להקשות על הלימוד הזה³, וחזר ולמד כדרשת רבי יהודה בן

שאחר הספירה סמוך לה, כך השבת האמורה בתחילת הספירה, [כלומר השבוע הראשון של הספירה], תחילת הרגל שקודם הספירה סמוך לה, ומכאן שתחילת הספירה סמוכה ליום טוב ראשון של פסח, שהוא תחילת הרגל שקודם הספירה¹.

- ואמר רבא [בדף ס"ו] שעל הלימוד הזה אין פירכא.

עד כאן מבואר בברייתא הראשונה.

ומכאן ואילך מבואר בברייתא השנייה.

ו. דרשת רבי יוסי ברבי יהודה.

נאמר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", ללמד שלעולם יהיו הספירות, [שבכל שנה ושנה] שוות, ולא יהיה בהן אלא חמישים יום מפסח ועד שבועות, וזה יתכן רק אם תמיד יתחילו לספור מיום קבוע, כגון ממחרת יום טוב ראשון של פסח. אבל יתחילו לספור אחר שבת של פסח, פעמים [שכשאתה מונה לפי חשבון של אשתקד, מיום שני של פסח], אתה מוצא חמשים ואחד יום [כשחל פסח בערב שבת, ואתה מונה מאחד בשבת], ופעמים שאתה מוצא חמשים ושנים, [כשחל פסח ביום חמישי] ופעמים חמשים ושלושה [כשחל פסח ביום רביעי] ופעמים חמשים וארבעה [כשחל ביום שלישי] ופעמים חמשים וחמשה [כשחל פסח ביום שני]

הוספות

¹ עניין זה לא זכיתי להבינו כראוי מתוך פירוש רש"י, ויתכן שלא זכיתי לכתוב כפירוש רש"י.

² בברייתא לעיל [אות ה'], דורש רבי יהודה בן בתירא באופן אחר. ובספר שכתב רבינו גרשום מאור עיני הגולה מחק מכאן בן בתירא, וגריס רבי יהודה סתם, [הוא רבי יהודה ברבי אליעזר]. ושנא [אין לשנות הגרסא, אלא] שנים היו, שכן אחד היה [זקן מאוד] בזמן הבית ... ועוד אחד היה, שרבי אליעזר ורבי יהושע בטלו כישוף שהיה על אביו, שלא היה יכול להוליד [ומן הסתם היה אחר החורבן]. [על פי התוס'].

³ בגמרא לא נתבאר מה יש להקשות על הלימוד הזה, אבל יתכן שיש להקשות עליו, שאף שלא נתפרש בכתוב באיזו שבת מדובר, הכוונה לשבת שבתוך הפסח. ואין לטעות בזה בינה לשאר שבתות השנה, שיצטרך הכתוב לפרש שבת שבתוך הפסח,

בתירא, [המבוארת לעיל באות ה'].

- ואמר רבא שעל הלימוד הזה אין פירכא.

ט. דרשת רבי שמעון בן אלעזר.

נאמרו שני כתובים בעניין אכילת מצה בפסח, כתוב אחד אומר, "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת", וכתוב אחד אומר, "שֵׁשֶׁת יָמִים יִמִּים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ", וכדי שלא יהיו הפסוקים סותרים זה את זה, על כרחך כוונת הכתוב, שיש מצות הנאכלות שבעה ימים, [אלו הנעשות מתבואה ישנה], ויש מצות הנאכלות ששה ימים, [אלו הנעשות מתבואה חדשה], שאין להם היתר אלא אחר הקרבת העומר, ואם כן, יש ללמוד מכאן, שהעומר מתיר את החדש ששה ימים בפסח, כלומר הקרבתו ביום השני של הפסח, ממחרת יום טוב ראשון של פסח¹.

- ואמר רבא שעל הלימוד הזה אין פירכא.

קצירה וספירה בלילה והבאה ביום

בעניין העומר נאמרו כמה מצוות: (א) קצירת העומר, "וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ". (ב) ספירת העומר, "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשִּׁבְעִת". (ג) הבאת מנחת העומר "וַהֲבִאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַפֶּהָן".

ומתוך הכתובים מבואר, שזמן של שלושת המצוות הללו הוא ביום אחד.

- הספירה וההבאה ביום אחד, שנאמר, "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשִּׁבְעִת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפֶה", משמע שמיום ההבאה יתחילו לספור.

- וכמו כן, הקצירה והספירה ביום אחד, שנאמר, "מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה תַּחֵל לְסַפֵּר שְׁבַעָה שְׁבַעֹת", משמע, שבאותו יום של הקצירה, תתחיל לספור.

- ומתוך כך, שהספירה היא ביום אחד עם הקצירה, וגם ביום אחד עם ההבאה, מבואר, שגם הקצירה וההבאה ביום אחד.

ומכל מקום, אין זמנם בשוה באותו יום, שכן ההבאה היא ביום ממש, ולא בלילה, שנאמר "מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם".

אבל הספירה היא מהלילה, שנאמר, "שִׁבְעַת שְׁבַעֹת תְּמִימֹת [=שלימות] תִּהְיֶינָה", ואין הספירה שבע שבתות תמימות, אלא אם כן היא מכניסתם כלומר מהלילה².

וכמו כן, הקצירה היא בלילה, שכן היא קודם הספירה, שנאמר, "מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה תַּחֵל לְסַפֵּר שְׁבַעָה שְׁבַעֹת", משמע, שרק אחר הקצירה מתחילה הספירה.

הוספות

כי מאחר שהעניין מדבר בפסח, כשהזכרה בו שבת, על כרחך היא השבת שבתוך הפסח. העירוני שכן כתוב בחידושי חש"ל אבל בשטמ"ק כתב שהפירכא היא מנין שהכוונה ליום טוב ראשון של פסח ולא ליום טוב אחרון.

¹ בסוף ערבי פסחים דריש מהכתובים הללו [דרשה אחרת], מה שביעי רשות, אף ששה רשות, משום דכתיב "וביום השביעי" ובסוף פרק שני דחגיגה נמי דרשינן, מה שביעי עצור, אף כולן עצורים. ושמא תרתי שמעת מינה. [תוס'].

² עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעיא תמימות. ותימה גדולה הוא ולא יתכן. [תוס'].

ומכאן שהקצירה והספירה בלילה¹ ², [עניין זה מפורש בפרשת אמור, בכתוב, "וַיְהַבְּאֶתְם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֶיךָם", אולם הוא נרמז גם בכתוב הזה בפרשת ויקרא] "אָבִיב", שכן אביב הוא בישול התבואה, והכוונה למנחה הבאה בשעת בישול התבואה, שאז הוא זמן הקציר.

ולאחר שקצרו את השעורים [שיעור שלוש סאים או חמש סאים כפי שנתבאר בתחילת הפרק], **ונתנום בקופות**, [כפי שנתבאר בדף ס"ה], **הביאום לעזרה, להכנתם להקרבה למנחת העומר.**

ב. "קלוי פֶּאֶשׁ".

לדעת רבי מאיר – בעוד השעורים בשיבולים, היו מהבהבים אותם באש, ובזה היו מקיים מצוות קלי באש. [ורק אחר כך הסירו את הגרעינים מהשיבולים].

ולדעת חכמים – תחילה היו חובטים את השבולים, להסיר מהם את הגרעינים, ולא היו חובטים בהם כדרך שחובטים תבואה ישנה, כדי שלא יתמעכו הגרעינים, אלא היו חובטים אותם בקנים לחים ובקלחים של כרוב. **ואחר כך היו נותנים את הגרעינים בכלי של נחושת מנוקב**, [הנקרא אבוב], **והיו מעבירים אותו על האש**, והיא נכנסת בחורים וקולה את הגרעינים.

כיצד מונים בספירת העומר

לדעת אבוי – מאחר שנאמר גם "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם ... שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה" וגם "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", **מצווה למנות גם את הימים, וגם את השבועות**. [כגון היום שבעה ימים, היום שבע אחד]. וכן עשו רבנן דבי רב אשי שהיו מונים את הימים ואת השבועות.

ולדעת אמיתר – כן הדין רק בזמן שהיה המקדש קיים, שהיתה ספירת העומר חובה, **אבל לאחר החרבן אינה חובה**, ואינה אלא זכר למקדש, ולפיכך **די למנות את הימים**, וכך היה נוהג שהיה מונה את הימים ולא את השבועות.

הכנת העשרון של מנחת העומר

בעניין מנחת העומר נאמר [בפרשת ויקרא], "וְיָאֵם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּפוֹרִים לַה' אָבִיב קְלֹי פֶּאֶשׁ וְגֶרֶשׁ פְּרֻמָּל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּפוֹרֶיךָ", **ומכאן למדו חכמים את אופן עשייתה.**

א. "אָבִיב" – המנחה באה **מהקציר הראשון**.

הוספות

¹ להלן מבואר, שלדעת אמיתר, כיום אין ספירת העומר חובה מהתורה, אלא מדרבנן זכר למקדש. ולפי זה **כתבו התוס'**, **שבספק חשיכה, יכול לברך על ספירת העומר**, ואין צריך להמתין ללילה ודאי, כי כיום אין החיוב לספור אלא מדרבנן, ואם כן כשספק חשיכה, הרי זה ספיקא דרבנן אם יכול לברך, וספיקא דרבנן לקולה. ועוד שעדיף לברך ביום סמוך לחשיכה, משום תמימות. [תוס'].

² **והיכא דשכח לספור בלילה, פסק בה"ג שסופר ביום** ... מתוך ... דתנן מצוותו בלילה לקצור ואם נקצר ביום כשר. אבל **לרבינו תם נראה עיקר אידך סתמא** ... כל הלילה כשר ... ודייקנן מינה ... ביום לא ... [תוס'].

מתייבשת ברוח ומתקשה, ולכן יש להביא מהקרוב¹.

- ולדעת דבי רבי ישמעאל, יש לדרוש מילה זו נוטריקון, "כר" [מלשון כרים וכסת] "מלא" [מלשון מילוי], ללמד שתהיה הקליפה של הגרעין מלאה בגרעין, כלומר שיהיה הגרעין מבושל כל צרכו.

מילים נוספות הנדרשות נוטריקון

א. "וְאִישׁ בָּא מִפְּעַל שְׁלֶשֶׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בְּכֹרִים עֲשָׂרִים לֶחֶם שְׁעָרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלָנוּ וַיֹּאמְרוּ תָן לָעָם וַיֹּאכְלוּ".

"בְּצִקְלָנוּ" נוטריקון – **בא ויצק לנו ואכלנו ונה היה**. [כלומר האיש בא ויצק לנו לאכול ואכלנו והלחם היה נאה].

ב. "לָכֶּה נָרְוָה דְדִים עַד הַבֶּקֶר וַתִּעְלֶסָה בְּאֶהָבִים".
"וַתִּעְלֶסָה" נוטריקון – [כך אומרת המנאפת לנואף] **נשא ונתן ונעלה** [למטה] **ונשמח** [סמ"ך מתחלף בשי"ן] **ונתחטא**² [ה"א מתחלף בחי"ת] באהבים.

ג. "כִּנְיָן וְנִינִים וְנַעֲלָסָה אִם אֶבְרָה חֲסִידָה וְנִצָּה".

"וְנַעֲלָסָה" האמור בעוף הנקרא בר יוכני הוא נוטריקון – **נושא עולה ונתחטא** [ה"א מתחלף בחי"ת], שהעוף הזה נושא ביצתו במעיו, ועולה למעלה לקינו, ומחטא [=מוריד³] את ביצתו בקינו, שאינו מטיל

ולאחר מכן, היו שוטחים את השעורים בעזרה, שיתקררו על ידי הרוח.

ג. "גֶּרֶשׁ" – הטחינה.

נתנו את הגרעינים בריחים של גרוסות, [שטוחנים בהם פולין], שאינן טוחנות דק אלא עבה, כדרך הכנת סולת של חטים, שאינם מפוררות את הקליפה של הגרעינים, אלא רק שוברות את הקליפה, ונמצאים הגרעינים חוצה לה, מעורבים בחתיכות של קליפות, ועל ידי נפה מסירים את הקליפה, ונשאר תוכו של הגרעין בלבד, [אבל אם היו טוחנים דק, גם הקליפה היתה מתפוררת, ועוברת בנפה עם הסולת].

ד. הניפוי.

מנפים את כל הכמות [של שלושה סאין] בשלוש עשרה נפה [דקה גסה דקה] עד שהוציאו ממנה עשרון מנופה יפה. [אותו עשרון קרב למנחת העומר, וכל השאר נפדה ונאכל לכל אדם].

"כַּרְמֶל" האמור במנחת העומר

- יש דורשים מילה זו נוטריקון "רד" "מל", כלומר שתהא התבואה רכה, ונמללת ביד בקלות, [כפי שנתבאר בדף ס"ד], ומכאן למדו שיש להביא את התבואה ממקום קרוב לירושלים שאם היו מביאים אותה מרחוק, במהלך הדרך היתה התבואה

הוספות

1 לכאורה אף שהכתוב הזה אמור במנחת העומר יש ללמוד מכאן בניין אב שגם בשתי הלחם הדין כן. והעירוני שלא נאמר הדין הזה אלא במנחת העומר שיש בה מצוה בקצירה עצמה אבל לא בשתי הלחם שלא נאמרה בהם מצוה בקצירה. ויל"ע בדבר.

² לשון טיול כמו בן מתחטא לפני אביו. [רש"י].

³ חיטוי לשון הורדה כמו מחטא ויורד. [רש"י]. ויש שאינם גורסים "ונתחטא", אלא "ומתחה", כלומר שמניחה את הביצה

ביצתו, עד שיעלה לקן המיוחד לו¹. ומעשרות היא המירוח [=מחליק את הכרי

ברחת].

וכל זה, כשבשעת המירוח היתה התבואה ראויה להתחייב במעשרות, אבל אם באותה שעה לא היתה ראויה להתחייב במעשרות, אינה מתחייבת בכך בשעת המירוח, [ושוב לא תתחייב במעשרות לעולם].

ולהלן יתבאר בעזה"י, מתי התבואה ראויה להתחייב במעשרות, ומתי אינה ראויה להתחייב במעשרות.

א. מירוח ישראל

אם בשעת המירוח היתה התבואה של

ד. "ויאמר אליו מלאך ה' על מה הפיט את אתנדף זה שלוש רגלים הנה אנכי נצאתי לשטן פי גרט הדדף לנגדך".

"גרט" נוטריקון - יראתה ךאתה נטתה. [כלומר, מחמת יראתה מהמלאך שראתה, נטתה מהדרך].

מירוח המחייב את

התבואה בתרומות ומעשרות

גדולי קרקע אינם נעשים טבל להתחייב במעשר, אלא כשנגמרה מלאכתם², וגמר מלאכת התבואה להתחייב בתרומות

הוספות

בנחת בקינה. [תוס'].

¹ יל"ע מהו נוטריקון של סמ"ך. ואפשר שהוא האות ש"ן, שבמילה "נושא", ואם כן בנטריקון זה אין כל האותיות כסדרן. או שהוא האות תי"ו במילה "ונתתא", שהתי"ו שאינה דגושה נשמעת כמו סמ"ך.
² להשלמת העניין הנני להעתיק לכאן ממה שנכתב ב"בקיצור" על מסכת בבא מציעא דף פ"ח:

מתי התבואה נעשית טבל ומתחייבת במעשר:

לדעת רבי ינאי - התבואה נעשית טבל להתחייב במעשר, רק אם נכנסת לבית, דרך השער, שנאמר "בערתי הקדש מן הבית", [ללמד שאין חיוב הפרשה, אלא כשהוא בבית], ונאמר "ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו", [ללמד שנותנים את המעשרות רק אחר שנכנסו דרך השער, ולא אם נכנסו דרך הגג]. ומבואר בתוס' שלדעת רבי ינאי, **כן הוא דין התורה, אבל מדברי חכמים**, אם נכנסה התבואה לחצר המשתמרת, אין לאכול בלא לעשר, אף על פי שלא נכנסה לבית.

ולדעת רבי יוחנן - התבואה נעשית טבל להתחייב במעשר, אם נכנסת לחצר המשתמרת, אף שלא נכנסה לבית, שנאמר "ונתת ללוי ... ואכלו בשעריך", [ללמד שחיוב המעשר הוא משעה שנכנסה התבואה לחצרות], ונאמר "בערתי הקדש מן הבית", [ללמד שאין חיוב מעשר, אלא כשנכנסה התבואה לחצר שמורה כמו בית]. ומבואר בתוס', שלדעת רבי יוחנן, **כן הוא דין התורה, אבל מדברי חכמים**, אף אם נכנסה התבואה לחצר שאינה משתמרת, אין לאכול בלא לעשר.

ומבואר בסוגיה, שהכנסת התבואה למקומות הללו, אינה אוסרת לאכול בלא לעשר, אלא בצירוף גמר מלאכת אותו דבר, במקום שרגילים לגומרו. אם הוא דבר שרגילים לגמרו בשדה, כגון תבואה, שממרחים אותה בשדה, אין בה חיוב מעשרות, אלא אם כן מרחו אותה תחילה בשדה, ואחר כך הכניסו אותה למקום חיוב [בית או חצר]. ואם הוא דבר שרגילים לגומרו בבית, כגון קישואים ודלועים, שגמר מלאכתם בנטילת הפיקס [=פרח הגדל בראש] שלהם בבית, אין בהם חיוב מעשרות, אלא אם כן הכניסו אותם למקום חיוב [בית או חצר], ואחר כך גמרו את מלאכתם.

וכל האמור לעיל, הוא לתירוץ הראשון בגמרא, שסובר שכל התבואות מתחייבות במעשר, רק בצירוף שני הדברים הללו, גמר מלאכה, והכנסה למקום החיוב.

אבל לתירוץ האחרון בגמרא, לא נאמר שהכנסה למקום חיוב גורמת חיוב מעשרות, אלא בדברים שאין בהם גמר מלאכה בשדה, כגון זיתים וענבים שדעתו לאכלם שלמים, שאין בהם לא מירוח בשדה, ולא דריכה בגת, ומאחר שאין בהם שום דבר הקובע אותם להיות גמר מלאכה, הכנסתם לבית היא גמר מלאכתם, לחיובם במעשרות. אבל כל דבר שיש בו גמר מלאכה בשדה, כגון חטים שממרחים אותם בשדה, וענבים שדורכים אותם בגת, מאחר שנגמרה מלאכתם, חייבים במעשרות במקומם, ואין הכנסתם לבית מעכבת.

שלדעתו, מתחילה לא ניתנו מעות הקדש אלא כנגד אותו עשרון שיצא מכל התבואה הזו, ואם כן מעולם לא נתקדש אלא אותו עשרון, אבל כל השאר מעולם לא נתקדש, והרי הוא כתבואה שנתמרחח ביד ישראל¹].

ובדף ס"ז מבואר, שהסיבה שמירוח הקדש פטור ממעשרות היא, כי נאמר בעניין חיוב התרומה "דְּגָנְךָ"², ללמד, שרק דגןך [=מירוח שלך], כלומר של ישראל חייב, אבל דגן [=מירוח] הקדש פטור.

ג. מירוח גוי.

לדעת רבי מאיר ורבי יהודה – תבואה שנתמרחח ביד גוי [או כותי], דינה כתבואה שנתמרחח ביד ישראל, ומתחייבת במעשרות, [שלדעתם אין לגוי קניין בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה לעניין מעשרות³], ולפיכך, מי שיש לו תבואה שנתמרחח ביד ישראל, ותבואה שנתמרחח ביד גוי או כותי, רשאי לתרום ולעשר מזו על זו, ששתייהן חייבות בשווה.

ובדף ס"ז מבואר, שהסיבה שלדעתם מירוח הגוי חייב במעשרות, כי לעניין זה נאמרו שני מיעוטים, שנאמר שתי פעמים

ישראל, **דין פשוט הוא**, שהיא ראויה להתחייב במעשרות, ולכן, מאחר שבאותה שעה היא נעשית טבל, אינה נפטרת עד שיעשרה, [אפילו אם אחר כך נתנה התבואה למי שאינו מחויב במעשרות].

ב. מירוח הקדש.

לדברי רב כהנא – חכמים ורבי עקיבא נחלקו בזה. לדעת חכמים, תבואה שנתמרחח ביד הקדש, לא נתחייבה במעשרות, [ומעתה גם הפודה מההקדש פטור מלעשר]. **ולדעת רבי עקיבא, תבואה שנתמרחח ביד הקדש, דינה כתבואה שנתמרחח ביד ישראל, ומתחייבת במעשרות,** [ולכן לדעת רבי עקיבא, כל הנשאר אחר הניפוץ, מהתבואה שנקצרה לצורך מנחת העומר, שהוא נפדה, ונאכל לישראל, חייב במעשרות, אף על פי שהיה המירוח ביד הקדש].

ולדברי רב ששת ורב כהנא בר תחליפא ורבי יוחנן ורבא – הכל מודים, שתבואה שנתמרחח ביד הקדש, אינה מתחייבת במעשרות, [והטעם שלדעת רבי עקיבא, כל הנשאר אחר הניפוץ, מהתבואה שנקצרה לצורך מנחת העומר, שהוא נאכל לישראל, חייב במעשרות, אין זה אלא משום

הוספות

¹ והא דקתני במתניתין והשאר נפדה כדברי חכמים הוא, אבל לדברי רבי עקיבא, חולין גמורים הם, ואינם צריכים פדיון להיחלל לזרים. אינן בעי פדיון מדרבנן, שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. [על פי התוס'].

² שלוש פעמים נאמר "דְּגָנְךָ". (א) "לא תוכל לאכל בשְׂעִירֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכַלֶּת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְר וְנִדְבְּתֶיךָ וְתִרְוַמֶת נֶדֶד" [דברים י"ב י"ז]. (ב) "וְיִצְהָלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשִׁכּוֹן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכַלֶּת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְנֶאֱחָז אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" [דברים י"ד כ"ג]. (ג) "רִאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרִאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ" [דברים י"ח ד']. **והדיון הזה שמירוח הקדש פטור, למד מאחד מהם, ולהלן יתבאר בעזה"י מה לומדים משני האחרים.** וכל זה כפירוש רש"י אולם התוס' מפרשים שכל שלוש המיעוטים למדים מכתוב אחד, "דְּגָנְךָ תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ" שכן "תִּירְשָׁךָ וְיִצְהָרְךָ" הם מיעוטים כמו "דְּגָנְךָ".

³ כן פירש רש"י, ששני הדברים הללו, מירוח הגוי, וקניין הגוי, תלויים זה בזה. אולם התוס' כתבו, שאין הדבר תלוי זה בזה. ע"ש.

חלה לכהן, אלא משעת הגלגול [=עירוב הקמח עם המים יפה], שהוא גמר מלאכת העיסה להתחייב בחלה.

וכל זה, כשבשעת הגלגול היתה העיסה ראויה להתחייב בחלה, אבל אם באותה שעה לא היתה ראויה להתחייב בחלה, אינה מתחייבת בכך בשעת הגלגול, [ושוב לא תתחייב בחלה לעולם].

ולהלן יתבאר בעזה"י, מתי העיסה ראויה להתחייב בחלה, ומתי אינה ראויה להתחייב בחלה.

א. גלגול ישראל.

לדברי הכל, אם בשעת הגלגול היתה העיסה של ישראל, [אפילו גדלה התבואה ביד הקדש או גוי, והם מרחוה, ולא באה ליד ישראל אלא כשהיא קמת], **דין פשוט הוא**, שהיא ראויה להתחייב בחלה, ולכן, מאחר שבאותה שעה היא נעשית טבל, אינה נפטרת עד שיפרישו ממנה חלה, [אפילו אם אחר כך נתנה התבואה למי שאינו מחויב בחלה]. [וזהו ששנינו, שכל הנשאר אחר הניפוי, מהתבואה שנקצרה לצורך מנחת העומר, שהוא נפדה, ונאכל לישראל, חייב בחלה, כי בשעת הגלגול הוא ביד ישראל⁴].

"דִּנְנָךְ", ללמד שדווקא דגנך, כלומר של ישראל, חייב, אבל דגן הגוי פטור, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, כלומר שמירוח הגוי חייב במעשרות¹.

ולדעת רבי יוסי ורבי שמעון – תבואה שנתמרחת ביד גוי [או כותי], **אינה מתחייבת במעשרות**, [שלדעתם יש לגוי קניין בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה לעניין מעשרות], ולפיכך, מי שיש לו תבואה שנתמרחת ביד ישראל, ותבואה שנתמרחת ביד גוי או כותי, אינו יכול לתרום ולעשר מזו על זו, שכן האחת חייבת והשניה פטורה. [ומכל מקום, מתוך לשון הברייתא משמע, שתבואה שנתמרחת ביד גוי או כותי, אף שפטורה ממעשרות מהתורה, חייבת בהם מדברי חכמים², ולכן, יש לעשרה מתבואה כמותה, החייבת גם כן במעשרות מדברי חכמים³, ולעניין זה, תבואה שנתמרחת ביד גוי, שווה לתבואה שנתמרחת ביד כותי, ותורמים ומעשרים מזו על זו].

דף סז

גלגול עיסה המחייב אותה בהפרשת חלה
אין העיסה נעשית טבל, להתחייב בהפרשת

הוספות

¹ ואי קשיא, מאי חזית דמרבית לדיגון גוי ולא לדיגון הקדש, [כלומר הלא יש שלושה מיעוטים למה העמדת אחד לעניין הקדש ושנים לעניין גוי שאז ההקדש ממועט והגוי מתרבה. הלא ניתן ללמוד בהיפוך ששני המיעוטים לעניין הקדש ואחד לעניין הגוי]. תריץ, מסתברא גוי הוה לריבויי, שכן נאכל בלא פדיון כשל ישראל. [מרש"י].

² מטעם שיתבאר בעזה"י בדף ס"ז.

³ וכן מבואר בגמרא בדף ס"ז. עוד מבואר שם שלא חייבו חכמים את תבואתם במעשרות אלא כשגדלה בארץ, שתבואת ישראל חייבת בה מהתורה, אבל כשגדלה בחו"ל, שתבואת ישראל חייב בה מדברי חכמים בלבד, תבואת הגוי פטורה לגמרי.

⁴ וזה הטעם נצרך לדעת חכמים, האומרים, שהכל קדש והנותר נפדה ולכן מאחר שנפדה ישראל שגלגל חייב בחלה. אבל לדעת רבי עקיבא, אין צריך לטעם פדיון, לחייב בחלה, כי לדעתנו מעולם לא קדש אלא העשרון שקרב, אבל כל שאר התבואה לא

ב. גלגול הקדש.

נסתפק רבא, האם בדין זה רבי מאיר ורבי יהודה מודים לרבי יוסי ורבי שמעון, שיש ללמוד מהכתוב "עֲרִסְתֶּכֶם", שעיסת הגוי פטורה מחלה. או שגם בדין הזה הם חולקים, ואומרים, שעיסת הגוי חייבת בחלה, כי נאמר בעניין חיוב חלה, "וְרֵאשִׁית עֲרִסְתֶּכֶם", וכן נאמר בעניין חיוב תרומות, "וְרֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶיךָ תִּתֶּן לוֹ", ויש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שתבואת הגוי חייבת בתרומות ומעשרות, [כשנתמרחח ביד הגוי], כך עיסת הגוי חייבת מחלה, [כשנתגלגלה ביד הגוי]. ואמר רבא יהי רצון שאראה בחלוס². **ולאחר מכן החליט, שלדעת רבי מאיר ורבי יהודה עיסת הגוי חייבת בחלה.**

גוי שהפריש שה לפדיון פטר חמור

גוי שהפריש שה לפדיון פטר חמור, מודיעים אותו שהוא פטור, ופטר חמור גוזז ועובד בו.

החילוק בין חיוב תבואת גוי

במעשרות לחיוב עיסת גוי בחלה

לעיל נתבאר, שלדעת רבי יוסי ורבי שמעון, מדין תורה תבואה שנתמרחח ביד הגוי פטורה ממעשרות, וכן חלה שנתגלגלה ביד הגוי פטור מחלה.

לדברי הכל, עיסה שנתגלגלה ביד הקדש, אינה מתחייבת בחלה, [כי נאמר "עֲרִסְתֶּכֶם", להוציא עיסת הקדש], ומאחר שבאותה שעה לא נתחייבה, שוב לא תתחייב בחלה לעולם, אף כשתבוא ליד ישראל.

ג. גלגול גוי.

לדעת רבי יוסי ורבי שמעון, [האומרים, שמירוח הגוי פטור ממעשרות] – דין פשוט הוא, שעיסה שגלגלה גוי אינה מתחייבת בחלה, [ואם הפריש חלה, מודיעים לו שהוא פטור, והחלה נאכלת לזרים]. ודין זה למד מהכתוב "וְרֵאשִׁית עֲרִסְתֶּכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת גֶּרֶן פֶּן תְּרִימוּ אֹתָהּ. מִרֵאשִׁית עֲרִסְתֶּכֶם תִּתְּנוּ לָהּ תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם", ["עֲרִסְתֶּכֶם" הראשון מלמד, ששיעור העיסה שחייבת בחלה, הוא כשיעור העיסה שהיתה במדבר, שהוא עשירית האיפה [43.2 ביצים] שנאמר במן "וְלִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֶקְלוּ עִמָּךְ לְגִלְגֻלָּתָהּ", ונאמר "וְהַעֲמַר עֲשִׁירִית הָאִיפָה הוּא"¹], ו"עֲרִסְתֶּכֶם" [השני] מלמד, **שלא נתחייבו בחלה אלא בעיסותיהם שלהם, כלומר של ישראל, ולא בעיסות של גוי ולא בעיסות הקדש.** [ומי שנתגייר, ונסתפק האם גולגלה עיסתו בעודו גוי, או אחר שנתגייר, חייב מספק להפריש ממנה חלה]. **ולדעת רבי מאיר ורבי יהודה – מתחילה**

הוספות

קדשה, ומעולם לא יצאה מיד ישראל.

¹ כן גרסת הגמרא לפנינו. אולם גרסת התוס' שמהראשון למדים שעיסת הקדש פטורה.

² יל"ע האם התפלל שיבין עניין זה בחלוס, או שיראה את רבי מאיר ורבי יהודה בחלוס וישאל אותם. העירוני שבפירוש רבינו גרשום מבואר כמו הצד הראשון.

נעשית טבל להתחייב במעשר עד שתכנס דרך השער, שנאמר "ואכלו בשעריך ושבעו".

מכל מקום אין לחוש כל כך שיפטרו עצמם ממעשרות באופנים הללו, כי הכנסת התבואה באופן הזה היא דבר הנעשה בגלוי, ואינם חפצים להראות לכל שהם רוצים להפטר ממעשרות, כי יש להם בזיון בכך².

< אבל אין טעם לחייב את עיסת הגוי בחלה כדי שהעשירים לא יערימו לפטור את עיסותיהם מן החלה על ידי נתינתה לגוי קודם הגלגול.

כי גם אם היו גוזרים שעיסת הגוי חייבת בחלה, יש עצה להיפטר מחלה בלא שייודע הדבר לכל, והיא, לעשות עיסה שאין בה שיעור חיוב חלה, [כלומר פחות משיעור 43.2 ביצים].

ואם כן, הרוצה להיפטר מחיוב חלה, יכול לפטור עצמו באופן הזה, בלא שייודע הדבר לכל, גם בלא לתת את העיסה לגוי, ואם כן אין טעם לגזור חיוב חלה על עיסת הגוי.

סדר הקרבת מנחת העומר

סדר הקרבת מנחת העומר, הוא כסדר הקרבת כל המנחות הטעונות שמן, [שיתבאר בעזה"י בדף ע"ד]:

ואולם, מדברי חכמים יש ביניהם חילוק, והוא, שתבואת גוי חייבת במעשרות מדברי חכמים. אבל עיסת הגוי, פטורה מחלה אף מדברי חכמים.

< והטעם לכך שחייבו חכמים את תבואת הגוי במעשרות, הוא גזירה משום בעלי כיסים [=עשירים].

- ו"מ שהחשש שבגללו גזרו חיוב מעשרות על תבואת גוי, הוא, מפני אותם עשירים הקונים תבואה מחמרים, שאם יתירו להם את תבואת החמרים הגוים בלא לעשרה, יבואו לאכול תבואה בלא לעשר, גם כשקונים מחמר ישראל. [שיאמרו אין חיוב מעשרות אלא על האוכל מתבואתו ולא לקונה מאחרים].

- ו"מ שהחשש שבגללו גזרו חיוב מעשרות על תבואת גוי, הוא, מפני עשירים בעלי קרקעות, שיש להם תבואה מרובה וחסים על המעשרות, ואם מירוח הגוי היה פוטר, היו מקנים¹ הכל לגוי קודם מירוח, וימרחם הגוי בלא שיתחייבו ממעשרות ויחזירם לבעלים.

ואף על פי שגם עתה אחר הגזרה שתבואת הגוי חייבת במעשרות, עדיין יש לאותם עשירים עצה להיפטר מחיוב המעשרות, והוא, שיכניסו את התבואה לביתם במוץ, [כעין מאכל בהמה, ומאכל בהמה פטור ממעשרות. א"נ הטעם שהיא פטורה כשהיא במוץ, כי אינה נחשבת כרואה פני הבית, ואין תבואה מתחייבת אלא כשרואה פני הבית]. או שיכניסו את התבואה לבית דרך גגות או קרפיפות, ולא דרך חצירות, [ואין התבואה

הוספות

¹ כן פירש רש"י. אולם בשט"מ"ק כתוב – בחנם נקט "מקנים", שהרי מירוח הגוי פוטר ... אפילו בתבואת ישראל. [תוסי' אחרות].

² העירוני להוסיף כאן – [מה שאין כן בגוי היא בצנעא].

ולדעת חכמים [=רבי מאיר] – אם לא בדק את החמץ קודם שעת הביעור, **יבדוק לאחר שעת הביעור**, ואפילו בתוך הפסח עצמו.² ואין לחוש שמא בתוך כך שמחפש אחריו לבערו, יבוא לאכלו בטעות.

עבודות בתבואה חדשה קודם שקרב העומר

מדין תורה, אף שהתבואה החדשה של השנה הזו אסורה באכילה **עד העומר**, [כפי שיתבאר בעזה"י בדפים הבאים], **לא נאסרה עבודה בתבואה חדשה, אלא קצירה בלבד, במקום שראוי להביא ממנו את העומר**, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"א].

< **לדעת רבי מאיר** – **כן הוא דין התורה, אבל חכמים אסרו לעסוק בתבואה החדשה, כל זמן שהיא אסורה באכילה**, [כלומר עד שהעומר יתיר אותה], **שמא בשעה שיעסקו בה**, [בקצירה³, או בטחינה, או בשאר עבודות], **יטלו ממנה, ויאכלו בטעות, ויעברו על איסור אכילת חדש**. [ואין זה דומה לדין בדיקת חמץ, שאמרו חכמים, שמי שלא בדק קודם הפסח, יבדוק בתוך הפסח, ולא חששו שמא בתוך כך יתן מהחמץ לפיו, כי הבודק את החמץ כוונתו לשורפו ולבערו, שהרי הוא מחפש אחריו מחמת איסורו, ואין לחוש שהבא

קידוש המנחה בכלי – **(א) נותן שמן בכלי** [של מידת העשרון]. **(ב) נותן את הסולת** [ולש אותה בפורשים]. **(ג) נותן שמן פעם שניה וכוללו בסולת**. **(ד) יוצק שמן פעם שלישית לקיים מצוות יציקה¹.**

– **(ה) תנופה**. **(ו) והגשה** לקרן דרומית מערבית של מזבח, [כפי שנתבאר בדף ס"א].

עבודות ההקרבה – **(ז) קמיצה**. **(ח) הקטרה**.

שיירי מנחת העומר, [אחר הקמיצה וההקטרה], נאכלים לכהנים.

עד מתי בודקים את החמץ בפסח

לכתחילה יש לבדוק חמץ אור לארבעה עשר בניסן אולם מי שלא בדק בזמן הזה לא נפטר מחיוב הבדיקה ועליו לבדוק בארבעה עשר שחרית ואם לא בדק אז:

לדעת רבי יהודה – לא יבדוק אלא **עד שעה ששית**, שהיא זמן הביעור, **אבל מכאן ואילך לא יבדוק** כי מאחר שעתה החמץ אסור באכילה, יש לחוש, שמא כשיחפש אחריו, וימצאנו, יכניסו בטעות לפיו. [=גזרה שמא יאכלנו].

הוספות

¹ העירוני להוסיף כאן – (ה) שם עליה לבונה.

² ולפירוש התוס' אם לא בדק גם בפסח יבדוק אף לאחר הפסח.

³ כן משמע כאן בגמרא, שלדברי רבי מאיר הכל אסור. אולם התוס' כתבו, שלא אסר רבי מאיר בקצירה [בבית השלחין] משום הפסד מרובה. וכן כתב רש"י בדף ע"א, שלא אסר רבי מאיר אלא כגון זה, שעוסק בתבואה הרבה, בקצירה, וטחינה, וקלי, והרקדה, אבל במקום הפסד, ואינו עוסק אלא בקצירה לבדה, לא אסרו חכמים.

ולא כדרך הרגילה מהפנימי לחיצון]. והטעם לכך, כי כשיעסוק בתבואה החדשה בשינוי, הדבר יזכיר לו שהיא אסורה באכילה, ולא יאכל ממנה, אבל אם יעסוק בה כדרכו, יש לחוש שבתוך כך, יאכל ממנה, ויעבור באיסור אכילת חדש, [כשם שאסר רבי יהודה לבדוק חמץ בפסח, שמא יטעה ויאכל ממנו]. **[ודבריו נדחו]**, כי מפורש במשנתנו בדף ע"ו, שבבית השלחין היו קוצרים כדרכם, אף שהתבואה עוד אסורה].

- **ולדברי אביי, רבי יהודה התיר את כל העבודות² אף כדרכו**, ולא חשש שמא יאכל מהחדש, והטעם לכך, כי החדש הוא דבר שהיה אסור עליו מתחילת יצירתו, ומעולם לא היה מותר בו, וכבר התרגל שלא לאכול ממנו, [ואין זה כבדיקת חמץ בפסח, שאסרה רבי יהודה שמא יאכל מהחמץ, כי חמץ היה מותר כל השנה, ולא הורגל להישמר מאכילתו, ולכן יש לחוש יותר שמא יאכל ממנו].

- **ולדברי רב אשי, לא התיר רבי יהודה עבודות בתבואת חדש, אלא כשאניה ראויה לאכילה**, כגון עבודה בקמח או בקלי

לבער דבר אסור, יטעה ויאכל ממנו, מה שאין כן בעיסוק בתבואת חדש, שהיא מיועדת לאכילה, יש לחוש שיאכל ממנה]. [ושוקי ירושלים, שהיו מלאים קמח וקלי =קמח הבא מתבואה שנתייבשה בתנור] מן החדש, מיד אחר הקרבת העומר, ואם כן קצרום וטחנום קודם העומר, שלא ברצון חכמים היה הדבר¹].

< **ולדעת רבי יהודה – לא אסרו חכמים לעסוק בתבואה החדשה קודם העומר, ואם כן, חוץ מאיסור תורה, שלא לקצור ממקום שראוי להביא ממנו את העומר, הכל מותר, ובכלל זה, לקצור משאר מקומות, ולקטוף מכל המקומות, [שכן רק קצירה נאסרה במקומות הראויים להביא מהם את העומר, אבל קטיפה ביד מותרת], וכן לטחון, ולברור.**

דף סח

- **לדברי רבה, לא התיר רבי יהודה, אלא עבודות שלא כדרכו, כגון לקטוף ולא לקצור, או לטחון בריחים של יד ולא בריחים של מים, או להרקיז על גבי נפה, [כלומר לנפות מהצד החיצון לצד הפנימי,**

הוספות

¹ ואף שהדבר היה אסור, לא היה כח ביד הסנהדרין לכוף המון עם לעשות כתורה, ומוטב שיהיו שוגגין ולא מזידין. [תפא"י].
² כן משמע כאן בסוגיה, שרבי יהודה התיר הכל. אולם במשנה בדף ע"א מבואר, שאסור להגדיש את התבואה, וכתבו התוס' שהטעם לכך משום שבגדישה ליכא פסידא אי שביקנא עד אחר העומר, ומה שהתיר כאן רבי יהודה קמח וקלי הוא לצורך עולי רגלים.

ומשמע מדברי התוס', שבאמת, אף שמהתורה לא נאסרה אלא קצירה במקום הראוי להביא ממנו את העומר, לדברי הכל [בין רבי מאיר ובין רבי יהודה], חכמים אסרו כל מלאכה בתבואה עד העומר, חוץ מהדברים הבאים. (א) מקום פסידא. כגון קצירה בעמקים, ובזה הכל מודים שלא גזרו, [בין רבי מאיר ובין רבי יהודה] כדי שלא תיפסד התבואה, ודווקא קצירה התירו, שמניעתה תגרום הפסד, אבל הגדשה לא התירו. (ב) לצורך עולי רגלים. כגון קצירה וטחינה וניפויו להביא קמח וקלי לעולי רגלים בירושלים, שבזה נחלקו, לדעת רבי יהודה, גם לצורך עולי רגלים בטלו את האיסור, ולדעת רבי מאיר, לצורך עולי רגלים, לא בטלו את האיסור.

פי שמהתורה החדש מותר בבוקרו של יום ששה עשר בניסן, מתקנת חכמים הוא יהיה אסור כל היום, ולא יהא מותר אלא בלילה, והטעם לכך, כי אם בכל שנה משנות החורבן יאכלו חדש מבוקרו של יום ששה עשר, יש לחוש, שכשמהרה יבנה בית המקדש, יטעו הכל, ויאכלו חדש מהבוקר כמו בשנים הקודמות, ובאמת כשיבנה בית המקדש, אין לאכול חדש אלא אחר הקרבת מנחת העומר, וכדי שלא תבוא תקלה כזו כשיבנה בית המקדש, אמרו, שבכל השנים לא יאכלו חדש כלל כל אותו היום.

< ולדברי רבי יוחנן וריש לקיש.

בכל זמן, אף כשבית המקדש קיים, בהאיר היום של ששה עשר בניסן, אף קודם שקרבה מנחת העומר, הותרה אכילת התבואה החדשה, שנאמר, "וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", ומה שנאמר בכתוב, "עַד הִבְיָאֲכֶם אֶת קַרְבֵּן אֲלֵיכֶם", אינו מעכב את היתר אכילת העומר, אלא הוא מצווה בלבד, ולכן, לכתחילה אין לאכול חדש קודם הקרבת העומר, אף שבאמת היא כבר מותרת מהנץ החמה.

ולדעה זו, כן הדין גם אחר החורבן, ואף שכשבכל השנים, יתרגלו לאכול חדש מהבוקר, ואם כן, עלולים לטעות כן גם כשיבנה המקדש, ולא ימתינו להקרבת העומר, מאחר שאין כאן חשש איסור, אלא חשש של ביטול מצווה לכתחילה בלבד, אין לגזור על כך¹.

המוזכרים במשנה, שאינם נאכלים כמו שהם, ואין לחוש שיאכלום בטעות. [ודבריו נדחו, כי מאחר שהתיר רבי יהודה עבודה בקמח וקלי, על כרחך התיר גם קצירה וטחינה, כי אין קמח וקלי אלא אחר קצירה וטחינה].

מתי החדש מותר באכילה

דעת חכמים.

< לדברי רב ושמואל.

בזמן שבית המקדש קיים, הקרבת מנחת העומר מתירה את התבואה החדשה. [והרחוקים, שאינם יודעים מתי קרב העומר, מותרים באכילת החדש מחצות, כי ידוע שאין ביי"ד מתעכבים מלהקריב את העומר אחר חצות]. **ובזמן שאין בית המקדש קיים, הגעת יום ששה עשר בניסן, מתירה את התבואה החדשה, [כשהאיר היום והנצה החמה].** שכן בכתוב האוסר אכילת חדש, "וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ", נזכרו שני זמנים לאיסור, (א) "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", (ב) "עַד הִבְיָאֲכֶם אֶת קַרְבֵּן אֲלֵיכֶם", ועל כרחך, הזמן השני, שהוא הבאת מנחת העומר, הוא בזמן שבית המקדש קיים, שניתן להקריב את העומר, והזמן הראשון, שהוא עצם היום אף בלא קרבן, הוא בזמן שאין בית המקדש קיים, שאי אפשר להקריב את מנחת העומר.

וכל זה מעיקר הדין, אבל משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שאף על

¹ ותימה מי גרע [מצות עשה שאין בה איסור לא תעשה] מביצה דאסרינן מהאי טעמא ... [תוס']. והעירוני לעיין בתוסי' לעיל ה' ע"ב.

דעת רבי יהודה.

כחכמים וכדברי רב ושמואל, כלומר, מהתורה, אחר החורבן, החדש מותר בבוקר ששה עשר בניסן, אבל מתקנת רבן יוחנן בן זכאי הוא אסור כל אותו יום. (ב) חדש אסור בחו"ל מהתורה כמו בארץ. (ג) אף שלעניין חשש איסור תורה, בני חו"ל חוששים לספיקא דיומא, כלומר אף על פי שהם מונים אי ניסן ביום שלושים של אדר, לעניין חשש איסור תורה, יש להם לחוש שמא באמת לא נתקדש החודש ביום שלושים של אדר אלא למחרת, ונמצא שמה שהם מונים ששה עשר בניסן, הוא באמת חמישה עשר בניסן, [ולכן נוהגים יומים יום טוב], ומהטעם הזה אין החדש מותר להם בבוקר ששה עשר בניסן לחשבונם, אלא בבוקר שבעה עשר בניסן לחשבונם, שמא באמת רק היום הוא ששה עשר בניסן. מכל מקום אין לאסור את החדש כל יום שבעה עשר לחשבונם עד הלילה, מחמת תקנת רבן יוחנן בן זכאי, שגזר שכל יום ששה עשר החדש אסור באכילה, כי תקנת רבן יוחנן בן זכאי לא היתה אלא לאסור יום ששה עשר ודאי, ולא יום שהוא ספק יום ששה עשר ספק שבעה עשר. ולכן **בבוקר יום שבעה עשר היו אוכלים מן החדש.**

ולדעת רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע

– (א) הלכה כרבי יהודה², שאחר החורבן, מהתורה החדש אסור כל יום ששה עשר. (ב) אין החדש אסור מהתורה אלא בארץ

בזמן שבית המקדש קיים, הקרבת מנחת העומר מתירה את התבואה החדשה [והרחוקים שאינם יודעים מתי קרב העומר, מותרים באכילת החדש מחצות, כי ידוע שאין ביי"ד מתעכבים מלהקריב את העומר אחר חצות]. **ובזמן שאין בית המקדש קיים, אין התבואה החדשה מותרת אלא בגמר יום ששה עשר בניסן.** שכן בכתוב האוסר אכילת חדש, "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ", נזכרו שני זמנים לאיסור, (א) "עַד עֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה"¹, (ב) "עַד הִבְיֵאֶכֶם אֶת קַרְבֵּן אֲלֵיכֶם", ועל כרחך, הזמן השני, שהוא הבאת מנחת העומר, הוא בזמן שבית המקדש קיים, שניתן להקריב את העומר, והזמן הראשון, שהוא כל יום ששה עשר בניסן, הוא בזמן שאין בית המקדש קיים, שלא הקריבו את מנחת העומר.

ולדברי רבי יוחנן וריש לקיש, גם רבן יוחנן בן זכאי סבר כן, וזהו ששנינו, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהא יום הנף כולו אסור, כלומר מאחר שאחר החורבן החדש אסור מהתורה כל היום, עמד רבן יוחנן בן זכאי ודרש זאת לרבים, לתקן את דרכם ממכשול אכילת איסור.

הנהגת האמוראים בעניין

אכילת חדש בחו"ל אחר החורבן

לדעת רבנן דבי רב אשי² – (א) הלכה

¹ הוספות

¹ העירוני להוסיף כאן – ורבי יהודה סובר עד ועד בכלל כלומר עד סוף היום לא יאכלו.

² העירוני להחזיר את סדר האמוראים כמו בגמרא והאמת עימם.

³ העירוני למחוק זאת.

מתי מותר להקריב מנחות מהחדש

לעיל נתבאר, שהקרבת מנחת העומר בפסח, מתירה לכל ישראל לאכול מתבואה חדשה.

וכל זה לעניין אכילת הדיוט במדינה, אבל המנחות אינן קרבות מן החדש, אלא אחר הקרבת שתי הלחם, שהם מתירים את החדש במקדש, והטעם לכך, כי שתי הלחם נקראו "מִנְחָה תְּדַשָּׁה", ללמד, שתהא המנחה הראשונה למנחות הבאות מן החדש.

ומכל מקום כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד, אם קרבה מנחה מן החדש קודם הקרבת שתי הלחם, אם כבר קרבה מנחת העומר, מאחר שעל ידה הותר החדש במדינה, בדיעבד הותר גם במקדש והמנחה כשרה.

השמח על שהשיב את הזקן

רבי טרפון התקשה בדין הני"ל, מדוע בדיעבד, אם הביא מנחה מן החדש קודם הקרבת שתי הלחם, היא כשרה. ואינה כמנחה שבאה מן החדש קודם הקרבת העומר שהיא פסולה¹.

ואמר לפניו יהודה בר נחמיה את הטעם הני"ל, [הואיל וכבר הותר החדש להדיוט²].

ישראל, אבל בחו"ל הוא אסור רק מדברי חכמים. (ג) מאחר שאיסור חדש בחו"ל הוא רק מדברי חכמים, מותר לאוכלו במוצאי ששה עשר לפי חשבון בני חו"ל, ואין לחוש שמא לא נתקדש החודש ביום שלושים לחודש אדר אלא ביום שלושים ואחד לחודש אדר, והיום היה חמישה עשר בניסן, כי בדבר שאסור מדברי חכמים בלבד, אין להחמיר מחמת הספק. ולכן **במוצאי ששה עשר בניסן היו אוכלים מן החדש.**

ולדעת אביו של רבינא [כפי שאמו של רבינא אמרה (לרבינא)] – (א) הלכה כרבי יהודה, שאחר החורבן, מהתורה, החדש אסור כל יום ששה עשר. (ב) החדש אסור מהתורה בין בארץ ישראל ובין בחו"ל. (ג) מאחר שאיסור חדש בחו"ל הוא מהתורה אסור לאוכלו במוצאי ששה עשר לחשבון בני חו"ל, כי יש לחוש שמא לא נתקדש החודש ביום שלושים לחודש אדר אלא ביום שלושים ואחד לחודש אדר, והיום היה חמישה עשר בניסן, כי בדבר שאסור מדברי חכמים בלבד אין להחמיר מחמת הספק, ורק במוצאי שבעה עשר בניסן לחשבון בני חו"ל שכבר ודאי עבר יום ששה עשר בניסן מותר לאכול מהחדש. ולכן **רק במוצאי שבעה עשר בניסן היו אוכלים מן החדש.**

הוספות

¹ ביארו התוס' את הקושיה, שודאי מצד אחד יש לומר, מאחר שהותר החדש לישראל על ידי העומר, הוא כשר לגבוה, [שנאמר "ממסקה ישראל", ללמד, שכל הכשר לישראל כשר לגבוה], ואם כן, בדיעבד יש מקום להכשיר מנחה חדשה אחר העומר אף קודם שתי הלחם, מכל מקום, מצד שני יש ללמוד בבניין אב, שכשם שקודם שקרב העומר המתיר למדינה, החדש אסור לגמרי במדינה, כך קודם שקרבו שתי הלחם המתירים למקדש, החדש יהיה אסור במקדש לגמרי אף בדיעבד. העירוני לעיני שוב בתוס'.

² ביארו התוס' את התשובה, שאין ללמוד בבניין אב, דין איסור חדש שקודם שתי הלחם, מדין איסור חדש שקודם העומר,

בעי רמי בר חמא שתי הלחם

מהו שיתירו שלא כסדרן

רמי בר חמא הסתפק, האם שתי הלחם מתירים תבואה למנחות, רק אחרי שהותרה לכל על ידי העומר, [שהיתה קיימת קודם העומר, ותחילה התיר אותה העומר לכל, ואחר כך התירו אותה שתי הלחם למנחות], או ששתי הלחם מתירים תבואה למנחות, גם כשתחילה קרבו שתי הלחם, [ואז עדיין היתה אסורה לכל, וגם למנחות, כי עוד לא הותרה על ידי העומר, ודבר שאסור להדיט אסור לגבוה], ואחר כך קרב עליה מנחת העומר, [והתירה אותה לכל], כי מאחר שכבר קרבו עליה שתי הלחם, עתה שקרבה גם מנחת העומר, מיד התבואה מותרת גם לגבוה.

מנחת העומר באה מהשעורים

לדעת רבי אליעזר – דין זה, שמנחת העומר באה מהשעורים, למד בגזרה שווה, שכן פרשת מנחת ביכורים שבתחילת ספר ויקרא [וְיֹאֵם תִּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה' אֲבִיב קְלָי...] מדברת במנחת העומר, ונאמר בעניין "אֲבִיב", וכן נאמר במכת ברד שהיתה במצרים, "כִּי הִשְׁעָרָה אֲבִיב", וכשם ש"אֲבִיב" האמור במצרים הוא בשעורים, כך ה"אֲבִיב" האמור במנחת העומר הוא שעורים.

ולדעת רבי עקיבא – דין זה שמנחת העומר באה מן השעורים, למד בבניין אב, שכן

שתק רבי טרפון [שלא ידע טעם לדבר]. וצהבו פניו של (רבי) יהודה בן נחמיה משמחה, על שידע להשיב דבר שהיה קשה לרבי טרפון.

אמר לו רבי עקיבא, יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן, תמהני אם תאריך ימים. ואמר רבי יהודה ברבי אלעאי, אותו הפרק פרס הפסח [שתי שבתות קודם הפסח] היה, וכשעליתי לעצרת, שאלתי אחריו, יהודה בן נחמיה היכן הוא, ואמרו לי, נפטר והלך לו.

הבאת בכורים מן החדש

כבר נתבאר, שהחדש אסור להדיט עד הקרבת העומר, ולגבוה עד הקרבת שתי הלחם.

ולפיכך, לכתחילה אין להביא ביכורים של מיני דגן אלא אחר שקרבו שתי הלחם והותרו לגבוה.

ובדיעבד אם הביא קודם לכן, אחר הקרבת העומר, שהותרו להדיט, גם כן הם כשרים.

אבל אם הביא קודם להקרבת העומר, שהם אסורים לכל, הרי זה פסול.

וכל זה בבכורים של מיני דגן, אבל ביכורים של פירות האילן, שלא נאסרו כלל, אם הביא אף קודם לכן, גם כן כשר.

הוספות

כי יש חילוק בין איסור חדש קודם לעומר, שאיסור החדש חמור, שלא הותר כלל, לבין איסור חדש שקודם שתי הלחם, שאיסור החדש קל, שכבר הותר החדש להדיט.

פי שעדיין לא צמחה, מאחר שקרב העומר אחר השרשתה, היא מותרת, אף על פי שלא תיקצר אלא לאחר זמן. [והוא הדין לעניין היתר לגבוה שעל ידי שתי הלחם, כל שהשריש קודם הקרבת שתי הלחם מותר לגבוה על ידי שתי הלחם]

ולעניין פירות האילן¹ דין פשוט הוא, שכל פרי שחנט או הנץ² קודם לעומר או שתי הלחם, מותר על ידם³, אבל כשרק העלה חנט או הנץ, ספק בגמרא⁴, האם הדבר נחשב כהשרשת תבואה, ומותרים על ידי העומר ושתי הלחם או לא.

חטים שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו

רבא בר רב חנן הסתפק, בדין חטים הניתנות בקרקע, האם מיד משעת נתינתן בקרקע הם בטלות לקרקע, אף קודם שהשרישו, וכל זמן שלא הוציאן הן נחשבות כקרקע, [ככל גידולי קרקע קודם קצירתם]. או שכל זמן שלא השרישו, דינם כגרעיני חיטה המונחות בכד, שאינם חלק מהקרקע.

וכמה דינים תלויים בספק הזה.

א. התרת חדש על ידי העומר.

כלומר, אם היו הגרעינים הללו מתבואה

מצינו במנחות יחיד, מנחת חובה מחטים [מנחת חוטא], ומנחת חובה משעורים [מנחת סוטה], והוא הדין לציבור, שמביאים מנחת חובה מחטים [שתי הלחם], שיביאו מנחת חובה משעורים, ואם כן, מנחת העומר שלא נתפרש ממה באה, היא המנחה הבאה משעורים.

דבר אחר – על כרחך מנחת העומר באה מן השעורים, שהרי בשתי מנחות נאמר שיבואו ראשונות מן החדש, במנחת העומר נאמר, "וַיְהִיבֹאֲתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֶרְכֶם אֶל הַפֶּחֶן", ללמד, שתהא תחילה לתבואה החדשה, וכן נאמר בשתי הלחם, "וּבִלְיֹם הַבְּפוּרִים בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה תִּדְּשָׁה", ללמד שתהא המנחה בכורה לתבואה החדשה, ולא יתכן שיבאו שתי המנחות מן החטים, שאם כן רק הראשונה היא מנחה ראשונה מהחדש, ומאחר שבשתי הלחם מפורש שבאות מן החטים, שטאמר בהם "סִלְתִּי", [וסולת היא מחטים], על כרחך מנחת העומר באה מן השעורים.

דף סט

ממתי הפירות מותרים על ידי שתי הלחם

בדף ע"י יתבאר בעזה"י, שכל תבואה שהשרישה קודם להקרבת העומר, אף על

הוספות

¹ משמע דפירות האילן נמי תליא בשריוותא דשתי הלחם. והא דאמרינן לעיל שביכורי פירות קודם לעומר כשרים, היינו בדיעבד דזוקא. [תוי"ח בטמ"ק].

² חנטה הוי פרי יותר מהנצה. [רש"י].

³ העירוני להוסיף – להביא על ידם ביכורים.

⁴ מלשון רמי בר חמא משמע, שהספק הוא, האם גם מה שהנץ מותר, או רק מה שחנט, ואם כן מה שחנט ודאי מותר. אולם לבסוף משמע, שגם על מה שחנט יש להסתפק. ויל"ע בדבר. העירוני שהספק כמו האופן הראשון. ויל"ע בדבר.

כראוי, ובאו עדים ואמרו שלא נתן בה כראוי³, ונמצא שנתאנה הקונה לשם יותר⁴.

[ודווקא באופן שהאונאה היא בדבר שתלוי בהערכה, אבל כשאמר שנתן בקרקע מידה מסוימת של חטים, כגון ששה כורים, ובאמת נתן מידה אחרת, כגון חמש וחצי כורים, אף על פי שהאונאה פחות משתות, המקח בטל, שכל אונאה בדבר של מדה מנין או משקל, אפילו בפחות מכדי שיעור אונאה המקח בטל⁵].

ג. דין שבועה.

כלל בידינו שאין נשבעים אלא על טענת ממון של מטלטלים [כגון זה תובע מנה וזה מודה לו בחמישים ישלם חמישים וישבע שפטור מהשאר] אבל על טענות ממון של קרקעות אין נשבעים.

ומעתה יש להסתפק, כשנתן חטים בקרקע, [ולא השרישו], האם נשבעים על טענת ממון שיש עליהם, כמטלטלים, או שאין נשבעים עליהם, כקרקע.

חטים שבגללי בקר ושעורים שבגללי בהמה⁶

< לעניין טומאת אוכלים.

כל זמן שהם מעורבים בגללים – בטלים

חדשה שגדלה השנה, ועדיין לא התירה העומר, יש להסתפק האם העומר מתיר את הגרעינים שנתן בקרקע.

שכן, אם הם נחשבים כגדולי קרקע מחמת נתינה זו, אין העומר מתירם, כי עדיין לא השרישו, ואין העומר מתיר תבואה שבקרקע, אלא אחר שהשרישה.

אבל אם הם נחשבים כמונחים בכד, הרי הם נידונים כגידולי קרקע שכבר נקצרו, וניתנו בכד, ואם כן, כבר השרישו מזמן, כשצמחו, והעומר מתיר אותם¹.

ב. דין אונאה.

כלל בידינו שכל מקח שהיתה בו אונאה של ששית [שהמוכר שילם ששית יותר מהשווי או ששית פחות] אין כאן מחילה על האונאה ויש להחזירה. וכל זה במקח של מטלטלין אבל בקרקעות אין דין אונאה וגם כשנתאנה המוכר או הלוקח בששית אין צריך להחזיר את האונאה.

ומעתה יש להסתפק, כשנתן חטים בקרקע, [ולא השרישו], ובא למוכרם לחבירו², האם יש במכירת החטים דין אונאה כמטלטלין, או שאין במכירת החטים דין אונאה כקרקע.

כגון שהמוכר אומר שנתן בקרקע חטים

הוספות

¹ ודווקא כשילקטם כמו שהם קודם ששרישו, אבל הם המתין אחר העומר, עד שהשרישו, שוב לא ילקטם, כי עתה ודאי נחשבים כגידולי קרקע מחמת נתינה זו, ועדיין לא התירם העומר, כי בשעה שקרב עדיין לא השרישו.

² כגון שמוכר לו גם את הקרקע, או משכיר לו אותה, כדי שיוכל לעבוד ולגדל התבואה.

³ העירוני לעיין בתוס'.

⁴ לכאורה הוא הדין כשאומר שנתן בקרקע חטים כראוי, ובאמת נתן חטים כראוי, אלא שמכרם בששה שקלים, ובאמת מחירם חמישה שקלים, שהיתה האונאה בשווי המקח.

⁵ יש לדקדק מכאן שדברי רבא שכל דבר שבמידה ובמניין ובמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר נאמר אף בקרקעות ... ורבינו שמואל לא פירש כן ... [תוס'].

⁶ בקר דרכו לאכול חטים ושאר בהמה כגון חמור וגמל דרכו לאכול שעורים. [רש"י].

מלאכתו, אבל קודם לכן, אפילו נגעה בו טומאה, אינו נטמא.

וכל הכלים הנעשים, יורדים לתורת קבלת טומאה אף על ידי מחשבה, שחשב עליהם הבעלים, שלא ימשיך לבנותם, אלא כך יהיו גמורים. [כגון עור מתוקן, שסתמו עומד לעשיית מנעלים וכל זמן שלא עשו ממנו מנעלים אינו מקבל טומאה, אבל אם חישב עליו לעשותו כיסוי לשולחן, שהוא ראוי לכך כמו שהוא עכשיו מקבל טומאה מיד על ידי המחשבה הזו כי לדבר שחישב לעשותו נגמרה כבר מלאכתו].

אבל אחרי שירדו כלים לתורת קבלת טומאה, אינם עולים ממנה במחשבה, כגון שיחשוב להמשיך לבנותם, ולא ישתמש בהם כמו שהם, אלא במעשה, כגון שישבור אותם, [ואז אפילו כבר נטמאו חוזרים להיות טהורים].

וכל זה בכלים שנאמרה בהם תורת טומאת כלים. אבל יש כלים שאינם מקבלים טומאה אף אחר גמר עשייתם, ואלו הם, כלי אבנים, וכלי גללים¹, וכלי אדמה², שאינם מקבלים טומאה, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

פיל שבלע כפיפה מצרית

והקיאה דרך בית הרעי

< כשבלע כפיפה מצרית [=קופה העשויה מעלים של דקל] שלימה, והוציאה כמו

הם לגללים, ואינם נחשבים כאוכל, להיות בדין טומאת אוכלים, ואפילו בדעת האדם לאוכלם.

ליקט את הגרעינים מתוך הגללים כדי לאוכלם – חזר דינם להיות כאוכל, ולהיות בדין טומאת אוכלים.

< לעניין הקרבתם למנחות.

אפילו לקטם – דין פשוט הוא, שאינם ראויים להקרבה, שהרי אפילו לפני מלך בשר ודם אין מביאים דבר שלוקט מגללי בהמה, ולכן פסולים הם להקרבה, ככל דבר נבזה, כמו שנאמר, "מגישים על מזבחי לַחֵם מְגָל וּמִרְקָם בְּמֶה גֹאֲלֵנּוּ בְּאִמְרָתְךָ שְׁלַח ה' בְּבִזָּה הוּא. וְכִי תִגְשׁוּ עֵנַר לְבַח אֵין רַע וְכִי תִגְיָשׁוּ פֶסֶח וְחֶלֶב אֵין רַע הִקְרִיבֵהוּ נָא לְפָנֶיךָ הַיְרָצֵד או הַיִּשָּׂא פְּנִידָ אֲמַר ה' צְבָאוֹת".

ואם לקטם וזרעם וצמחו מהם חטים ושעורים – הסתפק רמי בר חמא, האם הגידולים הללו כשרים למנחות, שכן מצד אחד אין אלו הזרעים הראשונים המאוסים, אלא אחרים הם, ואם כן אינם נחשבים כדבר מאוס, אבל מצד שני, מאחר שגדלו מגרעינים שנתעכלו במעי בהמה, אינם גדולים יפים, כי גרעינים שנתעכלו במעי בהמה, אינם מגדלים חטים מלאים ובריאיים כבתחילה.

ירידה לטומאה ועליה ממנה בכלים

אין כלי מקבל טומאה, אלא כשנגמרה

הוספות

¹ במסכת שבת פירש רש"י, שהכוונה לכלי שיש. אבל כאן בסוגיה מוכח, שהכוונה לכלים של צפיעי בקר. [תוס'].
² פירש בקונטרס שחיקת אבנים ... ובפרק במה אשה משמע שהם כלי חרס שנתייבשו בחמה ולא נצרפו בכבשן ... [תוס'].

והוציאו, **דין פשוט הוא שנידון כגללים**¹, וכמו כן, אם היה זה בשר מת, כשיצא, אינו נחשב כבשר מת להיות טמא טומאת מת, אלא כגללים שהם טהורים.

וכשבלע דבר קשה יותר, כעצמות, דין פשוט הוא, שנידון כמו שהיה, ולא כגללים, וכמו כן, אם היה הדבר עצמות מת, כשיצאו הם טמאים טומאת מת כבתחילה.

חיטים שירדו בעבים

חיטים שירדו מהעננים עם המטר, **זינם כחיטים לכל דבר, ולכן הם כשרים להקרבה למנחות.**

אבל לעניין שתי הלחם, שנאמר בהם, "מִמּוֹשְׁבֵי תִיכֶם תְּבִיאֶנּוּ", ללמד שהם באים מתבואת ארץ ישראל, ולא מתבואת חו"ל, הסתפק רבי זירא, האם חטים שירדו בארץ ישראל מהעננים², נחשבים כחיטים של חוצה לארץ, ופסולים לשתי הלחם, או

שהיא – **דין פשוט הוא, שלא נשתנה דינה מחמת הבליעה, כי לא נשתנית ממה שהיתה, ואין כלי עולה מתורת טומאה אלא כשיעשו בו מעשה, [ולכן אם נטמאת קודם שנבלעת, טומאתה עליה גם אחר שהוקאה].**

< **וכשהפיל בלע ענפי זקל, שאינם מקבלים טומאה, והוציאם, ואחר כך עשו מהם כפיפה מצרית – הסתפק רמי בר חמא, האם העלים שהוציא הפיל, נחשבים כגללים, ומעתה גם כשיעשה מהם כלי, לא יקבל טומאה, כדין כלי גללים. או מאחר שיצאו העלים כמו שנכנסו, [לא נתעכלו במעי הפיל להיות גללים, ולכן] אינם נחשבים כגללים, אלא כעלים, וכשיעשה מהם כלי, הכלי מקבל טומאה.**

ודווקא בדבר שהוא קצת רך וקצת קשה כעלים, יש להסתפק.

אבל כשבלע הפיל דבר רך יותר, כבשר,

הוספות

¹ ואם תאמר דהכא מסיק דבשר דרכיך הוי עיכול, ובבכורות תנן, דג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה, ולא הוי עיכול. (א) ותיריך רב האי דשאני טומאה דאפשי טומאה לא מפשינן, [ולכן מטהרים, אבל לעניין איסור אכילה יש להחמיר יותר]. (ב) עוד יש לומר, דהיכא דיצא דרך בית הרעי, הוי עיכול טפי מהתם דנמצא במעיו ... (ג) ועוד יש לומר דמתניתין דבכורות כרבי יהודה בן בתירא, [אבל לדעת חכמים אף בעודו בתוכו הוא מעוכל, ומותר באכילה אחר ששהה כדי עיכול] ... (ד) ומתוך הסברא היה נראה, בין לעניין איסור, בין לעניין טומאה, שכל דבר שהוא שלם, שניכר בשלימותו, שלא נתעכל ולא נלעס בפיו, כחיטים שבגללי בקר, ודגים שלמים שבמעיי דגים ... לא הוי עיכול ... ואותם חטים שנמצאו במעי תרנגולת בפסח ... ראוי להחמיר עליהם, ולאסור אם נתבלשו או נצלו עימיהן, דלא הוי עיכול, ויש בהן איסור חמץ, ולא דמי להיכא ... דמייירי בבשר הנלעס ולא נכנס שלם בגוף ... [תוס']. העירוני שתירוך ג' בא ליישב את תירוץ ב' ולא את השאלה הראשונה אבל על השאלה הראשונה יש רק שלושה תירוצים.

² פירש בקונטרס, שהעננים שתו [מים] באוקיינוס, ובלעו ספינה מלאה חיטים. וקשה לרבינו תם, דאי מחוצה לארץ, וכי הותרו לשתי הלחם בשביל שהיו בעבים, הא בעינן ממושבותיכם וליכא, ואי מארץ ישראל, וכי נאסרים על ידי כך. אלא נראה דעל ידי נס ירדו בעבים ... [תוס']. ולכאורה יש ליישב פירוש רש"י, שזה גופא הספק, האם חיטים שירדו בארץ ישראל באו מעננים ששתו אותם בארץ ישראל, או שבאו מעננים ששתו אותם בחו"ל. אבל על פירוש רבינו תם עצמו לכאורה קשה יותר, הלא אם ירדו מהשמים לא באו ממושבותיכם. ושמא כוונתו, שנוצרו על ידי נס בתוך אויר ארץ ישראל, ובזה הספק, האם דבר שנוצר באויר על ידי נס נחשב כדבר הבא ממושבותיכם. ויל"ע בכל זה.

כגון, שנטלו ענף של ערלה ובו פירות קטנים, והרכיבוהו באילן של היתר, ואחר ההרכבה גדלו הפירות מכל האילן של ההיתר, עד שהיתה התוספת מרובה על העיקר יותר ממאתים פעמים, לא הותר הפרי, וכולו אסור.²

בצל ששתלו בכרם ונעקר הכרם

בצל שגדל בכרם של ענבים נאסר בהנאה לעולם, שנאמר, "לא תזרע פְּרָמָה פְּלֵאִים פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֶאכָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַפְּרָם".

ולדעת רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאחר שנאסר עיקרו של פרי, מעתה, **גם אם יתווסף עליו** [בעוביו] **יותר ממאתים חלקים של גזילה בהיתר**, שזהו השיעור שכלאים בטלים בהיתר, בזה, **מאחר שגם ההיתר גדל מהעיקר של האיסור, אין האיסור בטל, והכל אסור.**

כגון, שבעוד הבצל קטן עקר את הכרם וגדל הבצל אחר כך בלא כלאים, עד שהיתה התוספת מרובה על העיקר יותר ממאתים פעמים, לא הותר הפרי, וכולו אסור.

שהם נחשבים כחיטים של ארץ ישראל וכשרים לשתי הלחם.

ודבר זה, שירדו חטים מן השמים, יתכן שיקרה, וכן **ארע בשדותיו של עדי טייעא**, שירדו חטים על קרקעו מלא שלוש פרסאות, ברום כזבא. [לגרסת שטמ"ק הכוונה לעובי טפח. אולם מתוך פירוש רש"י לפנינו משמע קצת, שהכוונה לגובה הטפח עם זקיפת האגודל, שהוא יותר מעובי טפח סתם].¹

ילדה שסיבכה בזקנה

פירות נטיעה של ערלה, [כלומר, כל מה שגדל באילן בשלוש שנותיו הראשונות], אסורים בהנאה לעולם, שנאמר, "וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כָּל עֵץ מֵאֶקֶל וְעַרְלַתֶם עֶרְלָתוֹ אֶת פְּרִיֹו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֶרְלִים לֹא יִאָכְלִי".

ולדעת רבי אבהו אמר רבי יוחנן, מאחר שנאסר עיקרו של פרי, מעתה, **גם אם יתווסף עליו** [בעוביו] **יותר ממאתים חלקים של גזילה בהיתר**, שזהו השיעור שערלה בטלה בהיתר, בזה, **מאחר שגם ההיתר גדל מהעיקר של האיסור, אין האיסור בטל, והכל אסור.**

הוספות

¹ זה עובי טפח סתם: . וזה עובי טפח בזקיפת גודל

² והא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן במסכת סוטה, ילדה שסיבכה בזקינה בטלה. התם בדליכא פירות בילדה, [שאינן עיקר של איסור, ובוה כל הגדל אחר ההרכבה בהיתר גדל] ... ונראה דילדה בילדה, אם כלו שני ערלה דקמייא מקמי בתרייתא, בטלה לה בתרייתא ... וברושלמי משמע, דילדה שסיבכה בזקנה מיירי בשנטע אילן בפני עצמו כדרך הנוטעים, ונטעו אצל זקינה, וסיכך ענפיו בענפי הזקנה, דאם קודם קליטת שרשיו בארץ נתאחז זה בזה, בטלה הילדה בזקנה, אבל אם קדמה קליטת השרשים של ילדה פליגי התם אמוראי ... [תוס'].

חיוב מעשרות מחמת הזריעה

כשהעיקר היתר והתוספת של איסור

מי שהיו בידו גרגירי תבואה של חולין, וזרעם בקרקע, דין פשוט הוא, שכל הגדל מהם הוא טבל, וחייב במעשרות, ואינו נחשב כעיקר שהיה חולין, כי העיקר כבר כלה, ונתעכל בקרקע, ומה שגדל דבר אחר הוא, שלא נתעשר, ואין כאן אלא מהדבר שלא נתעשר.

והוא הדין כשזרע בצל של חולין, אף על פי שבדרך הגדילה לא כלה הבצל הראשון שנזרע, אלא מתווסף עליו, מכל מקום, מאחר שכך היא דרך זריעת הבצל, כשבא לעשר את הגידולים, דין פשוט הוא, שמעשר את הכל, ואינו מחשיב את העיקר לחולין.²

אבל כשזרע שיבולים מעושרות של חולין, וצמחו יותר ממה שהיו, [אם לעולם התוספת נידונית כעיקר, דין פשוט הוא שהכל פטור ממעשר, אבל] אם התוספת אינה נידונית כעיקר, וחייבת במעשר, נסתפק רבא, האם רק היא חייבת במעשר, אבל העיקר שלא כלה לא יצא מכלל חולין, כמו שהיה, ואין צריך לעשרו, או שכל שנזרע בטל מהיות חולין, וחייב לעשר את הכל.

ודווקא באופן הזה יש להסתפק, ולומר, שהעיקר לא יתחייב במעשרות מחמת התוספת, כי היו כאן שתי זריעות, האחת כשגדל העיקר, והשניה כשזרע את העיקר

רבי שמעון בן פזי הסתפק, בדין שבולת שגדלה שלישי¹ קודם לעומר, ועקרה קודם לעומר, ובא העומר והותרה על ידו, וחזר ושתלה אחר העומר, שכל הגדל מעתה, לא הותר על ידי העומר, כי לא השריש שנית לצורך הגדילה הזו אלא אחר העומר, ואין העומר מתיר אלא את הגדל מחמת מה שהשריש קודם לעומר, ואם כן יש כאן עיקר שהותר על ידי העומר, ותוספת שלא הותרה.

וצדדי הספק הם, האם מה שנתבאר לעיל, שכשהעיקר של איסור והתוספת של היתר, אף על פי שהתוספת מרובה מהעיקר, כשיעור שהיתר מבטל איסור, אינה מבטלת אותו, כי תמיד הולכים אחר העיקר, בין להקל ובין להחמיר, ואם כן בנידון זה, שהעיקר של היתר, גם כן הולכים אחריו, והכל מותר.

או שמה שנתבאר לעיל שהולכים אחר העיקר, הוא מחמת הספק בלבד, ולכן כשהעיקר אסור והתוספת מותרת, יש להחמיר ללכת אחר העיקר, אבל בנידון זה, שהעיקר מותר והתוספת אסורה, יש להחמיר ללכת אחר התוספת.

דף ע

הוספות

¹ להכי נקט שלישי דחשיב גמר פרי דאי מקמי הכי עקרה הויה כשחת בעלמא ולא מהני עומר למישרייה. [רשי"י].

² צריך ליישב דלא תקשי הא דתניא בסוף הנודר מן הירק ליטרא מעשר טבל שזרעה בקרקע והצמיחה והרי היא כעשר לטרים חייבת במעשר ובשביעית ואתה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון ובדבר שאין זרעו כלה מיירי כדמשמע באותה סוגיה לכאורה. [תוס'].

טהור, והאוכל את חלקה שבחוף, אינו נטמא, כדין אוכל ביצים כשרות.

שנית וגדלה התוספת, ולא יתחייב העיקר מחמת זריעה של התוספת.

אבל כשהכל היה בזריעה אחת, כגון שזרע מתחילה בעציץ שאינו נקוב, ואם כן מה שגדל מתחילה היה פטור ממעשרות, [משום שאינו יונק מהקרקע], ולאחר מכן נקב את העציץ, וכך התוספת של הגידול היתה מחמת יניקת הקרקע, וחיבת במעשרות, בזה, מאחר שהכל היה בזריעה אחת, הרי זה כאילו זרע הכל יחד, ובשעת הנקיבה השריש הכל, ולכן, **אין העיקר נבדל מהתוספת, וחיוב עמה במעשרות.**

לא מצינו תרומה במחובר לקרקע

רבי אבהו הסתפק בדין תבואה של שבולים, שנתחייבה בהפרשת תרומות ומעשרות, ונתן² מקצת שבולים בקרקע, ולאחר מכן אמר שהם יהיו תרומה על התבואה, האם למרות נתינתם בקרקע, דינם ככל התבואה, ונעשים תרומה על השאר, או מאחר שניתנו בקרקע, בטלו ופקע מהם שם טבל, ואינם נעשית תרומה על השאר.

ואין לפשוט ספק זה מהמשנה שבה מבואר שלא מצינו תרומה במחובר לקרקע כי המשנה הזו אינה מדברת בתבואה שדינה תרומה אלא בחיוב מיתה וחומש על אכילת תרומה [לזרים או לכהן טמא] ולעניין זה בלבד אמרו שלא יתחייב אדם מיתה וחומש על אכילת תרומה במחובר לקרקע כי אם תלשה ואכלה אינה מחוברת ואם התכופף ואכלה מחוברת לקרקע אין זו דרך אכילה ואין אדם חייב אלא כשאוכל כדרך בני אדם. [ואין זה דומה לאוכל ביצים שמחוברים במעי נבלת עוף טמא,

ביצי נבלת עוף טהור

נבלת עוף טהור אסורה באכילה, ומטמאת את האוכלה.

אבל ביצים שהטיל העוף, כשרים לאכילה, כדין ביצי עוף טהור.

וכל זה **כשיצאו הביצים מהעוף, אבל אם לא יצאו, הם אסורים באכילה כבשרו¹.**

ואם היה מקצת ביצה מבפנים, ומקצת ביצה מבחוץ, האוכל את חלקה שמבפנים, כשהוא בפנים, [כגון שהכניס פיו למעיה ואכלה בפנים], נטמא, כדין אוכל נבלת עוף

הוספות

¹ והא דתניא בגמרא דביצה, האוכל מנבלת עוף טהור את השלל של ביצים, טהור, מיתוקמא נמי בדתלשינהו ואכלינהו אבראי, אבל אכלינהו אגואי, הכי נמי דמטמו. [רש"י]. וזו היא הלכתא בלא טעמא, דאטו בשביל שהכניס פיו בתוך מעיה, יחשבו יותר בשר. אלא התם מיירי בגמורות ... והא דמטוהר הכא שבחוף, היינו טעמא משום דמיתה עושה ניפול ... ואם תאמר, אם כן מנא ליה דמיירי הכא באכלן בפנים, דלמא בתלשינהו ואכלינהו. ויש לומר דאי בתלשינהו, אם כן הוה לן למגור בחוף אטו שבפנים, לפי שאין לידע מה היה בחוף ומה היה בפנים ... ורבינו תם מצא בספר רבינו גרשון ... שדרך העוף סמוך למיתתו חולה, ויוצאים מעיו לחוף, וקאמר, שבפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה אף על פי שהם מאוסים ולא אורחא למיכלינהו, דלא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם, וכי גחין ואכיל נמי, לא נימא בטלה דעתו אצל כל אדם ... [תוס'].
² העירוני לכתוב – זרע.

חמץ, וללמד, שאין המצה כשרה אלא ממיינים שבאים לידי חימוץ, והם חמשת מיני דגן בלבד, [א) חיטה. ב) שעורה. ג) כוסמת [בלשון הגמרא גולבא]. ד) שיבולת שועל [בלשון הגמרא שבולי תעלא]. ה) שיפון [בלשון הגמרא דישרא]], אבל אורז ודוחן שאינם באים לידי חימוץ, אלא לידי סרחון, אין אדם יוצא בהן ידי חובת מצה בפסח. [זו דרשת ריש לקיש, ותנא דבי רבי ישמעאל, ותנא דבי רבי אליעזר בן יעקב].

מיני דגן החייבים בחלה

בעניין מצוות חלה נאמר, "וְיִהְיֶה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַה'". וכן נאמר בעניין מצוות מצוה בפסח "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי", ללמוד בגזרה שווה, שכשם שאין אדם יוצא ידי חובתו במצה, אלא כשהיא מחמשת מיני דגן בלבד, כך אין חיוב הפרשת חלה מהעיסה, אלא מחמשת מיני דגן בלבד. [זו דרשת ריש לקיש].

והעושה עיסה מצירוף של כמה מיני דגן, כשרק יחדיו יש בהם כשיעור עיסה להתחייב בחלה, יש אופנים שהם מצטרפים לחיוב חלה, ויש אופנים שאינם מצטרפים.²

שנטמא באכילה הזו, כמבואר לעיל, ואם כן דרך בני אדם לאכול ביצים המחוברות למקום גדולם, כי מאחר שכל העוף אינו מחובר בקרקע, דרך בני אדם לאכול כן, ואין זה כאוכל תבואה המחוברת לקרקע ואינה תלושה כלל].

זריעה בעציץ שאינו נקוב

אף על פי שמהתורה אין זריעה [לעניין איסור כלאים, וחיוב תרומות ומעשרות], אלא בקרקע, או בעציץ נקוב, שבו הגידולים יונקים מהקרקע.

מדברי חכמים עציץ שאינו נקוב נידון כקרקע, וגדוליו חייבים בתרומות ומעשרות מדבריהם, ואסור לזרוע בו כלאים מדבריהם.

ומתוך דברי אבבי משמע¹, שהזרוע כלאים בעציץ שאינו נקוב, אף לוקה על כך מכת מרדות מדרבנן.

מיני דגן הכשרים למצוות מצה בפסח

בעניין מצוות הפסח נאמר, "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי", להקיש מצוות אכילה מצה, לאיסור

¹ הוספות

¹ העירוני לעיין בכס"מ פ"א מכלאים ה"ב ובמנח"ח רמ"ב ג'.

² דווקא לעניין חלה נאמר שכוסמת וחיטים מין אחד, ושיבולת שועל ושיפון ושעורים מין אחד, כמבואר בטבלה. אבל לעניין כלאים, אין לזרוע יחד אלא חיטים וזונים, או שעורים ושבולת שועל, או כוסמת ושיפון, אבל צירופים אחרים הם כלאים. ולעניין איסור חמץ בפסח ומצוות אכילת מצה בפסח, כל חמשת המינים מצטרפים יחד. וי"מ שאף לעניין חלה, אם עשה עיסה בלולה היטב מכל חמשת המינים, כולם מצטרפים לשיעור חלה, ורק כשעה עיסות מכל מין בפני עצמו, ונוגעות זה בזה, אינם מצטרפים אלא כמבואר בטבלה. וי"מ שכשיש בכל מין בפני עצמו כדי חיוב חלה, אין תורמים ממין על שאינו מינו [לעניין כלאים], אבל כשעושה עיסה אחת מהכל, תורם מהכל על הכל. [מהתוס'].]

מעשר שני, צירוף של חיטים קמח ובצק.

ד. [דברי רבא] **לעניין טומאת אוכלים.**

אין אוכלים מטמאים, אלא כשיש בהם שיעור כביצה, שנאמר, "מִכֹּל הָאֶכָּל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיַּם יְסֻמָּא", כלומר אוכל שיש בו שיעור אכילה, שהוא כביצה, יטמא, ובכלל זה, אפילו היה השיעור, צירוף של חיטים קמח ובצק.

שיפון	שבולת שועל	שעורה	כוסמת	חטה	
לא	לא	לא	כן	כן	חטה
כן	כן	כן	כן	כן	כוסמת
כן	כן	כן	כן	לא	שעורה
כן	כן	כן	כן	לא	שבולת שועל
כן	כן	כן	כן	לא	שיפון

וכל זה בחיטים שקליפתם רכה, שראויה לאכילה¹. **והוא הדין לשעורים לחים,** [שקליפתם גם כן ראויה לאכילה. א"נ אינה ראויה לאכילה, אבל היא שומרת על מה שבתוכה, וכל דבר השומר על הפרי מצטרף עמו].

אבל שעורים יבשים, שקליפתם קשה, אינם מצטרפים, [כי הקליפה אינה ראויה לאכילה. א"נ כי הקליפה היבשה נפרדת ונופלת, ואינה שומרת על מה שבתוכה], ומאחר שהקליפה אינה מצטרפת לדין טומאת אוכלים, היא חוצצת בין מה שבתוכה למה שחוצה לה, ולכן אפילו היו בתוך כמה קליפות שיעור כביצה אינם מצטרפים.

מיני דגן האסורים באכילה

קודם העומר משום חדש

בעניין איסור חדש נאמר, "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד יָצֵא הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבִּיאֲכֶם אֶת קָרְבֹּן אֱלֹהֵיכֶם", וכן נאמר בעניין מצוות

דברים שבהם (א) חטה (ב) קמח

(ג) ובצק מצטרפים זה עם זה

א. [דברי רב כהנא] **לעניין איסור חדש.**

האוכל כזית מתבואה חדשה לפני העומר, לוקה, משום שעבר באיסור, "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד יָצֵא הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבִּיאֲכֶם אֶת קָרְבֹּן אֱלֹהֵיכֶם", ובכלל זה, אפילו היה הכזית חדש, צירוף של חיטים קמח ובצק.

ב. [דברי רב יוסף] **לעניין איסור חמץ בפסח.**

האוכל כזית של חמץ בפסח לוקה ובכלל זה אפילו היה הכזית חמץ, צירוף של חיטים קמח ובצק. [שכן, לא רק קמח ובצק ראויים להחמץ, אלא גם חיטים ראויים לכך, אם נשרו במים].

ג. [דברי רב פפא] **לעניין איסור אכילת מעשר שני חוץ לירושלים.**

האוכל כזית מעשר שני חוץ לחומת ירושלים, לוקה על כך, שנאמר, "לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ", ובכלל זה, אפילו היה הכזית

¹ הוספות

¹ העירוני להוסיף שבהם גם הקליפה עצמה מצטרפת.

אסורים באכילה ובקצירה לפני העומר, ותהא הכוונה לכך, ששניהם שווים באיסור קודם לקצירת העומר.

מיני דגן האסורים בקצירה לפני הפסח

בעניין איסור קצירה לפני קצירת העומר, [שיתבאר בעזה"י בדף ע"א], נאמר "וַיִּהְיֶה אֵת עֹמֶר הָאֲשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן, וְכֵן נֹאמַר בְּעֵינֵי מַצּוֹת הַפְּרִשֶׁת חֵלָה" וְהִיָּה בְּאֶזְלְכֶם מִלְּחָם הָאֶרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָהּ לַה'"], ללמוד בגזרה שווה, שכשם שאין חיוב הפרשת חלה מהעיסה, אלא מחמשת מיני דגן בלבד, כך אין איסור קצירה לפני העומר, אלא מחמשת מיני דגן בלבד³. [זו דרשת רבי יוחנן].

תבואה המותרת על ידי העומר

לדעת רבי יונה – כל תבואה שהשרישה קודם הקרבת העומר, מותרת על ידי העומר, [אף על פי שעדיין לא גדלה באותה שעה כלום, ומעתה כל מה שיגדל ממנה עד קצירתה בכלל ההיתר].

ולדעת רבי יוסי בר זבדא – רק מה שהשריש עד קצירת העומר, מותר על ידי העומר, אבל אם השריש בין הקצירה

מצוה בפסח "שֶׁבַעַת זְמַיִם תֹּאכַל עִלְיָו מַצּוֹת לַחֶם עִנִּי", ללמוד בגזרה שווה, שכשם שאין אדם יוצא ידי חובתו במצה, אלא כשהיא מחמשת מיני דגן בלבד, כך אין איסור אכילת חדש, אלא מחמשת מיני דגן בלבד¹. [זו דרשת ריש לקיש].

- מתחילה אמרו, שנחלקו חכמים בביאור דעת התנא של משנתנו בדין זה. לדעת רבי יונה, אין האיסור אלא קודם קצירת העומר, אבל אחר הקצירה, משהאיר יום ששה עשר בניסן, מותר לאכול חדש. ולדעת רבי יוסי בר זבדא אסור לאכול חדש עד הקרבת העומר.

- אולם למסקנה, הכל מודים, **שלדעת התנא של משנתנו איסור אכילת חדש נוהג עד הקרבת העומר.**

שכן אם לדעתו מהאיר היום החדש מותר, היה לו לשנות דין זה יחד עם הדין הבא, המדבר באיסור קצירה לפני העומר, כלומר,

[חמשת מינים אלו], אסורים באכילה ובקצירה לפני הפסח, שכן שניהם שווים בדיניהם, שאחר הפסח מיד מותרים שניהם באכילה ובקצירה².

א"נ כך היה לו לשנות, [חמשת מינים אלו],

הוספות

¹ כן פירש רש"י, שמגזרה שווה אנו לומדים, שרק חמשת המינים הללו אסורים משום חדש, ומשמע, שלולא גזרה שווה זו, היה מקום לומר, שיותר מינים יהיו אסורים. אולם התוס' פרשו להפך, שלולא הגזרה שווה היה מקום לומר שרק שעורים, שמם העומר קרב, יהיו אסורים משום חדש, והגזרה שווה באה ללמד, שגם שאר חמשת מיני דגן אסורים.

² דקצירת העומר במוצאי יום טוב מתירה לקצור שאר קצירות. והמתנה שמהקצירה עד האיר מזרח להתיר באכילה, לא חשיב, משום דזמנין דנקצר סמוך לעלות השחר, ונמצא שבאו היתר קצירה והיתר אכילה יחדיו. [רש"י].

³ לפירוש התוס', בזה אמרו תחילה, שנחלקו חכמים בביאור דין משנתנו, האם האיסור הוא קודם קצירת העומר או קודם הבאת העומר, ומסקנת הסוגיה, שלדברי הכל דין משנתנו שאיסור הקצירה הוא עד קצירת העומר בלבד.

הקרבה, אינו מותר על ידי העומר. שאינה ראויה לקצירה, כגון שהשרישה ולא גדלה.

ודברים אלו נדחו, שכן אין ללמוד מכאן אלא שהעומר מתיר תבואה שלא ראויה לקצירה לאדם, כגון שחת שראוי לבהמה, אבל אין ללמוד מכאן שהעומר מתיר אפילו תבואה שהשרישה בלבד, ולא גדלה כלום.

ג. דברי רבי יצחק.

נאמר בעניין קצירת העומר, "מִהַחֵל חֲרִמֵּשׁ בְּקֶמֶה", ללמד, שאין לקצור לפני העומר אלא מתבואה (שניתן לעשות ממנה)¹ קמה, ומתוך שלא ביאר זאת הכתוב אלא לעניין הקצירה, משמע שלעניין ההתרה, העומר מתיר גם תבואה חדשה שאינה (ראויה להיות) קמה, כגון שהשרישה ולא גדלה.

ודברים אלו נדחו, שכן אין ללמוד מכאן אלא שהעומר מתיר תבואה שלא (ראויה להיות) קמה, כגון שגדלה מעט כדי לכופפה, אבל אין ללמוד מכאן שהעומר מתיר אפילו תבואה שהשרישה בלבד, ולא גדלה כלום.

ד. דברי רבא.

נאמר בעניין עצרת, "וְחָג הַקֶּצִיר בְּפוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶה", ללמד, ששתי הלחם מתירים [למקדש] אפילו תבואה שנזרעה ונקלטה בשדה, [כלומר השרישה], אף על פי שלא גדלה כלום, ואין שתי הלחם מתירים למקדש, אלא מה שהתיר העומר למדינה, ומכאן, שהעומר מתיר אף תבואה

דף עא

מניין שהעומר מתיר תבואה שהשרישה
[אף על פי שעוד לא גדלה]

א. דברי רבי יאשיה [האמורא בן דורו של רבי אלעזר].

נאמר בעניין מנחת העומר, "אָבִיב [=מבושל כל צרכו] קְלִי גָאֵשׁ גֵּרֶשׁ פְּרָמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּפוּרֵיךָ", ללמד, שאינה כשרה אלא מתבואה שנתבשלה כל צורכה, ומתוך שלא ביאר זאת הכתוב אלא לעניין ההקרבה, משמע שלעניין ההתרה, העומר מתיר גם תבואה חדשה שאינה "אָבִיב", כגון שהשרישה ולא גדלה.

ודברים אלו נדחו, שכן אין ללמוד מכאן אלא שהעומר מתיר תבואה שלא נתבשלה כל צרכה, כגון שהביאה כבר שליש, אבל אין ללמוד מכאן שהעומר מתיר אפילו תבואה שהשרישה בלבד, ולא גדלה כלום.

ב. דברי שמואל.

נאמר בעניין קצירת העומר, "מִהַחֵל חֲרִמֵּשׁ בְּקֶמֶה", ללמד, שאין לקצור לפני העומר תבואה שניתן להעביר עליה חרמש לקוצרה, ומתוך שלא ביאר זאת הכתוב אלא לעניין הקצירה, משמע שלעניין ההתרה, העומר מתיר גם תבואה חדשה

הוספות

¹ העירוני למחוק כל מה שהקפתי בסוגר.

שהשרישה בלבד, ולא גדלה עוד כלום.

לקצירת העומר, שכל מקום שראוי לקצור בו את העומר, אסור לקצור בו קודם לעומר, אבל מקומות שאינם ראויים לקצירת העומר, מותר לקצור בהם קודם לעומר.

אבל אין לומר, שסוף הכתוב מדבר בשעורים, הראויים למנחת העומר, ואותם לבדם אסור הכתוב לקצור קודם לעומר, ותחילת הכתוב מדברת בשאר מיני דגן, שאינם ראויים למנחת העומר, ומותר לקוצרם לפני העומר. שכן, כבר נתבאר בדף ע', שכל מיני דגן אסורים בקצירה לפני העומר, ולא רק שעורים.

ואף על פי שמהתורה אין איסור קצירה במקום שאינו ראוי להבאת העומר, חכמים אסרו את הדבר גם ברוב המקומות שאינם ראויים להבאת העומר. והתירו אותו רק במקום שתפסד התבואה על ידי מניעת קצירתה.

ולכן בית השלחים שבעמקים, שאינו ראוי לקצירת העומר¹, וגם התבואה שבו נפסדת מהר אם לא יקצרוה, הוא בכלל ההיתר. וזהו ששינו קוצרים בית השלחים שבעמקים. [והוא הדין לתבואה שבשדה האילן, שהיא נפסדת מחמת האילנות אם לא יקצרוה, וגם אינה ראויה לעומר, שמותר לקוצרה לפני העומר, וי"מ שזהו ששינו במשנתנו, "וקוצרים מפני

רבא כינה את רב פפא בשם סודני

- יש מפרשים שכינהו כך, כי בשם זה נקראו תלמידי חכמים, על שם הכתוב "סוד ה' ליראיו".

- ויש מפרשים שכינהו כך, על שם שהיה עושה שכר, ועושי שכר נקראו סודני, נוטריקון סוד נאה, משום שמלאכה זו מעשירה את בעליה, ועל ידה יכולים לעשות צדקה וחסד.

איסור קצירה לפני העומר

בעניין קצירת העומר נאמר "וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הפנה", מתחילת הכתוב, ["וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר", משמע, שמותר לקצור לפני העומר, ומסוף הכתוב, ["והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הפנה"], משמע, שיהא העומר ראשון לכל הקצירות.

וכדי שלא תהא סתירה בכתוב, על כרחך תחילת הכתוב מדברת במקום שאינו ראוי לקצירת העומר, וסופו במקום הראוי

הוספות

¹ [גרסת התוס', בבית השלחים, ושל בית העמקים וכתבו], וצריך לומר, דכיון דלכתחילה לא יביא, אף על גב דאם הביא כשר, ממקום שאי אתה מביא קרינא ביה, דהא בית השלחים, אם הביא כשר, כדתנן בפרק כל הקרבנות, אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא מבית האילן, ואם הביא כשר. [ודווקא מבית השלחים התירו, כי יש בו הפסד במניעת הקצירה, אבל בבית הזבלים ובבית האילן לא התירו לקצור לפני העומר, אף על פי שאינם ראויים לעומר לכתחילה, כי אין בהם הפסד]. ואית דגרסי הכא בית השלחים שבעמקים, דהווא אם הביא פסול, דאיכא תרתני, ולא קרינא ביה ממקום שאתה מביא, אבל היכא דאם הביא כשר, אף על גב דלכתחילה לא יביא, ממקום שאתה מביא הוא ואסור לקצור. [תוסי' בדף ס"ח].

אומרים שמע ישראל בבת אחת, ולא מפסיקים לתת רווח בין מילה למילה.²

(ג) **קוצרים תבואה לפני העומר** – ששדותיהם היו בית השלחים, וכבר נתבאר לעיל, שמותר לקצור תבואה בבית השלחים קודם לעומר.³

– **ושלושה דברים עשו אנשי יריחו שלא ברצון חכמים**. [כלומר שלא כדין].

(א) **גודשים לפני העומר** – ואין חכמים מסכימים לדבר, כמבואר לעיל, שאף במקום שהתירו חכמים לקצור, לא התירו לעשות גדיש.

(ב) **מתירים גמזיות** [=ענפים] של הקדש – כלומר היו מתירים להנות מענפי אילנות שהקדישום אבותיהם⁴, שהיו אומרים, אבותינו לא הקדישו אלא את הקורות שהיו באילן באותה שעה, ולא את הענפים שצמחו אחר כך, [שלדעת אנשי יריחו אין

הנטיעות", כלומר תבואה שבשדה נטוע].

דווקא את הקצירה התירו במקומות הללו, אבל לעשות מהתבואה גדיש, לא התירו, כי במניעת ההגדשה אין הפסד, ולכן אף בבית השלחים שבעמקים, אין גודשים את התבואה.

ששה דברים שעשו אנשי יריחו

< **לדעת רבי מאיר**.

– **שלושה דברים עשו אנשי יריחו ברצון חכמים** [כלומר כדין].

(א) **מרכיבים דקלים כל יום ארבעה עשר בניסן** – כלומר, התירו את מלאכת הרכבת הדקל¹ בערב הפסח, כי לדעתם אינה מלאכה חשובה, ואינה בכלל איסור מלאכה בערב פסח.

(ב) **נורכים את שמע** – כלומר, שהיו

הוספות

¹ ברק מקום שנהגו מפרש דמנחי כופרא זיכרא [כלומר זכר] בנו נקובתא ... פירש בערוך שהם דקלים נקבות שמתאווים לזכר, ומשיר פירותיו עד שמביאים זכר, וכורכים בו, ומשתמרים פירותיו. ושמה דווקא דקלים נוחים להיאבד יותר, דאמר במדרש, מה תמר זו יש לה תאווה, אף ישראל יש להם תאווה לעשות רצון אביהם שבשמים. ואמר בדקל יריחו, מעשה באחד, שראה דקל אחד, אמר להם, לדקלים שביריחו מתאווה, והביא ייחור מדקל אחד מיריחו, והרכיב בו, וטען פירות כבתחילה. [תוס']

² ונראה לפרש, דלא היו מפסיקים בין ישראל לה', שהיו אומרים "שמע ישראל ה'..." בבת אחת, כאומר לישראל שישמע את ה', [או כאומר לה' שישמע את ישראל], ובאמת כוונת הכתוב לומר, שמע ישראל, [כלומר כל אחד אומר לחבירו], שה' אלקינו ה' אחד, [א"נ כל אחד פונה ליעקב אבינו, ואומר לו, שמע ישראל אבינו שבשמים, כשם שבלבך אחד, כך בלבנו אינו אלא אחד]. ובירושלמי אמרין שלא היו מפסיקים בין תיבה לתיבה [לקרוא כל מילה בדקדוק]. ויש מי שאומר, שלא היו מפסיקים בין אחד לברוך, [וצריך להפסיק, שפסוק ראשון הוא קבלת עול מלכות שמים, והשני אינו אלא עול מצוות]. [מהתוסי' ושטמ"ק].

³ ואף על גב דאמר רבי מאיר לעיל [בדף ס"ז], שמיד אחר הקרבת העומר היו מוצאים שוקי ירושלים מלאים קמה וקלי שלא ברצון חכמים, דגזר דילמא אתי למיכל מיניה, התם הוא דעסק ביה טובא, בקצירה, וטחינה, וקלי, והרקדה, ועוד שלא במקום פסידא הוה, אבל אנשי יריחו דפסידא איכא, וקצירה לחודה שרינן להו, מודה רבי מאיר דברצון חכמים הוה, תדע, מדלא שרי גדישה. [רש"י].

⁴ ואם תאמר, ויחללו שוה מנה על שוה פרוטה, דבזמן הזה שרי אפילו לכתחילה ... [יתכן שקושית התוסי' היא, מדוע לא נשמע לחכמים בזה, שבהוצאה קלה היו יכולים לצאת ידי דעת חכמים]. ויש לומר שאסרום בקונם [וקונם אינו מתחלל] ... אי נמי דוקא בעלים הוא דיכול לפדות שוה מנה על שוה פרוטה ... [תוס']

– ואלו הם **שלושה דברים שעשו אנשי יריחו שלא ברצון חכמים, ומיחו בהם.**

(א) **מתירים גמזיות [=ענפים] של הקדש.**

(ב) **ופורצים פרצות בגינותיהם ובפרדסיהם להאכיל נשר לעניים בשני בצורת בשבתות ובימים טובים.**

(ג) **נותנים פאה לירק – ואין הדין כן, כי אין פאה נוהגת בירקות. ומיחו בהם חכמים, כי כשנתנו פאה לירק, נטלום העניים ואכלום מבלי לעשרם, כדין פאה שפטורה ממעשרות¹, ובאמת, מאחר שאין הירק חייב בפאה, אין זו פאה אלא טבל החייב במעשרות².**

קצירת שחת המותרת קודם העומר

במשנתנו מבואר, שלא אסרה תורה קודם העומר, אלא קצירה גמורה, אבל קצירה שאינה גמורה, כגון שחת לצורך בהמה לא אסרה תורה, ונחלקו חכמים בדין זה.

לדעת רבי יהודה, [המפרש דברי תנא קמא במשנתנו] – **אין היתר לקצור שחת קודם העומר, אלא כשיתקיימו שני תנאים. (א) השחת לא גדל שלישי. (ב) הקצירה היא לצורך אכילת בהמות.**

ולדעת רבי שמעון [במשנתנו] – **אף בהתקיים התנאי השני לבדו, הקצירה**

מעילה בגידולים], ואין חכמים מסכימים לדבר, כי לדעת חכמים, כל הגדל מאילן של הקדש, הרי הוא כהקדש.

(ג) **ופורצים פרצות בגינותיהם ובפרדסיהם להאכיל נשר לעניים בשני בצורת בשבתות ובימים טובים – כלומר, היו מניחים לעניים להיכנס לשדותיהם אף בשבתות וימים טובים, לאכול פירות שנשרו מהאילנות. ואין חכמים מסכימים לדבר, כי גזרת חכמים היא, שלא לאכול פירות שנשרו מהאילן בשבת, שמא יבואו לעלות לאילן עצמו לתלוש פירותיו.**

< ולדעת רבי יהודה.

כל הדברים הנ"ל [חוץ מקצירה לפני העומר], שלא כדין הם, ושלא ברצון חכמים עשו אנשי יריחו ששה דברים, [חמישה דברים מהנ"ל, ועוד דבר אחד נוסף], אלא שעל שלושה דברים שעשו שלא ברצון חכמים, לא מיחו בהם, ועל שלושה מיחו בהם.

– אלו הם **שלושה דברים, שעשו אנשי יריחו שלא ברצון חכמים, ולא מיחו בהם.**

(א) **מרכיבים דקלים כל יום ארבעה עשר בניסן.**

(ב) **כורכים את שמע.**

(ג) **גודשים לפני העומר.**

הוספות

¹ כדרשינו בספרי, "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך", יצא זה שיש לו חלק ונחלה עמך. [תוס'].

² ואם תאמר, והא כיון דהוי הפקר, פטור ממעשר ממה נפשך. ויש לומר דהפקר זה לא הוי אלא לעניים, ולדעת בית הלל הפקר שאינו לכל אינו הפקר, ואינו פטור ממעשרות. ואף לדעת בית שמאי, שהפקר לעניים בלבד דינו כהפקר, ופטור ממעשרות, בהפקר בטעות אין הדין כן, והם הפקירו לעניים מחמת טעותם. [על פי התוס'].

בכל שדה משדותיו, וכשיש לו שתי שדות סמוכים זה לזה, אם יש ביניהן הפסק, חייב להניח פאה בכל שדה בפני עצמה, ואם אין ביניהם הפסק, רשאי להניח פאה אחת על שתי השדות. והדברים הבאים נחשבים הפסק בשדה תבואה **לדברי הכל**:

א. נחל – קרקע קשה מלאה צרורות ואבנים, שאין ראוייה לזריעה.²

ב. שלולית – מקום קיבוץ מי גשמים, [ונקרא מקום זה שלולית, משום שלוקח מי גשמים שלל].

ג. דרך היחיד – רוחבה ארבע אמות.

ד. דרך הרבים – רוחבה שש עשרה אמה, [שני אלו מפסיקים בשדה תבואה, אפילו אם אינם קבועים בימות החמה ובימות הגשמים].

ה-ו. שביל הרבים או שביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים – שאין חורשים וזורעים אותו כלל, ובכל השנה הוא פנוי להילוך בני אדם. אבל אם אינו קבוע אינו מפסיק משום שהוא מקום צר ואינו חשוב להיות הפסק.

ז. הבור – שדה בור שבין שתי שדות זרועות.

ח. הניר – שדה ניר כלומר שדה חרושה שבין שתי שדות זרועות.

ט. זרע אחר – כגון שזרע עדשים בין שתי ערוגות של חטים.

מותרת, כלומר כל **שהקצירה לצורך בהמה**, אף אם גדל השחת שלישי, הקצירה מותרת לפני העומר.

ולדעת רבי מאיר [לפי מסקנת הסוגיה. ולדברי רב יהודה אמר שמואל כן דעת רבי עקיבא] – **אף בהתקיים התנאי הראשון לבדו**, הקצירה מותרת, כלומר **כל שלא גדל השחת שלישי**, אף אם קוצר לצורך אדם, הקצירה מותרת.¹

ולדעת רבי עקיבא [כדברי רבין אמר רבי יוחנן] – אף כשלא התקיים שום אחד מהתנאים הללו, אין הקצירה נחשבת קצירה, כלומר **אף כשגדל השחת שלישי, וקוצרו לצורך אדם, אין זה נחשב קצירה**. [כן מבוארת דעתו לעניין פאה, ומתוך הסוגיה משמע, שכל שאינו נחשב תחילת קצירה לעניין פאה, אינו נחשב קצירה לאוסרה לפני העומר, אלא שאם כן ילי"ע בדבר, מהו השיעור שבו נאסרה קצירה לפני העומר לדעת רבי עקיבא. ויתכן שכל שאינו קוצר לגמרי, נחשב כקוצר לשחת, ולא נאסרה אלא קצירת השבולת לגמרי].

דברים המפסיקים את

השדה לעניין חיוב פאה

ממתנות עניים, ששייר אדם מקצת מתבואת שדהו בקרקע לעניים, [בין בשדה תבואה ובין בשדה אילן], וחיוב זה הוא

הוספות

¹ ולא נתבאר, האם רבי מאיר חולק רק על רבי יהודה. אבל לרבי שמעון הוא מודה, שכשקוצר לבהמה, הקצירה מותרת אף כשגדל השחת שלישי, או שאין לו אלא את התנאי הראשון בלבד, והוא, שכל שלא גדל השחת שלישי הקצירה מותרת, בין לצורך אדם ובין לצורך בהמה, אבל אם גדל השחת שלישי, הקצירה אסורה בין לאדם בין לבהמה. ויל"ע בזה.

² כן מפרש רשב"ם בב"ב. אולם י"מ שנחל הוא מקום זרימת מים.

כשלא גדלה שלישי.

קוצר לשחת לעניין פאה

- **לדברי רב אחא בר הונא**, לא אמר רבי מאיר שקצירת שחת אינה נחשבת קצירה, אלא כשלא הביא שלישי, אבל כשהביא שלישי, מודה רבי מאיר שהיא נחשבת כקצירה, **כדעת רבי יהודה במשנתנו**. [וילייע אם לדבריו דעת חכמים, שבכל אופן גם קצירת שחת שלא הביא שלישי נחשבת קצירה, או שרק קצירה לצורך אדם נחשבת קצירה]. ודבריו נדחו, כי מתוך לשון המשנה מוכח, שלא אמר רבי יהודה, שקצירת שחת שלא גדלה שלישי אינה קצירה, אלא כשהיא לצורך בהמה, ולדעת רבי מאיר, גם קצירת שחת לצורך אדם, אינה נחשבת קצירה.

- **ולדברי רב דימי**, דעת רבי מאיר, **כדעת רבי עקיבא**, שכל קצירת שחת שלא הביא שלישי אינה נחשבת קצירה, בין לצורך אדם ובין לצורך בהמה, אבל אם התבואה הביאה שלישי, קצירתה נחשבת קצירה, ואינה מפסיקה את השדה, ואפילו לא נקצרה בידי אדם, אלא בידי חגבים או נמלים¹ או רוח. [ולדעת חכמים גם קצירת שחת שלא גדלה שלישי נחשבת קצירה כנ"ל].

המנמר שדה ושייר קלחים לחים

מי שקצר שדה שורות לסירוגין כלומר קוצר שורה ומניח שורה ושייר שורות של קלחים לחים.

לדעת חכמים – אין כאן הפסק, אלא הכל תחילת קצירה, ונותן פאה אחת לכל.

< **לדעת חכמים – מי שקצר את אמצע שדהו לשחת, לא הפסיק בין שני צדדי הקצירה הזו, להתחייב לתת פאה לכל צד בפני עצמו, אלא הכל שדה אחת היא, ונותן פאה אחת על הכל**, כי קצירת שחת, קצירה גמורה היא, והרי הוא כמתחיל בקצירת השדה, וכשיקצור את שני הצדדים אחר גמר גידולם, הרי הוא כגומר את קצירת השדה, ואם כן, קצר שדה אחת ולא שלוש שדות, ויש לו לתת פאה אחת ולא יותר.

< **ולדעת רבי מאיר – קצירה לשחת אינה נחשבת כקצירה, ולכן אינה כתחילת קצירת השדה, אלא כהפסקת השדה לשתים**, וכשיקצור אחר כך כל אחד מהצדדים, יתן לו פאה בפני עצמו.

- **לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**, אף קצירת שחת שגדלה שלישי, מפסיקה את צידי הקצירה לעניין פאה, כי לדעת רבי מאיר, כל קצירת שחת אינה נחשבת קצירה, **כדעת רבי שמעון במשנתנו**, המתיר לקצור לשחת לפני העומר אף תבואה שגדלה שלישי. [וילייע אם לדבריו דעת חכמים שרק קצירת שחת שהביא שלישי נחשבת קצירה כדעת רבי יהודה במשנתנו או שגם קצירת שחת שלא הביא שלישי נחשבת כקצירה. ואם כן יש כאן דעה חמישית בעניין קצירה, המחמירה יותר מדעת רבי יהודה במשנתנו]. ודבריו נדחו, כי מסתירת הברייתא והמשנה מוכח, שלא אמר רבי מאיר שקצירת שחת אינה נחשבת קצירה, אלא

הוספות

¹ דרך חגב לאכול מלמעלה דרך נמלה לקרסם קנה השבולת מלמטה. [רש"י].

א. קציר מפני הנטיעות.

כלומר, קציר לצורך עקירת כלאים, ונקרא קציר זה במשנתנו "מפני הנטיעות", כי פעמים שאדם זורע תבואה, ואין שם נטיעות, ואחר זמן עולות שם נטיעות מאליהן, וצריך לקצור הזרעים משום כלאים, ומאחר שיש מצווה לעקור כלאים, מותר לקצור את התבואה הזו אף לפני העומר.

ב. קציר מפני האבל.

כשאר לאבלים ולמנחמים מקום פנוי לברך ברכת אבלים, שמברכים אותה ברחבה, מותר לקצור תבואה, כדי לפנות את מקומה לצורך זה.

ג. קציר מפני ביטול בית המדרש.

כשאין לתלמידים מקום פנוי לשבת ללמוד, מותר לקצור תבואה, כדי לפנות את מקומה לצורך זה.

וכל אלו שהתירו לקצור לפני העומר, מאחר שדי בקצירה לקיום המצווה, מעתה אין לטרוח בתבואה הזו עד העומר¹, ולכן **אין לעשות אותה כריכות**, [כלומר אלומות קשורות], **אלא מניח אותה צבתיים**, [כלומר קבוצות שאינן קשורות].

כמה פרטי דינים בעניין קצירת העומר

א. קצירה לשמה.

על קצירת העומר נאמר, "מִהַחֵל חֶרְמֵשׁ

ולדעת רבי עקיבא – כל שורה שקצר, מפסיקה בין השורות שמשני צידיה, ולכן כשקוצר אחר כך את השדה המנומרת, נותן פאה מכל שורה ושורה, כי אין להחשיב את הנימור כתחילת הקצירה, אף על פי שהוא לצורך אדם.

- לדברי רב יהודה אמר שמואל, דעת רבי עקיבא, שאין הנימור נחשב כתחילת קצירה, אלא כשהוא בדברים שלא גדלו שליש, [וקצרים לקליות], אבל בדברים שגדלו שליש מודה רבי עקיבא שנותן פאה אחת לכל כי הנימור נחשב כתחילת הקצירה של כל השדה.

- ולדברי רבין אמר רבי יוחנן, דעת רבי עקיבא, שאף כשהנימור בדבר שגדל שליש, אינו נחשב כתחילת קצירה, ולכן נותן פאה מכל אחד ואחד.

דף עב

קציר מצווה לפני העומר

בעניין קצירת העומר נאמר, "וַיְהִי־בַּאֲתָם אֶת־עֹמֶר רְאִישִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן", ללמד, שהעומר יהא ראשון לכל הקצירות, ודווקא לקצירות רשות, שנאמר "קְצִירְכֶם", כלומר קציר לצורככם, אבל אין העומר צריך להיות ראשון לקציר מצווה, ולכן קציר מצווה מותר לפני העומר ובכלל זה.

¹ הוספות

¹ העירוני להוסיף – שמא יאכלנו. ולעין בתפא"י.

עומר שנקצר ביום

לדעת התנא של משנתנו [ורבי] – אף שמצוות העומר להיקצר בלילה, בדיעבד, אם נקצר ביום, גם כן **כשר**.

ולדעת התנא של המשנה במסכת מגילה [רבי אלעזר ברבי שמעון] – כל דבר שמצוותו ביום כגון מליקה והזיה ושחיטה וקבלה וזריקה], אינו כשר אלא ביום, וכל דבר שמצוותו בלילה, כקצירת העומר, אינו כשר אלא בלילה, ואם כן, אם נקצר העומר ביום, הוא **פסול**.

רבי אלעזר ברבי שמעון למד דין זה, שקצירת העומר שלא בליל ט"ז פסולה, **מתוך הכלל, שקצירת העומר דוחה שבת**, ומאחר שהיא דוחה שבת, על כרחך אינה כשרה אלא בזמנה, כלומר בליל ט"ז, שאם לא כן, כלל הוא שכל דבר שניתן לעשותו מערב שבת, אינו דוחה את השבת, ואם היה ניתן לקצור גם שלא בליל ט"ז, היו קוצרים לפני השבת, ולא מחללים שבת.

ורבי חולק על כך, כי לדעתו, קצירת העומר באמת אינה דוחה את השבת, כי ניתן לעשותה גם שלא בליל ט"ז.

עומר שנטמא

לדעת רבי – אם יש אפשרות להביא אחר, [אפילו מהמחומר], **מביאים אחר**, [שהרי גם אם נקצר ביום הוא כשר, ועדיף להביא טהור שנקצר ביום, מטמא שנקצר בלילה], **ואם אין אפשרות להביא אחר, מקריבים**

בְּקָמָה", ללמד, שתהא הקצירה לשם מנחת העומר, ואם כן מצות העומר לבוא מן הקמה, כלומר מן המחובר, כדי שתהא קצירתו מן המחובר לשמה.

ב-ג. מן הלח. וממקום קרוב.

בעניין מנחת העומר נאמר, "כְּרָמְל", נוטריקון "רד" "מל", ללמד שתהא המנחה מתבואה רכה הנמללת ביד, ומכאן, שתהא משעורים לחים, ולא משעורים יבשים. ומהטעם הזה מביאים אותם ממקום קרוב לירושלים, [כמבואר בדף ס"ד].

ד. קצירה בלילה.

מצווה לקצור את העומר בלילה כפי שנתבאר בדף ס"ו.

ולדעת התנא של משנתנו, בדיעבד, אם לא נקצר העומר לשמה כשר, וכן אם לא מצא במחובר לקרקע, יביא מהעומרים וכשר. וכן אם לא מצא שעורים לחים, או שלא מצא שעורים בקרבת ירושלים, יביא אף יבשים, וממקום רחוק וכשר. וכן אם לא נקצר בלילה, אלא ביום כשר, [ורבי אלעזר ברבי שמעון פוסל]. ודבר זה שאין הדינים הללו מעכבים, למד מהכתוב "וְיָאֵם תִּקְרִיב מִנְחַת בִּפְרִיִם לַה' אֲבִיב קְלוֹי בָאֵשׁ גֵּרֶשׁ כְּרָמְל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּפְרִיִד", ללמד שאף אם לא יוכל להקריב ככל מצוותו גם כן יקריב. [ולהלן יתבאר בעזה"י שיש חולקים על דינים הכתובים כאן].

ומהכתוב הזה למדים גם כן, שהעומר קרב אפילו בשבת, ואפילו בטומאה.

לעשותו לפני שבת אינו דוחה את השבת, אברים אלו שכבר נדחית אצלם השבת בשחיטה, מותר גם להקטירם בשבת.

בטומאה, ואומרים למקריב שלא יגלה זאת, שמא יטעו השומעים ללמוד מכך שמקריבים מנחות בטומאה.

ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – בכל מקרה יקריבו בטומאה, כי אפילו יש שעורים אחרים שניתן לקוצרם לשם כך, פסולים הם, משום שאין קצירת העומר כשרה אלא בלילה, ולכן בכל אופן יקריבו בטומאה ויאמרו למקריב שלא יגלה זאת.

אלו דברים קרבים אף בשבת ובטומאה

א. קרבן תמיד וקרבן פסח.

שניהם קרבים אפילו בשבת ואפילו בטומאה, שנאמר בהם, "בְּמוֹעֲדוֹ", ללמד שקרבים בזמנם, **אפילו בשבת ואפילו בטומאה**¹.

ב. שאר קרבנות ציבור הכתובים בפרשת פינחס.

כולם קרבים אפילו בשבת ואפילו בטומאה, שנאמר בהם, "אֱלֹהֵי תַעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם", ללמד שקרבים בזמנם, **אפילו בשבת ואפילו בטומאה**.

ג. עומר ושתי הלחם הכתובים בפרשת אמור.

שניהם דוחים את השבת, שנאמר בהם, "וַיִּדְבֹר מִשֶּׁה אֶת מַעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"².

ולדעת רבי, העומר דוחה את השבת בהקרבנות, אבל לא בקצירתו, (כני לקצור אפשר מאתמול, אבל להקריב אי אפשר אלא בזמנו). ושתי הלחם דוחים את השבת באפייתם (כני אי אפשר לאפותם מאתמול

טלטול מחצר לגג לקרפף

אמר רבי: כשהיינו למדים תורה אצל רבי שמעון בתקוע, היינו מעלים לו שמן, ואלונטית [=בגד להסתפג בו], מחצר לגג, ומגג לקרפף, ומקרפף לקרפף אחר, עד שאנו מגיעים למעיין שאנו רוחצים בו. [שלדעת רבי שמעון, אחד גגות, ואחת חצרות, רשות אחת להם, לכלים ששבתו בתוכם, ולכן מותר להעבירם מחצר לחצר אחר].

כמה חביבה מצוה בשעתה

אמר רבי שמעון: בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כל הלילה, ולא היה ממתין להקטיר אברי תמיד ומוספים של שבת עד שתחשך, אלא מעלה אותם בשבת עצמה. ואף על פי שאמרנו שכל דבר שאפשר

הוספות

¹ פסח דדחיא טומאה אתיא לן מדכתיב, "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדָרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ. בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי", ללמוד, שאיש נדחה לפסח שני, ואין ציבור נדחים. ותמיד דחיי שבת דאמר קרא, "עֲלֵת שֶׁבֶת בְּשִׁבְתוֹ עַל עֲלֵת הַתְּמִיד וְנִסְקָה". והדר ילפי מהדדי בגזרה שווה דכתיב בהו "במועדיו". [תוס'].
² העירוני להוסיף – הכתוב קבע מועד לכולם.

פרק שביעי אלו מנחות נקמצות

משום שמתקדשות בתנור, ואם יעבור עליהן לילה יפסלו בלינה, ומה ששנינו שמתקדשות בשחיטה כפי שנתבאר בדף מ"ז, הכוונה לכך, שבשחיטה הם נקבעות להיות לחמי הקרבן הזה, אבל קדושתן היא משעת אפייה].

דף עב

המנחות הטעונות קמיצה ושייריהן

נאכלים לכהנים

סליק פרק רבי ישמעאל

א. **מנחת סולת** [של ישראל].

היא האמורה בתחילת פרשת מנחות, "וּנְפֹשׁ פִּי תִקְרִיב קֶרְבַּן מִנְחָה לַה' סֹלֶת יִהְיֶה קֶרְבְּנוֹ ...", וטעונה קמיצה, **שנאמר בה**, "וְהִבִּיאָה אֶל בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמְצָ מִשָּׁם **מְלֵא קִמְצוֹ** ...", [וקמיצת מנחה זו, היא בעודה עיסה, ולא אחר אפייה], ושייריה נאכלים לכהנים, שנאמר בה, "וְהִנֹּתְתָרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאֶהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'".

ב-ג-ד-ה. (ב) **מנחת מאפה תנור הבאה חלות**. (ג) **ומנחת מאפה תנור הבאה ריקין**. (ד) **מנחת מחבת**. (ה) **מנחת מרחשת**. [של ישראל].

הן האמורות בפרשה אחר מנחת הסולת, "וְכִי תִקְרַב קֶרְבַּן מִנְחָה מֵאֶפֶה תִנּוֹר סֹלֶת (ב) חלות מצת בלילת בשמן (ג) וריקין מצות משחים בשמן. (ד) ואם מנחה על המחבת קרבנד סלת בלילה בשמן מצה תהיה. פתות אתה פתים וצקת עליה שמן מנחה הוא. (ה) ואם מנחת מרחשת קרבנד סלת בשמן תעשה", [ומניין זה הוא כדעת האומרים, שיש רק שתי אפשרויות להביא מנחת מאפה תנור.

וטעונה קמיצה **שנאמר בה**, "והקטיר **הכהן את אֵזְרָתָהּ** [הקמיצה¹]", ומאחר שנקמצת שייריה לכהנים.

ט. מנחת חוטא [ישראל].

היא מנחה הבאה על חטא [טומאת מקדש וקדשיו, או חטא שבועת ביטוי, למי שאין ידו משגת להביא קרבן בהמה או עוף], שנאמר בה, "וְאִם לֹא תִשָּׁיֵג יָדוֹ לְשִׁבְעֵי תָרִים אוֹ לְשָׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירֵת הָאָפָה סֵלֹת לְחֻטָּאת ...", וטעונה קמיצה, **שנאמר בה**, "וְהִבְיָאָה אֶל הַכֹּהֵן וְקִמֵץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת אֵזְרָתָהּ", ומאחר שנקמצת שייריה לכהנים.

י. מנחת קנאות.

היא מנחת סוטה, שמביאה אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, ובא להשקותה מים המרים, שנאמר בה, "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאָפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא יִצַק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבַנָּה כִּי מִנְחַת קִנְאֹת הִוא מִנְחַת זָכָרוֹן מִזְכָּרֵת עֹוֹן", וטעונה קמיצה, **שנאמר בה** "וְקִמֵץ הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה אֶת אֵזְרָתָהּ", ומאחר שנקמצת שייריה לכהנים.

בחמשת המנחות הראשונות, מפורש בכתוב, גם שנקמצות, וגם ששייריהן נאכלים לכהנים, [ומנחת גויים ומנחת נשים כמותן].

(א) עשר חלות. (ב) עשרה ריקין. אבל לדעת רבי שמעון, יש אפשרות שלישית להביאה, והיא חמש חלות וחמישה ריקין].

וכל המנחות הללו טעונות קמיצה **שנאמר בהן**, "וְהִבְיָאָה אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֶה לַה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהִרִים הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה אֶת אֵזְרָתָהּ [=זוה הקומץ] וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אֵשָׁה רִיחַ נִיחַח לַה'". וקמיצת מנחות אלו היא אחר אפייתן שחוזר ועושה מהן פתיתים ומחזירין לסולתן שנאמר "פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים".

וכל המנחות הללו, הנשאר מהן אחר הקמיצה, נאכל לכהנים, שנאמר בהן, "וְהַנּוֹתֵרֵת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קִדָּשׁ קִדָּשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'".

ו. מנחת גוים.

שמתנדבים מנחות כישראל, ומנחתם נקמצת, ושייריה נאכלים כמנחת ישראל. [ובדף ע"ג יתבאר בעזה"י, שיש חולקים על הדין הזה, ואומרים, שגוים אינם מתנדבים מנחות כלל].

ז. מנחת נשים.

שמתנדבות מנחות כישראל, ומנחתן נקמצת, ושייריה נאכלים כמנחת ישראל.

ח. מנחת העומר.

היא הנזכרת בסוף פרשת מנחות נדבה הנ"ל "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּפוֹרִים ..."

הוספות

¹ אמרין בתורת כהנים, נאמר כאן "אזכרה", ונאמר במנחת סולת "אזכרה", מה להלן מלא הקומץ אף כאן מלא הקומץ. [רש"י].

לכהנים, ולא נצרך הכתוב ללמד זאת במנחות שהדין הזה מפורש בהן, אלא בשלוש המנחות שלא נתפרש בהן ששייריהן נאכלים לכהנים.

- **ולדעת רבינא** דין זה למד מהכתוב, "וְזָה יְהִי לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים מִן הָאֵשׁ כָּל קֶרְבָּנִים לְכָל מִנְחָתָם וְלִכְל חֲטָאתָם וְלִכְל אֲשָׁמִים אֲשֶׁר יִשִּׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים לָךְ הוּא וְלִקְבִיד", כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ג.

דף עג

כל הכהנים מקבלים חלק בכל הקדשים ואין נותנים לזה חלק יתר בדבר אחד כנגד חלק יתר שיקבל חבירו בדבר אחר

כשהכהנים חולקים את קדשי המקדש, כהן מקבל חלק בכל הקדשים², ואין נותנים לאחד חלק בקודש זה, ולאחר חלק בקודש אחר כנגדו, שנאמר, "וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּתְּנֶה בְּתַנּוּר וְכָל נֶעֱשָׂה בְּמִרְחֹשֹׁתַי וְעַל מִחְבַּת לִפְתָּהּ הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּתְּנָהּ. וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֻרְבָּה לְכָל בְּנֵי אֹהֶלן תִּתְּנָהּ אִישׁ כְּאָחִיו. וְזֹאת תֹּרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָהּ. אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ...".

והדין הזה למד, מתוך כך שנזכרו בכתוב

אבל בשלוש המנחות האחרונות, לא מפורש בכתוב אלא שנקמצות, ולא ששייריהן נאכלים לכהנים, ומכל מקום יש ללמוד זאת מהכתוב, "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקֹּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אֹהֶלן לְפָנַי ה' אֵל פָּנַי הַמְּזֹבַח. וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֻּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה וְזֹאת כָּל הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמְּזֹבַח רִיחַ נִיחַח אֲזַכְּרֶתָהּ לָהּ. וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֹהֶלן וּבְנָיו מִצֹּאת תִּפְאַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בְּחֻצֵי אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ", המלמד שתורה אחת לכל המנחות, שכל מנחה שהיא נקמצת, שייריה נאכלים לכהנים.

וכל זה כדברי חכמים, אבל לדברי רבי שמעון, יש מנחה נקמצת שאין שייריה נאכלים לכהנים, היא מנחת חוטא של כהן, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ע"ג], ואם כן מאחר שלדבריו יש מנחה נקמצת ולא נאכלת, אין הכרח ללמוד ששיירי שלושת המנחות האחרונות יאכלו לכהנים מהכתוב הנ"ל, כי מצד שני ניתן ללמוד ממנחת חוטא כהן, שהיא נקמצת ושייריה לגבוה. ונחלקו חכמים מניין לרבי שמעון ששיירי שלושת המנחות הללו נאכלים לכהנים.

- **לדעת חזקיה**, דין זה למד מהכתוב, "וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֻרְבָּה לְכָל בְּנֵי אֹהֶלן תִּתְּנָהּ", המלמד¹, ששיירי המנחות נאכלים

הוספות

¹ בסוף הסוגיה מבואר שיש עוד כמה דינים הלמדים מהכתוב הזה ומסקנת הסוגיה כפי ששמעו מלשון רש"י הנדפס תחילה, שהלימוד ששיירי המנחות הללו נאכלות, הוא מהמילה "מִנְחָה". ומלשון רש"י הנדפס מכת"י משמע, שהלימוד הוא מהריבוי הלמד מהוי"ו, במילה "וְכָל". העירוני שטעות נפלה כאן כי הכל מודים שהלימוד הוא מהמילה "מנחה".

² כן הבנתי תחילה מהסוגיה, וכן הוא בפירושו האחרון בתוס', אבל לפירושו הראשון בתוס', אין דין חלוקה בקדשים כלל, אלא כל אחד מקבל ונוטל מה שיוצא.

חטאת כנגד אשם. א"נ חטאת אחת כנגד חטאת אחרת], אלא אף בקדשים קלים אין חולקים מנה בזה כנגד מנה בזה [כגון שלמים כנגד תודה א"נ שלמים כנגד שלמים].

"לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ פְּאֻחִיו" – מכאן, שכל כהן שהוא איש, חולק בקדשים, אפילו הוא בעל מום, שאינו ראוי לעבודה. אבל קטן, שאינו איש, אפילו הוא תם, אינו חולק בקדשים, [אבל אוכל בחלק אביו].

מהקרבת הנאכלים לכהנים

בעניין מתנות הכהונה [שנסדרו בפרשת קרח] נאמר הכתוב הבא "זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן הָאֵשׁ [לאחר הקטרת האשם] כֹּל קֶרֶבֶנְסָם [כגון זבחי שלמי ציבור] לְכָל מִנְחָתָם וּלְכָל חֲטָאתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יִשִּׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לְךָ הוּא וּלְבִינְךָ" ודרש לוי את הריבויים "כָּל" שנאמרו בו :

"כָּל קֶרֶבֶנְסָם" – לרבות לוג שמן של מצורע, שמה שנשאר ממנו אחר ההזאות ומתן בהונות נאכל לכהנים. [אמנם לולא הריבוי, היה מקום לומר, מאחר שאמר הכתוב "מִן הָאֵשׁ", אין לכהנים אלא בדבר שמקטירים ממנו על המזבח, אבל לוג שמן שאין מקטירים ממנו למזבח, אינו נאכל להם].

"לְכָל מִנְחָתָם" – לרבות מנחת עומר ומנחת הקנאות, שנאכלות לכהנים. [ולולא

הזה כמה דברים, ועל כולם נאמר "לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה", ולא היה צריך לכתוב זאת על כל הדברים שבכתוב, אלא ללמד, שבכל האופנים אין חולקים קדשים כנגד קדשים. וכך הכתוב הזה נדרש :

"וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּתְּנֶה בְּתַנּוּר ... לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה" – מכאן שחולקים את כל המנחות לכל הכהנים, ואין נותנים לאחד, זבחים, תחת מנחה הניתנת לחבירו.

"וְכָל נִעְשָׂה בְּמִרְחֶשֶׁת ... לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה" – מכאן שלא רק כנגד זבחים אין חולקים מנחות, אלא אף כנגד עופות אין חולקים מנחות.

"וְעַל מִחְבַּת ... לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה" – מכאן שלא רק כנגד מנחות אין חולקים קדשים אחרים אלא אף זבחים כנגד עופות אין חולקים¹.

"וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן ... לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה" – מכאן שאף מנחות כנגד מנחות [כגון מנחת מחבת כנגד מנחת מרחשת] אין חולקים.

"וְחִרְבָּה לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה" – מכאן שלא רק מנחות שונות אין חולקים זו כנגד זו אלא אף מנחות שוות אין חולקים זו כנגד זו כגון מרחשת כנגד מרחשת אלא בכל אחת חולקים את כולה.

"לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ פְּאֻחִיו ... אִם עַל תּוֹדָה" – מכאן שלא רק בקדשי קדשים אין חולקים מנה בזה כנגד מנה בזה, [כגון

הוספות

¹ אם אינו עניין למנחות תנהו עניין לזבחים ועופות. [רש"י הנדפס מתחילה]. מריבויא דקרא, דהא ממילא ידענא דמחבת כשאר מנחות, ואם אינו עניין לה, תנהו עניין לזבחים ועופות. [רש"י הנדפס מכת"י].

קרבנות שהגוי מתנדב

נאמר, "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוּ לְכָל נִדְבֹתָם וְלְכָל נִדְבֹתָם אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ לְעֹלָה", ומתוך שנאמר "אִישׁ אִישׁ" למדנו, שכל האנשים בכלל הכתוב, ואפילו גוים, ולכן גוים נודרים נדרים ונדבות כישראל, ומקבלים אותם מהם להקרבה.

< **לדעת רבי יוסי הגלילי – הגוים מתנדבים את כל הקרבנות הבאים בנדבה**, שנאמר "נִדְרֵיהֶם", **לרבות שלמים**, ונאמר "נִדְבֹתָם", **לרבות תודה**, "לְכָל נִדְרֵיהֶם וְלְכָל נִדְבֹתָם", **לרבות עולת העוף, ויין לנסכים**, [ו"י"א שנסכים אין הגוי מתנדב], **ולבונה, ועצים**, [ומנחות, ומשנתנו, בה מבואר, שמנחת גוים נקמצת, ושייריה נאכלים לכהנים, היא כדעת רבי יוסי הגלילי]. ומה שנאמר "לְעֹלָה", לא בא ללמד שמקריבים עולה בלבד, אלא שרק **עולת נדבה** הם מקריבים, **ואינם מקריבים עולת נזירות**, הואיל ואינם יכולים להיות נזירים [שנאמר, "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנָדֹר נָדָר נְזִיר לְהִזְיֹר לָהּ", ללמד שרק בני ישראל נעשים נזירים]. ודין הקרבנות הללו שהגוי מביא, כדין קרבנות ישראל, עולה קרבה כולה, ומנחה נאכלת לכהנים אחר קמיצה, ותודה ושלמים

הריבוי, היה מקום לומר, שאין הכהנים אוכלים אלא קרבנות הבאים לכפרה, שנאמר, "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם", אבל מנחת העומר הבאה להתיר חדש, ומנחת קנאות הבאה לברר את עוון האשה, שאינן באות לכפרה, לא יאכלו לכהנים].

"וְלְכָל חֲטָאתָם" – לרבות חטאת העוף שנאכלת לכהנים. [ולולא הריבוי היה מקום לומר שלא תאכל לכהנים, כי אינה נשחטת אלא נמלקת, ובשאר מקומות מליקה עושה נבילה].

"וְלְכָל אֲשָׁמָם" – לרבות אשם נזיר, שנאכל לכהנים כאשם מצורע, [שמפורש בו שנאכל לכהנים]. [ולולא הכתוב הזה, היה מקום לומר, שאשם נזיר אינו נאכל לכהנים, כי לא בא לכפרה, אלא להכשיר את הנזיר למנות את נזירותו בטהרה].¹

וסוף הכתוב, "אֲשֶׁר יְשִׁיבוּ לִי", זה גזל הגר, שהגזול את חבירו, ונשבע לו בשקר שאינו חייב לו, ואחר כך הודה, משלם קרן וחומש לבעלים, ואשם למזבח, ואם מת הנגזל, נותן ליורשיו, ואם גר היה הנגזל, ומת, ואין לו יורשים להחזיר להם, נתנם הכתוב לכהן.

ועל כל הדברים הניתנים לכהן נאמר, **"לָךְ הוא וּלְבִנְיָךְ"**, ללמד שיהיו ממון כהן **כנסים של חולין**, שאין בהם שום קדושה, ומקדש בהם אשה אם ירצה.

הוספות

¹ כן מפורש ברש"י הנדפס מתחילה, שהכוונה לאשם נזיר טמא, הבא להכשירו למנות נזירות טהרה. אבל ברש"י הנדפס מכת"י משמע, שהכוונה לאשם נזיר טהור, המכשירו לסיים את נזירותו, ומתירו בתגלחת ולהיטמא למתים. וצ"ע כי נזיר המסיים את נזירותו אינו מביא אשם. ויתכן שגם לפירוש הזה הכוונה לאשם נזיר טמא, שעל ידי הבאתו, הנזיר ימנה ימי נזירותו, ויותר לבסוף בתגלחת ולהיטמא למתים. והעירוני לעיין בדברי רש"י לקמן ק"ד ובגה"ש שם.

העולות טעונות נסכים, ואפילו עולת גוי.
[והכל מודים לדין הזה, כי גם לדעת רבי עקיבא האומר, שאין גוי מתנדב נסכים בפני עצמם, הגוי מביא נסכים עם עולתו].

וכשהגוי שלח עולתו ממדינת הים, אם שלח עימה את נסכיה, קרבים משלו, ואם לא שלח עמה נסכים, תקנת בי"ד היא שיהיו קרבים משל ציבור.

ב. נסכים הבאים בפני עצמם.

בפרשת נסכים נאמר, "כָּל הַאֲזָרַח יַעֲשֶׂה כְּכֹהֵן אֶת אֱלֹהֵי לְהַקְרִיב אֲשֶׁר יִיחַם לֵהּ", ומכאן, שרק האזרח [=ישראל] מביא נסכים בפני עצמם בלא קרבן, אבל גוי אינו מביא נסכים בפני עצמם.

- יש אומרים שדין זה הוא רק כדעת רבי עקיבא, האומר שאין הגוי מתנדב אלא עולה בלבד, אבל לדעת רבי יוסי הגלילי, הגוי מתנדב נסכים אף בפני עצמם, כמו שמתנדב שאר קרבנות נדבה.

- ויש אומרים שדין זה הוא אף כדעת רבי יוסי הגלילי, שלעניין נסכים מודה רבי יוסי הגלילי, שיש ללמוד מהכתוב הזה, שאין הגוי מביא אותם.

נאכלים לישראל, [אבל לא לגוי, כי ערל אסור לאכול קדשים].

< **לדעת רבי עקיבא – אין הגוים מתנדבים לקרבן אלא עולה**, [ובכלל זה נסכיה, אבל שאר קרבנות אינם מתנדבים], ולכן אפילו הביאו שלמים, אינם נאכלים כשלמים אלא עולים כליל למוזבח כעולה, ודבר זה יש ללמוד מהכתוב, ומסברא. **מהכתוב, "אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לָהּ לְעֹלָה"**, שמשמע, שכל מה שיקריבו יהא עולה. **ומסברא, שכן גוי לבו לשמים**, שאינו יודע בטיב הקרבנות, [שארף על ידי אכילת הכהנים, הבעלים מתכפרים, וסבור שאין קרבן אלא כשקרב לגבוה], וכשנודר בלבד, כוונתו שיהא הקרבן כליל לשמים, ולא שיאכלו אותו. [ומה ששינונו, שגוי שהתנדב שלמים, אם נתנם לישראל, ישראל אוכלם, ואם נתנם לכהן, כהן אוכלם, אין הכוונה לשלמים שהתנדב להקריב מחמת עצמו, כי הם אינם נאכלים, אלא שאמר הגוי, הרי בהמה זו שלמים, להקריבה בשם פלוני ישראל שנדר להביא שלמים, והטעם שהם נאכלים כי אינם קרבנות גוים, אלא קרבנות ישראל, שהגוי נתן להם במתנה, שיקריבו בשביל עצמם].

נסכי גוי

א. נסכים הבאים עם הבהמה.

בפרשת נסכים נאמר, "כָּל הַאֲזָרַח יַעֲשֶׂה כְּכֹהֵן אֶת אֱלֹהֵי לְהַקְרִיב אֲשֶׁר יִיחַם לֵהּ", וכל מקום שנאמר "כְּכֹהֵן" הרי זה מעכב, ומכאן שכל

במנחת חוטא של כהן נאמר

"וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמְנַחָה"

משמע מהכתוב הזה שמנחת חוטא של כהן תהא כמנחה אחרת, ["והיתה לכהן" מנחה

הוספות

¹ בתחילת הסוגיה פירש רש"י, שגם לדעה זו, הגוי מתנדב גם מנחה, אלא שהיא קרבה כליל כעולה. אולם מפירושו בסוף הסוגיה משמע, שלמסקנה אין הגוי מתנדב מנחה כלל אלא עולה בלבד. ויל"ע בזה.

שהכהן בא ומקריב קרבנותיו של עצמו, בכל עת ובכל שעה שירצה, ואפילו במשמר שאינו שלו.

ולא רק קרבנותיו שאינם באים על חטא הוא מקריב בעצמו, אלא אף קרבנותיו, הבאים על חטא, שנאמר, "וְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂגֵיגָת בְּחֻטְאָהּ בְּשִׁגְגָה לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ", שדי היה לכתוב, "וְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂגֵיגָת [] לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ", ומתוך שנאמר "בְּחֻטְאָהּ בְּשִׁגְגָה", משמע שאפילו חטא הכהן עצמו, הוא מכפר עליו.

ולדעת חכמים, לא רק חטאותיו הבאות על שחטא בשוגג, הוא מקריב על עצמו, אלא אף חטאותיו הבאות על שחטא במזיד, שנאמר "וְהִיָּתָה לַכֹּהֵן כְּמִנְחָה" כמבואר לעיל.

דעת רבי אלעזר ברבי שמעון בעניין מנחת חוטא של כהן

לעיל נתבאר, שלדעת חכמים, מנחת חוטא של כהן קרבה כמנחת נדבה של כהן שנאמר בה, "וְיָקַל מִנְחַת פֶּהוּן כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵאָכְלִי", כלומר מנחת חוטא של כהן אינה נקמצת, אלא קרבה כולה כמו שהיא. ולדעת רבי שמעון, מנחת חוטא של כהן נקמצת, כמנחת חוטא של ישראל, אבל אין שיריה נאכלים, אלא הקומץ קרב לעצמו, והשיריים קרבים לעצמם.

ומבואר בברייתא, שלדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, מנחת חוטא של כהנים נקמצת, הקומץ קרב לעצמו, והשיריים מתפזרים על בית הדשן.

זו "כמנחה" אחת], ונחלקו חכמים כאילו מנחה.

לדעת רבי שמעון – משמעות הכתוב, שמנחת חוטא של כהן, דינה כמנחת חוטא של ישראל, כלומר שיש לקמוץ מנחת חוטא של כהן, ודווקא לעניין הקמיצה, שהיא עבודת הכהן הקיש הכתוב מנחה זו למנחת ישראל, אבל לעניין ההקטרה, אינו שוות, ומנחת חוטא של כהן קרבה כולה, שאחר הקמיצה הכהן מקטיר את הקומץ בפני עצמו, ואת השיריים בפני עצמם.

ולדעת חכמים – משמעות הכתוב, שמנחת חוטא של כהן דינה כמנחת נדבתו של כהן, [ואם כן אינה נקמצת אלא קרבה כולה כאחת כליל], וההיקש הזה בא ללמד, שכשם שהכהן רשאי להקריב את נדבתו בעצמו, כך הוא רשאי להקריב את חטאתו בעצמו. [ואפילו באה החטאת על חטא שנעשה במזיד, כגון חטא שפחה חרופה או שבועת ביטוי].

דף עד

מניין שהכהן מקריב קרבנותיו בעצמו בכל זמן

נאמר, "וְיָכִי זְבֹא הַלְוִי [כלומר הכהן שהכהנים נקראו גם לוויים], מֵאֵחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוּא גֵר שָׁם וְזָבֹא בְּכָל אֹתוֹת נִפְשׁוֹ אֶל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה'. וְשִׁירָתוֹ בְּשֵׁם ה' אֲקִיב כָּכֹל אֲחִיו הַלְוִיִּם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי ה'", ללמד,

פֶּהָן ... לֹא תֵאָכְלִי, כולן שוות בכך שאינן נאכלות, אבל רק מנחת נדבתו "פֶּלִיל תְּהִיָּה" בלא קמיצה, [ומנחת חוטא נקמצת, ושייריה קרבים לאיבוד ואינם נאכלים, שלעניין אכילה בלבד הושוו מנחת חוטא לשאר מנחות כהנים], ועל כרחך יש לחלק את הכתוב כך, לומר שלא בכל האמור בו הושוו כל מנחות הכהנים אלא רק באיסור האכילה, כי אם היו כולן שוות בכל האמור בכתוב, וגם בכך שקרבות כליל, די היה לכתוב, "וְכָל מִנְחַת פֶּהָן פֶּלִיל תְּהִיָּה" ותו לא, וממילא נדע, שאחר שקרבות כליל, אינן נאכלות, ומתוך שהוצרך הכתוב לאיסור אכילה בפני עצמו, משמע שיש שאינן שוות אלא באיסור אכילה, אבל אינן קרבות כליל.

- ולדברי רבא כך יש לדרוש את הכתוב², "וְכָל מִנְחַת פֶּהָן", יש מהן "פֶּלִיל תְּהִיָּה", ואלו מנחות נדבה וחביתין, ויש מהן "לא תֵאָכְלִי בלבד, אבל אינן קרבות כליל, ואלו הן מנחת חוטא.

ומסתבר שהכתוב המלמד להקריב כליל [כמנחת חביתין שלו שקרבה כליל], מדבר במנחות נדבה ולא במנחת חוטא, כי מנחת נדבה דומה למנחת חביתין בשלושה דברים, [א] תדיר. שיכול להתנדב מנחת נדבה

ונתקשה רבי יוחנן מה הכוונה מתפזרים על בית הדשן, שכן אין לומר שהכוונה לבית הדשן שעל גבי המזבח, כי אם כן, כוונתו שהשיריים קרבים על המזבח בפני עצמם, כדעת רבי שמעון אביו, ומתוך הברייתא משמע שרבי אלעזר ברבי שמעון בא לחלוק על אביו. וכמו כן אין לומר שהכוונה לבית הדשן שלמטה, [בצד המזבח, שבו היו משליכים מוראה ונוצה ותרומת הדשן¹], שכן לא מצינו דבר שמצוותו לכתחילה להקריבו לאיבוד.

ואבוה דרבי אבין יישב זאת, שודאי כוונת רבי אלעזר ברבי שמעון, שהשיריים קרבים על בית הדשן שלמטה לאיבוד, וגזרת הכתוב היא, שנאמר, "וְכָל מִנְחַת פֶּהָן פֶּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵאָכְלִי", ללמד, שלא הוקשו מנחות הכהנים זו לזו, אלא לעניין שכולן אינן נאכלות, אבל לעניין ההקטרה לא הוקשו, אלא יש שמוקטרות בשלמות, [כמנחת נדבה ומנחת חביתין], ויש שנקמצות, והשיריים קרבות לאיבוד, [כמנחת חוטא].

ונחלקו חכמים כיצד הפסוק הזה נדרש, ללמוד ממנו שרק לעניין האכילה הוקשו מנחות כהנים זו לזו.

- לדברי אבבי כך הפסוק נדרש, "וְכָל מִנְחַת

הוספות

¹ פירש הקונטרס על שפך הדשן בחוץ. וקשה אם כן נפסל ביוצא. אלא נראה בעזרה במקום ששם פרים ושעירים נשרפים [העירוני להוסיף כאן – שאירע בהם פסול – ולענין ברש"ש] ... ורבינו תם מפרש במקום שמניחים תרומת הדשן אצל הכבש. ולא יתכן דתרומת הדשן קודם תמיד היה ואחר התמיד היו מקריבים קרבות ומנחות ואז כבר נצטנן. [תוס'].

² החילוק בין דרשת אבבי ורבא הוא, שלדעת אבבי הכתוב "וכל מנחת כהן" בא לומר, שיש דין שכולם שווים בו, והוא איסור אכילה. ורבא הקשה על כך, איך יתכן שבא הכתוב הזה לכלול את כל המנחות במה שכתוב בסופו, ובמה שכתוב באמצע אינו שוות, ולכן פירש, שהכתוב "וכל מנחת כהן" לא בא לכלול את כל מנחות הכהנים בדין אחד, אלא הוא כמו הקדמה, לומר ועתה יתבאר כל דיני מנחות הכהנים, ולא שכולם שוות באיזה דין, אלא חלקן כליל, וחלקן לא יאכלו.

כהן שאכל אימורים

כהן¹ שאכל את האימורים, [כליות ויותרת הכבד העומדים להיות קרבים למזבח], **עובר בשני איסורים.**

א. "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ"².

שלעניין האימורים הקרבים לגבוה, שלא הותרו לכהן, ישראל וכהן שווים בהם, ושניהם נחשבים אצלם זרים, ואסורים לאוכלם.

ב. "וְכָל מִנְחַת פֶּהוּ כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֹאכְלִי".

הכתוב הזה, האמור במנחות כהנים, מלמד, שכל דבר³ שדינו להיות מוקטר למזבח, [=כליל תהיה], יש בו איסור אכילה [=לא תאכל], ובכלל זה האימורים שדינם להיות קרבים למזבח⁴.

דברים שקרבים כליל

למזבח בלא להותיר דבר

במשנתנו נמנו שלושה דברים⁵ שקרבים

בכל יום כמנחת חביתין הבאה בכל יום. (ב) לא על חטא. שנדבה וחביתין אינן באות על חטא. (ג) בסיס ריחיה. י"מ שמנחת חביתין ומנחת נדבה שוות שיש בהן ריח על ידי שמן ולבונה הניתנים בהן. וי"מ שהן שוות שבשניהם נאמר "ריח ניחוח"י, ומנחת חוטא דומה למנחת חביתין בשני דברים בלבד, [א] עשרון. שמנחת חביתין ומנחת חוטא שיעורם עשרון ומנחת נדבה יכול להביא כמה עשרונים שרוצה. (ב) חובה. שמנחת חביתין ומנחת חוטא באים חובה ומנחת נדבה באה בנדבה].

ולדעת חכמים, אף שכל מנחות הכהנים שוות בדין "כְּלִיל תְּהִיָּה", יש צורך לכתוב בהן גם "לא תֹאכְלִי", ללמד, שהאוכל עובר בלא תעשה, ולא רק במנחות הדיוט, יש איסור לא תעשה על האכילה, אלא אף במנחת חביתין, שלא נאמר בה לא תאכל, אלא רק "כְּלִיל תִּקְטָר", כי יש ללמוד בגזרה שווה, "כְּלִיל" "כְּלִיל", שכשם שהאוכל מנחת הדיוט עובר באיסור לא תעשה, כך האוכל מנחת חביתין, עובר באיסור לא תעשה.

הוספות

¹ כהן האמור כאן לרבותא הוא דכל שכן שישראל עובר בכך.
² כן פירש בקונטרס וכפירושו משמע בפרק קמא דכריתות ... וקשה דההוא קרא בתרומה כתיב ... ונראה דגרסינן "וְזֶר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם" ... ואם תאמר והיכי לקי אלאו דזרות הא מסיק במכות גבי עולה שאין זר לוקח אלא על דבר הראוי לכהנים שנאמר בתחילת הכתוב הזה "וְיֹאכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" ... ויש ליישב פירושו הקונטרס שדיין ביה לאו, "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ", אף על גב דכתיב בתרומה, דילפינן קודש בגזרה שווה מתרומה ... [תוס'].
³ העירוני שלרש"י הנדפס תחילה מדובר כאן בזבח של כהן. ולענין ברש"י.
⁴ דין זה הסתפק בו רביא, ופשוטו רב אהרן, מדברי רבי אליעזר ברייא. ומאחר שזכור כאן בגמרא רב אהרן, אמרתי להעתיק לכאן את דברי מהר"ץ חיות במסכת גיטין דף נ – דע אף על גב דאמרו בבראשית רבה ... רבי יוסי אומר ראשונים שידעו יחוסיהם היו מוצאים שמם לשם המאורע, אבל אנו מוצאים לשם אבותינו. ורבן שמעון בן גמליאל אומר דראשונים שהיו משמשים ברוח הקודש, היו מוצאים שמם לשם המאורע, ועכשיו שאין משמשים ברוח הקודש, אנו מוצאים לשם אבותינו ע"ש. בכל זאת לא מציעו בזמן התנאים והאמוראים, שהיו נקראים על שם אבותינו, אהרן גד אשר דוד שלמה, ובלא ספק דרק מקרה קרה שלא היו חכמים בזמניהם שיהיו נקראים בשם זה, או שלא היה לחז"ל לספר מאנשי זמנם אשר היה שמם כן ... עד כאן דבריו. וראה שנשמט מזכרונו רב אהרן הנוכר כאן בגמרא.
⁵ ואם תאמר, והאיכא לבונה, דאמרין בפרק בתרא, האומר הרי עלי למזבח, יביא לבונה, שאין לך דבר שקרב כולו למזבח אלא לבונה. ויש לומר, דלא מיירי הכא אלא במידי דחזי לאכילה, ולהכי לא חשיב נמי עצים לרבי. [תוס'].

היא כדעת האומרים, ששתי הלחם ניתנות לכהנים, גם כשהן באות בפני עצמן, ולא כדעת האומרים שהן נשרפות.³

אבל חטאת העוף, אף שכל בשרה ניתן לכהנים, מכל מקום **הדם ניתן למזבח**.

ולוג שמן של מצורע, אף שניתן לכהנים בלא שיהיה בו חלק למזבח, מכל מקום אינו ניתן בשלמות, כי נותנים תחילה מהשמן כנגד אוהל מועד⁴, ועל המצורע.

סדר עשיית המנחות הנעשות בכלי

כל המנחות הנעשות בכלי⁵, טעונות שלוש מתנות של שמן, **מתנה ראשונה** למדה מהכתוב בעניין מנחת מרחשת, "וְאִם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קֶרֶבֶן סֹלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה", שמשמע מזה, שבשעה שנותן את הסולת בכלי, כבר יש בו שמן, ואם כן, תחילה יש **לתת שמן בכלי קודם נתינת הסולת**. ויש ללמוד בגזרה שווה, שגם בשאר המנחות הדיון כן, [שבכולם נאמר לשון קרבן ללמוד זה מזה בגזרה שווה].

דף עה

ושתי מתנות נוספות למדות מהכתוב בעניין מנחת מחבת, "וְאִם מִנְחָה עַל הַמִּחְבֶּת קֶרֶבֶן סֹלֶת (ב) בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן מִצָּה

כליל למזבח בלא להותיר דבר. (א) **מנחת כהנים**. (ב) **מנחת כהן משיח**. (ג) **מנחת נסכים**.

ומשנתנו המונה רק את שלושת הדברים הללו, היא כדעת האומרים שהמתנדב יין לנסכים, אינו מקריבם על גבי המזבח, אלא לספלים שיורדים מהם לשיתין.

אבל **לדעת שמואל**, האומר, **שהמתנדב יין**, מביאו ומזלפו על גבי האישים, הרי זה דבר רביעי, שקרב כליל למזבח בלא להותיר דבר.

אבל העולה, אף שקרבה כליל, אין כולה למזבח, שכן בעולת בהמה **העור ניתן לכהנים**, ואף בעולת העוף, המוראה והנוצה אינם קרבים.

וכן המתנדב שמן, אינו מקריב את כולו לאישים, אלא קומצו², והקומץ קרב, **ושייריו נאכלים**.

דברים שניתנים בשלמות

לכהנים בלא להותיר דבר

במשנתנו נמנו שני דברים שניתנים בשלמות לכהנים בלא להותיר דבר. (א) **שתי הלחם**. (ב) **לחם הפנים**.

ומשנתנו המונה את שני הדברים הללו,

¹ הוספות

¹ מתוך פירוש רבינו גרשום משמע שניתן לקמוץ שמן אחר שיקרש.

² אבל יין צלול הוא ואי אפשר לקומצו. [תוס'].]

³ מחלוקת זו מבוארת בדף מ"ו.

⁴ ברש"י הנדפס מכת"י כתוב, שנותנים מהשמן על הפרוכת, שנאמר, "וְיִהְיֶה מִן הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעֻמִּים לְפָנָי ה'". וכתבו התוס' שלא משמע כן ... אלא בעזרה היה עומד, [ומזה כנגד ההיכל].

⁵ להוציא מנחת מאפה תנור, שאינה נחשבת כנעשית בכלי, משום שהיא נאפית בתנור. [רש"י]. וקסבר אין תנור מקדש. [תוס'].]

שנאמר [במנחת מאפה תנור], "חלות מצת
בלולת בשמן", ונמצא שכך סדר העשיה.
(א) נותן שמן בכלי. (ב) נותן סולת בכלי. (ג)
לש. (ד) אופה. (ה) חוזר ועושה אותה
פתיתים. (ו) נותן שמן על הפתיתים ובולל.
(ז) יוצק עליה שמן. (ח) קומץ. [לפירוש
הראשון ברש"י, חכמים הקשו על דברי רבי,
מלחמי תודה, שעל כרחך אי אפשר לבוללם
אלא בעודם סולת, כי אין די שמן לבוללם
כשהם חלות, ואם כן הוא הדין לשאר מנחות.
ולפירוש השני ברש"י, יש להשיב על כך,
שדווקא בזה, שאי אפשר אחרת, הבלילה היא
בעודן סולת, אבל במקום שאפשר לבולל אחר
האפיה, הבלילה היא אחר האפיה].

מנחת מאפה תנור אינה

טעונה אלא שתי מתנות שמן

בעניין מנחת מאפה תנור נאמר, "וכי תקרב
קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצת
בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן",
ללמד שיש שני אופנים להבאתה. (א)
"חלות מצת בלולת בשמן". (ב) "ורקיקי
מצות משחים בשמן".

ולהלן יתבאר בעזה"י, שמנחת מאפה תנור
אינה טעונה יציקת שמן [=מתנה שלישית
של שמן], ואם כן אין בה אלא שתי מתנות

תהיה. פתות אתה פתים (ג) ויצקת עליה
שמן מנחה הוא", שמהכתוב "בלולה
בשמן" משמע שאחר נתינת הסולת יש
לבוללה בשמן, ולשם כך יש לתת בה שמן
פעם שניה. ומהכתוב "ויצקת עליה שמן",
מבואר, שאחר הפתיתה יוצק עליה שמן
פעם נוספת, היא הנתינה השלישית. ויש
ללמוד בגזרה שווה שגם בשאר מנחות הדין
כן? [שבכולם נאמר לשון קרבן ללמוד זה
מזה בגזרה שווה], אלא שבמנחת מאפה
תנור נאמר מיעוטים ללמד שאינה טעונה
יציקת שמן [=מתנה אחרונה], כפי שיתבאר
בעזה"י להלן. ונחלקו חכמים בעניין
הבלילה בשמן [=הנתינה השנייה] במנחות
הנאפות, האם נעשית קודם האפיה או
אחר האפיה.

לדעת חכמים – הנתינה השנייה היא קודם

האפיה, בעוד המחנה סולת שנאמר
[במנחות מחבת], "סלת בלולה", ונמצא
שכך סדר העשיה (א) נותן שמן בכלי. (ב)
נותן סולת בכלי. (ג) נותן שמן על הסולת
ובוללו בה. (ד) לש. (ה) אופה. (ו) חוזר
ועושה אותה פתיתים. (ז) יוצק עליה שמן.
(ח) קומץ.

ולדעת רבי – הנתינה השנייה היא אחר האפיה, כשהמנחה כבר נעשית חלות,

הוספות

¹ ולישתה בפושרין [רש"י כתי"ן]. אולם מלשון הברייתא להלן משמע, שהלישה היא אחר הבלילה בשמן. ויל"ע בדבר.

² תימה למה לי למילף מגזרה שווה, תיפוק ליה דמרבינן בסמוך מדכתיב מנחה, לרבות כל המנחות ליציקה ... ומצינו למימר דעיקר גזרה שווה למתנה ראשונה ... ועוד נראה דבלילה נמי אצטריך גזרה שווה, דמדכתיב מנחה לא מרבינן אלא יציקה לחודה ... ומיהו צריך לדקדק דבמנחת סולת ובמנחת העומר ... מנלן ... ונראה לפרש, דגבי שלוש מתנות שמן כל המנחות למדות זו מזו בלא שום גזרה שווה, מסברא בעלמא ... והוא דצריך הכא גזרה שווה, היינו משום דכיון דבמחבת כתיב יציקה אחרונה, ובמרחשת מתן שמן בכלי בתחילה, הוא אמינא שזו דינה כך וזו דינה כך, אבל אחר שלמדנו בגזרה שווה ליתן את האמור של זה בזה, הוא הדין בכל המנחות, חוץ ממאפה דמיעטיה רחמנא מיציקה, ומשום דכתיב מיעוט גבי יציקה הוא דאצטריך ליה מנחה לרבות כל המנחות ליציקה. [תוס'].

של שמן.

"וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן".

לדעת התנא של משנתנו, וכן לדעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון – אין לתת הרבה שמן במשיחה זו, אלא מעביר על הרקיקין שמן כמין אות כ"י יונית, ושאר השמן נאכל לכהנים. [וכן לדעת רבי שמעון האומר, שניתן להביא מנחה שמחציתה חלות ומחציתה רקיקין, חולק את השמן, חציו לבלילת החלות, וחציו למשיחת הרקיקין, ומושח ממנו עליהם מעט כמין כי יונית, והשאר לכהנים].

ולדעת התנא של הברייתא – יש לתת את כל השמן על המנחה, ולפיכך כשהיא באה רקיקין, מושח אותה כולה בשמן, וחוזר ומושח עד שכלה השמן. [וכשמביא מנחה מחצה חלות ומחצה רקיקין, וחולק את השמן חציו לבלילת החלות, וחציו למשיחת הרקיקין, אחר שמשח את הרקיקין על פני כולם, מחזיר את השאר לבלילת החלות].

כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה במנחת מחבת נאמר, "פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים ... מִנְחָה הוּא", ללמד, שאחר אפייתה, חוזר ועושה ממנה פתיתים לקומצה.

ומתוך שנאמר בכתוב "מִנְחָה", למדנו שכן הדין גם בשאר המנחות הטעונות כלי, כמנחות מאפה תנור, ומנחת מרחשת,

האחת היא קודם נתינת הסולת בכלי כשאר המנחות.

אולם מתנה שניה שלה, אינה שווה למתנה שניה של שאר מנחות [=בלילה בשמן], אלא כשהיא באה חלות, אבל כשהיא באה רקיקין, אין נותנים בה שמן לבוללה בה, אלא מושחים עליה שמן, ודווקא כשהיא באה רקיקין מושחים עליה שמן אבל כשהיא באה חלות אין מושחים עליה שמן.

והטעם לכך, כי בכל מקום לא נזכרה משיחה בשמן עם החלות [=האופן הראשון], ונזכרה רק בלילה, ומתוך כך למדנו, שמנחת מאפה תנור הבאה חלות, אינה טעונה משיחה אלא בלילה, [אחר נתינת הסולת, לבוללה בסולת כדברי חכמים, או אחר האפיה והפתיתה, לבוללה בפתיתים כדברי רבי].

וכמו כן, מתוך כך, שבכל מקום לא נזכרה בלילה בשמן עם הרקיקין [=האופן השני] ונזכרה רק משיחה, למדנו, שמנחת מאפה תנור הבאה רקיקין, אינה טעונה בלילה.

משיחה האמורה ברקיקין

כבר נתבאר, שמנחת מאפה תנור הבאה רקיקין, טעונה משיחה בשמן, שנאמר,

¹ ועשויה כמין טיית כהפרשת גודל מאצבע. [רשיי כתיי]. ובפירושו בחומש פירש כמין גימ"ל. ויש מפרשים כמין נוי"ן או כמין כ"ף. ובערוך פירש, דתניא בכריתות, המלכים מושחים כמין נור, והכהנים כמין כי יונית, פירוש, יצק שמן על ראש אהרן, ויורד אילך ואילך כמין שני מרגליות, וזהו צורתו. [תוס'].
הוספות

וחוזר וקופלה לארבע, ומבדיל את הקיפולים זה מזה כדי לקמוץ. [והטעם שכופל כך ולא יותר, כי נאמר "פְּתוֹת אֶתָּה פְּתִים", ללמד, שיש לפותתה שתי פעמים, "פְּתוֹת ... פְּתִים", אבל לא יותר, שנאמר "אֶתָּה", כלומר אותה יפותת שתי פעמים, ולא את הפתיתים].

לדעת רבי שמעון – קופל עד שיהיו הפתיתים כזית¹. [וי"מ² שהיה קופל כל חלה לשתים וחוזר וקופל לארבע וחוזר וקופל לשמונה וחוזר וכופל לששה עשר עד שהיו הפתיתים דקים כזיתים. וי"מ שלא בא רבי שמעון לומר עד כמה צריך לעשות אלא עד כמה מותר לעשות אבל פחות מכזית לא יעשה. וי"מ שכשעושה מעשרון אחד עשר חלות ועושה מכל חלה ארבעה פתיתים נמצא שיש בכל פתית כזית³.]

ולדעת תנא דבי רבי ישמעאל – מפרכן עד שמחזירן לסולת, כלומר דק דק.

ב. במנחת כהנים שאינה טעונה קמיצה.

לדעת תנא קמא – קופל כל חלה לשתים, וחוזר וקופלה לארבע, כדי לקיים מצוות פתיתה, אבל אינו מבדיל את הקיפולים זה מזה, כי אינו צריך לקמוץ.

לדעת רבי שמעון – כל מנחה שאינה נקמצת אינה טעונה פתיתה כלל, ולכן אינו קופלה.

שצריך לפותתם קודם הקמיצה. [ולדעת חכמים, הוא הדין במנחות כהנים שאינן נקמצות, מכל מקום טעונות פתיתה קודם הקטרתם, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

אבל שתי הלחם ולחם הפנים אינם בכלל זה, כי נאמר בכתוב, "פְּתוֹת אֶתָּה", ללמד שדווקא אותה יש לפתות, ולא את אחרות, למעט את שתי הלחם ולחם הפנים.

מנחות הטעונות יציקת שמן

במנחת מחבת נאמר, "וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא", ללמד, שטעונה יציקת שמן [=מתנה שלישית של שמן].

ומתוך שנאמר בכתוב "מִנְחָה", למדנו שכן הדין גם בשאר המנחות, כגון **מנחת מרחשת**, שטעונות יציקה.

אולם מתוך שנאמרו בכתוב שני מיעוטים, "וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא", למדנו, ש**מנחת מאפה תנור אינה טעונה יציקה**, שהיא מנחה שיש שני אופנים להבאתה, [חלות ורקיקים], ויש צורך בשני מיעוטים ללמד עליה שאינה בכלל הכתוב המצריך יציקת שמן.

מצוות פתיתה

א. במנחות ישראל הטעונות קמיצה.

לדעת תנא קמא – קופל כל חלה לשתים,

הוספות

¹ דריש ליה הכי, "פְּתוֹת", יכול פתיתים גדולים, תלמוד לומר "פְּתִים", אי פתים יכול פחותים מכזית, תלמוד לומר "אֶתָּה" [רש"י כתי"י].

² העירוני שזה פירוש רש"י הנדפס תחילה ויתכן שהוא סובר שאין מחלוקת בזה בין ת"ק לר"ש.

³ רצ"ע הלא עשרון הוא 43.2 ביצים, ונמצא שכל חלה היא 4.32 ביצה, וכשתחלק זאת לארבעה פתיתים, יהיה כל פתית מעט יותר מביצה, וכזית הוא חצי ביצה.

ג. במנחת חביתין.

ברכת חביצא

חביצא הוא תבשיל המתבשל בתוך סיר, ויש בו פירורי לחם³. ונחלקו חכמים מה ברכתו.

לדעת רב יוסף – אם יש בה פירורים בגודל כזית, מברכים עליה המוציא לחם מן הארץ. ואם אין בה פירורים בגודל כזית, מברכים עליה בורא מיני מזונות. [אלא אם באו הפירורים מלחם גדול ועדיין הוא קיים שאז מחמת שהוא חשוב לברך עליו המוציא גם הפירורים הקטנים שנטל ממנו חשובים לברך עליהם המוציא]. ורב יוסף למד דין זה מברייתא שמבואר בה שהאוכל את המנחות מברך המוציא ומנחות פותתים אותם עד כזית [כדעת רבי שמעון].

ולדעת רבא ורב ששת – אפילו אם אין בחביצא פירורים בגודל כזית, כל זמן שיש להם מראה של לחם, מברכים עליה המוציא.

ליקט פירורים קטנים עד שהיו יחד כזית לדעת רב יוסף – אינם נחשבים כזית של לחם, להתחייב כרת על אכילתם בפסח⁴,

לדעת תנא קמא – כדי לקיים מצוות פתיחה, **קופל כל חלה לשתים**, אבל אינו חוזר וקופלה לארבע, כי שיעורה חצי עשרון ודיו בקיפול אחד¹, ואינו מבדיל את הקפולים זה מזה, כי אינו צריך לקמוץ.

לדעת רבי שמעון – אינה טעונה פתיחה כלל, ולכן אינו קופלה.

ברכת שהחיינו על הבאת המנחות

לפירוש רש"י הנדפס מתחילה – כהן שלא הקריב מנחה מימיו, ובא להקריב עתה לראשונה מברך שהחיינו. וכן כהן שהקריב כבר מנחה ממין אחד, ועתה להקריב מנחה ממין אחר שעדיין לא הקריבה מברך שהחיינו.

ולפירוש רש"י הנדפס מכת"י – כהן שלא הביא [וי"מ הקריב] מנחה בשנה זו, בפעם הראשונה שמביא [וי"מ שמקריב] מנחה השנה מברך שהחיינו². **וכן ישראל שלא הביא מנחה מימיו**, בפעם הראשונה שמביא מנחה מברך שהחיינו.

הוספות

¹ כן הוא ברש"י הנדפס תחילה. אולם ברש"י הנדפס מכת"י כתוב – הואיל ולא כתיב בה אלא "מנחת פתים", ולא "פתות אותה פתים".

² ונראה לפרש דלפי שהיו המשמרות מתחדשות ומתחלפות פעמיים בשנה שעשרים וארבעה משמרות היו ולכל משמרה ששה בתי אבות נמצא שלא היו מקריבים אלא שני ימים בשנה וזמן קבוע להם להקריב לחצי שנה יום אחד לפיכך מברך אזבח ואמנחה שהחיינו לזמן. [תוס'].

³ וקשה מה ענין זה אצל מנחות, שהבישול מבטלו כאן מתורת לחם, ... ומפרש רבינו תם דחביצא הן פתיתים דקים שמדביקים אותם על ידי דבש או על ידי חלב ושומן כעין טיגון של מנחה. ובערוך פירש, כעין חביצא דתמרי, שפירר הפת בקערה ושופך מרק עליהן.

⁴ העירוני שחיוב כרת יש בכל אופן.

להשרת קליפות החיטים³, אבל בעריכת הבצק יש לעשות כן, שלוש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה, כדי שיהיה הבצק נאה.

אם הם חמץ, ולצאת ידי חובת אכילת מצה בפסח, אם הם מצה, אלא אם כן גבלם יחד להיות חתיכה אחת, או שבאו מלחם גדול שעודו קיים.

ולדעת רבא – בכל אופן אם יש להם מראה של לחם, דינם כלחם, להתחייב על אכילת חמץ, ולצאת ידי חובת אכילת מצה.

מניין לחם הפנים

לחם הפנים בא **שתיים עשרה חלות**, שנאמר, "וְלִקְחֶתָּ סֵלֶת וְאֶפֶיֶת אֶתָּה שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֵים יִהְיֶה הַחֶלֶק הָאֶחָד".

דף עו

כל המנחות טעונות שלוש מאות שיפה

וחמש מאות בעיטה

לדעת תנא קמא – כל החטים הבאות לצורך המנחות, טעונות שלוש מאות שיפה, וחמש מאות בעיטה, כדי לקלפם היטב. השיפה היא, שמשפשף את החיטים, על ידי שמוליך ומביא את פס ידו עליהן¹. [ורבי ירמיה הסתפק האם הולכת היד הלוך וחזור נחשבת כשיפה אחת או כשתי שיפות]. והבעיטה היא, שבועט בהן בגבות אצבעותיו באגרופו². וכך הוא הסדר, שף אחת, ובעט שתיים, שף שתיים, ובעט שלוש, נמצא ששף שלוש, ובעט חמש, וחוזר על הסדר הזה מאה פעמים, עד שלוש מאות שיפה, וחמש מאות בעיטה.

ולדעת רבי יוסי – אין צורך לעשות כן

מניין חביתי כהן גדול

מנחת חביתין באה **שתיים עשרה חלות**, שנאמר בה "חֶק עוֹלָם", וכן נאמר בלחם הפנים "חֶק עוֹלָם", ללמוד בגזרה שווה, שכשם שלחם הפנים בא שתיים עשרה חלות, כך מנחת חביתין באה שתיים עשרה חלות.

מניין לחמי תודה

מניין לחמי תודה **עשר חלות מכל מין**, שנאמר על כל ממין לחמי תודה, "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכֹּל קֶרֶן תְּרוּמָה", ולמדו בגזרה שווה מתרומת מעשר, שכשם שתרומת מעשר היא אחד מעשר, כך תרומת לחמי תודה היא אחד מעשר, נמצא

הוספות

¹ וברש"י הנדפס מכת"י כתוב – שמשפשף החטים בין ידיו שתהא הקליפה קלה להסרה.

² וברש"י הנדפס מכת"י כתוב – שבועט בעובי אגרופו כדרך הגבלים או בעובי פיסת ידו הסמוך לזרוע. לישנא אחרינא בעיטה ברגל.

³ ובתוספתא גרסינן אף בבצק ופליגא על סוגיתנו. [תוס']

שכל מין בא עשר חלות.

למנחת חביתין בשמונה דברים, וללחמי תודה הן דומות רק בששה דברים. מכל מקום עדיף ללמוד דיני מנחות שהן קרבנות הדיוט מדין לחמי תודה שהן קרבן הדיוט ולא מחביתי כהן גדול שהן קרבן כהן גדול.

מניין החלות בשאר מנחות נדבה

<< לדעת רבי יהודה – כל המנחות באות עשר חלות¹, כלחמי תודה.

ואלו הדברים שבהם המנחות דומות ללחמי תודה:

(א) באות כקרבן הדיוט. (ב) באות כקרבן נדבה. (ג) אינן באות לחצאין אלא עשרון שלם. (ד) יש בהם פגול. (ה) אינן קרבות בשבת. (ו) אינן קרבות בטומאה.

ואלו הדברים שבהם המנחות דומות למנחת חביתין:

(א) באות מעשרון אחד [ולא כלחמי תודה שבאות מכמה עשרונים]. (ב) טעונים כלי (ג) הם קדשי קדשים. (ד) טעונים לבונה. (ה) אין בהם חמץ (ו) באים מחמת עצמם. (ז) טעונים הגשה. (ח) טעונים הקטרה.

<< ולדעת רבי מאיר – כל המנחות באות שתיים עשרה חלות.

- אם לדעתו דבר הלמד בגזרה שווה חוזר ומלמד בבניין אב, יש ללמוד דין זה ממנחת חביתין, הבאה שתיים עשרה חלות, והיא דומה למנחות ביותר דברים ממה שדומים להן לחמי תודה הבאים עשר חלות, ולכן יש ללמוד בבניין אב ממנחת חביתין, שגם שאר מנחות באות שתיים עשרה חלות.

- ואם לדעתו אין ללמוד בבניין אב ממנחת

< והסיבה שיש ללמוד את דיני המנחות מדין לחמי תודה, הבאה עשר חלות, ולא מדין לחם הפנים, הבא שתיים עשרה חלות, כי המנחות דומות ללחמי תודה בששה דברים, ולחם הפנים הן דומות רק בארבעה דברים.

ואלו הדברים שבהם המנחות דומות ללחמי תודה:

(א) באות כקרבן יחיד. (ב) באות כקרבן נדבה. (ג) טעונות שמן. (ד) נפסלות בלינת לילה אחד. (ה) אינן קרבות בשבת. (ו) אינן קרבות בטומאה.

ואלו הדברים שבהם המנחות דומות ללחם הפנים:

(א) מנחות ולחם הפנים הם קדשי קדשים. (ב) טעונים לבונה. (ג) אינם חמץ. (ד) באים מחמת עצמם.

< והסיבה, שאף אם דבר הלמד בגזרה שווה, [כמניין חלות חביתי כהן גדול], חוזר ומלמד בבניין אב, יש ללמוד את דיני המנחות מדין לחמי תודה, הבאה עשר חלות, ולא מדין מנחת חביתין, הבא שתיים עשרה חלות, אף על פי שהמנחות דומות

הוספות

¹ ומנחת סולת נמי אף על גב דקודם אפיה נקמצת אפילו הכי עשר חלות קא עבדי לה. [רש"י כתי"י].

שמואל גם במקום שנכתב בלשון רבים כלחמי תודה כשר כשעשה אחת].

ב-ג. לחם הפנים וחביתי כהן גדול.

אם שינה מהמניין האמור בהם שעשה יותר משתים עשרה חלות או פחות משתים עשרה חלות הן פסולות¹.

ד-ה. לחמי תודה ונזיר.

- י"א שאף שלכתחילה הן באות עשר חלות, אם עשה יותר מהמניין או פחות מהמניין הן כשרות, ואפילו עשה חלה אחת מכל מין היא כשרה, אלא שאז אינו יכול לתרום עשירית מכל מין שבתודה אחר האפיה, כי לא יהיה שלם, ולכן תורם בשעת הלישה².

- וי"א שאם שינה מהמניין האמור בהם שעשה יותר מעשר חלות מכל מין או פחות מעשר חלות מכל מין הן פסולות.

מידות הסולת והתבואה

שממנה נעשית בכמה דברים

א. מנחת העומר.

היתה באה עשרון מתוך שלוש סאות [כלומר אחד מעשרה].

והסיבה שהיו צריכים כל כך הרבה תבואה בשבילה, כי מאחר שהתבואה חדשה, והיא שעורים⁴, אינה משובחת⁵, ורק על ידי

חביתין שהיא עצמה למדה בגזרה שווה מלחם הפנים הוא לומד דין זה בבניין אב מלחם הפנים עצמו ואף על פי שהמנחות דומות ללחמי תודה ביותר דברים ממה שהן דומות ללחם הפנים יש ללמוד מלחם הפנים כי לחם הפנים ושאר מנחות הם קדשי קדשים ודבר זה הוא משווה אותם יותר מדברים אחרים.

מניין לחמי נזיר

מניין לחמי נזיר עשר חלות מכל מין, שנאמר בעניין לחמי תודה, "עַל זֶבַח תְּוֹדֹת שְׁלָמִיו", לרבות לחמי נזיר להיות כמו לחמי תודה, ובכלל זה שיהיה מנינם עשר מכל מין כמניין לחמי תודה.

שינה ממניין החלות

א. מנחות נדבה.

אף שלכתחילה הן באות עשר חלות [כדעת רבי יהודה] או שתים עשרה חלות [כדעת רבי מאיר] אם עשה יותר מהמניין או פחות מהמניין הם כשרות. [לדעת רב הונא דין זה שאפילו אם עשה חלה אחת מכל המנחה היא כשרה למד ממה שנאמר במנחת מאפה תנור "מִצַּת" שהכתיב הוא לשון יחיד. אולם לדעת רב טובי בר קיסנא אמר

הוספות

¹ דכתיב בהו חוקה לעכב. [תוס'].]

² לכאורה אין שם תרומה עליהם בעיניה דרק בשחיטת הזבח קדשי ... וצריך לומר דלאו תרומה ממש הווי עד אחר אפיה. [תוס'].]

³ ואם כן לא יהיה ממש חלה אחת מכל מין, אלא שתי חלות, אחת גדולה, ואחת קטנה לתרומת לחמי תודה.

⁴ זה הכלל ישן עדיף מחדש וחייטים עדיפות משעורים. [העירוני לכתוב זה הכלל ישן יש בו פחות טובין מחדש וכן בחייטים יש פחות טובין משעורים].

⁵ העירוני למחוק את המילים "אינה משובחת" ולכתוב "יש בו יותר טובין".

שיעור גדול יהיה עשרון מובחר.

אופן ניפוי המנחות

ב. שתי הלחם.

היו באים שני עשרונים מתוך שלוש סאות [כלומר אחד מחמישה].

הסיבה שלא היו צריכים כל כך תבואה כמו במנחת העומר אף שגם מנחה זו באה מהחדש כי היא באה מחיטים ואף בשיעור של אחד מחמישה יצא עשרון מובחר.

ג. לחם הפנים.

היה בא עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאות, [כלומר 3/10].

הסיבה שדי בשיעור מועט, להוציא עשרון מובחר, כי הם באים מתבואה ישנה, ומחיטים.

שינוי מידות במנחות

תנו רבנן: כל המנחות שריבה במדת עשרונן [כגון שעשה העשרון גדוש], או שמיעט במדת עשרון, פסולות. [כי יש להקריב עשרון בצמצום]¹. אבל אם ריבה במדת סאין שלהן, או שמיעט במדת סאין שלהן כשרות, כי גם כשיביא יותר תבואה או פחות תבואה יוציא ממנה עשרון, והכל תלוי בהקרבה.

< לדעת תנא קמא – (א) מנחת העומר, היו מנפים את סולתה בשלוש עשרה נפות. (ב) שתי הלחם, היו מנפים את סולתה בשתיים עשרה נפות. (ג) לחם הפנים, היו מנפים את סולתו באחת עשרה נפות. [ומניינים אלו הלכה למשה מסיני].

- י"א שלא היו במקדש אלא שתי נפות אחת דקה ואחת גסה ובהם היו עושים את כל הניפויים הללו שהיו מנפים בהן לסירוגין דקה גסה דקה.

- ולדעת רבי שמעון בן אלעזר היו במקדש שלוש עשרה נפות זו על גב זו העליונה קולטת את הסובין והתחתונה את הסולת.

< ולדעת רבי שמעון – לא היתה קצבה לדבר, אלא מביא סולת מנופה כל צרכה. שנאמר "וְלֶקְחֶתָּהּ סֹלֶת וְאֶפֶיֶת אֹתָהּ" אלא שאם רוצים מותר גם לקנות חיטים בזול ולנפותם שנאמר "וְלֶקְחֶתָּהּ". ודווקא בלחם הפנים הותר לקנות חיטים לנפותם ואין חובה לקנות סולת כי קניית סולת יקרה מקניית חיטים לנפותם והתורה חסה על ממונם של ישראל שלא יתחייבו לקנות סולת מרובה כל שבוע עשרים וארבעה עשרונים ללחם הפנים אבל מנחות יחיד שהן מעוטות אין להביא אלא סולת ברורה.

הוספות

¹ פירש בקונטרס בלשון אחר, משום דכשריבה שמא קמץ מהיתר שאינו כשר ונמצא הקומץ חסר שאין כולו כשר, ואם מיעט במדת עשרונות הוה לה מנחה חסירה, וקשה דהא אסיקנא בהקומץ רבה דקומץ בדעתו דכהן תליא מילתא, ואעשרון קא קמץ. ונראה כלשון אחר שפירש, דכתיב שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל, ואם ריבה או מיעט פסולות, דגזירת הכתוב היא ואסור לשנותו. [תוס'].

פרק שמיני התורה

התורה חסה על ממונן של ישראל

אמר רבי אלעזר: התורה חסה על ממונן של ישראל. ודבר זה מרומז בכתוב "וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעֵינֵיהֶם".

דף עז

שיעור לחמי תודה

סליק פרק אלו מנחות נקמצות

להלן יתבאר בעזה"י שכל אחד מעשרה לחמי חמץ שבתודה שיעורו עשרון אחד, סך הכל עשרה עשרונים לעשרה לחמים, וכל אחד משלושים לחמי מצה שבתודה, שיעורו שליש עשרון, סך הכל עשרה עשרונים לשלושים לחמים.

ובמשנתנו נתבארו המידות הללו, הן לפי המידות שנהגו בזמן משה במדבר, [=מידות מדבריות] והן לפי המידות שנהגו כשבאו לירושלים, [=מידות ירושלמיות], שהגדילו את המידות, והיו גדולות בשתות [מלבר¹] מהמידות המדבריות, [6 מידות מדבריות = 5 מידות ירושלמיות].

מידה ירושלמית	מידה מדברית	
5 סאין קב = 30	2 איפה 20 עשרון = 6 סאין	כל ארבעת מיני לחמי תודה
15 קב	10 עשרון	עשר לחמי חמץ
1.5 קב	1 עשרון	כל אחד מעשרת לחמי חמץ
15 קב	10 עשרון	שלושים לחמים של מצה
5 קב	10/3 עשרון	עשר לחמים של כל אחד ממיני לחם מצה
1/3 קב	10/30 עשרון	לחם אחד משלושים לחמי מצה

הוספות

¹ שהוא חומש מלגאו. כלומר מידה וחומש [=1.2] = 1 מדבריות, שוות למידה אחת ירושלמית.

לא יפחות ממדה זו, וזהו שאמרו, עין רעה אחד מששים] וְשֵׁשִׁיִּם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׁעָרִים [ותתנו אחד מששה באיפה לתרומת חומר שעורים, שהוא שיעור אחד מששים כלעיל].

וְחֹק הַשְּׂמֹן [למעשר] **הַבֵּת הַשְּׂמֹן מֵעֶשֶׂר הַבֵּת מִן הַכֹּר** [כלומר הבת שהיא מידת שמן זו היא מעשר מכור. כי] **עֲשָׂרֵת הַבֵּתִים** [יהיה לכם] **חֹמֶר** [ואז יתכן ליטול ממנו בת אחת למעשר] **כִּי עֲשָׂרֵת הַבֵּתִים חֹמֶר** [כפל דיבור הוא כמנהג הניבאים].

וְשָׂה אַחַת [המובחרת] **מִן הַצֶּאֱן** [להקרבה] **מִן הַמֵּאֲתָיִם** [דרשו רבותינו לעניין נסכים, ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור, שנפל לתוכו יין של ערלה או כלאי הכרם, ומכאן לערלה וכלאי הכרם שבטלים במאתים] **מִמִּשְׁקָה** [שְׁרָאָל] [מן המותר לישראל יהיו כל קרבנותיהם] **לְמִנְחָה וְלַעֲוֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם נְאֻם ה' אֱלֹהִים.**

כֹּל הַעֵם הָאֶרֶץ [יהיו] **כְּלוֹמֵר יֵדְעוּ וְיִלְמְדוּ** [לתת] **אֶל הַתְּרוּמָה הַזֹּאת** [האמורה למעלה. וכמו כן] **לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל** [שגם הנשיא יתן אותה].

וְעַל הַנְּשִׂאִי [זה כהן גדול] **יִהְיֶה הַעֲוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻטוֹת בְּכֹל מוֹעֲדֵי בַּיִת** [שְׁרָאָל הוא יַעֲשֶׂה אֶת הַחֲטָאֹת וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת הַעֲוֹלָה וְאֶת הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בַּיִת יִשְׂרָאֵל.

מניין לנו שהאיפה שווה לשלוש סאה

נאמר, "האיפה והבת תכן אחד יהיה",
כלומר האיפה והבת, מידות שוות הן.

והבת היא עשירית של כור, שנאמר, "וְחֹק הַשְּׂמֹן [כלומר מידת מעשר של שמן הוא] **הַבֵּת הַשְּׂמֹן** [ומידה זו היא] **מֵעֶשֶׂר הַבֵּת מִן הַכֹּר** [כלומר בת היא מעשר של כור. ואם כן היא עשירית של כור].

מאחר שבסוגיה זו נזכרו כמה פסוקים בספר יחזקאל פרק מ"ה, העתקתי לכאן את כל הפסוקים [ט"ו-ט"ז] באותו עניין [בתוספת ביאור].

כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רַב לָכֶם נְשִׂאֵי שְׁרָאָל חֶמֶס וְשֵׁד הִסִּירוּ וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ הָרִימוּ גְרִשְׁתֵּיכֶם מֵעַל עַמִּי נְאֻם ה' אֱלֹהִים [כלומר סלקו מכם את הדברים הרעים שעל ידם אתם מגרשים את עמי מנחלתם]. **מֵאֲזַנִּי צָדֵק וְאֵיפֹת צָדֵק** [למידת היבש] **וּבֵת צָדֵק** [למידת הלח] **יְהִי לָכֶם.**

הָאֵיפָה וְהַבֵּת תִּכֶן אֶחָד יְהִיה [מידת האיפה, שהיא מידת יבש של שלוש סאין, שהיא עשירית של כור הנקרא חומר, שווה היא למידת הבת, שהיא מידת לח, שהיא עשירית של מידת חומר בלח], **לְשֵׂאת מֵעֶשֶׂר הַחֹמֶר הַבֵּת** [כלומר הנותן מעשר מחומר של לח, נותן בת] **וְעֲשִׂיית הַחֹמֶר הָאֵיפָה** [והנותן עשירית של חומר היבש, נותן איפה] **אֶל הַחֹמֶר יְהִיה מִתְּכַנְתּוֹ** [מתכונת הוא לשון חשבון, וכוונת הכתוב, שאם תשתנה מידת החומר, ויוסיפו עליה, כמו כן יש להוסיף על מידת הבת והאיפה].

וְהַשְּׁקָל עֶשְׂרִים גֵּרָה [=מעות] **עֶשְׂרִים שְׁקָלִים** [ועוד] **חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים** [ועוד] **עֲשָׂרָה וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל** [סך הכל שלשים שקלים] **הַמִּנְחָה יְהִיה לָכֶם** [והרי יש כאן מאתיים וארבעים זוז, שהשקל ארבעה זוזים, ומכאן, שהיה מנה של קודש כפול, והוסיפו עליו בימי יחזקאל שתות, הרי מאתיים וארבעים, [שמנה של הדיוס הוא מאה זוז ואם כן של קדש היה מאתיים זוז והוסיפו עליו שתות הרי מאתיים וארבעים זוז], וכשחלקו הכתוב לשלשה, ולא כתב סתם שלשים שקלים יהיה לכם המנה, צוה לעשות ממנו משקל שלישיתו [=20 שקלים], ומשקל רביעיתו [=15 עשר שקלים], ומשקל מנה של חול שהיה מתחילה [=25 שקלים]].

זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החטים [הרי אחד מששים שהאיפה עשירית של חומר וששית האיפה אחד מששים, ומכאן שהפוחת

כשמגדילים את המידות בסך מסוים, המוכרים מעלים את מחיר המידה החדשה יותר מהסך שגדלה המידה, ולכן הגבילו את הגדלת המידות עד שתות, שאם היו מגדילים יותר, היו המוכרים מעלים את המחיר הרבה, והיוקר היה בא לעולם¹.

- וטעם זה נדחה בגמרא, כי אם מהטעם הזה אין מגדילים את המידות, אף שתות אין ראוי להגדילם, כדי שלא יתייקרו השערים, ולמה רק ביותר משתות אסר שמואל להגדיל את המידות.

ב. משום אונאה.

מקח שיש בו אונאה של שתות אינו בטל, אלא המאנה מחזיר את האונאה למתאנה, ומקח שיש בו אונאה של יותר משתות בטל.

וכשמגדילים את המידות, יש חשש שלא הכל ידעו מזה, ויבואו בני האדם לידי אונאה, על ידי שיהיו סבורים שהמקח במידה הישנה, ובאמת הוא בחדשה, ונמצא ששילמו על המידה החדשה.

ומאחר שעל ידי שינוי המידה עלולה לבוא אונאה בשיעור של הגדלת המידה, אין ראוי להגדיל את המידה, כשעל ידי זה עלולים לבוא לידי אונאה של יותר משתות שיש בה ביטול מקח, ולכן אין להגדיל אלא עד שתות, שאז אפילו אם תהיה אונאה מחמת ההגדלה, אין המקח בטל אלא

ומידת כור ידועה היתה לבני בבל, [שהיו מודדים במידת סאה ובמידת כור, והיה ידוע להם], שהכור הוא **שלושים סאה, ואם כן,** מאחר שהכור הוא שלושים סאה, **הבת שהיא עשירית הכור, היא שלוש סאה.**

ומאחר שהאיפה והבת שוות, **גם מידת האיפה היא שלוש סאה.**

אין מוספים על המידות ועל המטבעות יותר משתות

לדעת שמואל, אם באו אנשי העיר להגדיל את מידותיהם או מטבעותיהם, [שכל מידה חדשה תהיה גדולה מהמידה הישנה, כגון קב חדש גדול מקב ישן, וביצה חדשה גדולה מביצה ישנה, אבל היחס בין המידות ישאר שווה], אין מגדילים את המידות והמטבעות אלא עד ששית [של המידה החדשה, שהוא חומש מהמידה הישנה], ונאמרו בזה בגמרא כמה טעמים, [וכולם נדחו חוץ מהאחרון]:

א. משום הפקעת השערים.

כאשר מגדילים את המידות, מה שנקרא עתה קב, הוא יותר ממה שהיה נקרא הקב מקודם, ואם כן, **יש למוכרים להעלות את המחיר של מה שנקרא קב, אלא שדרך המוכרים, כשמוצאים סיבה להעלות את המחיר, מעלים אותו יותר מהראוי, וכך**

הוספות

¹ כן משמע מתוך פירושו רש"י הנדפס תחילה, שהיוקר היתר הוא מחמת רצון המוכרים להרויח. אולם ברש"י הנדפס מכת"י כתוב – שכשמגדיל המידות, מתחיל השער להתייקר מפני יתרות המידות, ומתוך שיתחיל להתייקר מעט, הולך ומתייקר הרבה, דמי שאינו יודע תוספי המידות, סבור דרעב בא לעולם ומתייקר יותר ויותר.

שהמתאנה יקבל את אונאתו.

- וגם טעם זה נדחה בגמרא, כי לא נאמר חילוק בין שתות ליותר משתות אלא באונאה מחמת טעות באומדן, אבל כשהיתה אונאה של טעות במידה, שביקש קב ולא קיבל קב, הלוקח מקפיד, ויש כאן מקח טעות, אף כשהאונאה פחות משתות.

ג. משום הפסד התגרים.

יש תגרים הקונים תבואה מבעלי בתים, ומוליכים אותה למכור בשוק, ויש לחוש, **שמא כשיגדילו את המידות, התגרים לא ידעו שהגדילו את המידות, ויקנו מבעלי הבתים במידה הקטנה, וכשיבואו למכור בשוק ימכרו במידה החדשה שבשוק שהיא גדולה יותר, ונמצא מפסידים את כל ההפרש שבין המידות, וכדי שלא יארע הפסד כזה בשום פעם, אמרו, שאין להגדיל את המידות אלא עד שיעור הרווח של התגרים, שהם רגילים להשתכר בכל דבר שתות, ומעתה אף אם יגדילו את המידות בשתות ולא ידעו מזאת, כשימכרו בשתות יותר ממה שקנו, וגם יתנו שתות יותר ממה שקבלו, נמצא שאינם מפסידים.**

- וגם טעם זה נדחה בגמרא, כי אם החשש הוא שמא יפסידו התגרים, כשלא ידעו

משינוי המידות, לא די לתקן להם שלא יפסידו, אלא יש לתקן להם גם שירוויחו, כי כשאינם מפסידים וגם אינם מרוויחים, נמצא שעובדים חנם, ועניין זה גם כן נחשב קלקול עבורם.

ד. קרא אשכח ודרש.

מסברא אין להגדיל את המידות כלל, כדי שלא יצא מזה קלקול למוכרים, כשלא ידעו שהגדילו את המידות, וימכרו במידה החדשה במחיר של המידה הישנה, ולא ישתכרו כראוי להם, [ואם יגדילו את המידות יותר משתות, שזה כל הרווח שלהם, נמצאו מפסידים], אלא מאחר שמצינו פסוק שמבואר בו, שהגדילו את המידות בשתות, אין לנו לאסור להגדיל אלא ביותר משתות.

והכתוב הוא, **"עֲשִׂימוּ שְׁקָלִים [ועוד] חֲמִשָּׁה וְעֲשִׂימוּ שְׁקָלִים [ועוד] עֶשְׂרֵה וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל [סך הכל ששים שקלים] הַמִּנֶּה יִהְיֶה לָכֶם", כלומר מנה של קודש הוא 60 שקלים, שהם 240 זוז, [שכן שקל האמור במקרא הוא סלע, ובסלע ארבע זוז], וידוע שמנה של חול הוא 100 זוז, אלא שמנה של קודש כפול היה, כלומר 200 זוז, והוסיפו על המידה 40 זוז², שהם שתות,**

הוספות

¹ ומה שחלקם הכתוב עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל ולא כתב ששים שקלים המנה יהיה לכם אומר רבינו תם לפי שהיו להם שלשה משקלות אחת של שליש מנה של קודש אחר שנתוסף ואחת של מנה של חול ואחת של רביע מנה של קודש ושלשתן מחזיקות מנה של קודש. וכן מוכיח התרגום ... ולפירוש בתרא אין מתיישב כל כך, דמשקל של שליש מנה ורביע מנה הוא לפי מנה של קודש אחר שניתוסף ואילו עשרים וחמש סלעים של מנה של חול ... במנה הראשון של חול ... [תוס'].

² לפירוש רבינו תם, שתי פעמים הוסיפו על המידות, פעם אחת בימי יחזקאל, שהוסיפו על מנה של קודש לבדו, שהיה של 50 סלעים, ועשאוהו של 60 סלעים, [שהוסיפו עליו 10 זוז], ושוב בימי חכמים הוסיפו על הסלע, שהיה תחילה 20 גרה, ועשאוהו של 24, וממילא נתוסף המנה בין של חול בין של קודש. ויש מפרשים, שלא היתה אלא תוספת אחת, שהוסיפו בימי יחזקאל,

א. מכמה קמח באים לחמי חמץ של תודה
[הם המין הרביעי שבלחמי תודה].

< אם היינו באים ללמוד דין זה בבניין אב,
יש לנו שני מקומות ללמוד מהם, ומכל
אחד יש ללמוד שיעור אחר.

שכן מצד אחד, יש ללמוד את כמות הקמח
לעשיית לחמי תודה [של חמץ] בבניין אב
משתי הלחם, הדומים ללחמי תודה [של
חמץ], בכך שהם באים חמץ, ובאים עם
זבת, ומעתה כשם שמצינו שכל לחם
משתי הלחם בא מעישרון אחד, שנאמר
בהם "לָחֶם תִּנְנוּכָה שְׁתֵּי שְׁנֵי עֶשְׂרִים",
[וכששני לחמים הם שני עשרונים כל לחם
הוא עשרון אחד], כמו כן יהיה כל אחד
מלחמי תודה [של חמץ] עשרון אחד,
[ועשרה לחמים² עשרה עשרונים].

ומצד שני יש ללמוד את כמות הקמח
לעשיית לחמי תודה [של חמץ], בבניין אב
מלחם הפנים, הדומה ללחמי תודה [של
חמץ], בכך שהוא בא מן החדש ומן הישן
מהארץ ומחוצה לארץ, ומעתה כשם
שמצינו שכל לחם מלחם הפנים בא משני
עשרונים, שנאמר בו "שְׁנֵי עֶשְׂרִים יִהְיֶה
הַחֶלֶה הָאֶחָד", כמו כן יהיה כל אחד
מלחמי תודה [של חמץ] שני עשרונים,
[ועשרה לחמים עשרים עשרונים].

[מבחוץ שהיא חומש בפנים], ומכאן
שמוסיפים על המידות ועל המשקלות¹ עד
שתות.

המשתכר אל ישתכר יותר משתות

תקנת חכמים היא, שחנווני הקונה מן
הסיטון, דברים של אוכל נפש כגון יין
ופירות, ומוכר ללקוחות מעט מעט, אם לא
נשתנה השער, בין שעת קנייה לשעת
מכירה, לא ישתכר יותר משתות.

דין לחמי תודה

יחד עם קרבן תודה, היו מביאים ארבעה
מיני לחמים, שלושה מינים של מצה,
ואחד מין חמץ, שנאמר, "וְזֹאת תֹרַת זֶבֶח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָהּ. אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ
וְהִקְרִיב עַל זֶבֶח הַתּוֹדָה (א) חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת
בְּשֶׁמֶן (ב) וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן (ג)
וְסֹלֶת מְרֻבֶּקֶת חֲלוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן. (ד) עַל
חֲלוֹת לָחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קֶרֶבֶנוּ עַל זֶבֶח תּוֹדַת
שְׁלָמֵינוּ. וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרֶבֶן תְּרוּמָה
לָהּ לִפְנֵי הַזֶּרֶק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה".

ולהלן יתבאר דיני הלחמים הללו, כמה
הם, ומכמה קמח הם נעשים, ואופן
התרומה.

הוספות

ולעולם מנה של חול של 25 סלעים, ושל קודש של 50 סלעים, אלא שהוסיפו על הסלע שתות, ועשאוהו של 24 מעות, ונתוסף
בבת אחת מנה של קודש ושל חול, וששים שקלים דקא חשיב קרא במנה של קודש, בשקלים הראשונים איירי, ואתא קרא
למימר, שכשהוסיפו על הסלע לעשותו 24 מעות ממילא נתווסף המנה, שנכנסו בו 60 מאותן שקלים הראשונים, אבל התוספת
לא היתה במנה אלא בסלעים. [תוס'].

¹ דמנה הוה משקל וסלע הוי מטבע. [רש"י כתיי].

² להלן יתבאר בעזה"י מניין לנו שהיו עשרה לחמים.

הכתוב מהמילה "תְּבִיאֹוּ", ונמצא, שעשרה לחמי תודה של חמץ הם עשרה עשרונים, עשרון לכל לחם.

ב. מכמה קמח באים לחמי מצה של תודה. [הם שלושת המינים הראשונים שבתודה].

אחר שביאר הכתוב את שלושת מיני מצה שבתודה, נאמר, "על חלות לחם חמץ", ללמד, שיש להביא חמץ כנגד מצה, ומכאן שכמות הקמח של שלושת מיני המצה יחד, היא ככמות הקמח של מין החמץ, כלומר לכל שלושת מיני המצה יביא עשרה עשרונים.

ומאחר שמיני המצה הם שלושה, (א) "חלות מצות בלולת בשמן", (ב) "ורקיקי מצות משחים בשמן", (ג) "וחלות מרבצת חלות בלולת בשמן", וכולם יחד עשרה עשרונים, נמצא, שיש לכל מין שלושה עשרונים ושליש עשרון. ולכל חלה [משלושים חלות] של מיני המצה שליש עשרון.

ג. כמה חלות עושים מכל מין וכמה מהם תרומה לכהן.

נאמר בעניין, "והקריב ממנו אֶחָד מִכֹּל קֶרְבַּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֶּה אֶת דָּם הַשְּׁלֵמִים לוֹ יִקְחֶהּ", מבואר בכתוב, שמכל מין מלחמי תודה, חלה אחת היא תרומה לכהן, אבל לא נתבאר כמה חלות היו מכל מין.

ומאחר שאין לדעת מאיזה מקום נלמד דין זה בבניין אב אין ללמוד אף מאחד מהמקומות הללו.¹

< ומסקנת הסוגיה, שדין זה ללמד מהכתוב בעניין שתי הלחם, "והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרנים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים לה", שמילה "תביאו" לא נצרכת ללמד דין שתי הלחם, שכבר נאמר בכתוב, "והקרבתם מנחה חדשה לה", ודי היה לכתוב אחר כך "ממושבתיכם [] לחם תנופה", ומתוך שנאמר "תביאו", לימדה תורה, שכל מה שמביאים דוגמת שתי הלחם, [שהם חמץ הבא עם הזבח], יהיו כמותם, ומכאן שלחמי תודה של חמץ, שהם חמץ הבא עם הזבח, יהיו כשתי הלחם, שכל אחד מהלחמים בא מעשרון.²

ואין לומר שכך יהיו שווים, כשם שכל שתי הלחם הם שני עשרונים, כך כל לחמי תודה של חמץ יהיו שני עשרונים, ונמצא שכל אחד מהלחמים הוא חומש עשרון], שנאמר, "תהינה", ובמילה זו יש אות יו"ד יתירה, ללמד שיביאו עשר עשרונים, [ולא עשר מידות אחרות, כי הכתוב מדבר בעשרונים], ואף על פי שהכתוב "תהינה" מדבר בשתי הלחם, מתוך שבשתי הלחם מפורש בכתוב שהם "שתיים שני עשרנים", על כרחך הריבוי הלמד עשרה עשרונים, מדבר בלחמי תודה, הלמדים מתחילת

הוספות

¹ כן משמע בגמרא, אולם לכאורה יש לעיין, למה לא נאמר תפסת מועט תפסת, ונלמד משתי הלחם, שיש בהם עשרון אחד לחלה, ולא מלחם הפנים, שיש בהם שני עשרונים לחלה.

² בדף ע"ח יתבאר בעזה"י האם הלימוד הזה הוא היקש או ריבוי.

< ומסקנת הסוגיה, שדין זה למד בגזרה שווה, שנאמר בענין לחמי תודה ו'הקריב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרְבָּן תְּרוּמָה לַה' לַכֹּהֵן הַזֶּרֶק אֵת דָּם הַשְּׁלֵמִים לוֹ יִהְיֶה", וכן נאמר בענין תרומת מעשר, ו'הֲרַמְתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת הַיִּי", ללמוד בגזרה שווה, שכשם שתרומת מעשר היא אחת מעשרה, כך תרומת לחמי תודה היא אחד מעשרה, ומכאן למדנו שמכל מין שבתודה יעשה עשר חלות, סך הכל ארבעים חלות, ומכל מין יתן לכהן חלה אחת, [והשאר נאכל לבעלים].

ואין לומר שתהא התרומה אחד מעשרה, אבל ממין אחד יעשה חמש חלות, וממין שני חמש עשרה חלות, ויתן משניהם יחד שתי חלות שהם אחד מעשרה, שנאמר "אֶחָד מִכָּל קֶרְבָּן", ללמד שכל המינים שווים בתרומה, ואם כן מכל מין היו חלות בשווה, והתרומה מכל מין בשווה אחד מעשרה.

- אבל אין ללמוד את הדין הזה מתרומת מדין, שהיתה¹, "מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַפְּלִחָה הַיִּצְאִים לְצִבָּא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמְּאוֹת ... וּמִמִּחְצַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... אֶחָד אֶחָז מִן הַחֲמִשִּׁים", כי אין ללמוד דין תרומת לחמי תודה, הנוהגת לדורות, מדין תרומת מדין, שלא היתה אלא לשעה.

- וכמו כן אין ללמוד את הדין הזה מתרומת חלה, ששיעורה אחד מארבעים ושמונה [לנחתום], או אחד מעשרים

< ואם היינו באים ללמוד דין זה בבנין אב, יש לנו שני מקומות ללמוד מהם, ומכל אחד יש ללמוד שיעור אחר.

שכן מצד אחד, יש ללמוד בבנין אב מתרומת מעשר, [הקרויה תרומה כלחמי תודה, ושווה היא ללחמי תודה בכך, שהיא תרומה שאין אחריה תרומה נוספת], ותרומת מעשר היא אחד מעשרה, שנאמר, "וְאֵל הַלֹּוִים תִּדְבֹר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם פִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַמַּעְשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהֲרַמְתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה' [לכהן] מַעְשֵׂר מִן הַמַּעְשֵׂר", וכמו כן תהא תרומת לחמי תודה, אחד מעשרה, ואם כן, מכל מין יעשו עשר חלות, ואחת מהן תרומה.

ומצד שני יש ללמוד בבנין אב מביכורים, [הקרויים תרומה כלחמי תודה שנאמר, "לֹא תִיכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעְשֵׂר דְגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכַרְתְּ בְּקֶרֶךָ וְצִאָנְךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדַּר וְנִדְבַתֶּיךָ וְתִרְוּמַת דָּדְךָ" "וְתִרְוּמַת דָּדְךָ" אלו הביכורים, ושווה היא ללחמי תודה בכך שנאכלת בירושלים בלבד], וביכורים אין להם שיעור, אלא מביא כמו שרוצה, וכמו כן תהא תרומת לחמי תודה, בלא שיעור אלא יעשה מספר חלות כפי שירצה ויביא אחת לכהן.

ומאחר שאין לדעת מאיזה מקום נלמד דין זה בבנין אב אין ללמוד אף מאחד מהמקומות הללו.

הוספות

¹ בפירוש רש"י הנדפס תחילה נקט, שאם היינו למדים דין זה מתרומת מדין, היתה התרומה אחד מחמישים, [כתרומת מדין של בני ישראל]. ובפירוש רש"י הנדפס מכת"י נקט, שאם היינו למדים דין זה מתרומת מדין, היתה התרומה אחד מחמש מאות, [כתרומת מדין של אנשי הצבא].

וארבעה [לבעל הבית], [כמו ששנינו במסכת חלה¹], כי יש ללמוד דין לחמי תודה שנאמר בהם "מִמְנוּ ... תְּרוּמָה לַה'" מדין תרומת מעשר שנאמר בה "מִמְנוּ תְּרוּמַת ה'", ולא מדין חלה שלא נאמר בה "ממנו תרומה לה".

מדיני הפרשת תרומת לחמי תודה

א. מתוך שנאמר "וְהִקְרִיב מִמְנוּ", למדו, שיש לתרום מן המחובר, כלומר שבשעת התרומה יהיו כל החלות יחד בכלי אחד² [ומתוך פירוש רש"י משמע, שהכתוב "מִמְנוּ" מלמד, שכל ארבעים החלות צריכות להיות שלימות³]. [וכמו כן, הכתוב, "וְאֵת כָּל הַלֶּבֶט קָרִים מִמְנוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ", האמור בעניין פר העלם דבר של ציבור, מלמד, שתחילה יש ליטול את האימורים מן המחובר, בעוד הבשר שלם, ורק אחר הרמת האימורים ינתח את הבשר].

ב. מתוך שנאמר "אֶתְדָּ", למדו, שהתרומה תהא חלה שלימה, ולא יתן פרוסה.

למד בגזרה שווה משיעור תרומת מעשר. ומאחר שנאמרה גזרה שווה ללמוד דיני תרומת לחמי תודה מדין תרומת מעשר, נסתפק רבא, האם יש ללמוד בגזרה שווה זו, שתרומת לחמי תודה שווה לתרומת מעשר גם בכך, שזר האוכלה במזיד חייב מיתה, ושזר האוכלה בשוגג משלם קרן וחומש, ושהיא מדמעת, כדין תרומת מעשר.

או שלעניין זה אינה כתרומת מעשר, כי נאמר בתרומה מיעוטים, "וְיָמְתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֶהוּ", דווקא "בו" ימותו כשיאכלוהו במזיד, אבל על תרומת לחמי תודה לא ימותו כשיאכלוהו במזיד. "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֶדֶשׁ [=תרומה] בְּשִׁגְגָה וְנִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו", דווקא חמישיתו שלו יוסיפו עליו, כשיאכלוהו בשוגג, אבל על תרומת לחמי תודה לא יוסיפו חומש כשיאכלוהו בשוגג.

דף עח

הלימוד שעשר לחמי חמץ

שבתודה באים עשרה עשרונים

לעיל נתבאר, שמהכתוב "תְּבִיאֹו" האמור

חומרת תרומת לחמי תודה

לעיל נתבאר, ששיעור תרומת לחמי תודה

הוספות

¹ [פרק ב' משנה ז'] שער החלה אחד מעשרים וארבעה, העושה עיסה לעצמו, והעושה למשתה בנו, אחד מעשרים וארבעה. נחתום שהוא עושה למכור בשוק, וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק, אחד מארבעים ושמונה. עד כאן לשון המשנה. בפירוש רש"י הנדפס תחילה נקט כאן, שתרומת חלה היא אחד מארבעים ושמונה, [כתרומת נחתום]. ובפירוש רש"י הנדפס מכת"י נקט כאן, שתרומת חלה היא אחד מעשרים וארבעה, [כתרומת בעל הבית].

² כן פירש רש"י. וכתבו התוס' – ונראה שאין צריך אלא מוקף בעלמא כמו ממנו דכתיב גבי תרומה. ובהקומץ רבה משמע כפירוש הקונטרס דדרשינן גבי מנחה והרים ממנו בקמצו מן המחובר שלא יביא עשרון בשני כלים ויקמוץ. ומיהו התם נמי בעי נגיעה ... [תוס'].

³ העירוני שיש לקרוא את רש"י באופן אחר ממה שהבנתי.

בשתי הלחם יש ללמוד שכל הדומה להם שבא חמץ עם זבח דינו כמותם, ומכאן, שכשם שבשתי הלחם יש שיעור עשרון לכל לחם, כך בלחמי חמץ של תודה, שהם דבר הבא חמץ עם זבח, יש עשרון לכל לחם, [סך הכל עשרה עשרונים לעשרה לחמי חמץ של תודה]. ונאמרו בגמרא שני ביאורים מהו הלימוד שמלמד דין זה.

א. היקש.

מתחילה אמרו שהכתוב "תְּבִיאֹוּ", האמור בשתי הלחם, בא להקיש להם את כל הדומה להם, [שבא חמץ עם זבח כמותם], ואם כן, על ידי היקש למדנו, ששיעור עשר לחמי חמץ שבתודה הוא עשרה עשרונים.

אלא מאחר ששיעור כל מיני מצה שבתודה, [שהוא עשר עשרונים], למד בהיקש מלחמי חמץ שבתודה, [שנאמר בהם "על חלת לחם חמץ"], להקישם לשלושת לחמי מצה הכתובים לפניהם, וללמוד ששיעור לחמי חמץ כשיעור כל לחמי מצה, וכלל בידינו, שבקדשים, דבר הלמד בהיקש, אינו חוזר ומלמד בהיקש, יש לבאר כיצד יתכן, שלחמי חמץ הלמדים בהיקש משתי הלחם, יחזרו וילמדו בהיקש ללחמי מצה. והתשובה לכך היא, שאין כאן היקש בלבד, אלא הימנו ודבר אחר:

- לפירוש ראשון של רש"י [הנדפס תחילה], הכוונה היא, שדווקא כשאנו רוצים ללמוד בהיקש שני אותו דבר ממש הלמד בהיקש הראשון, אין אנו למדים, אבל כאן אין למדים את אותו דבר ממש,

ולפירוש השני של רש"י [הנדפס תחילה], הכוונה היא, שרק כשהיקש השני בא ללמד דין בעניין אחר, [כלומר שהדין כתוב בעניין א', ועל ידי היקש ראשון הוא למד לעניין ב', ועל ידי היקש שני הוא למד לעניין ג'], אין למדים בהיקש השני, אבל כשהיקש השני בא ללמד דין באותו עניין שלמד בהיקש הראשון, [כגון בזה, שכתוב דין בשתי הלחם, ועל ידי היקש ראשון הוא למד בלחמי תודה, ועל ידי היקש שני הוא למד לאותו עניין של לחמי תודה], בזה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש.

- ולפירוש רש"י [הנדפס מכת"י], הכוונה היא, שדין זה, ששיעור לחמי חמץ הוא עשר עשרונים, אינו למד אך ורק בהיקש משתי הלחם, אלא בצירוף היקש למה שכתוב בלחמי תודה עצמם, שכן מההיקש אין ללמוד אלא ששיעור חלה אחת של חמץ, הוא עשרון, כשיעור חלה אחת של שתי הלחם, אבל מנין לחמי תודה, שהם עשר מכל מין, למד מהכתוב בהם, "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכֹּל קֶרֶבֶן", כמבואר

בְּלוֹלַת בֶּשֶׂמֶן. (ג) וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מְשָׁחִים בֶּשֶׂמֶן.
(א) וְסֵלֶת מְרֻבֶּקֶת חֶלֶת בְּלוֹלַת בֶּשֶׂמֶן"].

< המין הראשון האמור במילואים, "חֶלֶת מִצֵּה אֶחָד", הוא כנגד מין החלות שבתודה ["חֶלֶת מִצּוֹת בְּלוֹלַת בֶּשֶׂמֶן"].

< והמין השלישי האמור במילואים, "וְרִקְיָקִי אֶחָד" הוא כנגד הרקיקין האמורים בתודה, ["וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מְשָׁחִים בֶּשֶׂמֶן"].

< והמין השני האמור בשלמים, "וְחֶלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָד", הכוונה לחלה חלוטה בשמן, שהיא כנגד הרבוכה האמורה בתודה, "וְסֵלֶת מְרֻבֶּקֶת חֶלֶת בְּלוֹלַת בֶּשֶׂמֶן".

- מתחילה אמרו, שסברא היא, שחלת לחם שמן האמורה במילואים היא חלה החלוטה בשמן, כלומר רבוכה, אולם דחו זאת, כי ניתן לומר שחלת לחם שמן האמורה במילואים, היא עיסה עבה שטיגנה בשמן, או שמן קרוש ועגול כמו לחם, אבל אין זה כרבוכה של לחמי תודה.

- ולכן למסקנה למדו מהכתובים, שחלת לחם שמן האמורה במילואים, היא מין רבוכה, שכן בעניין מנחת חביתין נאמר, "זֶה קֶרֶבֶן אֶהָרֹן וּבָגִינוּ אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בָּיּוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ עֲשִׂירֵת הָאָפֶה סֵלֶת מִנְחָה תְּמִיד מִחֲצִיטָה בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיטָה בַּעֲרָב. עַל מִחְבַּת בֶּשֶׂמֶן תַּעֲשֶׂה מְרֻבֶּקֶת תְּבִיאָנָה תִּפְגְּי מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיחַ נִיחַח לָהּ", למדנו מכאן, שביום חינוכו של כהן הדיוט, הוא מביא מנחה רבוכה, ומאחר שימי המילואים היו ימי חינוכם של הכהנים ודאי היתה בהם מנחה

לעיל, ורק על ידי צירוף שני הלימודים הללו, שחלה אחת היא עשרון, ויש עשר חלות, אנו למדים ששיעור כל לחמי חמץ הם עשרה עשרונים, ומאחר שדין זה אינו למד רק בהיקש, אלא בהיקש ומעצמו [=הימנו ודבר אחר], הרי זה חוזר ומלמד בהיקש, שיהיו שלושת מיני מצה עשרה עשרונים, כמין חמץ.

ב. ריבוי.

כל האמור לעיל, הוא כדעת האומרים, שכשהלימוד הוא הימנו ודבר אחר, דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש, אבל יש אומרים שאף באופן הזה, בקדשים, דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, ולדעתם, הכתוב "תְּבִיאָוּ", האמור בשתי הלחם, לא בא להקיש להם את כל הדומה להם, [שבא חמץ עם זבח כמותם], אלא בא לרבות את הדומה להם, ואם כן, על ידי ריבוי למדנו, ששיעור עשר לחמי חמץ שבתודה הוא עשרה עשרונים. [ודבר הלמד בריבוי, חוזר ומלמד בהיקש, כי ריבוי הוא כדבר המפורש].

לחמי המילואים

בעניין קרבנות המילואים, שקרבו בזמן חנוכת המשכן בימי משה, נאמר, "וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' לֶקַח (א) חֶלֶת מִצֵּה אֶחָד (ב) וְחֶלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָד (ג) וְרִקְיָקִי אֶחָד", הרי אלו שלושה מיני לחמים, שהם שווים לשלושת מיני לחמי מצה שבתודה, חלות, ריקיקין, ורבוכה, [" (א) חֶלֶת מִצּוֹת

לחמי נזיר

בעניין קרבנות הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, נאמרו שני מיני לחמים. (א) חלות, שנאמר, "וְסֵל מִצֹּת סֹלֶת חֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן". (ב) ורקיקים, שנאמר, "וְרִקְיָקִי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן".

והרי הם כנגד שני מינים משלושת לחמי מצה שבתודה.

< המין הראשון האמור בנזיר, "וְסֵל מִצֹּת סֹלֶת חֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן", הוא כנגד מין החלות שבתודה ["]חֹלֶת מִצֹּת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן["].

< והמין השני האמור בנזיר, "וְרִקְיָקִי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן", הוא כנגד הרקיקין האמורים בתודה, ["]וְרִקְיָקִי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן["].

אבל כנגד מין רבוכה של שלמי תודה, ["]וְסֵלֶת מְרֻבֶּכֶת חֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן["], לא היה מין לחם של שלמי נזיר, ונמצא שעם שלמי נזיר, קרבו שני שליש ממין לחמי מצה של שלמי תודה.

ושיעור כל לחמי נזיר אלו, הוא כשיעור הלחמים הללו שבתודה, כלומר שני מיני לחמי נזיר, הם שני שליש של עשרה עשרונות, כלומר ששה עשרונות ושני שליש עשרון, שהם שלושה עשרונות ושליש לכל מין, [ומאחר שהיו עשר חלות מכל מין כפי שנתבאר בדף ע"ו היתה כל חלה שליש עשרון].

רבוכה והם הנזכרות בכתוב "וְחֹלֶת לָחֶם שֶׁמֶן אֶחָת".

ומאחר שלחמי המילואים היו כמיני מצה שבתודה, גם שיעורם היה כשיעור לחמי מצה, שהיו כל הלחמים יחד עשרה עשרונים, וכל מין מהם, שלושה עשרונים ושליש.

החייבים להביא מנחת חביתין

א. כהן הדיוט בשעת חינוכו.

כלומר כהן הדיוט המתחנך לעבודה ביום ראשון לעבודתו מביא מנחת חביתין.

ב. כהן גדול בשעת המשחו.

כלומר כהן גדול הנמשח לכהונה גדולה ביום המשחו מביא מנחת חביתין.

ג. כהן גדול בשעת חינוכו לעבודת כהונה גדולה.

כלומר כהן גדול המתחנך לעבודת כהונה גדולה, ביום ראשון לעבודתו בכהונה הגדולה מביא מנחת חביתין.

ולפיכך, כל כהן גדול, בשעה שנעשה כהן גדול, מביא שתי מנחות חביתין, אחת מחמת המשחו בכהונה גדולה, ואחת מחמת חינוכו לעבודת כהונה גדולה.

ופעמים מביא אף מנחת חביתין שלישית, כגון שלא שימש מעודו ככהן הדיוט, ועתה היא תחילת עבודתו מעולם.

הוספות

¹ העירוני שעניין זה הוא מנחת חביתין שכהן גדול מביא בכל יום.

- א"נ משום שיש ללמוד בכלל ופרט, שאין
בנזיר אלא חלות ורקיקין, שנאמר בנזיר
הכלל, "וְסֵל מִצֹּאת סֶלֶת", ואחריו הפרטים,
(א) "חֵלֶת בְּלוֹלֶת בְּשֶׁמֶן", (ב) "וּרְקִיקֵי
מִצֹּאת מְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן", וכל כלל ופרט, אין
בכלל אלא מה שבפרט, ולכן אין ללמוד
בריבוי מינים נוספים]. [זה תירוץ תנא דבי
רבי ישמעאל].

קידוש לחמי תודה

אין לחמי תודה מתקדשים אלא בשעת
שחיטת התודה, שנאמר בעניין הלחמים,
"יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ עַל זֶבַח", כלומר קרבנו,
דהיינו הלחם, מתקדש על ידי הזבח.

ובתנאי שיתקיימו בלחם התנאים הבאים.
א. שיהיו כל הלחמים בפנים.

לדעת רבי יוחנן [שתניא כוותיה] – די
שיהיו הלחמים בתוך חומת הר הבית¹,
[היא הקרויה חומת בית פאגיל]. שנאמר,
"עַל זֶבַח תֹּדֶת שְׁלָמִיו", ללמד שתהא
השחיטה על הלחם, וכל שהלחם בהר
הבית, השחיטה היא על הלחם.

ולדעת ריש לקיש – הלחמים צריכים
להיות בתוך חומת העזרה. שנאמר "עַל
זֶבַח תֹּדֶת שְׁלָמִיו", ללמד שתהא השחיטה
על הלחם, ולדעת ריש לקיש, כל "עלי" היינו
בסמוך, ורק כשיהיו הלחמים בתוך
העזרה, הם סמוכים לשחיטה.

וכל זה במידות מדבריות, אבל במידות
ירושלמיות, שני מיני לחמי נזיר, הם שני
שליש של חמישה עשר קבין, כלומר עשרה
קבין, שהם חמישה קבין לכל מין, [ומאחר
שהיו עשר חלות מכל מין, כפי שנתבאר
בדף ע"ו, היתה כל חלה חצי קב].

ודין זה, ששיעור לחמי נזיר הם כשיעור
לחמי תודה הדומים להם, למד מהריבוי
האמור בתודה, "עַל זֶבַח תֹּדֶת שְׁלָמִיו",
הבא לרבות לחמי נזיר לדין לחמי תודה
לעניין שיעורם, שיהיו חלות ורקיקין של
נזיר, כחלות ורקיקין של תודה.

וכשם ששוים לעניין שיעור הקמח, כך
הם שווים הם לעניין שיעור השמן, שכשם
שבחלות ורקיקין שבתודה, נותנים
לשניהם יחד רביעית הלוג, [שהם חצי
מהשמן שבתודה שחצי השמן ניתן לרבוכה],
כך לחלות ורקיקין שבנזיר נותנים
לשניהם יחד רביעית השמן, [החלות
נבללות בשמן שלהם, והרקיקים נמשחים
בשמן שלהם].

ודווקא דינים אלו יש ללמוד מהריבוי, אבל
אין ללמוד ממנו שיהיו לחמי נזיר שווים
לחמי תודה לגמרי, כלומר שיהיו שלושה
מינים כלחמי תודה.

- כי בעניין לחמי נזיר נאמר "מצות",
ללמד, שאין בהם אלא מינים שנאמר בהם
בתודה לשון מצה, ואלו חלות ורקיקין
בלבד. [זה תירוץ רב פפא].

הוספות

¹ כן הוא בפירוש רש"י הנדפס תחילה. אולם בפירוש רש"י הנדפס מכת"י מבואר, שאף חוץ לחומת הר הבית, כל שהוא בתוך
חומות ירושלים, קדש הלחם, כי אין הלחם צריך להיות סמוך לקרבן.

שנאמר, "לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זָבָחִי", ולדעת ריש לקיש, כל "על" היינו בסמוך, ומאחר שרק כשיהיה החמץ בתוך העזרה הוא נחשב כסמוך לו, רק כשיהיה בעזרה הוא עובר על כך.

ולדעת רבי יוחנן – אף אם היה החמץ חוץ לעזרה, הוא עובר על כך, כי גם כשאינו סמוך לו, אם יש ברשותו חמץ, הרי זה נקרא שוחט על החמץ.

מצות כשרות בפסח ובתודה [אף שאינן אפיוות בתנור כל צרכן]

א. מצה נא.

אין הכוונה לנא ממש, כי נא ממש אינו נחשב כאפוי, אלא¹ הכוונה לאפוי מעט, בשיעור, שכשפורסים אותו, החלקים נפרדים זה מזה, בלא שיהיו חוטים נמשכים מזה לזה.

ולא רק לעניין פסח היא קרויה מצה אלא אף לעניין תודה ויש חידוש בדבר כי לעניין תודה נאמר, "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִקֶּלֶךְךָ תְרוּמָה לַיהוָה", ללמד, שלא יתרום פרוסה אלא שלימה, וחלה שהיא אפוייה נא, דומה לפרוסה, כי נפרכת כשמטלטלים אותה.

ב. מצה העשויה באילפס².

תודה ששחטה על שמונים חלות

נחלקו חכמים בדין מי שהביא יחד עם

ב. שיקרמו פני כל הלחמים כולם.

אין הלחמים מתקדשים, אלא אחר שנאפו להיות קרויים לחם, שנאמר, "עַל חֶלֶת לֶחֶם חֶמֶץ יִקְרִיב", כלומר כשהוא מקריבו, כששוחטו, יהא כבר לחם, שיהיו פניו מתקרמים בתנור, אבל כל זמן שלא קרמו פני הלחם, אינו נקרא לחם אלא עיסה.

ולכן, רק כשיהיו כל ארבעים הלחמים אפויים, כדי קרימת פנים, קודם השחיטה, שחיטת התודה מקדשת אותם.

ג. שתהא השחיטה לשמה.

אין הלחמים מתקדשים בשחיטת התודה, אלא כשנשחטה לשמה, שנאמר "זָבַח תֹּדֶת", שמשמע, שתהא הזביחה לשם תודה.

"לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זָבָחִי"

מבואר במסכת פסחים, שאם בשעת שחיטת הפסח, היה לשוחט, [או לזורק, או לבעלים], חמץ, הוא עובר בלא תעשה, שנאמר, "לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זָבָחִי".

ולדעת רבי יהודה, כן הדין גם לעניין שחיטת תמיד של בן הערביים, שהוא בזמן איסור חמץ, שאם היה לשוחט [או לזורק], חמץ, בשעת השחיטה, הוא עובר באיסור הזה.

לדעת ריש לקיש – אין אדם עובר באיסור

הזה, אלא אם כן היה החמץ עמו בעזרה,

הוספות

¹ העירוני למחוק מתחילת הקטע עד כאן. ולענין ברש"י במסכת פסחים.

² כעין מחבת שעושין בה התבשיל. (רע"ב מסכת טבוי"י פ"ג מ"ג).

ב-ג. אבל כשנתכוון לקדש את כל שמונים החלות, וכן כשלא פירש כוונתו, שגם אז, מן הסתם כוונתו לקדש את כל שמונים החלות, נחלקו חכמים.

- **לדברי חזקיה**, כלי שרת מקדשים את הראוי להתקדש בהם, אף שלא מדעת בעלים, והוא הדין לעניין הסכין, המקדש את לחמי תודה בשחיטת התודה, שמקדש את ארבעים החלות הראויות להתקדש, אף שלא מדעת בעלים, כלומר אף שדעת הבעלים לקדש שמונים חלות, ולכן **קדשו ארבעים חלות.**

- **ולדברי רבי יוחנן**, כלי שרת אינם מקדשים אלא כפי מה שנתכוונו הבעלים לקדש, ומאחר שהבעלים נתכוונו לקדש שמונים חלות, שהוא דבר שאינו ראוי להתקדש, **אין מתקדשת שום חלה.**

< ולדעת רב פפא :

לעניין לחמי תודה, המתקדשים על ידי הסכין השוחטת את התודה, **הדינים הם כפי דעת אביי.**

אלא שלדעת אביי, דין סכין כדין שאר כלי שרת. שהאומר שהסכין מקדשת את הלחמים אף שלא מדעת הבעלים, אומר שכל כלי שרת מקדשים את הראוי להתקדש במ אף שלא מדעת הבעלים, והאומר שהסכין מקדשת את הלחמים רק מדעת הבעלים, אומר שכל כלי שרת

תודתו שמונים חלות, ושחט את התודה על שמונים החלות.

< לדעת רבי זירא :

א. כשנתכוון לקדש בשחיטה **את כל שמונים החלות, לא קדשה שום חלה**, כי אין מביאים עם התודה אלא ארבעים חלות ולא יותר.

ב. וכשנתכוון לקדש בשחיטתו **ארבעים חלות בלבד**, [והביא עוד ארבעים לאחריות, שאם יאבדו הראשונים קודם השחיטה יהיו אלו תחתיהם], **קדשו ארבעים חלות מתוך השמונים¹.**

ג. וכשלא פירש את כוונתו, מדוע שחט את התודה על שמונים חלות, **נחלקו חכמים מה כוונתו.**

- **לדברי חזקיה**, **כוונתו לקדש ארבעים חלות מתוך השמונים**, [כדין ב'], **ולכן קדשו ארבעים חלות.**

- **ולדברי רבי יוחנן**, **כוונתו לקדש את כל שמונים החלות**, [כדין א'], **ולכן לא קדשה שום חלה.**

< לדעת אביי :

א. כשנתכוון לקדש בשחיטתו **ארבעים חלות בלבד**, [והביא עוד ארבעים לאחריות, שאם יאבדו הראשונים קודם השחיטה יהיו אלו תחתיהם], **קדשו ארבעים חלות מתוך השמונים.**

הוספות

¹ וכל השמונים יאכלו בקדושה ליום ולילה כלחמי תודה, שהרי לא ידוע אלו ארבעים קדושות. [רש"י כתי"י]. וכשבא להפריש ארבע חלות של תרומה, צריך להפריש אחת עשרה חלות מכל מין, שאם לא כן, יש לחוש שמא לא נתן לכהן חלה אחת קדושה. [תוס'].

שחיטתה מקדשת את לחמה. ועל פי הכלל הזה נאמרו הפרטים הבאים.

א. תודה שנתפגלה על ידי שחיטה במחשבת חוץ לזמנו.

תודה שנתפגלה על ידי שנשחטה במחשבה לאוכלה אחר הזמן המותר לאכילתה, מתפגלת בכך, ומכל מקום, מאחר שלא נעשית פיגול אלא בשחיטה, ולא קודם לכן, שחיטתה מקדשת את הלחם, [והרי זה נעשה קדש ופיגול].

ב. תודה שנפסלה על ידי שחיטה במחשבת חוץ למקומו.

לדעת רבי מאיר – הכל מודים, [רבי אליעזר ורבי יהושע], שתודה שנפסלה על ידי שנשחטה במחשבה לאוכלה מחוץ למקום המותר לאכילתה, נפסלת בכך, ומכל מקום, מאחר שלא נפסלה אלא בשחיטה, ולא קודם לכן, **שחיטתה מקדשת את הלחם**, [והרי זה נעשה קדש ופסול].

ולדעת רבי יהודה – בזה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע.

- **לדברי רבי אליעזר**, תודה שנשחטה במחשבת פסול של חוץ למקומו, **שחיטתה מקדשת את הלחם, כתודה שנשחטה במחשבת חוץ לזמנו**. [ואין לומר שאינה מקדשת את הלחם, כתודה שנמצאת בעלת מום, כי תודה שנפסלה במחשבת חוץ למקומו, דומה לתודה שנפסלה במחשבת חוץ לזמנו, ששתיהן פסולות במחשבה, ואינה דומה לתודה שנפסלה כי היא בעלת

מקדשים את הראוי להתקדש במ רק מדעת הבעלים.

אבל לדעת רב פפא, רק לעניין סכין נאמרה המחלוקת הזו, האם הסכין מקדשת את הלחמים אף שלא מדעת הבעלים, או שהיא מקדשת את הלחמים רק מדעת הבעלים, **אבל לעניין שאר כלי שרת אין מחלוקת בזה**.

- **ללשון ראשון, הכל מודים ששאר כלי שרת מקדשים את הראוי להם אף שלא מדעת הבעלים**, ורק לעניין לחמי תודה, דעת רבי יוחנן, שאין הסכין מקדשת אלא מדעת בעלים, כי הסכין גרועה משאר כלי שרת, שאין לה תוך, והדבר המתקדש אינו ניתן בתוכה.

- **וללשון שני, הכל מודים ששאר כלי שרת אינם מקדשים את הראוי להם אלא מדעת הבעלים**, ורק לעניין לחמי תודה, דעת חזקיה, שהסכין מקדשת אף שלא מדעת בעלים, כי סכין עדיפה משאר כלי שרת, שהרי שאר כלי שרת אינם מקדשים אלא את הניתן בתוכם, והסכין מקדשת את הזבחים אף על פי שאין לה תוך להינתן בתוכה, וכמו כן הסכין מקדשת את הלחמים אף שלא מדעת הבעלים.

קידוש לחמי תודה בשחיטת תודה פסולה

זה הכלל, כל תודה שהיה בה פסול קודם השחיטה, אין שחיטתה מקדשת את לחמה, אבל אם עד השחיטה לא היה בה פסול, אף על פי שאחר כך נפל בה פסול,

שחיטתה לא קדשה את הלחם.

מום, שאין זה פסול מחשבה אלא פסול בגופה].

ד. תודה שנפסלה כי היתה בעלת מום

[קודם השחיטה].

תודה שבדקה אחר השחיטה ונמצאת בעלת מום, מאחר שהיתה בעלת מום קודם השחיטה, וכבר אז נפסלה מהיות תודה, **שחיטתה לא קדשה את הלחם.**

וכל זה **ברוב המומים, אבל אם נמצאת בעלת מום הנקרא דוקין שבעין¹:**

לדעת רבי מאיר – בזה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע.

- **לדברי רבי אליעזר**, מאחר שאמר רבי עקיבא, שבהמה שהיה בה פסול של דוקין שבעין, אינה פסולה לגמרי, אלא רק לכתחילה, אבל בדיעבד, אם הקריבוה, לא תרד², אין זה פסול גמור, ולכן גם לעניין קידוש הלחם, אינה נחשבת כפסולה **ומקדשת את הלחם.**

- **ולדברי רבי יהושע**, אף על פי שבדיעבד הכשיר רבי עקיבא פסול של דוקין שבעין, לא הכשיר אותו אלא בבהמה עצמה, אבל מודה רבי עקיבא, שאינה **מקדשת את הלחם** שאינו מגופה.

ולדעת רבי יהודה – לא נחלקו בזה, ולדברי הכל שחיטת התודה הזו אינה מקדשת את הלחם.

- **ולדברי רבי יהושע**, תודה שנשחטה במחשבת פסול של חוץ למקומו, **שחיטתה אינה מקדשת את הלחם, כתודה שנשחטה ונמצאת בעלת מום.** [ואין לומר שתקדש את הלחם, כתודה שנפסלה במחשבת חוץ לזמנו, כי תודה שנפסלה במחשבת חוץ למקומו, דומה לתודה שנמצאת בעלת מום, שבשתייהן אין עונש כרת על אכילתן. ואינה דומה לתודה שנפסלה במחשבת חוץ לזמנו, שיש עונש כרת על אכילתה. ואף שמצד שני יש דמיון ביניהן, בכך ששתייהן פסולות במחשבה, מאחר שמצינו פסול מחשבה אחר, שבו אין התודה מקדשת את הלחם, והוא, כשנשחטה תודה שלא לשמה, יש לומר, שגם תודה שנפסלה מחמת שנשחטה במחשבת אכילה חוץ למקומה, לא תקדש את הלחם].

ושתק רבי אליעזר, והודה לדברי רבי יהושע.

ג. תודה שנפסלה כי היתה טריפה [קודם השחיטה].

תודה שבדקה אחר השחיטה ונמצאת טריפה, מאחר שהיתה טריפה קודם השחיטה, וכבר אז נפסלה מהיות תודה,

הוספות

¹ רש"י [כתי"י] פירש, שהכוונה לקרום דק שעל העין, הנקרא בתורה "דק", ונקרא דוקין שבעין מלשון הכתוב, "הנֹטָה כְּדֵק שְׁמַיִם", שהכוונה שה' נטה את השמים כקרום.

² בפירוש רש"י מבואר, שטעמו הוא, כי דוקין שבעין הוי מום עובר, ואינו ניכר, ולכן נחשב כפסול שאחר השחיטה. ובפירוש רש"י כתי"י הוסיף, שיש להכשיר מום זה, הואיל וכשר הוא בעופות, שאינם נפסלים אלא בחסרון אבר.

שלמי המילואים, והוא הדין לשאר שלמים הבאים עם לחם¹.

ה. תודה שנפסלה על ידי שחיטה שלא לשמה.

חטאות פסולות שעלו על גבי המזבח

א. חטאת שנפסלה על ידי עבודה במחשבת חוץ לזמנו.

אף על פי שחטאת מתפגלת, כשנעשית בה עבודה במחשבה לאוכלה אחר הזמן הראוי לכך, אם בדיעבד עלתה החטאת למזבח, לא תרד ממנו².

ב. חטאת פסולה משום שיש בה מום.

מאחר שהיה בבהמה מום קודם הקרבנה, ונפסלה מהקרבה קודם להקדשתה, הרי זו פסולה לגמרי אף בדיעבד, ולכן אף אם העלו אותה למזבח תרד ממנו.

ג. חטאת שנפסלה על ידי עבודה במחשבת חוץ למקומו.

חטאת שנעשית בה עבודה במחשבה לאוכלה מחוץ למקום הראוי לכך, נפסלת, ונחלקו חכמים מה דינה, אם בדיעבד עלתה למזבח, האם תרד ממנו או לא.

לדעת רבא³ – חטאת שנפסלה במחשבת חוץ למקומה דומה לחטאת שנפסלה מחמת מום⁴ [כדעת רבי יהושע לעיל] ולכן

תודה שנשחטה שלא לשמה, אף על פי שלא נפסלה בכך מהקרבה, מכל מקום מאחר שנשחטה שלא לשמה, אינה תודה, וממילא אינה מקדשת את הלחם בשחיטתה.

דף עט

ולעניין הדין האחרון, שתודה שנשחטה שלא לשמה אינה מקדשת את הלחם בשחיטה, מבואר במשנתנו, שכן הדין גם לעניין איל המילואים, [שקרב בזמן משה, שאם נשחט שלא לשמו, לא נתקדשו לחמיו], וכן הדין לעניין שני כבשי עצרת, [שאם נשחטו שלא לשמם, לא נתקדשו שתי הלחם].

ומבואר בגמרא, שהטעם שנקט התנא בדין זה את איל המילואים שהיה קרבן לשעה, ולא נקט בדין זה את איל נזיר הנוהג לדורות, [שגם דינו כנ"ל, שאם נשחט שלא לשמו לא קדש הלחם], כי התנא העדיף להזכיר את הדין הזה על השלמים הראשונים שקרבו מעולם עם לחם, הם

הוספות

¹ מתוך פירוש רש"י כתי"י משמע, שכן יש לפרש אם שלמי המילואים נחשבו כקרבן יחיד, שהם קרבו תחילה לשלמי יחיד, ונזכרו במשנה עם שלמי עצרת, שהם קרבו תחילה לשלמי ציבור. אבל אם שלמי המילואים נחשבו קרבן ציבור, הטעם שנקט התנא קרבן זה, כי הוא דומה לשלמי עצרת המוזכרים במשנה, שגם הם קרבן ציבור.

² וכל שכן ששאר קרבנות שנשחטו במחשבת חוץ לזמנם שאם עלו לא ירדו. [רש"י].

³ לגרסת רש"י כתי"י צ"ל רבה.

⁴ תימה התנן בהדיא בפרק המזבח ומקדש ואלו אם עלו לא ... ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו. ואפילו לרבי יהושע גופיה ... ואין לחלק בחטאת משום דפסולה שלא לשמה דשלא לשמה גופיה אם עלתה לא תרד. ועוד קשה דבכל דוכתא ילפינן חוץ

אף אם עלתה תרד.

מתקבלת בדיעבד].

ולדעת רבה¹ – חטאת שנפסלת במחשבת חוץ למקומה דומה לחטאת שנפסלה במחשבת חוץ לזמנו [כדעת רבי אליעזר לעיל], ולכן **אם עלתה לא תרד**.

- **וי"א** שכשם שרבי אליעזר חזר בו כך **רבה חזר בו**.

- **וי"א** שאף שרבי אליעזר חזר בו, **רבה לא חזר בו**, כי רק לעניין קידוש הלחם, השיב רבי יהושע תשובה ניצחת, כמבואר לעיל, [שבין אם נשווה קרבן שנפסל במחשבת חוץ למקומו, לקרבן שפסולו במעשה², ובין אם נשווה אותו לקרבן שפסולו במחשבה, יש דוגמתו דבר שאינו מקדש את הלחם], אבל לעניין זה, שהקרבן יורד אף בדיעבד, אין לרבה תשובה ניצחת, [כי אף שמצד אחד חטאת שנפסלה במחשבת חוץ למקומה דומה לקרבן שנפסל מחמת מום, שבשניהם אין כרת, וקרבן שנפסל מחמת המום ירד מהמזבח אף בדיעבד, מצד שני היא דומה לקרבן שנפסל במחשבת חוץ לזמנו, ששניהם פסול מחשבה, וקרבן שנפסל מחמת מחשבת חוץ לזמנו מתקבל בדיעבד, ואין דבר שהוא פסול מחמת מחשבה שדינו שונה, שכן גם חטאת שנפסלה מחמת שנעשית שלא לשמה

קידוש הנסכים

< **לדעת רבי** – הנסכים של הקרבנות מתקדשים בשחיטת הקרבן לבדה.

- **וכשהיתה שחיטה פסולה**. וי"מ **שנתקדשו הנסכים בפסול**, כלומר נעשים גם הם פסולים כמו הקרבן עצמו. וי"מ מאחר שלא היתה שחיטה בהכשר, לא **נתקדשו הנסכים כלל**.

- **אבל כשהיתה שחיטה כשרה**, נתקדשו הנסכים בהכשר, ומעתה, **אף אם יפסל הזבח, הנסכים אינם נפסלים בכך, כי כבר נגמרה קדושתם בהכשר**, אלא מאחר שאם יפסל הקרבן אחר השחיטה, אין אפשרות להקריב את הנסכים הכשרים הללו, כי אינם באים אלא עם הקרבן, ולפיכך **כדי שלא יהיו מונחים בלא הקרבה דבר שיביאם להיפסל בלינה, התנו בי"ד, שאם היה זבח אחר זבוח באותה שעה והוא זקוק לנסכים כאלו, יקריבו את הנסכים הללו עם אותו זבח**, [כלומר תנאי בי"ד הוא, שאם יארע כן, שלא יוכלו הנסכים להיות קרבים עם קרבנם, ויש שם זבח אחר שראויים לו, מתחילה לא יקדשו

הוספות

למקומו מחוץ לזמנו ... ורבינו תם גריס כאן תודה ולא גריס חטאת, ודוקא הכא בתודה לא ילפינן חוץ למקומו מחוץ לזמנו, כיון דלענין קדושי לחם לא שייך למילף הואיל ולא גופיה דזביחה הוא. ועוד יש לפרש דמשום דאירי בתודה נקט תודה, והוא הדין כל קדשים קלים, דדוקא קדשי קדשים דלא מהניא זריקה דיחהו באימורין לענין מעילה, דבין קודם זריקה בין לאחר זריקה יש בהן מעילה, ילפינן חוץ למקומו מחוץ לזמנו, אבל קדשים קלים דמהניא זריקה באימורים לענין מעילה, אמרינן דזריקת פיגול דמביאה לידי מעילה מהניא נמי לענין דלא תרד, אבל חוץ למקומו דלא מהני למעילה לא ... [תוס].

¹ לגרסת רש"י כתיי צ"ל רבא.

² העירוני לכתוב – שפסולו בגופו.

זבח אחר שהיה זבוח באותה שעה, אבל כשלא היה זבח אחר באותה שעה, לא יקרבו, אלא יהיו מונחים עד שיפסלו בלינה.

ולא עשו להם תקנה, להוציאם לחולין על ידי תנאי בית דין, [שאם לא יהיו זקוקים להם לא יקדשו כלל], כי חששו חכמים, שאם יארע כן, שישארו נסכים בלא קרבן, ויהיו חולין, [מחמת תנאי בית דין שלא חלה קדושתם מתחילה בשעת השחיטה, אלא על דעת שיהיו יכולים להיקרב עם קרבנם], הרואים לא ידעו את הסיבה, שהנסכים חולין מחמת תנאי בית דין, ויאמרו, שכל דבר שקדש בהכשר בכלי שרת, יוצא לחולין, אף כשלא נמצא הזבח פסול ואין תנאי בית דין שלא יקדש.

ומהטעם הזה לא התנו בי"ד, שאם נותרו נסכים בלא קרבן, יקרבו עם קרבנות אחרים, אף כשנשחטו אחר שנותרו הנסכים לבדם, כי אם יקרבו עם קרבנות שנשחטים אחר כך, הרואים יהיו סבורים שנסכים של זבח זה כשרים לזבח אחר, ולא ידעו שמחמת תנאי בי"ד לא חלה קדושתם לזבח הראשון כלל.

ורק כשהיה הזבח השני זבוח כבר בשעה שנפסל הראשון, וכשיקרבו הנסכים עם השני, הרואים יכולים להיות סבורים שמתחילה באו עם השני, בזה התנו בי"ד בלא חשש, שלא חלה קדושתם עם הראשון אלא עם האחרון וקרבים עם האחרון¹.

לצורך קרבנם, אלא לצורך הקרבן האחר].
< ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – הנסכים של הקרבנות מתקדשים רק על ידי צירוף השחיטה והזיקת הדם.

- וכשהיו השחיטה והזיקה בפסול. י"מ שנתקדשו הנסכים בפסול, כלומר נעשים גם הם פסולים כמו הקרבן עצמו. וי"מ מאחר שלא היתה שחיטה בהכשר, לא נתקדשו הנסכים כלל.

- וכשהיו השחיטה והזיקה בהכשר, נתקדשו הנסכים להיקרב, ואין דבר שיעכב זאת, כי כבר נגמרה גם הקרבת הקרבן בהכשר.

- והאופן שבו יתכן שיהיו הנסכים כשרים בלא שיקרב הקרבן בהכשר הוא, כשהיתה השחיטה בהכשר, ועמד הדם להיות נזרק בהכשר, ונשפך, וכדעת רבי שמעון, האומר, שכל דבר העומד להיות נזרק, נידון כאילו כבר נזרק, ואם כן הרי זה כאילו נשחט הקרבן וגם נזרק דמו בהכשר, ובכך נתקדשו הנסכים, אבל להיקרב עם הקרבן לא יקרבו, כי בפועל נשפך דמו, ואינו קרב, וכשיארע כזאת, שיהיו נסכים כשרים בלא קרבן, התנו בי"ד שאם היה זבח אחר זבוח באותה שעה והוא זקוק לנסכים כאלו, יקרבו את הנסכים הללו עם אותו זבח, ולא יהיו מונחים בלא הקרבה, דבר שיביאם להיפסל בלינה.

נתבאר, שלדברי הכל, אין תקנה לנסכים שנותרו בלא זבח, אלא להיות קרבים עם

הוספות

¹ מתוך פירוש רש"י כתי"י משמע, שאין מועיל תנאי בי"ד אלא בקרבנות ציבור, ואם כן, לפירושו, כל הסוגיה מדברת אך ורק

הללו בעודם תמימים, כדין קרבנות שיש בהם קדושת הגוף, שאינם נפדים אלא אחר שיפול בהם מום. [והטעם שלא התנו עליהם ביי"ד, שאם לא יהיו צריכים להם, יהיו חולין, כדרך שהתנו על הנסכים שנותרו בלא קרבן, שאם יש זבח אחר, יקרבו עמו, כי לכבשים הללו שלא הוצרכו לציבור, יש תקנה אחרת שלא יאבדו, והיא, שירעו עד שיפול בהם מום², ואינם כנסכים, שאם לא יתנו עליהם שיקרבו עם זבח אחר, יפסלו בלינה].

ולדעת חכמים – פודים את הכבשים הללו כמו שהם תמימים, כי **תנאי ביי"ד הוא, שאם יהיו צריכים להם יקרבו, ואם לאו יהיו חולין.**

קרבנות הקרבים כדין תודה ואינם טעונים לחמי תודה

בעניין הקרבת קרבן תודה נאמר, "אם על תודה יקריבנו וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן וְיִקְרִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֵלֶת מִרְבֵּקַת חֵלֶת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן. עַל חֵלֶת לֶחֶם חֶמֶץ יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו ...", וכדי ללמד שקרבן תודה טעון הבאת לחמים, די היה לכתוב, "וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת", ולא היה צריך לכתוב קודם לזה "אם על תודה יקריבנו", והטעם שנכתב גם

ודווקא על הנסכים שאינם גוף הזבח, התנו, שכשנפסל הזבח, יהיו קרבים עם זבח אחר, אבל על שמן של מנחה, שהוא מגוף המנחה, לא התנו כן, וכשהפריש שמן לשם מנחה, ונפסלה, הרי זו פסולה לשם¹ למנחה אחרת.

תמידים שלא הוצרכו לציבור

לדברי רבי אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן נחלקו חכמים בדין כבשים שהופרשו לצורך קרבנות ציבור ולבסוף לא נצרכו להקרבה כגון ארבעה כבשים שנותרו בלישכת הטלאים בראש חודש ניסן [שלעולם יש בלישכה זו לכל הפחות ששה כבשים לצורך הקרבת התמיד ובכל יום נוטלים שנים ונותנים שנים תחתיים ואין כשרים אלא טלאים שנקנו מכספי מחצית השקל של שנה זו ונמצא שסוף חודש אדר אחר שנטלו מהלשכה שני טלאים נותרו בה ארבעה שנקנו מכספי שנה זו שאינם ראויים להקרבה למחר שמראש חודש ניסן מביאים מכספי תרומה חדשה] וכגון שהפרישו כבשים לצורך הקרבת התמיד, ואבדו, והקריבו אחרים תחתיים ואחר כך נמצאו הראשונים.

לדעת רבי שמעון – אין פודים את הכבשים

הוספות

בקרבנות ציבור.

¹ העירוני למחוק מילה זו.

² תימה לה"ר משה, דהוה ליה למימר שאני התם דאית להו תקנתא לקיץ המזבח ... ויש לומר דנקט רעיה, כי היכי דלא תקשי משעירי חטאות, ולא מיבעי קאמר, לא מיבעי בתמידין דאין נפדין, דהוה קיץ המזבח, אלא אפילו שעירי חטאות דאין נפדין לרבי שמעון, משום דאית להו תקנתא ברעיה. [תוס'].]

לחמי תודה. [ולהלן יתבאר בעזה"י שיש חילוק בין חליפי חובה של תודה לחליפה נדבה של תודה].

ב-ג. ולד תודה ותמורת תודה.

מי שהפריש בהמה מעוברת להקריבה לקרבן תודה, וילדה, האם וולדה קדושות בקדושת תודה, וכן מי שהמיר בהמה בבהמת תודה, שתיהן קדושות בקדושת תודה, שנאמר, "וְהִקְהָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִקְהָה קִדְשׁ".

ומתוך שנאמר הריבוי "אִם עַל תּוֹדָה" ללמד שכל שבאה על ידי התודה קריבה כדין תודה למדנו שמקריבים את הולד ואת התמורה כדין תודה.

אבל לחמי תודה אין מביאים עימהן, כי נאמר, "וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת ...", ללמד, שאין מביאים לחמי תודה אלא עם התודה עצמה, ולא עם ולדה או תמורתה.²

האופנים שחליפי תודה קרבים

עם לחמי תודה ובלא לחמי תודה

א. חליפי תודה חובה.

תודת חובה, היא תודה שאדם מחויב להביאה, וחיובו מוטל עליו אפילו אם

"אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ", ללמד על קרבנות נוספים, הקרבים [הם עצמם] כדין תודה, [אבל אינם טעונים לחם], ואלו הם:

א. חליפי תודה.

מהריבוי "יִקְרִיבֶנּוּ" יש ללמוד, שיש בהמה נוספת הקרבה כדין תודה, והיא חליפי תודה, כגון שהפריש בהמה להקריבה לתודה, ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתיהן בפנינו, שתיהן כשרות להיות קרבות כדין תודה.

ולפיכך, איזו מהן שירצה יקריב לשם תודה, ויביא עימה את לחמי התודה.

ומכל מקום, רק אחת קריבה כתודה עם לחמי תודה, אבל חברתה אינה קריבה עם לחמי תודה שנאמר "יִקְרִיבֶנּוּ", שמשמע מיעוט, דווקא זה יקריב ולא אחר.

ומכל מקום, אין ללמוד מהמיעוט הזה שאין להקריב את השניה כלל, אלא שאינה קריבה עם לחמי תודה, אבל היא עצמה קריבה, שעל זה נאמר הריבוי¹, "אִם עַל תּוֹדָה", ללמד שכל שבאה על התודה קריבה, ובכלל זה חליפי תודה.

ונמצא, שתחילה מקריב אחת עם לחמי תודה, ואחר כך מקריב את חברתה בלא

הוספות

¹ מתוך פירוש רש"י הנדפס תחילה מבואר, שהכתוב הזה נדרש בריבוי. אולם מתוך פירוש רש"י הנדפס מכת"י משמע, שהדין הזה, שולד תודה וחליפי תודה ותמורת תודה קרבים, למד ממשמעות הכתוב הזה, שמשמע ממנו שמקריבים דברים הבאים על ידי התודה, וכל אלו הם דברים הבאים על ידי התודה.

² כתוב זה נצרך ללמד שולדות ותמורות אינן טעונים לחם, אבל חליפין אינן טעונים לחם מהכתוב "יקריבנו", שמשמע ממנו אחד ולא שנים כמבואר למעלה, אבל ולדות ותמורות לא נפקא מיקריבנו, למימר בהם ולא שנים, דאי נמי מקריב לחם בהדיהו לאו שנים נינהו, דהא לא הפרישם לשם תודה, אלא מותר תודה, ולא בא קרא למעוטי מותר תודה מלחם. [רש"י כתי"ל].

ואם בכל זאת, אחר שאבדה הראשונה הפריש אחרת תחתיה, השניה אינה קרויה כלל חליפי תודה, כי לא באה לשלם חובו, שהרי אינו חייב כלום, והרי הוא כמתנדב תודה נוספת, [=מרבה בתודות הוא].

ולכן, **אפילו אם נמצאת הראשונה, יקריב את שתיהן עם לחמים**, שכל אחת היא תודה מחמת עצמה, ואינה חליפי תודה אחרת.

האופנים שולד תודה קרב עם לחמי תודה ובלא לחמי תודה

א. ולד תודת חובה.

מי שמחויב להביא תודה והפריש בהמה מעוברת לשם כך וילדה והרי שתיהן עומדות לפניו.

לדעת רבי יוחנן – אף שלכתחילה צריך להקריב את האם לחובתו, מכל מקום, בדיעבד, אם תחילה הקריב את הולד, יצא בו ידי חובתו, כי לדעת רבי יוחנן, אדם מתכפר בשבח הקדש, כלומר בחלק שהשביח ההקדש, כולד שהוא שבח האם, כי מאחר שהוא חייב באחריות הקרבן, כל השבח הבא ממנו עומד לאחריותו, ולפיכך, איזה מהם שיקריב ראשון קרב עם לחמים, כדן תודת חובתו, ואפילו הוא הולד, כי בהקרבנו יוצא ידי חובתו.

ולדעת שמואל – אין אדם מתכפר בשבח הקדש, ולכן אפילו אם יקרב הולד קודם

תאבד, כגון שאמר הרי עלי להביא תודה, [שאינו יוצא ידי נדרו עד שיביא תודה, ואם הפריש בהמה ואבדה, לא יצא ידי חובתו], וכגון¹ ארבעה המחוייבים להביא קרבן תודה על הצלתם, [מי שפירש לים ועלה ומי שיצא בשיירה במקום סכנה וניצול וחולה שנתרפא וחבוש שיצא בית האסורים].

וכשהפריש אדם בהמה, להקריבה לתודת חובתו, ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, כבר נתבאר, ששתיהן ראויות להקרבה כתודה.

ובכל אופן, **מי שתקרב תחילה, קרבה עם לחמי תודה**, [בין היתה זו שהפריש ראשונה, ובין היתה זו שהפריש שניה לחליפי הראשונה].

וזו שקרבה לבסוף, קרבה בלא לחמי תודה, כי מאחר שיצא כבר ידי חובתו בזו שהקריב תחילה, ולא הפריש שתיים אלא לחליפי האבודה, דינה של הקרבה לבסוף, כדן חליפי תודה שקרבים בלא לחמי תודה.

דף פ

ב. חליפי נדבה של תודה.

מי שהפריש בהמה, ואמר, הרי זו לקרבן תודה, ואבדה, אינו מחויב להפריש אחרת תחתיה, כי לא התחייב להביא קרבן תודה, אלא הקדיש את הבהמה הזאת לתודה, וכשאבדה נאנס שלא יוכל להקריבה אבל חוב אחר אינו מוטל עליו.

הוספות

¹ העירוני לכתוב – וי"מ.

לחטאת, והשניה תרעה עד שיפול בה מום, ותיפדה, אבל אינה הולכת למיתה.

לאם, לא יצא בו ידי חובתו, ולפיכך, **בכל אופן** אינו נידון כעיקר התודה, אלא כולד התודה, ו**קרב בלא לחמי תודה**.

הפריש שתי חטאות לאחריות

ב. ולד תודת נדבה.

היה מחויב חטאת, והפריש מתחילה שתי בהמות, להקריב אחת מהן חטאת, והשניה תהא לאחריות, שאם תאבד אחת יקריב את חברתה.

ומי שנדב בהמה מעוברת להקריבה לשם תודה, [שאמר הרי זו לתודה], מאחר שאינו חייב באחריותה אם תאבד, [לדברי הכל] אם ילדה, אין להחשיב את הולד כאחריות האם, אלא כמותר תודה, [כמפריש מעות לתודתו ונותרו מהם], שאין דינו כעיקר הקרבן, ולכן, **בין אם כבר קרבה האם, ובין אם עוד לא קרבה, אין הולד קרב עם לחמי תודה, אלא בלא לחם** כדין ולד תודה.

לדעת רבי וחכמים – האחת קרבה לחטאת, והאחת תרעה עד שיפול בה מום, ותיפדה, אבל אינה הולכת למיתה, שלא נאמר דין מיתה בחטאת, אלא כשנדחית, אבל זו מתחילת הפרשתה עמדה לאחריות, ולא להיקרב, ולא נדחית ממה שהיתה.

חליפי חטאת

ולדעת רבי שמעון [ששמואל פוסל כמותו] – **אף בזה, אחר שיתכפרו הבעלים באחת, חברתה הולכת למיתה**. [ואין בחטאת דין רעה]. ולדעת רבי שמעון יש חמש בהמות הקדושות בקדושת חטאת, ודינן למיתה, ואלו הן: (א) ולד חטאת. (ב) תמורת חטאת. (ג) חטאת שמתו בעליה. (ד) חטאת שנתכפרו בעליה. (ה) חטאת שעברה שנתה.

היה מחויב חטאת, והפריש בהמה להקריבה חטאת, ואבדה, והפריש אחרת תחתיה.

לדעת רבי ורבי שמעון – אפילו נמצאת הראשונה קודם הקרבת השניה, והרי שתיהן עומדות לפנינו, אחת מהן קרבה לחטאת, ואחת הולכת למיתה, [שסוגרים אותה בחדר בלא אוכל עד שמתה], וכל שכן שאם לא נמצאת הראשונה עד אחר הקרבת השניה, כשתימצא, היא הולכת למיתה.

זו תודה וזו לחמה

מי שהפריש בהמה לתודה, שאמר עליה, זו תהא תודה, אף על פי שאינו חייב באחריותה, [שלא אמר הרי עלי להביא תודה], מכל מקום, כל זמן שהיא קיימת, מחויב להביא לחמי תודה להקריב עימה, ולכן, אפילו הפריש **לחמים ואבדו, חייב להביא לחמים אחרים** תחת הראשונים.

ולדעת חכמים – רק אם נמצאת הראשונה אחר שנתכפרו הבעלים בשניה, הראשונה הולכת למיתה, אבל אם נמצאת הראשונה קודם שנתכפרו הבעלים בשניה, והרי שתיהן עומדות לפנינו, האחת תקרב

והפריש בהמה לצורך כך, ואבדה, וחזר והפריש אחרת תחתיה, ואבדה גם זו, וחזר והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו הראשונות, והרי שלושתם עומדות לפנינו.

< לדעת רבא :

אם הקריב תחילה את הראשונה – יצא ידי חובתו בראשונה, ומביא עימה לחמים. ומעתה, מאחר שיצא ידי חובתו בראשונה, השניה שבאה כחליפי הראשונה, אינה טעונה לחם, כדין חליפי תודה. אבל השלישית, שלא באה כחליפי הראשונה, ודאי הביאה להרבות בתודות, ומחמת עצמה באה, ולכן אינה נידונית כחליפי תודה, וטעונה לחם.

ואם הקריב תחילה את השלישית – יצא ידי חובתו בשלישית, ומביא עימה לחמים. ומעתה, מאחר שיצא ידי חובתו בשלישית, השניה, שהשלישית החליפה אותה, נידונית כחליפי תודה, ואינה טעונה לחם. אבל הראשונה, שהשלישית לא החליפה אותה, אינה נידונית כחליפי תודה, אלא כתודה בפני עצמה, וטעונה לחם.

ואם הקריב תחילה את האמצעית – יצא ידי חובתו באמצעית, ומביא עימה לחמים. ומעתה, מאחר שיצא ידי חובתו בשניה, גם הראשונה וגם השלישית נחשבות כחליפי תודה, שכן השניה החליפה את הראשונה, ועל ידי זה נעשית הראשונה חליפי תודה, והשלישית החליפה את השניה, ועל ידי זה נעשית חליפי תודה, ולכן גם הראשונה וגם השלישית אינן טעונות לחם.

אבל אם הפריש בהמה ולחמים לתודה, שאמר זו תודה וזו לחמה, **ואבדה התודה, אינו מחויב להביא תודה אחרת** להקריבה עם הלחמים, כי הלחם קרב עם התודה, ואין התודה קרבה עם הלחם, כלומר התודה היא המחייבת להביא עימה לחם, [שנאמר "וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת"] וכשהיא קיימת, אם אין לחם, יש חובה להביאו עימה, אבל הלחם אינו מחייב להביא עמו תודה, ולכן אף כשהוא קיים, אם אין תודה, אין חיוב להביאה עמו.

הפריש מעות לתודתו

וללחמי תודה ונותר מהם

הפריש מעות לקנות בהם קרבן תודה, ונותר מהם עודף, מביא בעודף לחמי תודה, שנאמר, "זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת", ללמד, שלחמי תודה גם קרויים תודה, ואם כן, כשהפריש את המעות לצורך קניית תודה, חלות התודה בכלל, ולכן רשאי לקנות בעודף לחמים.

אבל הפריש מעות לקנות בהם לחמי תודה, ונותר מהם עודף, אינו מביא בעודף תודה, כי רק הלחמים קרויים תודה, אבל התודה אינה קרויה לחם, ומעות שהופרשו לצורך הלחמים, לא הופרשו לצורך התודה עצמה.

הפריש שלוש תודות זו

אחר זו מחמת איבודים

מי שהיה מחויב להביא קרבן תודה,

< ולדעת אביי :

ואם הקריב תחילה את האמצעית – יצא

ידי חובתו באמצעית. ומעתה, מאחר שיצא ידי חובתו בשניה, גם הראשונה וגם השלישית נחשבות כחליפי חטאת, שכן השניה החליפה את הראשונה, ועל ידי זה נעשית הראשונה חליפי חטאת, והשלישית החליפה את השניה, ועל ידי זה נעשית חליפי חטאת, ולכן **גם הראשונה וגם השלישית דינם למיתה.**

< ולדעת אביי :

בכל אופן, בזו שמקריב תחילה יוצא ידי חובתו. ושתי האחרות דינם למיתה, כי לעולם השתים נחשבות כחליפי זו שקרבה, משום שכולן באו מחמת חיוב אחד.

תודה שנתערבה בתמורתה

ומתה אחת מהן

קרבת תודה שהמירו בו בהמה אחרת שאמרו על בהמה אחרת שתהא תמורת התודה שתייהן קדושות בקדושת תודה התודה עצמה טעונה לחם ותמורתה אינה טעונה לחם כפי שנתבאר בתחילת הסוגיה.

וכשנתערבו זו בזו יקריב את שתיהן עם ארבעים לחמים ויאמר בשעת הקרבת כל אחת אם זו התודה תקרב לשם תודה והלחמים עימה ואם זו התמורה תקרב לשם תמורת תודה והלחמים לחברתה.

ואם קודם הקרבתן מתה אחת מהן :

< **כשהיתה התודה חובה עליו, שאמר עליה תחילה הרי עלי להביא תודה,**

בכל אופן, בזו שמקריב תחילה יוצא ידי חובתו, ומביא עמה לחמים. ושתי האחרות אינן טעונות לחם, כי לעולם השתים נחשבות כחליפי זו שקרבה משום שכולן באו מחמת חיוב אחד.

וכן לעניין חטאות כשהפריש שלוש

חטאות זו אחר זו מחמת איבודים

מי שהיה מחויב להביא קרבן חטאת, והפריש בהמה לצורך כך, ואבדה, וחזר והפריש אחרת תחתיה, ואבדה גם זו, וחזר והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו הראשונות, והרי שלושתם עומדות לפנינו.

< **לדעת רבי זירא :**

אם הקריב תחילה את הראשונה – יצא ידי חובתו בראשונה. ומעתה, מאחר שיצא ידי חובתו בראשונה, **השניה** שבאה כחליפי הראשונה, **דינה למיתה.** אבל **השלישית,** שלא באה כחליפי הראשונה, לא תמות אלא **תרעה** עד שיפול בה מום ותיפדה.

ואם הקריב תחילה את השלישית – יצא ידי חובתו בשלישית. ומעתה, מאחר שיצא ידי חובתו בשלישית, **השניה,** שהשלישית החליפה אותה, נידונית כחליפי חטאת, **ודינה למיתה.** אבל **הראשונה,** שהשלישית לא החליפה אותה, אינה נידונית כחליפי חטאת, אלא כחטאת שאין בה צורך ולכן לא תמות אלא **תרעה** עד שיפול בה מום ותיפדה.

מאחר שאינו חייב באחריותה של התודה הראשונה, לעולם לא יוכל להביא אחרת לאחריותה, ולכן כל שיביא לבסוף היא עיקר תודה, הטעונה בודאי ארבעים לחמים, ולכן אף כשיביא אחרת, לא יוכל לדעת כמה חלות עליו להביא, כי אם זו שנותרה מהראשונות היא התמורה, רק הנוספת היא תודה, וצריך ארבעים חלות, ואם זו שנותרה מהראשונות היא התודה, גם היא וגם הנוספת טעונות חלות, ואם כן צריך שמונים חלות, ומאחר שאינו יודע כמה חלות יביא, אין לו תקנה.

ונאמרו בסוגיה כמה אופנים, שבהם לכאורה יש תקנה לנדבת תודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן, אבל נידחו כל האופנים הללו, ואלו הם.

א¹⁻². לקדש את הלחמים על תנאי.

< לכאורה יש תקנה לבהמה הזו, שהיא ספק תודה הטעונה לחם, ספק תמורת תודה שאינה טעונה לחם, והיא, שיביאו עמה ארבעים לחמים, ויתנו עליהם, שאם היא תודה, הם לחמי תודה, ואם היא תמורה הם חוליו, [ויאכלו הלחמים כלחמי תודה, ארבעה חלות לכהן, והשאר לבעלים]. [לפירוש רש"י כן היתה סברת לוי¹. אולם לפירוש התוס', זו היתה סברת חכם אחר²].

- אולם האמת היא, שאין לעשות כן, כי

מאחר שמחויב הוא להביא תודה לקיים נדרו שנדר כבר, יביא בהמה אחרת לאחריות נדרו, וארבעים לחמי תודה.

ויקריב תחילה את זו שנותרה מהראשונות, ויאמר, אם היא התמורה, הריני מקריבה לשם תמורה בלא לחמים, [כדין תמורת תודה]. ואם היא התודה, הריני מקריבה לשם תודה עם הלחמים, [ויתקדשו הלחמים בשחיטתה].

ואחר כך מקריב את הבהמה שהביא לבסוף, ואומר, אם הראשונה היתה תמורה, זו קרבה לחובתי עם הלחמים, [ויתקדשו הלחמים בשחיטתה], ואם הראשונה היתה תודה, ויצאתי בה ידי חובה, הרי זו שבאה לאחריותה נעשית חליפי התודה, וקרבה בלא לחמים, [כדין חליפי תודה].

ונמצא שהקריב שתי בהמות וארבעים לחמים ויצא ידי נדרו.

< אבל כשלא היתה התודה חובה עליו, שאמר עליה תחילה הרי זו תודה,

אין לו תקנה, כי ממה נפשך לא יוכל להביא חלות כראוי, שכן כשיקריב את זו שנותרה לבדה, לא ידע אם היא תמורה, שאינה טעונה חלות, או שהיא תודה שטעונה חלות.

ואף כשיביא בהמה נוספת, לא יועיל, כי

¹ בגמרא נאמרה סברא זו בשם "הלמדים לפני רבי", ופירש רש"י על פי הגמרא בסנהדרין, שהוא הכינוי של לוי. ועוד פירש, שכן היה נקרא לוי כשהיה לפני רבי בישיבת שאר התלמידים, אבל כשהיה בינו לבין רבי, היה נקרא בשם לוי.
² שלוי היה מכונה "הלמדים לפני חכמים", אבל כאן בגמרא נזכרה הסברא הזו בשם "הלמדים לפני רבי", וזה אינו הכינוי של לוי.

בהמה נוספת, וארבעים לחמים, ויתנו עליהם כד, אם הראשונה היא תמורה, שאינה טעונה לחם, תהא השניה תודה, הטעונה לחם. ואם הראשונה היא תודה, הטעונה לחם, תהא השניה שלמים, שאינם טעונים לחם. וממה נפשך יש כאן שני קרבנות, ולאחד מהם ארבעים לחמים, שהם לחמי תודה.

- אולם האמת היא, שאין לעשות כן, כי קרבן תודה נאכל ליום ולילה בלבד, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ומאחר שיש לחוש ששתי הבהמות קדושות בקדושת תודה, אין לאוכלם אלא ליום ולילה, ואם באמת הקרבן השני הוא שלמים, ונותר ממנו לאחר הלילה, באמת הוא כשר לאכילה, ואנו מביאים אותו לבית הפסול, מחמת הספק שמא הוא תודה, ומהטעם הזה שלא נבוא לפסול קדש כשר אין לעשות כתקנה הנ"ל.

ג. להביא בהמה אחרת ולהתנות עליה תודה או מותר תודה.

< לוי היה סבור שיש תקנה אחרת לבהמה הזו, [שהיא ספק תודה הטעונה לחם, ספק תמורת תודה שאינה טעונה לחם], והיא, שיביאו עמה בהמה נוספת, וארבעים

אסור להכניס חולין לעזרה¹, ואם הבהמה היא תמורת תודה, והלחם לא קדוש, כשיהיו הלחמים בעזרה, נמצאו מכניסים חולין לעזרה. [כך ענה רבי ללוי].

< ואין לומר שיעשו תקנה זו בלא להכניס את הלחמים לעזרה, וכדעת רבי יוחנן [בדף ע"ח], האומר, שהתודה מקדשת את הלחם גם חוץ לעזרה, [ובלבד שיהיה לפנים מחומת בית פאגיל], ובכך אין חשש הכנסת חולין לעזרה.

- כי אף שאין צריך להכניס את כל ארבעים החלות של התודה לעזרה, את ארבעת החלות של התרומה יש להכניס לעזרה, להניפם עם הבשר, שבכל מקום² תנופת הלחם עם הבשר, [והלחם למעלה על גבי הבשר], ותנופת הבשר בעזרה היא, שנאמר "תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'", ומאחר שיש לחוש שהן חולין, אי אפשר להכניסן לצורך התנופה, ולכן אין לעשות תקנה זו. [עניין זה האחרון, נתבאר מתוך דברי אב"י ורבנן, כשבאו לבקר את רבי עיליש בחוליו, כמבואר בדף פ"א].

ב. להביא בהמה אחרת ולהתנות עליה תודה או שלמים.

< לכאורה יש תקנה אחרת לבהמה הזו, [שהיא ספק תודה הטעונה לחם, ספק תמורת תודה שאינה טעונה לחם], והיא, שיביאו עמה

הוספות

¹ מצינו למימר דרבי לטעמיה דאית ליה הכי לקמן בפרק בתרא ... אי נמי אפילו לרבנן התם אפשר [שאינם מתירים אלא כשיש מקצת שאינו חולין] ... אבל כאן ... כל הלחם חולין. ואף על גב דאדם נכנס במלבושי חול לעזרה ומביא כבשתו לעזרה ומקדישה אחר כך לא אסרינן להכניס חולין לעזרה אלא היכא דאיכא כעין עבודה ... ואם תאמר מאי קשיא לן הכא ובכמה דוכתי מחולין בעזרה יקדישה ויאמר דאי לאו תודה היא יחו לבדק הבית כשאר הקדשות שמביאים בעזרה ... ויש לומר דלא שרינן הכי אלא גבי ... דלא הוו כולי האי כעין קרבן ... [תוס'].

² ואי קשיא, הא דאמר לעיל בדף ס"ב, כל מקום שיש לחם הלחם למעלה, ואמר היכא, אמר רב פפא במילואים, אמאי לא אמר נמי בתודה, איכא לתירוצי, עיקר מילתא נקט, כדתרצינן נמי לעיל בדף ע"ט. [רש"י].

בקדושת תודה לאכילת יום ולילה, ולאחד מהם ארבעים לחמים, שהם לחמי תודה.

- **אולם** רב נחמן אמר לו, עני מרי [=ענני מורי], ארבעים בכתפי וכשר, כלומר, הלא אסור להמיר בהמת קדשים, שנאמר, "לא יִחַלְפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ", והעושה כן לוקה ארבעים, ואם כן, אף שאם יעשה באופן הנ"ל, יוכל להקריב, כי העובר על איסור תמורה, וממיר בהמת קדשים בחברתה, היא נעשית תמורה, שנאמר, "וְאִם הֶמְרָה יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבֵהמָה וְהָיָה הוּא וְתַמְרוֹתָיו יִהְיֶה קֹדֶשׁ", מכל מקום, **מאחר שאסור לעשות זאת, אין זו תקנה.**

ה. לקדש את הלחמים על תנאי עם בהמה נוספת.

לעיל [באות א'] נתבאר, שאין לבהמה הזו תקנה על ידי הבאת לחמים בתנאי, אם תודה היא יקדשו ואם לאו יהיו חולין, כי צריך להכניסם לעזרה, ואין להכניס לעזרה לחמים שהם ספק חולין.

< אולם רב שישא בריה דרב אידי היה סבור לתקן זאת, **על ידי הבאת בהמה נוספת לשם תודה, והבאת שמונים חלות,** וכך יתנו על הבהמות הללו, **אם הראשונה תודה, הרי אלו שתי תודות,** הטעונות יחד שמונים חלות, **וכל החלות קדושות. ואם הראשונה תמורת תודה, הרי כאן תמורת תודה שאינה טעונה לחם, ותודה הטעונה ארבעים חלות, ויקדשו ארבעים חלות מתוך השמונים¹. ויכניס לעזרה שמונה**

לחמים, ויתנו עליהם כך, אם הראשונה היא תמורה, שאינה טעונה לחם, תהא השניה תודה, הטעונה לחם. ואם הראשונה היא תודה, הטעונה לחם, תהא השניה מותר תודה שאינו טעון לחם. וממה נפשך יש כאן שני קרבנות הקדושים בקדושת תודה לאכילת יום ולילה, ולאחד מהם ארבעים לחמים, שהם לחמי תודה.

- **אולם כשרבי שמע דברים אלו אמר, כמדומה אני שאין לו מוח בקדקדו,** שהרי איך יתכן להביא בהמה אחרת ולהקדישה למותר תודה, הלא **אין מותר תודה, אלא דבר שנשאר מתודה,** [כגון שהפריש מנה לקניית תודה ונותרו לו כמה זוזים. או ולד תודה. או תודה שהביא אחר שכבר נתכפר באחרת], אבל דבר שבא כולו מתחילה לשם תודה אינו מותר תודה.

דף פא

ד. להביא בהמה אחרת ולהתנות עליה תודה או תמורת תודה.

< רבי יצחק בר שמואל בר מרתא היה סבור, שיש תקנה אחרת לבהמה הזו, [שהיא ספק תודה הטעונה לחם, ספק תמורת תודה שאינה טעונה לחם], והיא, שיביאו עמה בהמה נוספת, וארבעים לחמים, ויתנו עליהם כך, אם הראשונה היא תמורה, שאינה טעונה לחם, תהא השניה תודה, הטעונה לחם. ואם הראשונה היא תודה, הטעונה לחם, תהא השניה תמורת תודה שאינה טעונה לחם. וממה נפשך יש כאן שני קרבנות הקדושים

הוספות

¹ בגמרא מבואר, שענייני זה יתכן, רק כדעת חזקיה, האומר, שתודה ששחטה על שמונים חלות, קדשו ארבעים מתוך שמונים,

נקרא ממעט באכילה דארבע, שאותם ארבע חלות מסופקות יש להם מיעוט אוכלים, ועלול לבוא לשורפם שלא כדין].

- ולפירוש שלישי של רש"י אין לעשות תקנה זו, כי מחמת הספק לא יאכלו כל שמונים החלות אלא ליום ולילה, ולאחר מכן ישרפו, ואם באמת ארבעים מתוכן הן חולין, נמצאנו משחיתים ארבעים חלות שלא כדין, ועוברים באיסור בל תשחית. [וענין זה נקרא ממעט באכילה דארבעים].

ו. על ידי הבאת בהמה מעוברת.

עניין זה יתבאר בעזה"י להלן, על דברי רבי יוחנן, בעניין מפריש חטאת מעוברת וילדה.

ז. על ידי הבאת שתי בהמות אחת תודת חובה ואחת בתנאי תודת נדבה או אחריות תודת חובה.

< רב דימי ברי דרב הונא מדמהוריא היה סבור, שיש תקנה אחרת לבהמה הזו, [שהיא ספק תודה טעונה לחם, ספק תמורת תודה שאינה טעונה לחם], והיא, שיחייב אדם את עצמו בנדר להביא תודה, [שיאמר הרי עלי תודה], ועל ידי נדר זה, הוא מתחייב באחריותה אם אבדה. ויביא בהמה שלישית. ושמונים חלות. וכך יתנה. אם הראשונה היא תמורה, שאינה טעונה חלות, השנייה תהא תודת חובה, לקיום הנדר, וטעונה ארבעים חלות, והשלישית

חלות¹, וממה נפשך לא הכניס חולין לעזרה, כי אם קדשו כל השמונים, יהיו ארבעה אלו תרומת קרבן אחד, וארבעה אלו תרומת קרבן אחד. ואם קדשו רק ארבעים חלות, יהיו ארבעה תרומת קרבן אחד, וארבעה חלק הבעלים של אותו קרבן, עם עוד שלושים ושתיים שקדשו חוץ לעזרה, ושאר ארבעים שחוץ לעזרה יהיו חולין.

- לפירוש ראשון של רש"י, אין לעשות תקנה זו, כי כשיעשו כן, הכהן לא ירצה לאכול אלא ארבע חלות, שמא אין כאן אלא תודה אחת, ורק ארבע חלות הן תרומה, והבעלים לא ירצו לאכול שמונה חלות, שמא יש כאן שתי תודות, ושמונה חלות הן תרומה, ועל ידי זה ישארו ארבע חלות שלא יאכלום, וילכו לאיבוד. [ועניין זה נקרא ממעט באכילה דארבעים, כי בארבעים חלות לא יאכלו ארבע חלות].

- ולפירוש שני של רש"י אין לעשות תקנה זו, כי על ידי זה, נמצא שמתרבים החלות הניתנים לכהן, שאינם נאכלים אלא לכהנים ולנשיהם בניהם ועבדיהם, ומתמעטים החלות של הבעלים הנאכלים לכל ישראל, ועל ידי זה מתמעטים האוכלים של ארבע חלות, ויש לחוש שלא יספיקו הכהנים לאכול את החלות המרובות שלהם, וילכו לאיבוד. [ועניין זה

הוספות

כמבואר לעיל בדף ע"ח. וכתבו על זה התוס' – בחנם נקט אם איתא לדחזיקה, דהא אפילו רבי יוחנן מודה, היכא דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים, כדאמרין לעיל ...

¹ כן הוא בפירוש רש"י הנדפס תחילה. אולם בפירוש רש"י הנדפס מכת"י מבואר, שבאופן הזה, שבוודאי מקדש ארבעים חלות, רשאי להכניס את כל השמונים לעזרה, כי אפילו אין כאן אלא תודה אחת, ומקדש ארבעים מתוך שמונים, מותר להכניס גם את שאר הארבעים, שהם נעשים כאחריות הראשונים, ומאחר שהם צורך הקרבן, אין בהם משום חולין בעזרה.

חטאת, והמקדיש בהמה מעוברת, הרי הוא כמקדיש שתי בהמות] לאחריות, שאם תמות אחת, יתכפר בחברתה, ולכן מתכפר באיזו שירצה, [ואחר כך חברתה תרעה או תמות כפי שנתבאר בדף פ'].

- ולפי סברא זו, רצה רב אשי לומר, שיש תקנה אחרת לבהמה הנ"ל, [שהיא ספק תודה הטעונה לחם, ספק תמורת תודה שאינה טעונה לחם], והיא, שיביא אדם בהמה מעוברת, ויקדיש אותה לתודה, שאז הרי הוא כמקדיש את האם ואת הולד, שאחר לידתו רשאי להקריב איזה מהם שירצה לתודה, או אף את שניהם, [ואין זה כחטאת שאינו מביא אלא אחת מהן, כי אין אדם מביא אלא חטאת אחת על חטאו], ויביא עימהם שמונים לחמי תודה, וכך יתנה, אם הבהמה הראשונה היתה תמורה, שאינה טעונה לחם, יקרבו האם וולדה לשם תודה, ויקדשו עימהם שמונים חלות, ואם הראשונה היתה תודה, הטעונה לחם, האם תקרב לשם תודה, ויחד עם הראשונה תקדש שמונים חלות, והוולד יקרב לשם מותר תודה, שאינו טעון לחם.

< אולם רב כהנא אמר, שהטעם לכך שהמפריש בהמה מעוברת לחטאת רשאי להקריב אותה או את הוולד, אינו משום שנחשב כמקדיש שתי בהמות, אלא משום שלדעת רבי יוחנן, אדם מתכפר בשבח הקדש, שבאמת לא הקדיש אלא בהמה אחת, וולדה נחשב כשבחה, ולכן הוא ראוי לכפרה כמותה, אבל אינו נחשב כבהמה

תהא תודת נדבה, הטעונה ארבעים חלות, ונמצא שיש כאן שתי תודות הטעונות כל אחת ארבעים חלות, וקדשו שמונים חלות. ואם הראשונה היא תודה, הטעונה חלות, השניה תהא תודת חובה לקיום נדרו, וטעונה גם היא חלות, והשלישית תהא לאחריות תודת חובתו, שאינה טעונה חלות. ואם כן, גם באופן הזה, יש כאן שתי תודות, הטעונות כל אחת ארבעים חלות, וממה נפשך קדשו שמונים חלות, וקרבו כל הבהמות.

- אולם רבינא אמר שאין לעשות כן, כי התקנה הזו באה על ידי נדר שידור להתחייב קרבן תודה, וכבר נאמר, "טוב אֲשֶׁר לֹא תִדְרִי", ללמד שאין ראוי לידור נדרים.

הפריש חטאת מעוברת וילדה

לדעת רבי יוחנן, אף על פי שולד חטאת הוא מהחטאות שדין למיתה, אין זה אלא כשהתעברה הבהמה אחר שהפרישה לחטאת, אבל המפריש בהמה מעוברת לחטאת, וילדה, רצה מתכפר בה, רצה מתכפר בוולדה.

< רב אשי היה סבור¹, שהטעם לכך, כי המקדיש בהמה מעוברת, הרי הוא כמקדיש שתי בהמות, [ורק כשקדושת הולד היא מחמת אמו, הוא נקרא ולד חטאת שדינו למיתה, אבל כשקדושתו מחמת עצמו, הרי הוא חטאת, ולא ולד

הוספות

¹ העירוני לעיין ברש"י שיסוד המחלוקת בין רב אשי ורב כהנא הוא אם שיירו משויר או לא משויר.

אחרת שהקדיש לאחריות האם.

להביאו מהחולין, שכן מיד כשהתחייב להביא את התודה מן החולין, נתחייב להביא לחמיה עימה מהחולין, ושוב לא יוכל להביאם מן המעשר.

אבל כשאין חיובו כעיקר המצווה, שפירש שמביא את התודה עצמה מן המעשר, אין הלחם נגרר אחריה, ואם פירש שיביאנו מן החולין, אף שרשאי להביא את התודה עצמה מן המעשר, את הלחם יביא מהחולין.¹

האומר הרי עלי לחמי תודה

לדעת רב הונא, האומר הרי עלי לחמי תודה, [אף שלא אמר הרי עלי תודה], חייב להביא תודה ולחמיה, כי ידוע שאין לחמי תודה באים לבדם, וכשאמר להביא לחמי תודה, כוונתו להביאם עם התודה.

ודווקא כשאמר זאת בפני עצמו, מתחייב מחמת אמירה זו לבדה בתודה ובלחמה, אבל כשאמר הרי עלי להביא תודה ולחמים, אין כאן שני נדרים, שכוונתו להבאת לחמים לצורך התודה שהזכיר, ואפילו שינה בין התודה ללחמים, כגון שאמר הרי עלי תודה מן המעשר, ולחם מן החולין, כוונתו להביא תודה מן המעשר, ולחמיה של אותה תודה מן החולין.

האומר הרי עלי תודה

בלא לחם וזבח בלא נסכים

אין אדם מביא תודה בלא לחמיה ולא זבח

- ולפי זה, אין תקנה לבהמה הנ"ל, שהיא ספק תודה ספק תמורת תודה, על ידי הבאת בהמה מעוברת, כי כשיקדיש בהמה מעוברת לתודה, אינו נחשב כמקדיש שתי בהמות, שיכול להקריב את שתיהן כתודות גמורות הטעונות יחד שמונים לחמי תודה, אלא כמקדיש בהמה אחת, שיכול להקריב אותה לבדה עם ארבעים לחמים, וולדה נחשב כמותר תודה בלבד, שאינו טעון לחם.

תודה ולחמה מחולין וממעשר שני

בדף פ"ב יתבאר בעזה"י, שכל קרבן שאדם מחויב בו, [מן הסתם] אינו מביאו ממעות מעשר שני, אלא ממעות של חולין, ולכן מי שהתחייב להביא קרבן תודה, שאמר, הרי עלי להביא תודה, הרי זה מביא קרבן תודה ולחמים ממעות חולין.

אולם, אם פירש מתחילה, שאינו מתחייב להביא מן החולין, שאמר, הרי עלי להביא קרבן תודה ממעות מעשר שני, מאחר שפירש שאינו מחייב עצמו אלא להביא ממעות מעשר, רשאי להביא את קרבנו אף ממעות מעשר, ומכל מקום, כל שכן שרשאי להביא ממעות של חולין.

וכשחיובו להביא את התודה עצמה מן החולין, כעיקר המצווה, הלחם נגרר אחר התודה, כי הוא בא בשבילה, ולכן, אף אם פירש שמביא את הלחם מן המעשר, חייב

הוספות

¹ ויל"ע מה הדין כשלא פירש דין הלחם האם רשאי להביאו מהמעשר כמו התודה או לא.

מביא תודה עם לחמים.

תודה ולחמה הבאים ממעשר שני

לעיל נתבאר, שאף על פי שכל קרבן חובה המוטל על האדם בא מהחולין ולא ממעשר שני, אם פירש הנודר שיביא תודה ולחמה ממעשר שני, רשאי להביא אף ממעשר שני.

והטעם לכך, כי תודה קרויה שלמים, שנאמר בה, "תֹּדַת שְׁלָמִי", ושלמים באים ממעשר שני, שנאמר בהם, "וַיִּבְחַתְּ שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ שָׁם", וכן נאמר במעשר שני, "וַיִּנְתְּתָה הַקֶּסֶף ... וְאֶכְלֶתָ שָׁם", ללמוד בגזרה שווה, שכשם שהאכילה האמורה במעשר שני, היא אכילת מעשר שני, כך אכילת השלמים היא אכילת מעשר שני, ומכאן ששלמים קרבים ממעשר שני.

ומכל מקום, אף שהשלמים והתודה קרבים ממעשר שני, אינם קרבים מגוף המעשר, שהרי המעשר הוא גידולי קרקע, והקרבתו הם בעלי חיים, אלא כוונת התורה, שהשלמים והתודה נקנים במעות מעשר שני, כלומר במעות שנתנו תמורת מעשר שני.

ולענין לחמי תודה:

– לדברי הכל, כשם שאין מביאים את הקרבן מהמעשר עצמו, כך אין לעשות לחמי תודה מחיטים של מעשר שני עצמו.

– ולדברי הכל, כשם שרשאי לקנות את הקרבן במעות מעשר שני, כך רשאי לקנות

בלא נסכיו. והאומר, "הרי עלי תודה בלא לחמים", או "הרי עלי זבח בלא נסכים", סיוס דבריו הם סיבה להתיר את נדרו שלא יתחייב להביא תודה כלל, [שבאמת, תחילה כשאמר "הרי עלי תודה", התכוון להביא תודה ולחמים כדין, ומיד חזר בו, וכדי לבטל נדרו אמר "בלא לחם", שיודע היה שאין תודה באה בלא לחם, וכשיאמר "הרי עלי תודה בלא לחם", לא יתחייב כלום. אי"נ היה סבור שיכול להביא תודה בלא לחם, ולכן אמר, "הרי עלי תודה בלא לחם", וכשנודע לו שאינו יכול להביא כמו שאמר, חוזר בו מנדרו], ונחלקו חכמים בדין זה.

לדעת בית שמאי – אף שסיוס דבריו הם סיבה להתיר נדרו, ומחמת זאת רוצה להישאל על נדרו, מכל מקום חייב להביא תודה ולחמיה, כי מאחר שאמר, "הרי עלי להביא תודה", מיד נתחייב להביא תודה ולחמיה [=תפוס לשון ראשון], ושוב אין מתירים את נדרו. [ולדברי אביי, אומרים לו, "שְׁמַר", כלומר הבא תודה, "וְשָׁמַעְתָּ", כלומר הבא לחמה. ולדברי רבא, אומרים לו, "שְׁמַר", כלומר קיים כל המצווה של הבאת תודה ולחמיה, "וְשָׁמַעְתָּ", שלא תהא רגיל לעשות כן, לנדור תודה בלא לחם].

ולדעת בית הלל – מאחר שיש כאן פתח להתיר את נדרו, אם בא להישאל על נדרו, הרי זה פטור מכלום. אבל אם אומר, שכוונתו היתה להביא תודה, וטעה שיכול להביאה בלא לחמים, ואם היה יודע שאי אפשר, לא היה אומר "בלא לחמים", אלא היה רוצה להביאה עם לחמים, הרי זה

להקדישו לצורך קניית בהמה לשלמים, ומשעה שהתפיסו לצורך זה, שוב לא יוכל לשנותו לצורך אחר.

< **ולדעת רבי מאיר** – מעשר שני נחשב כממון גבוה, אלא שיש לבעליו רשות לאוכלו בירושלים או לאכול מדמיו בירושלים.

- **לדברי רבי אמי ורבי אלעזר**, מאחר שממון זה אינו של בעליו, **אינו יכול להקדישו לצורך קניית שלמים**, שלא נתנה לו תורה רשות אלא לקנות בו בפועל דברי מאכל, ובכלל זה שלמים, אבל להקדישו, אין לו זכות, ולכן, אפילו אם התפיסו לקנות בו שלמים, רשאי לקנות בו דברי מאכל אחרים.

- **ולדברי רבי יוחנן**, אף שאין הממון הזה של בעליו, מכל מקום, כשנתנה תורה לבעלים רשות לקנות בו בהמה לשלמים, בכלל זה **שיכול להקדישו לשם שלמים**, ומאחר שמקדישו לקנות בו שלמים, אינו רשאי לעשות בו דבר אחר.

פדיון שיש בו שני חומשים

כלל בידינו, שהפודה את הקדשו, [כגון שהקדיש דבר השווה ארבע זוז ובא לפדותו] מוסיף חומש [מבחוץ כלומר פודה אותו בחמשה זוז], וכמו כן, המחלל מעשר שני שלו, מוסיף חומש על שווייו.

ולדעת האומרים, שניתן להתפיס קדושת שלמים על מעות מעשר שני, **אם בא לפדות את המעות הללו**, [כגון שהיו בידו

חיטים לצורך לחמי תודה **במעות מעשר שני**, [כלומר שתחילת קניית החיטים הללו במעות מעשר שני היתה לצורך לחמי תודה].

– **אבל נחלקו חכמים, אם רשאי להביא חיטים שכבר נקנו במעות מעשר שני** [לצורך אכילתם בירושלים לכל אדם], **ולאפותם לצורך לחמי תודה**. שכן מצד אחד יש לומר שהדבר מותר, כי לא הביא את הלחמים ממעשר שני עצמו, אלא מדבר שבה במעות מעשר שני. ומצד שני יש לומר שאין לעשות כן, כי עושה את הלחמים מחיטים שכבר קדשו בקדושת מעשר שני, והרי הם כמעשר שני עצמו.

דף פב

המתפיס מעות מעשר שני לשלמים

לעיל נתבאר, שכשם שאדם קונה בהמה ממעות של חולין, לצורך קרבן שלמים, כך הוא קונה בהמה ממעות של מעשר שני, לצורך קרבן שלמים.

ונחלקו חכמים, האם אדם יכול להקדיש מעות מעשר שני לצורך קניית בהמה לשלמים.

< **לדעת רבי יהודה** – מעשר שני נחשב כממון הבעלים, [ויכול לקדש בו אשה], אלא שציוותה תודה שיאכלו אותו או את דמיו בירושלים.

- ולפיכך, הרי הוא כשאר ממון שלו, **שיכול**

מצרים], חוזר ומלמד בהיקש, [שגם תודה ושלמים לא יבואו אלא מן החולין]. וביארו, שבאמת דין פסח דורות אינו למד בהיקש מפסח מצרים, אלא ההיקש מלמד שכל הפסחים דין אחד להם.

< **ולדעת רבי עקיבא** – דין זה למד בהיקש, **”זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת וְלֶאֱשֶׁם וְלַמְלוּאִים וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים”**, כפי שיתבאר בדף פ”ג באות י”.

הנסכים בכל מקום

אינם באים אלא מן החולין

אף במקום שהקרבן קרב ממעשר שני, כגון שמתחילה אמר בפירוש, הרי עלי תודה או שלמים ממעשר שני, אין מביא את נסכיהם אלא מן החולין, כי הנסכים אינם נאכלים, אלא קרבים לגבוה, ולא הותר להביא ממעשר שני, אלא דברים הנאכלים, שיכול לאוכלם בירושלים כדן מעשר שני.

הפסח אינו בא אלא מן החולין

קרבן פסח אינו בא אלא מבהמת חולין, [כלומר מבהמה שהקדישוה לשם פסח בעודה חולין, ולהוציא בהמות שנקנו מכספי מעשר שני, שאין מקדישים אותם לשם פסח²], ונתבארו בסוגיה כמה אופנים ללמוד דין זה.

מעות מעשר שני, ואמר עליהם שיהיו לצורך קניית שלמים, ובא אחר כך לחללם על דינרים], **מוסיף עליהם שני חומשים**, חומש אחד משום שהם הקדש [לצורך שלמים¹], וחומש שני משום שהם מעשר שני, [ונמצא שכשהיו ארבע זוז, ובא לחללם, נותן ששה זוז].

מנין שהתודה אינה באה אלא מן החולין

לעיל נתבאר שהמתחייב להביא תודה סתם שאמר הרי עלי להביא תודה מביא אותה מן החולין ולא ממעשר שני. ונחלקו חכמים מנין לנו דין זה.

< **לדעת משנתנו שהיא דעת רבי אליעזר** – דין זה למד מהכתוב, **”וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה’ אֶקִיד צֹאן וּבִקֵּר”**, [שאין כוונת הכתוב כפשוטו, שהפסח בא מצאן ובקר, כי הפסח בא מהצאן בלבד, אלא כוונת הכתוב], **להקיש קרבן פסח לקרבן אחר הבא מהצאן ומהבקר, הוא קרבן תודה ושלמים**, וללמד, שכשם שהפסח אינו בא אלא מן החולין [מהטעם שיתבאר בעזה”י להלן], כך תודה ושלמים אינם באים אלא מן החולין.

- ובתרביצא [=בית המדרש שמרביצים בו תורה] הקשו על כך, לפי המבואר להלן [באות ג’], שדין פסח דורות, [שאינו בא אלא מן החולין], למד בהיקש [מפסח מצרים], וכי [פסח דורות שהוא] דבר הלמד בהיקש [מפסח

הוספות

¹ כאן משמע שיש חומש כשפודה שלמים וקשיא דבפרק הזהב משמע דליכא חומש ... [תוס’].

² העירוני לשנות את המוסגר ולכתוב – [מכסף חולין ולא ממעות מעשר שני.

א. **בבנין אב [פסח דורות מפסח מצרים].**

לדברי רבי אליעזר יש ללמוד דין זה בבנין אב, שכן מצינו, שהיה פסח במצרים, ואותו פסח לא בא אלא מן החולין, [שהרי באותה שעה עדיין לא היו מעשרות], ומכאן, שכשם שאותו פסח לא בא אלא מן החולין, אף פסח האמור לדורות אינו בא אלא מן החולין.

אבל רבי עקיבא דחה בנין אב זה, משני טעמים.

(א) וכי דנין אפשר משאי אפשר, כלומר אין ללמוד שפסח דורות לא יבוא ממעשר, מפסח מצרים שמצינו בו שלא בא ממעשר, כי במצרים לא היה מעשר נוהג, ואם כן יתכן, שבאמת פסח בא אף ממעשר, והסיבה שפסח מצרים לא בא ממעשר, אינה סיבה הלכתית, אלא סיבה מציאותית, שלא היה מעשר באותה שעה, אבל בשעה שיש מעשר, הפסח בא אף ממעשר.

- **ורבי אליעזר לא קיבל דחיה זו, כי לדעתו דנין אפשר משאי אפשר.**

(ב) **פסח דורות חמור מפסח מצרים, שכן פסח מצרים לא קרב על גבי מזבח, אלא דמו ניתן על המשקוף והמזוזות, ופסח דורות הוא קרבן, שדמו ואימוריו קרבים למזבח, ואם כן, אין ללמוד דיני פסח דורות מדין פסח מצרים, ויתכן שאף שפסח מצרים אינו בא אלא מן החולין, פסח דורות שהוא קדוש למזבח, בא אף ממעשר שני.**

- **ועל דחיה זו לא מצינו תשובה, לקיים את**

הלימוד בבנין אב הנ"ל.

ב. בבנין אב [פסח דורות מפסח מדבר].

לדברי רבי אליעזר יש ללמוד דין זה בבנין אב, שכן מצינו, שהיה פסח במדבר, ואותו פסח לא בא אלא מן החולין, [שהרי לא היו מעשרות עד אחר כיבוש וחלוקה], ומכאן, שכשם שאותו פסח לא בא אלא מן החולין, אף פסח האמור לדורות אינו בא אלא מן החולין.

אבל רבי עקיבא דחה בנין אב זה, כי לדעתו אין דנין אפשר משאי אפשר, כלומר אין ללמוד שפסח דורות לא יבוא ממעשר, מפסח מדבר שמצינו בו שלא בא ממעשר, כי במדבר לא היה מעשר נוהג, ואם כן יתכן, שבאמת פסח בא אף ממעשר, והסיבה שפסח מדבר לא בא ממעשר, אינה סיבה הלכתית, אלא סיבה מציאותית, שלא היה מעשר באותה שעה, אבל בשעה שיש מעשר, הפסח בא אף ממעשר.

- **ורבי אליעזר לא קיבל דחיה זו, כי לדעתו דנין אפשר משאי אפשר.**

ג. בהיקש הכתוב, "וְעִבְדְתָּ אֶת הָעֶבֶדָה הַזֹּאת בַּחֲדָשׁ הַזֶּה".

לדברי רבי אליעזר, יש ללמוד דין זה בהיקש, שנאמר, "וְעִבְדְתָּ אֶת הָעֶבֶדָה הַזֹּאת בַּחֲדָשׁ הַזֶּה", להקיש כל עבודות חודש זה, כלומר כל הפסחים שבכל הדורות, לפסח מצרים, וללמוד, שכשם שפסח מצרים לא בא אלא מן החולין, אף כל שאר הפסחים שבכל הדורות, אינם באים אלא מן

החולין.

למדנו, שאף דם שאר קרבנות מתקבל בכלי.

- אמנם, דין זה ניתן ללמוד גם מתוך שהוקשו שאר קרבנות לשלמים, שכן גם לעניין השלמים שהקריבו בהר סיני נאמר, שקבלת דמם היתה בכלי כמבואר בכתוב הנ"ל "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים. וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֲגָנֹת".

ב. שחיטת הקרבנות בסכין כלי שרת.

כשהעלה אברהם אבינו את יצחק בנו, עמד להקריבו לעולה, [שכן כשהקריב את האיל תחתיו נאמר, "וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ"], וכשעמד לשחוט את יצחק, בא לשוחטו בסכין, שנאמר, "וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֹת [=סכין] לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ", ומכאן שעולה נשחטת בסכין, [ולא בצור או בקנה]. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לעולה, למדנו, שאף שאר קרבנות נשחטים בסכין.

<< מה למדים מהמנחה.

ג. אכילת קדשי קדשים לזכרי כהונה בלבד.

- בעניין המנחות נאמר, "כָּל זָכָר בְּבְנֵי אֶהְרֹן יֹאכְלֶנָה חֶק עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי ה' כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בָּהֶם יְקַדְּשׁוּ", ומכאן שאינה נאכלת אלא לזכרי כהונה בלבד.

ומתוך שהוקשו שאר קרבנות שבפסוק הזה למנחה למדנו שאף הם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה בלבד.

ואין לדחות לימוד זה באופנים שנדחה הלימוד בבנין אב [כמבואר באות א'] כי אין משיבין [תשובות] על ההיקש [לדחותו]¹. ולעיל נתבאר, שבתרביצא בארו, שאין זה ממש היקש.

ד. בהיקש הכתוב, "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים".

לדברי רבי עקיבא יש ללמוד דין זה בהיקש, שנאמר, "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים", [כפי שיתבאר בעזה"י להלן באות י'].

"זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים"

הוקשו כל הקרבנות הללו זה לזה, ללמד, שהדינים הבאים האמורים בכל אחד מהם, אמורים בכלם.

<< מה למדים מהעולה.

א. קבלת דם הקדשים בכלי.

בעניין הקרבנות שהקריבו בני ישראל בהר סיני נאמר "וַיִּשְׁלַח אֶת עֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים. וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֲגָנֹת וְחֲצֵי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ", ומכאן שדם העולה מתקבל בכלי. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לעולה,

¹ דאדם דן קל וחומר מעצמו ואין אדם דן גזרה שוה והיקש מעצמו, אלא אם כן למדה מרבו, ורבו מרבו, הלכה למשה מסיני. [רשי"י].

למדים מהמנחה דבר נוסף.

<< מה למדים מהחטאת.

ד. כל הקדשים מקדשים בבלוע.

בעניין חטאת נאמר, "כֹּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ", ללמד, שכל דבר שנבלע בו מהחטאת, מתקדש כמותה, [כגון שהיו שתי חתיכות, אחת שלמים, ואחת של בשר חטאת, ונפל מן החטאת על השלמים, ונבלע בה, יאכל כחומר שבה, ליום ולילה כחטאת]. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לחטאת, למדנו, שאף שאר קרבנות מקדשים את מה שנבלעים בו.

י-יא-יב. להלן יתבאר בעזה"י אם יש דברים נוספים הלמדים מהחטאת.

<< מה למדים מאשם.

ה. אין מקריבים אימורי שפיר ושליא שבמעיי הקרבנות, כי הולדות אינם קדושים במעיי אימון.

האשם אינו בא אלא מן הזכרים, ולכן לעולם לא יהיה בו שפיר ושליא, ואם כן, כשאמרה תורה להקריב ממנו חלב וכליות, אין הכוונה אלא לחלב וכליות שלו, ולא לחלב וכליות של עובר שבמעיו.

ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לאשם, למדנו, שאף שאר קרבנות אין מקריבים עימהם את האימורים של העובר שבמעיהן, [דקסבר האי תנא דניס אפשר

והיקש זה אינו נצרך לעניין עולה, כי עולה כולה כליל, ואינה נאכלת כלל.

וכמו כן היקש זה אינו נצרך לעניין חטאת ואשם, כי בהם כבר מפורש שנאכלים לזכרי כהונה, [בחטאת נאמר, "כֹּל זָכָר בַּפְּהִימִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא", ובאשם נאמר, "כֹּל זָכָר בַּפְּהִימִים יֹאכְלֶנּוּ בְּמִקּוֹם קְדוֹשׁ יֹאכַל קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא"].

דף פג

אבל ההיקש הזה נצרך לעניין שלמי ציבור, שמהיקש זה יש ללמוד שנאכלים לזכרי כהונה¹.

- אכן זו דעת תנא אחד, אולם יש תנא אחר החולק על כך, ואומר שדין זה ששלמי ציבור נאכלים לזכרי כהונה, למד מכתוב אחר, והוא מה שנאמר בפרשת קרח, "וְהָיָה לָךְ מִקְדָּשׁ הַקְּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ כֹּל קָרְבָּנֶם לְכֹל מִנְחָתָם וְלְכֹל חֲטָאתָם וְלְכֹל אֲשֶׁמָּם אֲשֶׁר יִשִּׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים לָךְ הוּא וְלִקְנִיָּדָה. בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כֹּל זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ הָיָה לָךְ", שבה ללמד על זבחי שלמי ציבור, שנאמר בהם "קֹדֶשׁ יִהְיוּ לָהּ לַפְּהִי", שהם נאכלים לזכרי כהונה.

- ויש עוד תנא, האומר, שדין זה למד בזבחי שלמי ציבור ממה שהוקשו לחטאת בכתוב, "וַיַּעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֲטָאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ שְׁלָמִים". [תוס'].¹

ט. להלן יתבאר בעזה"י שלדעת רבי עקיבא

הוספות

¹ ודווקא מהיקש למנחה ניתן ללמוד דין זה בשלמי ציבור, אבל מהיקש לחטאת ולאשם לא, כי בהם נאמר "קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא", והיה מקום לומר, שמיעוט הוא לעניין זה, שרק הם נאכלים לזכרי כהונה, ולא ילמדו מהם שגם דברים אחרים נאכלים לזכרי כהונה. [רשי"י].

אם תאבד זו, אלא הפרישו בהמות כפי צורך הקרבנות ותו לא, ואם כן, לא נקרא נותר באותם קרבנות, אלא בשר הקרבנות שקרב, ולא בהמות שנתרו, מחמת שהופרשו לאחריות ולא היה בהם צורך, ואם כן, הוא הדין בשאר קרבנות, אין נקרא נותר אלא בשר הקרבן שקרב ממש ונותר, ולא בהמה שהפרישו לאחריות, ונותרה כי לא היה בה צורך. [ולכן אם הפריש שני חטאות לאחריות, ונתכפר באחד מהם, אין השני לאיבוד, אלא ירעה עד שיסתאב].

<< מה למדים משלמי ציבור¹.

ח. כל הקרבנות מתפגלים [במחשבת פיגול] ומפגלים [בכך גם את נסכיהם]².

שלמים שנעשית בהם אחת מעבודות הדם, במחשבה שתהא אחת האכילות חוץ לזמנה, נתפגלו [להתחייב כרת על אכילתם], ופיגלו גם את נסכיהם³. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לשלמים, למדנו, שאף שאר קרבנות דינם כן, [כגון זבחי ציבור מפגלים שתי הלחם].

דברים נוספים הלמדים בהיקש הנ"ל

[מובאים בברייתא משמו של רבי עקיבא]

<< דבר נוסף הלמד מהמנחה.

משאי אפשר, כלומר אף שהסיבה שבאשם אין מקריבים אימורי הוולד עמו, כי אין לו וולד, ניתן ללמוד ממנו לשאר קרבנות, שבהן אין את הסיבה הזו].

ומכל מקום, אין ללמוד מההיקש הזה, שבשאר קרבנות הוולדות אינם קדושים כלל, כי נאמר, "רק קִדְשֵׁי אֶשֶׁר יִהְיֶה לָךְ", ללמד, שגם הוולדות קדושים עם האם, אלא מתוך שההיקש מלמד, שאין מקריבים את אימורי הוולדות עם האם, יש ללמוד, שבעוד הוולדות במעי אימן, אינם מתקדשים, ורק כשהם יוצאים ממעי אימן, הם מתקדשים.

יג. להלן יתבאר בעזה"י שיש דבר נוסף הלמד מהאשם.

<< מה למדים מקרבנות [שבעת ימי] המילואים.

ו. הנותר של כל הקרבנות בשריפה.

בעניין קרבנות המילואים נאמר, "וְאִם יִנְתֵּר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֶּקֶר וְשִׁרְפֶתָּהּ אֶת הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכַל כִּי קִדְשׁ הוּא", ומכאן למדנו, שמה שנעשה מהם נותר, דינו להישרף. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות למילואים, למדנו, שאף שאר קרבנות דינם כן, ומה שנעשה מהם נותר דינו להישרף.

ז. ואין דין נותר בחיים.

ודין נוסף למדנו מקרבנות המילואים, שכן, לא מצינו בהם שהפרישו בהמה לאחריות

הוספות

¹ רש"י פירש, שהשלמים האמורים בכתוב זה, הם שלמי ציבור בלבד, שהם קדשי קדשים, כי כל הכתוב מדבר בקדשי קדשים, ובוזה יישב, מדוע שלמי יחיד נאכלים אף לישראל ולא רק לזכרי כהונה כחטאת, כי הם לא הוקשו לחטאת, אלא רק שלמי ציבור.

² כן פירש רש"י. אולם התוס' פירשו מפגלים ומתפגלים, שהדם מפגל את הבשר, והבשר מתפגל.

³ וכן התודה מפגלת את לחמה.

"וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לֹא ללמד שעליו להביא את הפר משלו ולא משל ציבור, ושיביא את הפר משלו¹ ממש, כלומר מן החולין, ולא ממעשר שני. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לחטאת, למדנו, שאף שאר קרבנות דינם כן שיבואו מן החולין.

יא. הקרבנות קרבים ביום.

נאמר בעניין חטאת יום הכפורים, "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם", ומכאן שמקריבים את החטאת ביום.

ומתוך שהוקשו שאר קרבנות לחטאת, למדנו, שאף שאר קרבנות דינם כן שיקרבו ביום.

- ומסקנת הגמרא שדין זה אינו למד מההיקש אלא מהכתוב "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים. אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בַּיּוֹם צִוְּתוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִקְרִיב אֶת קָרְבָּנֵיהֶם לַה' בְּמִדְבַר סִינַי".

יב. עבודת הקרבנות נעשית בידי ימין.

נאמר בהקרבת החטאת, "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיְמֵי הַחֲטָאֹת בְּאֶצְבָּעוֹ", ומכאן למדנו, שהעבודה תהא בימין.

- ולדעת חכמים, אין צריך ללמוד דין זה בשאר קרבנות בהיקש מחטאת, כי בכלם נאמר כהונה, ולדעת חכמים כל מקום שנאמר כהונה אינו אלא ימין.

- אבל לדעת רבי שמעון, רק מתוך שהוקשו שאר

ט. כל הקדשים מקדשים בבלוע.

בעניין המנחה נאמר, "כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ", ללמד, שכל דבר שנבלע בו מהמנחה, מתקדש כמותה. ומתוך שהוקשו שאר קרבנות למנחה, למדנו, שאף שאר קרבנות מקדשים את מה שנבלעים בו.

ואף שדין זה למד גם מהחטאת [כמבואר לעיל], יש צורך ללמודו גם מהמנחה.

כי אם הדין הזה היה למד רק מאחד מהם, היה מקום לומר שלא בכל הקדשים, הבלוע מהם מתקדש כמותם.

שכן, אם הדין הזה היה למד רק מהמנחה, היה מקום לומר, שרק דברים רכים כמנחה, נבלעים במה שנוגע בהם, אבל דברים קשים כבשר חטאת, אינם נבלעים בנוגע בהם, ואינו מתקדש כמותם.

ואם הדין הזה היה למד רק מהחטאת, היה מקום לומר, שרק דברים שמלאים בדבר המחלחל בהם, כבשר חטאת שמתוך עוביו יש בתוכו שומן, יתכן שהוא יבלע בנוגע בו, אבל דברים אחרים, אינם נבלעים בנוגע בהם, ואינו מתקדש כמותם.

אבל עתה, שהדין הזה למד, הן מהמנחה והן מהחטאת, ידענו שהוא נוהג בכל הקדשים.

<< דברים נוספים הלמדים מהחטאת.

י. הקרבנות באים מן החולין.

נאמר בעניין חטאת של יום הכיפורים,

¹ יתכן שהדין השני למד מכתוב שני, שכן שתי פעמים נאמר בעניין, "וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לֹא".

כשר רק אם נשחט לשמו.

כתוב ב' [דרשת הברייתא].

אחר הכתוב הנ"ל הפותח את פרשת שלמים הבאים מהצאן נאמר, "אם פֶּשֶׁב הוא מקריב אֶת קֶרְבָּנוּ ... וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁה לַה' חֻלְבוֹ הָאֱלֹהִים תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֶצֶה יְסִירָנָה ... וְאִם עֹז קֶרְבָּנוּ וְהִקְרִיבוּ ...", וחילקה תורה את שלמי הצאן לשתי פרשיות, אחת לשלמים הבאים מכבשים, ואחת לשלמים הבאים מעזים, משום שמהכבשים מקריבים גם האליה², ומהעזים אין מקריבים את האליה. ודרשו בברייתא את הכתוב הזה כך :

"פֶּשֶׁב" – מתוך שנאמר בתחילת העניין, ששתי פרשיות אלו מדברות בצאן, ונאמר בתחילת פרשה אחרונה, שהיא מדברת בעזים, כבר מבואר שפרשה ראשונה מדברת בכבשים, [שכן אין בצאן אלא כבשים ועזים], ולא כתבה תורה "פֶּשֶׁב" בפירוש, אלא **ללמד, שיש כבש אחר שדינו ככבשי שלמים, שמקריבים מהם את האליה, והוא כבש הקרב לקרבן פסח,** [ואם כן כשם שבשלמים יש חילוק בין כבשים ועזים לעניין הקרבת האליה, כך בקרבן פסח יש חילוק בין כבשים ועזים לעניין הקרבת האליה].

"אם פֶּשֶׁב" – **לרבות פסח שעברה שנתו,** [כלומר פסח שלא בזמנו], **ושלמים הבאים מחמת הפסח,** [י"מ שהכוונה לחגיגת ארבעה

קרבות לחטאת, למדנו שבכל הקרבות העבודה בימין. [אבל לולא ההיקש, לא היינו יודעים זאת, כי אף שנאמר בכולם כהונה, לדעת רבי שמעון לא די בכך, כי לא נאמר בהם אצבע].

<< **דבר נוסף הלמד מהאם.**

יג. עצמות הקרבות מותרים.

עצמות האשם מותר לעשות מהם כלים [שהרי בשרו מותר, ואין איסור נותר על העצמות]. ומתוך שהוקשו שאר קרבות לאשם, למדנו, שאף שאר קרבות דינם כן שעצמותיהם מותרות.

פסח הנשחט בשאר ימות השנה

שלא לשמו כשר [כשלמים]

שלשה כתובים הם, המלמדים, שקרבן פסח שלא קרב בפסח, נעשה שלמים, [ולפיכך אם נשחט שלא לשמו הוא כשר, כשלמים שנעשו שלא לשמם].

כתוב א' [דרשת אבוח דשמואל].

נאמר בפרשת קרבן שלמים¹, "ואם מן הצאן קֶרְבָּנוּ לְזֶבַח שְׁלָמִים", ויש לפרש את הכתוב כך – **אם אתה בא להקריב דבר הבא מן הצאן, [שזהו פסח, שקרב מכל הצאן, כלומר מכבשים ועזים בני שנה], הקריבהו לזבח שלמים – ועל כרחך הכוונה לפסח שלא בזמנו, שכן בזמנו הוא**

הוספות

¹ שלושה חלקים יש בפרשת שלמים. חלק ראשון מדבר בשלמים הבאים מהבקר, [ו'יאם זֶבַח שְׁלָמִים קֶרְבָּנוּ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מְקָרִיב אִם זָכָר אִם נֶקֶבָה תְּמִים יְקָרְיָנוּ לְפָנֵי ה'"]. וחלק שני ושלישי מדברים בשלמים הבאים מהצאן, החלק השני מדבר בשלמים הבאים מהכבשים, [ו'יאם מִן הַצֹּאן קֶרְבָּנוּ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַה' זָכָר אוֹ נֶקֶבָה תְּמִים יְקָרְיָנוּ. אִם פֶּשֶׁב הוּא מְקָרִיב אֶת קֶרְבָּנוּ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְפָנֵי ה'"], והחלק שלישי מדבר בשלמים הבאים מהעזים, [ו'יאם עֹז קֶרְבָּנוּ וְהִקְרִיבוּ לְפָנֵי ה'"].

והכתוב המבואר בדרשת אבוח דשמואל, הוא הכתוב הפותח את החלק השני, המתחיל לדבר בשלמים הבאים מהצאן.

² כנגד הכליות ולמטה. [רש"י].

פרק תשיעי כל הקרבנות

דף פג

התבואה הכשרה למנחות

א. מקום גידולה.

לרוב המנחות – תבואות כל המקומות כשרה להן, בין תבואת ארץ ישראל ובין תבואת חו"ל.

למנחת העומר – לדעת התנא של משנתנו, אין כשרה אלא תבואת ארץ ישראל, שנאמר, "כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירתה והבאתם את עמר ראשית קצירתכם אל הפתח", ללמד, שאין העומר בא אלא מארץ ישראל. **ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה** [בדף פ"ד], העומר בא אף מתבואת חו"ל, שנאמר בעניין, "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אקיקם חסות עולם לדורתיכם בכל משבתתיכם", ללמד שהחדש אסור בכל מקום אף בחו"ל, ומאחר שהוא אסור בכל מקום מהתורה, העומר המתירו גם כן בא מכל מקום, ומה שנאמר, "כי תבאו אל הארץ..." לא בא ללמד שהעומר קרב מהארץ, אלא שלא נתחייבו בעומר אלא אחר כניסתם לארץ.

לשתי הלחם – אין כשרה אלא תבואת ארץ ישראל, שנאמר בעניין "ממושבתיכם תביאו", ללמד שאינה באה אלא מארץ

עשר. וי"מ שהכוונה למותר הפסח. וי"מ שהכוונה לתמורת הפסח], **שדינם כשלמים לכל דבר**, וטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. [ואם כן גם הכתוב הזה מלמד, שפסח שלא בזמנו, דינו כשלמים, וכשר שלא לשם פסח].

"**ואם עז**" – מכאן מתחיל דין חדש, ואין אליתו קרבה כדן הקודם.

כתוב ג' [דרשת רב נחמן אמר רבה בר אבהו].

נאמר בתורה, "**וזבחת פסח לה' אקיד צאן ובקר**", ועל כרחך אין הכתוב כפשוטו, שיקריבו פסח מצאן ובקר, כי אין פסח בא אלא מצאן בלבד, אלא כך כוונת הכתוב, **מותר הפסח**, כלומר הפסח שלא בזמנו, **יקרב לשלמים, שהם קרבן הבא מצאן ובקר**.

<<< **וצריכים אנו לשלושת הכתובים הללו, ללמד, שכן דין הפסח. (א) לא רק כשבאים להקריבו אחר זמן הפסח ואחר שנתו, (שכבר אינו ראוי לפסח). (ב) ולא רק כשמקריבים אותו אחר זמן הפסח, כשהוא עוד בן שנה [הכשר לפסח שני, אבל עד פסח ראשון הבא כבר יהיה פסול, ועיקר הפרשתו לפסח ראשון היתה]. (ג) אלא אפילו כשבאים להקריבו קודם הפסח, כשהוא בן שנה, הראוי לפסח ראשון הבא, מכל מקום, מאחר שאין זה זמן הפסח, דינו כשלמים.**

סליק פרק התורה

ישראל ולא מחו"ל.

ב. זמן גידולה.

לרוב המנחות – תבואות כל השנים כשרות להן, **בין תבואה חדשה של שנה זו, ובין תבואות ישנות של שנים קודמות.**

למנחת העומר – לדעת התנא של משנתנו, אין כשרה אלא **תבואה חדשה של שנה זו,** שנאמר, **"וַהֲבִאתֶם אֶת עֹמֶר רְאִשֵׁית קִצְיֹכֶם אֶל הַכֹּהֵן,"** ללמד, שהעומר בא מתבואה שנקצרה בשנה זו, וולהלן בדף פ"ד, יתבארו בעזה"י טעמים נוספים לדין הזה. **ולדעת התנא של הברייתא,** אין הכתוב הזה אלא מצווה לכתחילה, אבל אינו מעכב, **ובדיעבד אם הביאו את העומר ממנחה ישנה, גם כן כשר,** שנאמר, **"תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ,"** ללמד, שבכל אופן יקריבוהו, ואפילו מתבואה ישנה.

לשתי הלחם – לדעת התנא של משנתנו, אין כשרה אלא **תבואה חדשה,** שנאמר, **"וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה,"** ללמד, שאין שתי הלחם באים אלא מתבואה חדשה של שנה זו. **ולדעת התנא של הברייתא,** אין הכתוב הזה מלמד, אלא שלא יקריבו

מנחות מתבואות חדשות של שנה זו, קודם לשתי הלחם, אבל **שתי הלחם עצמם, כשרים גם מתבואה ישנה,** שנאמר **"מִמּוֹשְׁבֵי־תִבְיָאוֹ,"** ללמד, שבכל אופן יביאו, ואפילו מתבואה ישנה. [ומתוך שנאמר **"ותביאו"** בוי"ו ולא **"ותביא"**, למדו דין נוסף, והוא, ששיעור לחמי חמץ שבתודה, הוא כשיעור הלחמים של שתי הלחם, עשרון לחלה, כפי שנתבאר בדף ע"ז].

ג. איכות התבואה.

כל המנחות **מצוה שיבואו מן המובחר,** שנאמר **"וְכָל מִבְּחַר נְדָרֶיכֶם,"** ואיזהו מובחר שלהן:

אלפא¹ לסולת – תבואת המקומות **מכניס וזטחא** [וי"ג מכמס וזנוחא].

שניה להם – תבואת המקום **עפריים²** בבקעה.

וכל זה למצווה, **אבל מעיקר הדין תבואת כל הארצות³ כשרה** להביא מהן.

כתבו התוס': בתוספתא תניא [קודם העניין הנ"ל], כל קרבנות הציבור והיחיד באים

הוספות

¹ וי"מ שנקט אלפא מלשון חשיבות, שכשם שהאלף היא ראש לכל האותיות, כך מקום זה הוא ראש לכל המקומות. וי"מ שנקט אלפא מלשון אחד ומיוחד, שמקום זה הוא מיוחד מכל המקומות. וי"מ שנקט אלפא מלשון קדימה, שכשם שהאלף קודמת לכל האותיות, כך מקום זה קודם לכל המקומות.

² כן גרסת המשנה לפנינו. וגרסת התוס' כעין זה, עפריים, והיא העיר המוזכרת בדברי הימים, **"וַיִּנְדֹּף אֲבִיָּה אֶחָדִי נְרָעָם וַיִּלְכֹּד מִמֶּנּוּ עָרִים אֶת בֵּית אֵל וְאֶת בְּנוֹתָיָה וְאֶת יִשָּׁנָה וְאֶת בְּנוֹתָיָה וְאֶת עַפְרַיִן** [עפרון כתיב] **וּבְנֵיָהּ**". וברשי"י הנדפס מכת"י כתוב כופריים מלשון כפר ונקטה המשנה כופריים שבבקעה כי היו שתיים אחד בהר ואחד בבקעה וכוונת המשנה לכופריים שבבקעה.

³ מלשון זה משמע שהדין הזה אמור על שאר המנחות הבאות אף מחו"ל, ולא על מנחת העומר ושתי הלחם הבאות רק מהארץ [והעירוני שכן פירש הרמב"ם]. אבל רש"י פירש, שאין כוונת המשנה לכל הארצות ממש, אלא לכל הארצות שבארץ ישראל, כגון יהודה ועבר הירדן והגליל, ואם כן המשנה מדברת במנחת העומר ושתי הלחם.

שתהא התבואה ראשונה, וזה יתכן אם היא תבואת שנה זו, אבל אם היא תבואת שנה שעברה, אינה ראשונה, שכבר קרבו הרבה מנחות מתבואת שנה שעברה¹.

מהארץ ומחוצה לארץ, אפילו מבין הגוים. חוץ מבכור ומעשר, שאין באים אלא מן הארץ, ואין באים אלא מישראל.

דף פד

מאיזו תבואה העומר קרב בשביעית

לדעת האומרים, שאין העומר קרב אלא מתבואה חדשה של ארץ ישראל – אף על פי שאמרה תורה לעניין פירות שביעית, "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֵכָלָהּ", ללמד, שאסור לשורפם ולהפסידם אלא לאוכלם בלבד, מנחת העומר קרבה מתבואה חדשה של ארץ ישראל, וקומצה מוקטר על גבי אש המזבח, כי נאמר בה, "חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם", ללמד שיש להביאה בכל שנה, ומאחר שאינה כשרה אלא מתבואה חדשה של ארץ ישראל, אף בשביעית תבוא מתבואה חדשה של שביעית. וזהו ששינונו, שומרי ספיחין בשביעית, נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, שלא היו גידולי שביעית לצורך העומר אלא ספיחים² =גידולים שגדלו מגרגירים שנפלו בשעת הקציר של שנה שעברה], ומאחר שהיו הפקר, היה צריך לשומרם³ מפני החיה ומפני העניים, שלא

מניין שאין העומר קרב

אלא מתבואת שנה זו

לדעת רבי יוחנן – דין זה למד מהכתוב, "כְּרַמְל תְּקַרִּיב אֶת מִנְחַת בְּפוֹרִיךָ", שכרמל היינו תבואה רכה, כלומר חדשה, ומבואר בכתוב שבשעת הקרבת העומר תהא כרמל, וזה יתכן רק אם העומר קרב מתבואת שנה זו.

לדעת רבי אלעזר – דין זה למד מהכתוב, "וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן", המלמד שיהא העומר קרב מתבואה שעתה הוא זמן ראשית קצירה, כלומר מתבואת שנה זו, שעתה מתחילים לקוצרה, ולא מתבואת שנה שעברה, שכבר נסתיים זמן קצירתה.

לדעת הברייתא – דין זה למד מהכתוב, "בְּפוֹרִים", [מלשון בכור וראשון], המלמד,

הוספות

¹ רש"י פירש, והיינו כרבי אלעזר, דאמר, "ראשית קצירכם", ותיובתא דרבי יוחנן, דאמר, "כרמל תקריב", דמשמע שיכול להקריב כרמל אף על פי שאינו ביכורים. והתוס' כתבו, שלתרוייהו פריך, דהא רבי אלעזר פירש טעמא משום דכתיב "ראשית קצירך" ... ואם תאמר, ומאי טעמא הוי תיובתא, לימא חד למצוה וחד לעכב. ויש לומר תרי ביכורים כתיב.

² כי אסור לזרוע בשביעית.

³ ואם תאמר, היאך עומר בא מן המשומר, הא בעינן "ממשקה ישראל" מן המותר לישראל, ובסוף יבמות מוכח דאסור, גבי עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו ... של עזקה הן ... לא אמר כלום, ופירש בקונטרס בשם רבותיו ... של עזקה הן, מפרדס מעוזק וגדר לו סביב, והיא שנת שביעית, לא אמר כלום לאוסרם על כך, אלא הלך אחר הרוב שזה משקר ולהשביח מקחו מתכוין ... [והקשה בקונטרס, מה איסור יש כאן, אם עבר זמן הביעור, לא שנט מן המשומר ולא שנט מן המופקר, אסורים, וקודם הזמן אלו ואלו מותרים, ופירש דהאי עזקה שם עיר שבארץ ישראל ... ופירוטיה משובחים, ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ, ומשבח לאמר מעזקה הבאתים, אין חוששים לומר אמת דבריו ושמא לא נתעשרו ...

ילקטוהו קודם לעומר.

ולדעת רבי עקיבא – דין זה שמנחת העומר באה מן השעורים, למד בבניין אב, שכן מצינו במנחות יחיד, מנחת חובה מחטים [מנחת חוטא], ומנחת חובה משעורים [מנחת סוטה], והוא הדין לציבור, שמביאים מנחת חובה מחטים [שתי הלחם], שיביאו מנחת חובה משעורים, ואם כן, מנחת העומר שלא נתפרש ממה באה, היא המנחה הבאה משעורים.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה¹ המתיר להביא את העומר מתבואת חו"ל – יתכן שבשיעית אין להביאה אלא מתבואת חו"ל, שאין בה קדושת שביעית, ולא מתבואת הארץ, שיש בה קדושה, ואסור לשורפה. [תוס'].

מנחת העומר באה מהשעורים

דבר אחר – על כרחך מנחת העומר באה מן השעורים, שהרי בשתי מנחות נאמר שיבואו ראשונות מן החדש, במנחת העומר נאמר, "והבאתם את עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֶרְכֶם אֶל הַפֶּהָן", ללמד, שתהא תחילה לתבואה החדשה, וכן נאמר בשתי הלחם, "וּבְיֹום הַבְּכוֹרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה תִדְשָׁה", ללמד שתהא המנחה בכורה לתבואה החדשה, **ולא יתכן שיבאו שתי המנחות מן החטים, שאם כן רק הראשונה היא מנחה ראשונה**

לדעת רבי אליעזר – דין זה, שמנחת העומר באה מהשעורים, למד בגזרה שווה, שכן פרשת מנחת ביכורים שבתחילת ספר ויקרא ["ואם תקריב מנחת פְּכוּרִים לַה' אָבִיב קְלוּי..."] מדברת במנחת העומר, ונאמר בעניין "אָבִיב", וכן נאמר במכת ברד שהיתה במצרים, "כִּי הִשְׁעָרָה אָבִיב", וכשם ש"אָבִיב" האמור במצרים הוא בשעורים, כך ה"אָבִיב" האמור במנחת העומר הוא שעורים.

הוספות

ובערך פירש, של עזקה, פירות שביעית שנחרשו בשביעית, כלומר לא תהא סבור שבשדה בור גדלו, אלא נחרש יפה ונעזק כמו ויעזקה ... פירוש חופר ומשליך אבנים. ועל ויעזקה דקרא פירש דיש מפרשין חסביבו גדר כטבעת] ... ורבינו תם מקיים פירוש רבותיו של רש"י, דעזקה לשון גדר כמו ויעזקה ויסקלהו ... ובתוספתא נמי גרסינן עזק כלומר פירות משומרים ואסורין בשביעית, כדדרישין בתורת כהנים, את ענבי נזיריך לא תבצור, מן המשומר אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר ... ואם כן היכי שריא הכא להביא עומר מספיחים המשומרים, הא בעינן "ממשקה ישראל", מן המותר לישראל. ואין לומר, משום דכתיב "לדורותיכם", כדבסמוך, דהא יכול להביא מן המופקר. ויש לומר, דמדאורייתא בצירה דווקא אסור, אבל באכילה שרי, דקרא בתורת כהנים בבצירה מיירי, ולא באכילה ... ועוד יש לפרש, דשומרי ספיחים דהכא לא היו מונעים בני אדם מליקח, אבל היו מודיעין להן, והם פורשין מאליהן. אי נמי, קצירך ונזירך אמר רחמנא, דידך אין ולא של הקדש. ומהאי טעמא שריא קצירה. אי נמי קצירה שרי משום דכתיב לדורותיכם ... ואם תאמר, ולרבי עקיבא דאמר ספיחין אסורין, הא בעינן "ממשקה ישראל". לאו פירכא היא, דבשאר שנים נמי לאו ממשקה ישראל הוא ושרייה רחמנא, כדאמרין בפרק קמא, משום דמצוותה בכך שאני, בשביעית נמי, לרבי עקיבא הרי מצוותה בכך. [תוס'].

¹ התוס' כתבו, שיתכן שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה, אין העומר קרב בשביעית מספיחים שבארץ ישראל אלא מתבואת חו"ל. אבל לא כתבו כן לדעת הברייתא, המתירה להביא עומר מתבואה ישנה. ויתכן שיש חילוק בין דעת הברייתא לעניין תבואה ישנה, לבין דעת רבי יוסי ברבי יהודה לעניין תבואת חו"ל, שלדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין מצוה להביא מתבואת הארץ יותר מתבואת חו"ל, ולכן לדעתו בשביעית יביאו מתבואת חו"ל. אבל לדעת הברייתא, אף שתבואה ישנה כשרה, מצוה להביא מתבואה חדשה, ולכן גם בשביעית, אף שמוותר להביא מתבואת חו"ל, יביאו מספיחים של תבואת ארץ ישראל, לקיים מצוה מן המובהר. ויל"ע בזה.

ג-ד ביכורים הבאים מקציר חיטים או קציר שעורים [של השנה].

נאמר בעניין שתי הלחם, "וּחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בַּכּוֹרֵי קֶצֶר חִטִּים", ללמד, שהם ראשונים לכל דבר הבא מקציר חיטים², ומכאן שאין מביאים ביכורי קציר חיטים קודם לשתי הלחם.

ונאמר, "וּחַג הַקֶּצֶר בַּכּוֹרֵי מַעֲשֵׂיף אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה", ללמד, ששתי הלחם ראשונים אף לשאר דברים הנקצרים שזרעת, כלומר אף לביכורי קציר שעורים.

ומכל מקום, אין ללמוד מכאן שדווקא **כשזרעת ביצים** לא תביא קודם שתי הלחם, אבל אם **עלו מאליהם** תביא אף קודם לשתי הלחם, שנאמר "בַּשָּׂדֶה", ללמד, שכל שגדל בשדה דינו כן, שאינו בא קודם שתי הלחם.

ולא רק מה שגדל **בשדה**, אלא אף מה שגדל **בגג ובחורבה ובעציץ ובספינה** דינו כן, שנאמר, "בַּכּוֹרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יֵבִיאוּ לָהּ לְךָ יְהִי כָּל טְהוֹר בְּבִיתְךָ יֶאֱכָלְנָהּ", ללמד שכל הביכורים דינם שווה³, וכשם שאין להביא

מהחדש, ומאחר שבשתי הלחם מפורש שבאות מן החטים, שנאמר בהם "סֵלֶת", [וסולת היא מחטים], **על כרחך מנחת העומר באה מן השעורים**.

דברים שאין להביא עד אחר הקרבת שתי הלחם בשבועות

א-ב. מנחות מחיטים או משעורים של תבואה חדשה.

בעניין שתי הלחם נאמר, "קֶרְבַּן רִאשִׁית תִּקְרְבוּ אֹתָם", ללמד, שהם הקרבן הראשון מהתבואה חדשה של השנה, ואין מביאים מנחות מתבואות חדשות של השנה, עד אחר הקרבת שתי הלחם.

וכן נאמר בהם שתי פעמים, "וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה", "בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה", ללמד, שקרבן זה הוא הקרבן הראשון מתבואה חדשה, וקודם לכל שאר קרבנות מתבואה חדשה, הן למנחות הבאות מחיטים, והן למנחות הבאות משעורים¹, [מנחת קנאות].

הוספות

¹ וברש"י כתי"י הקשה על הפירוש הזה, שהרי העומר קודם לשתי הלחם, והוא בא ממנחה חדשה של שעורים. ולכן פירש, שמנחות הבאות משעורים מותרות על ידי מנחת העומר, ועליה נאמר לעניין שעורים שתהא קודמת לכל המנחות הבאות מן החדש.

² לשון רש"י הנדפס תחילה הוא – תלמוד לומר "ביכורי קציר חיטים", כלומר שתי הלחם יהא קודם לכל קציר חיטים אפילו ביכורים – ולכאורה, יל"ע בזה, הלא מיד אחר העומר הבא בפסח מותר לקצור, כמבואר בפרק רבי ישמעאל, ואיך פירש שלא יקצרו כלום קודם שתי הלחם, ולכן כתבתי שכוונתו להבאת כל דבר הבא מקציר חיטים. וכן הוא ברש"י הנדפס מכת"י בפירוש השני. ומכל מקום, לפי הפירוש הזה אין דורשים כאן אלא את המילים "ביכורי קציר חטים". אולם לפי הפירוש הראשון ברש"י הנדפס מכת"י, הדרשה היא מתחילת הכתוב, שכך פירש – "וחג שבועות תעשה לך" תחילה, ואחר כך מותר להביא "ביכורי קציר חטים" – ונראה שכן היא גם כוונת הפירוש השני ברש"י הנדפס תחילה.

³ וי"מ שדין זה למד בגזרה שווה מהכתוב האמור לעיל "ביכורי קציר חטים", לפירוש רש"י הנדפס תחילה, כך יש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שבכתוב "ביכורי קציר חטים", שתי הלחם קודם להם, כך בכתוב "ביכורי כלי", שתי הלחם קודמים להם. ולפירוש רש"י הנדפס מכת"י, כך יש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שבכתוב "ביכורי כלי" כל הדברים דינם שווה, כך בכתוב

יאַכְלָנוּ¹].

- ולדברי רב משרשיא, כל הכתוב מדבר במנחות, ומה שנאמר בו, "כָּל טְהוֹר בְּבִיתְךָ יאַכְלָנוּ", אינו מדבר בבכורים, אלא בלחמי תודה, הנאכלים לכל טהור¹.

ה-ו. **נסכים מתבואה חדשה וביכורי פירות האילן** [של השנה].

נאמר, "וַחֲגֵג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֵּךָ אֶת מִעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה", והכוונה לאסיפת כל דבר, ובכלל זה לאסיפת יין לנסכים, ולאסיפת שאר פירות האילן, שמביאים מהם ביכורים. אי"נ הכוונה לאסיפת יין ופירות האילן, כי בחג זה זמן אסיפתם.

ומתוך שנאמר "מִעֲשֵׂיךָ" גם בכתוב, "וַחֲגֵג הַקָּצִיר בְּכֹרֵי מִעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶה", יש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שהדברים האמורים לעניין ביכורי קציר חטים, אינם באים אלא אחר שתי הלחם, כך הדברים האמורים כאן, כלומר יין ופירות האילן, אינם באים לנסכים ולבכורים אלא אחר שתי הלחם.

פירות הכשרים להבאת ביכורים

בעניין הבאת הבכורים נאמר, "וְלִקְחָתָּ מִרְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מִאֲרָצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשִׂמְתָּ בִטָּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׂבוֹן שָׁמוֹ שָׁם", ולמדו מהכתוב הזה כמה דינים.

קודם לשתי הלחם, ביכורי קציר חטים ושעורים שגדלו בשדה, כך אין להביא קודם לשתי הלחם, ביכורי קציר חטים ושעורים שגדלו בשאר מקומות.

< **מלשון הברייתא משמע, שדין זה, שאף מה שגדל בגג ובחורבה ובעציץ ובספינה, נאמר לעניין ביכורים, שמכל אלו לא יביא ביכורי חטים ושעורים קודם הקרבת שתי הלחם, אבל אחר הקרבת שתי הלחם יוכל להביא מהם ביכורים.**

< **אולם יש אומרים, שביכורים שבאו ממקומות אלו אינם קדושים אף דיעבד, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ולדבריהם, הדין הזה של גידולי גג וחורבה ועציץ וספינה, נאמר לעניין מנחות בלבד, שאין להביא משם תבואה למנחות עד שתי הלחם, אבל לעניין ביכורים, אין מביאים משם אף אחר שתי הלחם.**

- ולדעה זו, רב משרשיא מבאר, שהכתוב הזה מדבר גם בבכורים וגם במנחות, וכך הוא מתפרש, "בְּכֹרֵי" היינו בכורים, "כָּל אֲשֶׁר בְּאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יָבִיאוּ לְה'" היינו מנחות, "לְךָ יְהִיָּה" זה דין המנחות, הנאכלות רק לכהנים, "כָּל טְהוֹר בְּבִיתְךָ יאַכְלָנוּ", זה דין הביכורים, הנאכלים גם לבני ביתם של הכהנים. [אבל אי אפשר להעמיד את כל הכתוב במנחות בלבד כי המנחות אינן נאכלות אלא לכהנים ולא נוכל ליישב את המילים "כָּל טְהוֹר בְּבִיתְךָ

הוספות

"ביכורי קציר חטים" כל הדברים דינם שווה.

¹ כן מבואר בפירוש רש"י הנדפס תחילה. אולם בפירוש רש"י הנדפס מכת"י כתוב, שהכוונה לארבע חלות של תרומת לחמי תודה, הניתנים לכהנים, ונאכלים לכל בני ביתם. [והעירוני שגם כוונת רש"י הנדפס תחילה כן היא].

מקום, **אם הביא פירות משובחים² של**

מקומות גרועים, כגון תמרים משובחים של ההרים, ותבואה משובחת של עמקים, מאחר שהם נחשבים תבואת ארץ ישראל, **יצא** ידי חובה.

ואף על פי שהם אינם מובחרים כתמרים משובחים ותבואה משובחת של מקומות משובחים, הם קדושים לביכורים, כשם שהמביא בהמה כחושה לקרבן, היא קדושה, אף שאינה מן המובחר.

- ולפי זה הבכורים כשרים אף מהמקומות הבאים: (א) גג מערה שהוא קרקע. (ב) חורבה שעבדו את קרקעיתה. (ג) עציץ נקוב. (ד) ספינה של חרס³.

- אבל מקומות שאינם נחשבים כארץ, כגון: (א) גג בית. (ב) חורבה שלא עיבדה. (ג) עציץ שאינו נקוב. (ד) ספינה של עץ – המביא מהם בכורים אינו קורא.

< **דעת רבי יוחנן ועולא.**

מלבד הדין הנ"ל, הלמד בגזרה שווה, שיש להביא בכורים **מפירות משובחים**, לדעת תנא אחד [שהלכה כמותו], יש ללמוד מהכתוב "מֵאֲרֶזֶד", דין נוסף, והוא, שאין

א. מאלו מיני פירות מביאים בכורים.

מתוך שנאמר "מִרְאֲשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה", יש ללמוד שאין מביאים בכורים מכל המינים, אלא ממקצתם, ואלו הם **שבעת המינים** המוזכרים בכתוב, "אֶרֶץ (א) חֲטָה (ב) וּשְׁעֵרָה (ג) וְגֶפֶן (ד) וְתַאֲנֶה (ה) וְרִמּוֹן אֶרֶץ (ו) יְזִית שָׁמֶן (ז) וְדִבְשׁ [=תמרים]"¹.

ב. מאלו מקומות מביאים את הפירות לבכורים.

< **דעת ריש לקיש ורב אחא בר אבא.**

מתוך שנאמר בכתוב בעניין בכורים "מֵאֲרֶזֶד", יש ללמוד בגזרה שווה, מהכתוב "אֶרֶץ חֲטָה וּשְׁעֵרָה...", שכשם שהכתוב בעניין שבעת המינים מדבר בדברים משובחים, כך הכתוב בעניין הבאת בכורים מדבר בדברים משובחים, ולכן יש להביא לבכורים **פירות משובחים.**

אבל אין הגבלה מהיכן מביא, ואף **שלתחילה**, כדי שתהא ההבאה מן המובחר, יש להביא את הפירות המשובחים **של המקומות המשובחים**, [להוציא תמרים שבהרים שהם כחושים, ותבואה שבעמקים שהיא כחושה], מכל

הוספות

¹ ולפירוש ראשון של רש"י הנדפס מכת"י, מהכתוב הזה, "מִרְאֲשֵׁית", אין ללמוד אלא שמביאים בכורים ממקצת המינים, אבל מה הם אותם מינים או למדים בגזרה שווה, שנאמר בכתוב הזה "מֵאֲרֶזֶד", וכן נאמר בכתוב בעניין שבעת המינים "אֶרֶץ", ללמד שהמינים שמביאים מהם ביכורים הם שבעת המינים.

² העירוני לעיין בהגהות הב"ח ברש"י.

³ פירש בקונטרס, ספינה של חרס מביא וקורא. והא דלא משני אידי ואידי בספינה של עץ, כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה, משום דאין דרך ספינה להיות נקובה, שלא יכנסו בה המים ... והקשה רבינו תם ... ונראה לרבינו תם דבשל חרס מהניא נקיבה אבל בשל עץ אפילו נקוב לא מהני מידי ... והא דלא משני הכא גבי ספינה כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה משום דהיינו שינויא דעציץ ורצה למצוא בספינה חידוש אחר ... ותחילה היה רגיל רבינו תם לפרש דבשל עץ אפילו נקיבה לא בעי דמתלחח מן הקרקע יותר משל חרס ... ולכולהו לישני דפרישית היה יכול לתרץ כאן ספינה אספינה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אי נמי כאן בגוששת כאן בשאינה גוששת [כדאמר בגיטין] ... [תוס'].

שדות שאין מביאים מהן

תבואה לעומר ושתי הלחם³

א. בית הזבלים.

שדות שצריכות זיבול כדי להצמיח כראוי, אין מביאים מהם תבואה לצורך העומר ושתי הלחם.

- לפירוש ראשון של רש"י כת"י, הטעם לכך הוא, שמא לא זבלו את השדה כל צורכה, ומחמת חסרון הזבל תבואתה כחושה.

- ולפירוש שני של רש"י כת"י, הטעם לכך, כי הזבל מבאיש ומקלקל את טעם התבואה.

ב. בית השלחים.

שדות שמי גשמים אינם מספיקים להן כדי להצמיח כראוי, וצריך להשקותן תמיד, אין מביאים מהן תבואה לצורך העומר ושתי הלחם.

- המפרשים שעל הדף לא ביארו, מדוע אין מביאים ממנה, אולם לכאורה הטעם לכך, כמו הטעם הראשון הנזכר לעניין בית הזבלים, כלומר שמא לא השקוה כל צורכה, ומחמת חסרון השקאתה התבואה כחושה.

ג. בית האילן.

שדות שהתבואה גדלה בהן בין אילנות, אין מביאים מהן תבואה לצורך העומר ושתי

כל המקומות כשרים להבאת ביכורים אלא **המקומות המשובחים** שבארץ בלבד, ולכן המביא מתמרים שבהרים, או מתבואה שבעמקים, או מעציץ או מספינה, לא קדשו הבכורים כלל.

דף פה

עשיית האותות במצרים

כשבא משה למצרים, והתחיל לעשות את האותות לפני פרעה, היו מכשפיו סבורים, שכשפים הוא עושה, ואמרו לו יוחנא וממרא ראשי המכשפים והחרטומים, וכי תבן אתה מכניס לעפריים.

כלומר עפריים הוא מקום שיש בו הרבה תבואה, כמבואר בדף פ"ג, שהוא מקום שני במעלה להביא ממנו סולת למנחות, ואין ראוי להביא לו תבואה¹ ממקום אחר, וכמו כן מצרים מלאה כשפים, ואתה בא להכניס לה את כשפיד.

אמר להם משה, אמרי אנשי למתא ירקא ירקא שקול.

כלומר, לעיר שגדל שם ירק הרבה, הבא ירק שלך למכור, לפי שמתקבצים שם הכל לקנות. ואף על פי שלא היו מעשיו של משה בכשפים כמעשיהם, מאחר שהם אמרו לו דברי ליצנות, השיב להם באותו מטבע².

הוספות

¹ אולי צריך לומר – תבן.

² העירוני לעיין בשטמ"ק ובחידושי מהרש"א.

³ כן מבואר בפירוש רש"י כת"י, שדין זה נאמר לעניין עומר ושתי הלחם. אולם לפירוש הראשון בתוס', דין זה אמור בכל המנחות.

הלחם. לעומר ושתי הלחם, **בשנה ראשונה**.

יחרשוה ויניחוה בורה, ובשנה השניה יחרשוה שנית 70 יום קודם הפסח ויזרעו [וזהו דין המשנה]. **ושדה שעדיין לא עיבדה, ורוצים לזרוע בה תבואה לעומר ושתי הלחם, בשנה ראשונה יחרשוה ויניחוה בורה, ובשנה השניה, בראש השנה יחרשוה שנית, ויניחוה עד 70 יום קודם הפסח, שאז יחרשוה שלישית** ויזרעו [וזהו דין הברייתא].

ומתוך פירוש רש"י הנדפס מכת"י משמע – שבכל אופן צריך שלוש חרישות, אלא שניתן לעשות זאת בשלוש שנים, וניתן לעשות זאת בשתי שנים. בשלוש שנים, כשיחרשו בכל שנה פעם אחת, בשתי השנים הראשונות בתחילתן, ובשנה השלישית סמוך לזריעה, 70 יום קודם הפסח. [וזהו דין המשנה]. ובשתי שנים, כשיחרשו בשנה הראשונה פעם אחת בתחילתה, ובשנה השניה שתי פעמים, פעם אחת בתחילתה, ופעם שניה סמוך לזריעה 70 יום קודם הפסח. [וזהו דין הברייתא].

והסיבה שהזריעה היא 70 יום קודם הפסח³, כי אז החמה כבר מתחזקת, ומגדלת תבואה כזו, שהקנים בגובה זרת, והשיבולים ששם הגרעינים בגובה שני זרתות.

- לפירוש רש"י הנדפס תחילה, הטעם לכך, כי צל האילנות מונע מתבואה לגדול יפה.

- ולפירוש רש"י הנדפס מכת"י, הטעם לכך, כי האילנות יונקים את הקרקע, ומכחישים את הזרעים.

< **ומכל מקום**, אף שלכתחילה אין להביא תבואה מהשדות הללו, **בדיעבד** אם הביא מאחד מהשדות הללו, **כשר**.

עיבוד השדות שמביאים מהן

תבואה לעומר ושתי הלחם¹

אין מביאים את התבואה אלא משדות מודרמות, [שעומדות בארץ ישראל מדרום לירושלים, שכל ימות החורף רוב היום החמה עומדת בדרום²], **וכשיעבדו אותן באופן הבא:**

< **האופן שבו יתיישבו המשנה והברייתא יחדיו.**

לכאורה בדין זה יש סתירה בין המשנה והברייתא אולם בגמרא ניסו ליישב את הדבר שלא תהא ביניהן סתירה.

מתוך פירוש רש"י הנדפס תחילה משמע

– **ששדה שכבר עיבדה בעבר, והיא נוחה לעשות תבואה, כשרוצים לזרוע בה תבואה**

הוספות

¹ ראה הערה קודמת והוא הדין בזה.

² כן פירש רש"י כת"י. אולם התוס' כתבו, דמיירי בשדות משופעות לצד דרום, שאז החמה זורחת בהן יותר, אבל אין לחוש באיזו רוח של ירושלים.

³ כלומר ח' בשבט. ותימה דבפרק המקבל תניא רבי מאיר אומר חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע [כו'] ר' יהודה היה מונה מתשרי רבי שמעון היה מונה ממרחשון והשתא מאן מיקל בכולהו תנאי רבי שמעון וכולי האי לא מיקל דלא משיך זמן זרע עד שבט. ויש לומר דהני מילי חטיין אבל שעורין משוך זמן זריעתם עד אדר כדמוכח התם ... [תוס'].

< מסקנת הגמרא.

ודשים, וזורים, ובוררים, וטוחנים, ומרקדים, ומביאים אותה לגזבר לבדוקה אם ראויה למנחות.

לדעת התנא של המשנה – הגזבר מכניס ידו לתוכה, ואם מעלה ממנה קמח דק וגרוע, הנראה כאבק, הרי היא פסולה, עד שינפו אותה מכל האבק שבה.

ולדעת רבי נתן בברייתא – הגזבר סך ידו בשמן, ומכניסה לתוך התבואה, וכך בודקה, שאם יש בה אבק הוא נדבק בשמן.

מתוך מסקנת הגמרא משמע, שאין ליישב את המשנה והברייתא יחדיו, אלא חלוקות הן, ולדעת המשנה, לעולם די בשתי חרישות, כגון בשנה ראשונה חרישה בלא זריעה, ובשנה שניה חרישה וזריעה. או חצי שנה! חרישה בלא זריעה, וחצי שנה חרישה וזריעה.

שדות כרזיים וכפר אחי

- מתוך פירוש רש"י הנדפס תחילה משמע, שהסיבה שלא הביאו את התבואה לעומר ממקומות אלו, אף שהיו סמוכים לירושלים [ומדרום], כי היו סמוכים לה יותר מדאי, ועל ידי זה היו מוסתרים בעמקים שבין ההרים שסביב לירושלים, ולא היתה חמה מגיעה אליהן כראוי מחמת צל ההרים.

- ומתוך פירוש רש"י כת"י משמע, שהסיבה שלא הביאו את התבואה לעומר ממקומות אלו, כי לא היו סמוכים מספיק לירושלים, אבל אם היו סמוכים לירושלים, היו על גבי ההרים שסביב לה, והיתה השמש מגיעה אליהם כראוי, ואז גם היו קרובים לירושלים משאר מקומות, ולכן היה ראוי להביא מהם, שלא לעבור על המצות.

תנו רבנן: **סולת שהתליעה רובה, פסולה. וחיטים שהתליעו רובן, פסולות.**

- ונסתפק רבי ירמיה, האם הולכים אחר כל הכמות, [שאם רוב סאה של חיטים התליעה, כולן פסולות, אף שיש חיטים שלא התליעו], או שהולכים אחר כל יחידה, [שכל חיטה שרובה התליעה פסולה].

כל עץ לח שנמצאת בו תולעת פסול למזבח. אבל עץ יבש מגררים את מקום התולעת והוא כשר.

הקדיש סולת או חיטים מתולעות למנחות ועצים מתולעים למזבח

במסכת תמורה מבואר, שהמקדיש בעלי מומים לגבי מזבח, עובר משום חמשה

בדיקת הסולת

כשגדלה התבואה, קוצרים, ומעמרים,

¹ העירוני שצריך להיות "חצי שדה" וכן להלן. ויש ללמוד שוב את דברי רש"י כת"י בעניין.

”וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רְגֵלוֹ”

בברכת משה נאמר, “וּלְאֶשֶׁר אָמַר בְּרַדְּ מִבְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹי אֲחִיו וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רְגֵלוֹ”,¹ שיהא חלקו מושך שמן כמעין, ועניין זה מתבאר בגמרא על ידי המעשה הבא.

פעם אחת נצרכו אנשי לודקיא לשמן, ומינו להן פולמוסטוס [=שליח גוי] אחד. אמרו לו, לך והבא לנו שמן במאה ריבוא. והלך לירושלים, כי חשב ששם ימצא. כשהגיע לירושלים, אמרו לו בני ירושלים, לך לצור, ששם תמצא שמן משובח. והלך לצור.² כשהגיע לצור אמרו לו אנשי צור, לך לגוש חלב, ששם תמצא שמן משובח. והלך לגוש חלב.³

כשהגיע לגוש חלב, אמרו לו אנשי גוש חלב, לך אצל פלוני לשדה הלז, ומצאו שהיה עוזק [=חופר סביב הזית⁴] תחת זיתיו. אמר לו, יש לך שמן במאה ריבוא שאני צריך. ענה לו, המתן לי עד שאסיים מלאכתי.

המתין עד שסיים מלאכתו. לאחר שסיים מלאכתו, הפשיל כליו לאחוריו [כדרך שכיר עני], והיה מסקל ובא בדרך, [=מפנה אבנים מן השדה כפועל ומתוך כך נראה כעני ולא כבעל הבית עשיר]. אמר לו אותו שליח, וכי יש לך שמן במאה ריבוא, כמדומה אני ששחוק שחוק בי היהודים.

שמות, (א) בל תקריבו, (ב) בל תקדישו, (ג) בל תשחטו, (ד) בל תזרקו, (ה) בל תקטירו ...

ונסתפק רבא, האם עניין זה נאמר רק לעניין בהמות בעלי מום, או גם לגבי תבואות ועצים הנפסלים מחמת התלעה, שהמקדישם עובר כמקדיש בעל מום.

ובדף פ"ו מבואר, שכמו כן נסתפק רבא לעניין מקדיש שמן פסול למקדש.

ובדף פ"ז מבואר שכמו כן נסתפק רבי יוחנן לעניין מקדיש יין שיש בו קמחים לנסכים.

מהיכן מביאים שמן זית למקדש¹

מצווה להביא את השמן ממקום שהזיתים מובחרים, ואלו הם המקומות המובחרים:

אלפא לשמן – תקוע. [ומתוך שהיה השמן מצוי באותו מקום, והיו אנשי המקום רגילים בו, החכמה היתה מצויה בהם, כמו שנאמר “וַיִּשְׁלַח יוֹאָב בְּתִקְוָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה”].

שניה לה – לדעת אבא שאול, **רגב** בעבר הירדן.

וכל זה למצווה, **אבל מעיקר כל הארצות כשרות** להביא מהן.

¹ הוספות

¹ לכאורה בדין זה כל השמנים שווים בין שמן למאור ובין שמן למנחות.

² הוא שכונת עירורת שבארץ ישראל [רש"י]. ואין זה צור המעטירה אלא צור אחרת שהיתה בארץ ישראל [תוס'].
³ שם מקום ובחלקו של אשר. [רש"י].

⁴ יש מפרשים ... עושה גדר סביב זיתיו ולא יתכן ... ובערוך פירש חומר ומשליך אבנים ... [תוס'].

שדות שמי גשמים אינם מספיקים להן כדי להצמיח כראוי, וצריך להשקותן תמיד, אין מביאים מהן זיתים לצורך עשיית שמן למקדש.

- המפרשים שעל הדף לא ביארו, מדוע אין מביאים ממנה, אולם לכאורה הטעם לכך, כמו לעניין הבאת תבואה לעומר ושתי הלחם, כלומר שמה לא השקוה כל צורכה, ומחמת חסרון השקאתה הזיתים כחושים.

ג. שדות שיש זרעים בין הזיתים.

שדות שיש בהן זרעים בין הזיתים, אין מביאים מהן זיתים לצורך עשיית שמן למקדש, כי הזרעים יונקים את הקרקע, ומכחישים את הזיתים.

< **ומכל מקום**, אף שלכתחילה אין להביא זיתים מהשדות הללו, **בדיעבד** אם הביא מאחד מהשדות הללו, **כשר**.

דף פו

שמן אנפקטון

שמן אנפקטון [וי"ג אנפקטון] הוא שמן שנעשה מזיתים שלא גדלו שליש.

לפירוש רש"י – הכל מודים שהוא פסול למקדש אף בדיעבד. אבל נחלקו אם שמו שמן [פסול], או שכלל אינו נקרא שמן. רבי חייה היה זורקו, כי לא היה מחשיבו כלל כשמן. ורבי שמעון בר רבי היה מטבל בו, שהיה מחשיבו כשמן.

כיון שהגיע מהשדה לעיר, הוציאה לו שפחתו קומקמום של חמין, ורחץ בו ידיו ורגליו, הוציאה לו ספל של זהב מליאה שמן, וטבל בו ידיו ורגליו, לקיים מה שנאמר, **"וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רַגְלוֹ"**.

לאחר שאכלו ושתו, מדד לו שמן במאה ריבוא. אמר לו המוכר, כלום אתה צריך ליותר. אמר לו השליח, כן, אלא שאין לי דמים. אמר לו, אם אתה רוצה ליקח קח, ואני אלך עמך ואטול דמיו. מדד לו שמן בשמונה עשר ריבוא.

אמרו, לא הניח אותו האיש לא סוס ולא פרד ולא גמל ולא חמור בארץ ישראל שלא שכרו להביא עליהם שמן. כיון שהגיע לעירו, יצאו אנשי עירו לקלסו. אמר להם, לא לי קלסוני, אלא לזה שבא עמי, שמדד לי שמן במאה ריבוא, והרי נושה בי בשמונה עשרה ריבוא, לקיים מה שנאמר, **"יֵשׁ מִתְּעֹשֶׁר וְאֵין כֹּל [שנוהג בעצמו כעשיר ואין לו כלום] מִתְּרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב [שנוהג בעצמו כעני ויש לו הון רב. כגון זה, שהיה עשיר גדול, ועושה עבודת שדהו בעצמו כעני]"**.

שדות שאין מביאים מהן

זיתים לשמן המקדש

א. בית הזבלים.

שדות שצריכות זיבול כדי להצמיח כראוי, אין מביאים מהם זיתים לצורך עשיית שמן למקדש, כי מחמת הזבל הזיתים מאוסים.

ב. בית השלחים.

הנעשה מזיתים, בשלושת האופנים הללו
(א) גרגירים שנשרו במים. (ב) גרגירים
שנכבשו.² (ג) גרגירים שנשלקו. ואף
בדיעבד אם הביא מהם הרי זה פסול.

- לפירוש ראשון של רש"י, הכוונה לזיתים
רגילים שנפלו למים או נכבשו בהם או
נשלקו בהם, שהפעולות הללו מקלקלות
את השמן שבזיתים, ולכן הוא נפסל.

- ולפירוש שני של רש"י, הכוונה לזיתים
כאלו, שאין מוציאים שמן אלא על ידי
אחת הפעולות הנ"ל, ומאחר שאין יוצא
מהם שמן בכבישה רגילה כשהם כמות
שהם, אין השמן ראוי למקדש.

< תנו רבנן: שמן זית (א) כבוש (ב) שלוק (ג)
שרוי (ד) ושל שמרים³ (ה) ושל ריח רע. לא
יביא, ואם הביא פסול.⁴

שלוש לקיטות יש בזית

הזיתים אינם מתבשלים על האילן כולם
יחד, ולכן הזית מתלקט שלוש פעמים
בשנה.⁵

< לקיטה ראשונה – בראש הזית.

- יש מפרשים, שלקיטה ראשונה נעשית
בשעה שכבר יש גרגירים בראש הזית,

ולפירוש רבינו תם – הכל מודים שלכתחילה
אין להביא שמן כזה למקדש. אבל נחלקו אם
בדיעבד הוא כשר. רבי חייא היה זורק¹ משקה
כזה, כי לדעתו אינו נקרא כלל שמן, ואף
בדיעבד הוא פסול. ורבי שמעון בר רבי היה
מטבל בו, כי לדעתו הוא נקרא שמן, ובדיעבד
הוא כשר למקדש.

וסימנך, לזכור, מי הזורק ומי המטבל,
"עשירים מקמצים". [שרבי שמעון בר רבי
שהיה עשיר בן נשיא היה מקמץ ואוכלו].

"שֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר"

לדעת רב הונא בר חייא – שמן המור הוא
הנקרא בלשון הגמרא סטכת [=משחה
לרפואה].

ולדעת רבי ירמיה בר אבא – שמן המור
הוא שמן זית שלא הביא שלישי,
שכשסכים אותו על הבשר, הוא משיר את
השיער, ומעדן את הבשר. [וזהו אנפקנון
האמור במשנתנו].

זיתים שאין מביאים

אותם לצורך שמן המקדש

< במשנה מבואר, שאין מביאים שמן

הוספות

¹ כלומר לא היה אוכלו אבל לא זורק ממש כי סכים אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר.

² בחומץ ומלח. [רש"י כת"י].

³ שמן שיצא מן השמרים. [רש"י כת"י].

⁴ אם שלושת הראשונים הם שמנים שנעשו מזיתים שנשרו נכבשו או נשלקו, לא הוסיפה הברייתא על המשנה אלא שני מיני
שמנים פסולים.

⁵ כן פירש רש"י כת"י. וקשיא, דבמסכת פאה משמע, שזיתים חייבים בפאה, וכל דבר שאין לקיטתו כאחד לא מחייבא בפאה
... אלא נראה לי שזה מתבשל יותר מזה כדמפרש ואזיל, [כלומר כל הלקיטות היו בזמן אחד, אלא שחלוקה הלקיטה לשלוש
שמות כי יש בה שלושה ענינים] ... [תוס'].

לקיטת ראש הגג, כי כשעומד בראש גג יכול להגיע עליהם ללוקטם.

< לקיטה שלישית – עוטנו בבית הבד עד שילקה, ומעלהו ומנגבו בראש הגג.

- לקיטה שלישית היא של הגרגירים התחתונים, שאין החמה זורחת עליהם תדיר, ואינם מתבשלים יפה, ולכן לקיטתם מאוחרת. ואף אז אינם ראויים מיד, אלא אחר שיניחו אותם בבית הבד בכלי הקרוי מעטן, ותתרכך קליפתם וישתנה מראיהם, ואז ינגבום מהמוהל היוצא מהם מחמת דוחקם בכלי, ויניחום בראש הגג לגמר בישולם בחמה¹.

שלושה שמנים יש בכל לקיטת זיתים

בכל פעם שלקטו את הזיתים היו מוציאים מהם שלושה מיני שמנים.

א. שמן ראשון. [הוא לבדו קרוי שמן זית זך הכשר למנורה].

לדעת תנא קמא של הברייתא – טוחן את הגרגירים, ונותן אותם בתוך סל, ומה שזב מהם מעצמם בלא דוחק חוץ לסל, הוא השמן המעולה.

לדעת תנא קמא של משנתנו – לא היה טוחן את הגרגירים אלא כותש במכתשת, ונותן אותם בתוך סל, ומה שזב מהם מעצמם בלא דוחק חוץ לסל, הוא השמן המעולה.

[שהם גדלים לבסוף, וכשגדלו הגרגירים האחרונים שבראש הזית, כבר נתבשלו כל צרכם הגרגירים הראשונים, ומלקטים את הראשונים].

- ויש מפרשים, שלקיטה ראשונה היא לקיטת הגרגירים שבראש הזית, שהם מתבשלים תחילה לשאר הגרגירים, מחמת השמש הזורחת למעלה.

[ובגמרא נסתפקו, האם בלקיטה זו מגרגר בראש הזית, או מגלגל בראש הזית. ולפירוש רש"י הנדפס תחילה, אין נפקא מינה בדין אלא בלשון, כי גם גירגור משמעותו הנחת הגרגירים בזית עד שיתבשלו, וגם גלגול משמעותו הנחת הגרגירים בזית עד שיתבשלו כביצה מגולגלת. ולפירוש רש"י כת"י, יש נפקא מינה בדין, כי מגרגר פירושו לקיטת גרגיר גריר, כל אחד בשעת בישולו, ומגלגל פירושו הנחת הגרגירים עד שיתבשלו כולם. ומכל מקום, אף לפירוש זה, מסקנת הגמרא שממתין עד שיתבשלו כולם ואינו לוקט גרגיר גריר].

< לקיטה שניה – בראש הגג.

- יש מפרשים שלקיטה שניה היא לקיטת הגרגירים שאינם מתבשלים באילן כל צרכם, וצריך לטוחם בראש הגג אחר הלקיטה שיתרככו בחמה.

- ויש מפרשים, שלקיטה שניה היא לקיטת הגרגירים שבאמצע האילן, המתבשלים שניים אחר אלו שבראש האילן, ונקראת

הוספות

¹ העירוני לעיין שוב בדברי רש"י שהעליה לגג אינה לגמר הבישול אלא להתנגב מהמוהל.

שמנן מעולה יותר].

ומסברא היה מקום לומר, שאם למאור, שאינה אכילת מזבח, אין כשר אלא שמן זית זך, כל שכן שלמנחות שהן אכילת מזבח, אין כשר אלא שמן זית זך. אולם הכתוב "שֶׁמֶן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמֵאֹר", מלמד, שדווקא למאור צריך שמן זית זך, אבל למנחות גם שמן זית שאינו זך כשר, והטעם לכך, כי התורה חסה על ממונם של ישראל, שלא לחייבם שמן זית זך בכל המנחות המרובות, ומכל מקום, אין שמן זית זך פסול למנחות, שנאמר במנחות, "וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת בְּלוּל בְּשֶׁמֶן כִּתִּית".

ומבואר במשנה שכך סדר הקדימה לענין שמן המנחות:

א. שמן ראשון של לקיטה ראשונה.

ב. שמן שני של לקיטה ראשונה או שמן ראשון של לקיטה שניה.

ג. שמן שלישי של לקיטה ראשונה או שמן שני של לקיטה שניה או שמן ראשון של לקיטה שלישית.

ד. שמן שלישי של לקיטה שניה או שמן שני של לקיטה שלישית.

ה. שמן שלישי של לקיטה שלישית.

לא לאורה הוא צריך

- "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד", אמר רבי שמואל בר נחמני, נאמר

ולדעת רבי יהודה – [כותש את הגרגירים כדעה שניה, אבל] לא יניח את הגרגירים בקרקעית הסל, אלא על דפנות הסל בלבד, שאז השמן זב מהן, ומסתנן כהוגן בתחתית הסל, אבל אם יניח את הגרגירים בקרקעית הסל, השמן מתערב בכל השמרים, ואינו הגון כל כך.

ב. שמן שני. [אינו כשר למנורה אבל כשר למנחות].

לדעת תנא קמא – חוזר ולוקח את הגרגירים שכתש, ונתן בסל, ומניחם תחת קורת בית הבד, והשמן היוצא בכבישה זו הוא שני במעלה.

ולדעת רבי יהודה – אינו טוען את הגרגירים בקורת בית הבד, כי אז היו נסחטים יותר מדאי, והיו מתערבים בשמרים, אלא טוען באבנים.

ג. שמן שלישי. [אינו כשר למנורה אבל כשר למנחות].

חוזר ולוקח את הגרגירים שטען בקורה [או באבנים], וטוחן אותם, וחוזר וטוען אותם.

שמן למאור ושמן למנחות

בענין שמן למאור במנורת בית המקדש נאמר "וַאֲתָה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ [=נקי] כִּתִּית [=כתוש] לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד", ללמד שאין כשר אלא שמן זית זך הוא השמן הנקי היוצא ראשון על ידי כתישה בלא טעינה. [בכל אחת מהלקיטות, אלא שהלקיטות המוקדמות

עדות לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל

נאמר, "לְהַעֲלֹת גֵר תְּמִיד. מִחוּץ לְפֶרֶקַת הַעֲדֹת בְּאֶהָל מוֹעֵד"³, כי המנורה הוא עדות לכל באי עולם, שהשכינה שורה בישראל.

ומה היא עדותה, אמר רבא, זה נר מערבי⁴, שנותנים בה שמן [חצי לוג] כמידת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

- לפירוש רש"י הנדפס תחילה, מהנר המערבי היה מדליק את האחרות, ובה מסיים את ההדלקה, שכל ערב כשהיה בא להדליק את הנרות הנר המערבי עדיין לא כבה, [ולכן בבוקר כשהטיב את שאר הנרות שכבו לא היה מטיבן], וכשהיה מדליק את הנרות האחרים היה מדליק מהנר המערבי, ואחר כך מטיבה, וזורק מה שנשאר מן השמן ומן הפתילה לחוץ, ונותן בה שמן ופתילה, ומדליקה, כדי לקיים בה

"וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ", ולא נאמר "ויקחו לי", ללמד שהמנורה הוא לצורך ישראל, להראות חיבתם לפני ה', אבל הקב"ה אינו צריך לאורה של המנורה.

- וכן למד רבי זריקא אמר רבי אליעזר, מתוך כך שהשלחן היה עומד בצפון, והמנורה בדרום, [והמזבח באמצע], שאין הקב"ה צריך לא לאכילה ולא לאורה, שאם היה צריך היה מקרב את המנורה והשלחן זה לזה¹.

- וכן יש ללמוד מהכתוב בענין מקדש שלמה, "וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים", שהיו החלונות שקופים [לשון משקוף כלומר צרים] מבפנים, ואטומים מבחוץ², ולא היה האור נכנס דרכם, שאין הקב"ה צריך לאור.

- וכן יש ללמוד בקל וחומר, שכן כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, שהאיר להם בעמוד אש, ואיך תאמר שהוא צריך לאורה.

הוספות

¹ יש מפרשים מדנותן שולחן בצפון ומנורה בדרום ולא לצד מערב ששם שכנה. וליתא ... ופירוש הקונטרס עיקר, דדייק מדשולחן בצפון ומנורה בדרום ומזבח היה באמצע, שמע מינה לא לאורה אני צריך, ולא לאכילה, דאם הייתי צריך הייתי נותן מנורה סמוך לשולחן כנוהג שבעולם. [תוס'].

² כן גרסת רש"י הנדפס תחילה אולם ברש"י הנדפס מכת"י כתוב: שקופים מבחוץ רחבים מבחוץ ואטומים מבפנים ופיהם אטום וקצר מפנים דרך כותל אבנים כשעושים חלון מרחיבים אותו מבפנים שמשפעים עובי הכותל מכל צד כדי שלא יסתום ויעכב עובי הכותל את אורה מלבוא לצדדים אבל בהיכל היה קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא האורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם כי לא לאורה הוא צריך.

³ בפרק במה מדליקין גרסין וכי לאורה הוא צריך, והלא כל אותן ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, ומפרש רבינו תם דאיהו קאי, וכי לאורה הוא צריך אהו, והלא כל אותן ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של עמוד האש, כדאיתא בברייתא דמלאכת המשכן, מסתכל בטפיח ורואה בו, בחבית ורואה מה שבתוכה, ובתורת כהנים בפרשת אמור אל הכהנים גרסין, וכי צריכין לנר, והלא כל אותם ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הוצרכו לנר, שנאמר כי ענ ה' על המשכן. ומיהו סוגיא דשמעתין משמע, דאשכינה קאי. וקשיא דהוי ליה למימר, כל העולם כולו לאורו של מקום היו הולכים. [תוס'].

⁴ נר אמצעי שהיה פונה לצד מערב וכל שאר הנרות היה פיהם כלפי נר מערבי. [רש"י כת"י]. וזה כדעת האומרים שהיתה עומדת מצפון לדרום אבל לדעת האומרים שהיתה עומדת ממזרח למערב זה הנר השני מצד מזרח שהוא מערבי לנר המזרחי ביותר. [כן משמע מתוך רש"י הנדפס תחילה].

כראוי, אין מביאים מהם ענבים לצורך יין נסכים, מהטעמים שנתבארו לעיל לעניין תבואה ושמן.

ב. בית השלחים.

כרמים שמי גשמים אינם מספיקים להן כדי להצמיח כראוי, וצריך להשקותן תמיד, אין מביאים מהם ענבים לצורך יין נסכים, מהטעמים שנתבארו לעיל לעניין תבואה ושמן.

ג. שדות שיש זרעים בין הגפנים.

כרמים שיש בהן זרעים בין הגפנים, אין מביאים מהם ענבים לצורך יין נסכים, מהטעמים שנתבארו לעיל לעניין תבואה ושמן.

< **ומכל מקום**, אף שלכתחילה אין להביא ענבים מהכרמים הללו, **בדיעבד** אם הביא מאחד מהכרמים הללו, **כשר**.

דיני יינות לנסכים

א. הליסטיין.

יין מתוק מחמת השמש על ידי שתלו את הענבים בשמש¹, וכך דינו.

לכתחילה – אין מביאים אותו לנסכים.

ובדיעבד – אם הביאוהו, לדעת רבינא הוא פסול² כיון מתוק מחמת עצמו. ולדעת רב אשי הוא כשר, ואינו כיון שנעשה מתוק מחמת עצמו, שהפרי הוא גרוע.

מצות הדלקה, ונמצא שממנה **מדליק את כל הנרות, ובה מסיים את ההדלקה**, שהיה מדליק אחר כל הנרות.

- ולפירוש רש"י הנדפס מכת"י, **ממנה היה מתחיל את ההדלקה**, שכשהיה צריך להדליק את כולן, [כגון שכתבה גם נר מערב], היה מדליק אותה ראשון, **ובה היה מסיים את ההטבה**, שכשהיה בא להטיב את הנרות, היא דלקה יותר מהאחרות, והיה מטיב אותה אחרונה. וכשהיתה מתאחרת לדלוק עד הלילה, ממנה היה מדליק את שאר הנרות, ואחר כך מטיבה ומדליקה.

מהיכן מביאים יין לנסכים

מצווה להביא את היין ממקום שהענבים מובחרים, ואלו הם המקומות המובחרים: **אלפא ליינ – קדוחים ועטולין**. [גרסת שטמ"ק קרוחים ועטולים].

שניה להם – בית רימה ובית לבן בהר. וכפר סיגנא בבקעה.

וכל זה למצווה, **אבל מעיקר כל הארצות כשרות** להביא מהן.

שדות שאין מביאים

מהן ענבים ליינ נסכים

א. בית הזבלים.

כרמים שצריכים זיבול כדי להצמיח

הוספות

¹ כן פירש רש"י כת"י. אולם התוס' הקשו על כך, וכתבו שבמחובר בעודן בגפן נמתקו בחמה, וכן משמע מרש"י הנדפס תחילה.

² כן פירש רש"י אולם התוס' כתבו שגם רבינא מכשיר.

ב. יין מתוק.

אם הביא משל שנה שעברה כשר.

יין מתוק פסול לנסכים אף בדיעבד.

ולדעת חכמים – גם יין ישן כשר².

- יש מפרשים שהכוונה ליין מתוק מחמת הפרי, שהיה הפרי מתוק יותר מדאי.

- ויש מפרשים שהכוונה ליין מגתו בתוך ארבעים יום לתסיסה¹.

ג. יין מעושן.

יין מעושן פסול לנסכים אף בדיעבד.

ד. יין מבושל.

יין מבושל פסול לנסכים אף בדיעבד.

עיבוד הכרמים הראויים לנסכים

שני דברים נאמרו במשנתנו לעניין עיבוד הכרמים הראויים להביא מהם ענבים לנסכים שבכך הענבים מושבחות יותר.

א. רגליות ולא מודלות.

כלומר לא ידלה את הגפנים על גבי כלונסאות ונסרים, אלא ישכבו על הקרקע לרגלי בני אדם.

ב. כרמים עבודים.

כלומר שחופרים בהם שתי פעמים בשנה. [ורב יוסף עשה כן בכרמו, והפיק ממנו יין, שהיה חזק פי שתיים מיינות אחרים, שלא עיבדו את הכרם אלא פעם אחד בשנה].

אופן איחסון היינות לנסכים

אין מכניסים אותם בכלים [=חצבים] גדולים, אלא בחביות קטנות, [והם כדים בינוניים של לוד], כי כשיהיו בכלים גדולים, ויסתפקו מהם, יהיו מתרוקנים, וכשהכלי ריק, היין הנותר בו מתקלקל³.

ואין ממלאים את החבית עד פיה, אלא מעט פחות כדי שיהא ריח היין נודף.

דף פז

ה. יין ישן.

לדעת רבי – אין מביאים יין ישן של שנה שעברה. [מתחילה אמרו שלמד דין זה מהכתוב "וְיִסְפְּקוּם חֲצִי הַיַּיִן יִהְיֶה לְפָר וְשְׁלִישֵׁת הַיַּיִן לְאֵיל וְרִבִּיעֵת הַיַּיִן לְכֶבֶשׂ יֵינִי", שהוקש היין לכבש ללמד שכשם שהכבש בן שנה כך היין בן שנה ולא יותר. אולם דחו זאת כי בדיעבד, רבי מכשיר גם יין בן שתי שנים, ואם היה לומד דין זה בהיקש הנ"ל, היה לו לפסול יין אחר שנתו אף בדיעבד. ולמסקנה רבי למד דין זה מהכתוב "אֵל תִּרְאֶה יַיִן פִּי יִתְאַדָּם", המלמד שעיקר חשיבות היין הוא באדמימותו, ועיקר אדמימות היין בשנה הראשונה, ולכן, לדעת רבי, לכתחילה יש להביא יין של שנה ראשונה, אבל בדיעבד,

הוספות

¹ ולא יתכן ... דברק המוכר תני רבי חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר. [תוס']

² מאחר שלא פסל רבי אלא אמר שלא להביא לכתחילה אם כן לדעת חכמים אף לכתחילה מביאים יין ישן.

³ כן מבואר בפירוש רש"י הנדפס תחילה. אולם ברש"י הנדפס מכת"י מבואר, שחצבים גדולים פוגמים טעם היין.

ואין מניחים שתי חביות יחד, זו על זו, ההוא פך [=כבש] נִרְחַב" אלא אחת אחת.¹

"על חומתֵיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמָרִים [מלאכים] כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תִּמְיֵד לֹא יִחָשׂוּ הַמְּוֹכְרִים אֶת ה' אֵל דָּמִי לְכֶם": < כשהיתה ירושלים בבניינה, ובית המקדש בתוכה, היו אותם שומרים אומרים, "כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אֹהֶל לְמוֹשֵׁב לוֹ". [וכך עתידים לומר לעתיד לבוא]

< אבל בזמן החורבן, לדעת רבא בר שילא – כך אומרים אותם שומרים, "אֵתָהּ תִּקְוִים תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי עֵת לְחֻנְנָהּ כִּי בָא מוֹעֵד". ולדעת רב נחמן בר יצחק – כך אומרים אותם שומרים, "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם ה' נִדְחִי יִשְׂרָאֵל יִכְנֹס".

סליק פרק כל הקרבנות

כשמביאים יין מהחבית, אין מביאים לא מפיה, מפני שיש שם קמחים [=לובן היין כמין עובש]. ולא מתחתיתה, מפני שיש שם שמרים. אלא מהשליש האמצעי.

בדיקת הגזבר שלא יהיו קמחים ביין

יין שמעורב בו קמחים פסול לנסכים, שנאמר, "תְּמִימִם יִהְיוּ לְכֶם וְנִסְכֵיכֶם", וכשמוציאים את היין מהחבית, הגזבר בודק שלא יצאו עמו קמחים, וכשרואה שהקמחים עומדים לצאת, מקיש בקנה, להודיע לשואב שיפסוק, אבל לא היה אומר בפיו דבר, כי כשם שהדיבור יפה לבשמים, כך הדיבור רע ליין.

מהיכן מביאים בהמות לקרבנות

תנו רבנן: אלים [בני שתי שנים] ממואב, כבשים [בני שנה אחת] מחברון, עגלים משרון, גוזלות [=תורים ובני יונה] מהר המלך.

לדעת רבי יהודה, מביאים כבשים שגבהן כרחבן [וי"ג שגביהם רחבים], כלומר שיהיו שמנים מאוד, שנאמר, "רְעָה מְקַנֵּיךָ בַּיּוֹם

הוספות

¹ כן מבוואר בפירוש רש"י הנדפס תחילה. אולם ברש"י הנדפס מכת"י מבוואר, שאין מניחים שתיים יחד אף לא זו בצד זו כדי שלא התקלקל אחת מחברתה.

פרק עשירי שתי מידות

שתהא גדושה].

ואף אותן מנחות שהיתה מידתן כמה עשורונים, לא היו נמדדות בכלי אחד שמידתו כמה עשורונים, אלא היו נמדדות כמה פעמים בכלי של עשרון אחד, [כגון מנחת נסכים של פר, שהיא שלושה עשורונות, אינה נמדדת בכלי של שלושה עשורונות, אלא מודד שלוש פעמים בכלי של עשרון אחד], ודין זה למד, מהנקודה שיש בתורה על גבי המילה "וְעֶשְׂרוֹן", בכתוב "וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר כֶּבֶשִׁים", שהנקודה באה למעט, וללמד, שאין אלא מידה [אחת] של עשרון, ולא מידה אחרת של כמה עשורונות.

דף פז

מידות של יבש שהיו במקדש

במקדש היו כלים בשנים [או שלושה] גדלים שונים, שהיו עשויים לצורך מדידת הסולת למנחות, והם היו נקראים מידות היבש, כי הסולת שהיא התבואה, נחשבת כדבר יבש, [שלא כדם והיין והשמן שהם דברים לחים].

א. מידת העשרון.

< ולדעת רבי מאיר – מאחר שנאמר¹, "וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד", למדנו, שיש לעשות שני כלים שמידתם עשרון, ולפיכך עשו שני כלים, אחד שהיה נכנס בו עשרון כשהיה גדוש, ובו מדדו את הסולת לכל המנחות, ואחד עשו גדול יותר, שהיה נכנס בו עשרון כשהוא מחוק, ובו מדדו עשרון למנחת חביתין של כהן גדול, שעתיד לחלקה לשני חצאים, ולכן עשו אותו שיכנס בו עשרון בלא גודש, שאם היה הכלי גדוש, כשהיה בא לטלטלו לחצותו לשנים היה מתפזר על גבי הקרקע.

ומכל מקום, גם לדעת רבי מאיר, רק שני כלים אלו היו למדידת המנחות, וכשהיה בא למדוד מנחה של כמה עשורונים, מדד כמה פעמים בכלי של עשרון אחד [גדוש],

< לדעת חכמים – היה כלי אחד שמידתו עשרון, [=עשירית האיפה = 43.2 ביצה], והוא היה עשוי למדידת כל המנחות, [חוץ ממנחת חביתין חצויה], בין אותן ששיעורן עשרון אחד בלבד, [כפחותות שבמנחות נדבה, שאינה פחותה מעשרון, כפי שיתבאר בעז"י בדף ק"ג, וכמנחת נסכים של כבש, שנאמר בה, "מִנְחָה סֹלֶת עֶשְׂרוֹן"], ובין אותן שמידתן כמה עשורונים, [כמנחת נדבה שהתנדב כמה עשורונים, וכמנחת נסכים של איל ופר שנאמר בהם, "אוּ לְאֵל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים ... וְכִי תַעֲשֶׂה בֶן בְּקָר עֲלֶה אוּ זָבַח ... וְהִקְרִיב עַל בֶּן הַבְּקָר מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים ..."] שכולן היו נמדדות בכלי שמידתו עשרון אחד. [ומסקנת הגמרא, שמידה זו היתה מחוקה, כלומר שהיה נכנס בה עשרון, בלא

הוספות

¹ תימה גדול, דרבי מאיר דריש לה מקרא, דכתיב, עשרון עשרון לכבש האחד, ובקונטרס פירש, דרבי מאיר סבירא ליה גמרא, [כלומר הלכה למשה מסיני], דשני עשורונות בציבור. [תוס'].

חילוק חלות של מנחת חביתין

מנחת חביתין של כהן גדול, שהיתה חצי עשרון בבוקר, וחצי עשרון בין הערבים, היתה נעשית חלות חלות, שש חלות בבוקר, ושש חלות בין הערבים, וכשהיו מחלקים את העיסה¹ לשש חלקים, לעשות מכל חלק חלה אחת, היו מחלקים אותה **ביד**, בלא מידה מדויקת, **אבל אין לחלקה בכלי**, על ידי שקילת כל החלקים שיהיו שווים זה לזה², **כי שקילת לחם סימן קללה היא**, כמו שנאמר בקללות [בפרשת בחוקתי], **"וְהִשִּׁיבוּ לְחֶמְקְךָ בְּמִשְׁקָל וְאֶכְלֶתֶם וְלֹא תִשְׁפְּעוּ"**, ולפיכך אין לעשות כן במקדש³.

מה השלחן מקדש

אין השלחן מקדש קידוש גמור, אלא מה שראוי להינתן עליו, ובאופן שראוי להינתן עליו, כלומר, **לחמי הפנים הניתנים עליו כדרכם, ולבונה שניתנת עליו בבזיכים כדרכה**.

אבל אם נתן על השלחן קומץ של מנחה, או לבונה בלא בזיכים, לא נתקדשו להיקרב, כי אין דרכם להינתן על גבי השולחן באופן הזה, ומכל מקום, אף שלא קדשו להיקרב

ולא בכלי גדול של כמה עשרונות, שנאמר, **"וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לְקֶבֶשׁ הָאֶחָד"**, ללמד, שאין אלא מידה של עשרון אחד, ולא מידה גדולה של כמה עשרונות.

ב. מידת חצי עשרון.

מלבד מידת העשרון למדידת המנחות, היה כלי שמידתו חצי עשרון, **שבו מדדו מנחת חביתין של כהן גדול**, שתחילה היתה באה עשרון שלם, ואחר כך היו חולקים אותה **לשנים**, להקריב מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערבים, שנאמר בה, **"עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה סֵלֶת מִנֹּחַח תְּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב"**. [ומסקנת הגמרא, שמידה זו היתה מחוקה, כלומר שהיה נכנס בה חצי עשרון, בלא שתהא גדושה].

לדעת חכמים – דין זה שיש לעשות מידה נוספת של חצי עשרון מלבד מידת העשרון למד מהכתוב **"עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לְקֶבֶשׁ הָאֶחָד"**, הבא לרבות מידה נוספת על מידת העשרון. ולדעת רבי מאיר – דין זה, שיש לעשות מידה נוספת של חצי עשרון מלבד מידת העשרון, למד מהו"ו שבכתוב **"וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לְקֶבֶשׁ הָאֶחָד"**, הבאה לרבות מידה נוספת על מידת העשרון.

הוספות

¹ כן פירש רש"י, שהדין הזה אמור בעיסה, שהיו עושים תחילה עיסה של חצי עשרון, וחולקים אותה לששה חלקים. אולם התוסי' כתבו, שהיו עושים את החלוקה קודם הלישה, כשהמנחה עדיין סולת.

² וגם אין לעשות מידה קטנה של אחד משנים עשר בעשרון, כי לא רצו לתקן מידה כל כך קטנה, וגם אפשר שמידה כל כך קטנה אינה סימן ברכה. [מהתוסי'].
³ כן מסקנת הגמרא, אולם מתחילה הסתפקו בזה, האם חולקים ביד באומדן, או בכלי במידה מדויקת. וכתב על כך רש"י

כת"י: שאר מנחות הבאות עשר עשר חלות, פשיטא לן דסגי לחלק ביד, דלא אכפת לן אם זו גדולה מזו, כדתניא בשלהי פרק אלו מנחות, כל המנחות שריבה במידת חלתן, או שמיעט ממידת חלתן, כשרות, חוץ מלחם הפנים, וחביתין כהן גדול, דלחם הפנים לא היתה העיסה מתחלקת כלל, דכל חלה נעשית משני עשרונים.

מידה זו נעשית לצורך נסכי כבש ושמן מנחתו, שנאמר "מִנְחָה סֶלֶת עֶשְׂרוֹן בְּלוּל בְּרֶבְעִית הַהֵינִי וְיֵינִי לְנֶסֶךְ רֶבְעִית הַהֵינִי תַעֲשֶׂה עַל הָעֵלָה אוּ לְזֶבַח לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד".

ה. לוג (=6 ביצה).

מידה נעשית למדידת השמן לכל המנחות, ולמדידת לוג שמן של מצורע.

ו. חצי לוג (=3 ביצה).

מידה זו נעשית למדידת לוג ומחצה של מנחת חביתין, וכן למה שיתבאר בעזה"י בדף פ"ח.

ז. רביעית הלוג (=1.5 ביצה).

להלן בדף פ"ח יתבאר בעזה"י למה משמשת מידה זו.

< לדעת רבי יהודה, הקב"ה מסר למשה רבינו מידת רביעית, ועל ידיה נקבעו המיזות הגדולות יותר, [ששני רביעית הם חצי, ושני חצי הם לוג, וכן הלאה].

< ולדעת רבי מאיר, הקב"ה מסר למשה רבינו מידת הין, ועל ידיה נקבעו המיזות הקטנות יותר, [שחצי הין היא חצי של הין, וכן הלאה].

- לדברי רבי יוחנן [בדף פ"ח], נפקא מינה ממחלוקת זו, אם בירוצי המיזות נתקדשו, הם מה שהמשקה מגביה מעל שפת הכלי¹, שאם באים להעבירו לכלי אחר, כששופכים הכל מהרה יחד לכלי גדול יותר, הכל נכנס לכלי הגדול יותר, אבל

למזבח, אם הניחם בכל גודש השולחן, [בכל הגובה שנותנים עליו לחם הפנים, י"א חמישה עשר טפחים, וי"א שנים עשר טפחים], נתקדשו קדושת הגוף, ומעתה ראויים הם להיפסל ביציאה מהעזרה ובלינה, [ולפירוש הזה אם החזירו כללי אחר, יכולים להקריבם. וי"מ שמיד כשניתנו על השולחן, הם מתקדשים להיות קדשים פסולים, ושוב אין להקריבם].

מידות של לח שהיו במקדש

<< דעת רבי יהודה ורבי מאיר.

אלו שבע מידות הלח שהיו במקדש.

א. הין [=12 לוג =72 ביצה].

מידה זו נעשית לצורך שמן המשחה, שנאמר בו, "וְשֶׁמֶן זֵיתֵי הַיֵּין".

ב. חצי ההין [=6 לוג =36 ביצה].

מידה זו נעשית לצורך נסכי פר ושמן מנחתו שנאמר "וְהִקְרִיב עַל בֶּן הַבָּקָר מִנְחָה סֶלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים בְּלוּל בְּשֶׁמֶן חֲצֵי הַהֵינִי. וְיֵינִי תַקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצֵי הַהֵינִי".

ג. שליש ההין [=4 לוג =24 ביצה].

מידה זו נעשית לצורך נסכי איל ושמן מנחתו שנאמר "אוּ לְאֵיל תַעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִים בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשִׁית הַהֵינִי. וְיֵינִי לְנֶסֶךְ שְׁלֹשִׁית הַהֵינִי".

ד. רביעית ההין [=3 לוג =18 ביצה].

הוספות

¹ ובדף צ"י פירש רש"י, שזה מה שנופל מהכלי אחר שנתמלא, ולא גודש הכלי, ויל"ע בסוגיין.

אבל מידת הין לא היתה, כי לא היה בה צורך, שהרי לא מדדו הין אלא בימי משה, בעשיית שמן המשחה, אבל לדורות לא נצרכה.

ותחת מידה זו של הין, עשו מידה של לוג ומחצה, שבה מדדו את השמן למנחת חביתין של כהן גדול, שהיה בא שלושה לוגין, והיו חוצים אותו, לוג ומחצה בבוקר, ולוג ומחצה בין הערבים. [אבל אין לומר שימדדו לוג ומחצה במידת חצי לוג כי לדעת רבי שמעון מידה שמיחדת למידה מסוימת אין מודדים בה מידה אחרת¹].

<< דעת רבי אליעזר ברבי צדוק.

לא היו במקדש כמה גדלים של כלים למדידת הלח, אלא כלי אחד של הין, שהיו מסומנים בתוכו שנתות, כלומר סימנים, עד היכן מידת חצי הין לפר, ועד היכן מידת שליש הין לאיל, וכן לכל אחת משאר המידות².

- וי"א שלדעתו לא נאמרה כלל הלכה למשה מסיני, שיהיו במקדש שבע מידות של לח.

- וי"א שאף לדעתו נאמרה בזה הלכה למשה מסיני אבל לא נאמרה שיהיו שבע כלים שונים למדידת הלח אלא שיהיו שבע מדידות שונות וזה מתקיים בכלי אחד שיש

כששופכים לאט, נשפך אותו בירוץ לארץ. ומעתה, אם נעשו המידות הגדולות על ידי הקטנות, ניתן היה להכניס לכלי הגדול את כל מה שבקטן עם הבירוצים, ואם כן גם הבירוצים נתקדשו, [וזו דעת רבי יהודה]. אבל אם נעשו המידות הקטנות על ידי הגדולות, אין אפשרות לערות מהגדול לקטן גם את הבירוצים, ועל כרחך לא נתקדשו הבירוצים, [וזו דעת רבי מאיר].

- **ולדברי אביי [בדף פ"ח], נפקא מינה ממחלוקת זו, אם מידות יתרות מקדשות**, או שאין מקדשות אלא מידות שנעשו בצמצום כמידתן. שאם נעשו המידות הגדולות על ידי הקטנות, מאחר שאי אפשר שיהיו הקטנות שוות בצמצום הרי יתכן שיהיה בגדולות מעט יותר משתי קטנות שוות אם כן גם מידה יתירה מקדשת, [וזו דעת רבי יהודה]. אבל אם נעשו המידות הקטנות על ידי הגדולות, אין המידה הקטנה אלא חציה של הגדולה ולא יותר, ואם היתה המידה יתירה אינה מקדשת כשם שאם היתה חסרה אינה מקדשת, [וזו דעת רבי מאיר].

<< דעת רבי שמעון.

אמנם היו שבע מידות במקדש, [שכן הלכה למשה מסיני, שיהיו שבע מידות של לח],

הוספות

¹ אבל לדעת רבי יהודה ורבי מאיר, ניתן למדוד במידה מסוימת, כגון בחצי לוג, גם כשצריכים ללוג ומחצה, ולכן לא עשו מידה של לוג ומחצה. ואף על פי שניתן למדוד מידה גדולה על ידי מידה קטנה ממנה כמה פעמים, עשו מידה של חצי לוג, ולא מדדו בכל פעם ברביעית הלוג, כי מידה של חצי לוג נצרכת להרבה דברים, לתודה ולסוטה ולמנורה, ואינה כמידת לוג ומחצה שאינה נצרכת אלא לחבית כהן גדול. [תוס'].
² כן פירש רש"י אולם התוסי' פירשו שגם לדברי רבי אליעזר בן יעקב היו במקדש שלוש המידות הללו, (א) לוג (ב) וחצי לוג (ג) ורביעית הלוג. ורק תחת מידות ההין, היה כלי אחד של הין, שמשומנים בו מידת חצי הין, ושליש הין, ורביעית ההין, ונמצא, שלדברי רבי אליעזר ברבי צדוק, היו במקדש ארבע כלים למדידת הלח.

בו שבע שנתות.

בְּשָׁמֶן. ובדף פ"ט יתבאר בעזה"י, שלצורך שני מילי לחמים אלו היו מביאים רביעית הלוג שמן, והיו מודדים את השמן במידה של רביעית.

דף פח

- **אולם מידה של רביעית שנתקדשה, לא לצורך כך נתקדשה**, שהרי חלות הנזיר מתקדשות בשחיטת איל הנזיר, ולא בשעת נתנתם לכלי.

ג. **רביעית שמן לכל אחת מחלות מנחת חביתין.**

מנחת חביתין של כהן גדול היתה באה עשרון, מחציתו בבוקר, ומחציתו בין הערבים, ועימה שלושה לוגין שמן, לוג ומחצה בבוקר, ולוג ומחצה בין הערבים, ובכל פעם היו חולקים את חצי העשרון לששה חלקים לעשות מהם שש חלות וכמו כן חולקים את הלוג ומחצה לששה חלקים חלק אחד לכל חלה נמצא שהגיע לכל חלה רביעית הלוג שמן

וכל אחד מאותם שש רביעיות הלוג, היה **מתקדש במידה של רביעית שהיתה במקדש.**

<< **ועניין זה**, לאיזה צורך נמשחה מידה של רביעית לקדש במקדש, **נתקשה בו רבי, ויישב לו רבי חייא** [כנ"ל באות ג], **ועל כן קרא רבי על רבי חייא את המקרא הזה**, **"מִאֲרֹץ מִרְחֶק** [מבבל הרחוקה בא רבי חייא

מידת רביעית הלוג למה משמשת

א. **רביעית מים לטהרת המצורע.**

בעניין טהרת המצורע נאמר, "זאת תהיה תורת המִצְרָע ביום טהרתו והובא אל הכהן. ויָצָא הכהן אל מחוץ למחנה ויָרָא הכהן והיגה נִרְפָּא וְנָע הַצָּרַעַת מן הַצָּרִיעַ. וְצִנָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּשְׁחָה שְׁתֵּי צָפְרִים חִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְעָץ אֶרֶז וְשֵׁנִי תוֹלַעַת זָאֵב. וְצִנָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת הַצָּפוֹר הָאֶחָד אֶל כְּלֵי חָרֶשׁ עַל מִים חַיִּים... ", ואמרו חכמים, שצריך שיהיו בכלי מים, בשיעור שדם ציפור ניכר בהם¹, והם רביעית מים, והיו מודדים את המים במידה של רביעית.

- **אולם מידה של רביעית שנתקדשה, לא לצורך כך נתקדשה**, שהרי טהרה זו של המצורע נעשית מחוץ למחנה, ולא נכנס כלל לעזרה, ולא מצינו שיתקדשו בכלי, דברים הנעשים בחוץ.

ב. **רביעית שמן לחלות נזיר.**

בעניין קרבנות הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, נאמרו שני מיני לחמים. (א) חלות, שנאמר, "וְסֵל מִצֹּט סֵלֶת חֶלֶת בְּלוֹלַת בְּשָׁמֶן." (ב) ורקיקים, שנאמר, "וְיִרְקִיקֵי מִצֹּט מְשֻׁחִים

הוספות

¹ כן דעת רבי ישמעאל במסכת סוטה, אולם לדעת חכמים, אין צריך שיהא הדם ניכר במים. ולפירוש התוס' והרב רבינו יהודה בן הרב רבינו יום טוב, אף שנחלקו חכמים ורבי ישמעאל אם צריך שיהא הדם ניכר במים, מכל מקום הכל מודים ששיעור המים רביעית הלוג. אולם לפירוש רב רבינו יום טוב בר יצחק, חכמים חולקים על רבי ישמעאל גם לעניין שיעור המים, ולדעתם צריך לתת חצי לוג מים. [תוס'].
- קפח -

שהוא] איש עֲצָתִי¹.

נתינתם לכלי.

ג. חצי לוג שמן לכל אחד מנרות המנורה.

בכל אחד מנרות המנורה היו נותנים חצי לוג שמן שהוא השיעור שידלקו הנרות כל הלילה אף בתקופת טבת שבה הלילות ארוכים ביותר.

והשמן הזה הניתן בכל אחד מנרות המנורה, היה מתקדש במידה של חצי לוג שהיתה במקדש⁴.

<< ועניין זה, לאיזה צורך נמשחה מידה של חצי לוג לקדש במקדש, שאלו רבי, וענה רבי שמעון ברבי [כנ"ל באות ג'], ועל כן קילס רבי את רבי שמעון ברבי וכינהו בשם נר ישראל⁵.

נר מנורה שכבה קודם הבוקר

מנורת המקדש צריכה להיות דולקת כל הלילה, שנאמר, "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד ... מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר", ואם כבה אחד הנרות קודם הבוקר, יש לחזור ולהדליקו, אבל אין מדליקים אותו שנית בשמן שנשאר בנר, אלא משליכים מהנר כל מה שבתוכו, הן השמן והן הפתילה, ונותן שמן אחר

מידת חצי הלוג למה משמשת

א. חצי לוג מים להשקאת סוטה.

בעניין השקאת הסוטה את המים המרים נאמר "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִמֵּי קְדָשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ וּמֵן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם", ואמרו חכמים שהיה ממלא בכלי חצי לוג מים², והיו מודדים את המים במידה של חצי הלוג.

- אולם מידה של חצי לוג שנתקדשה, לא לצורך כך נתקדשה, שהרי השקאת הסוטה נעשית חוץ לעזרה בשער ניקנור ולא היה צריך להכניס את המים לקדשם בכלי שרת³.

ב. חצי לוג שמן לחלות תודה.

בדף פ"ט יתבאר בעזה"י, ששיעור השמן הבא עם לחמי תודה, הוא חצי לוג, [רביע לרבוכה ורביע לחלות ורקיקין], והיו מודדים את השמן במידה של חצי הלוג.

- אולם מידה של חצי לוג שנתקדשה, לא לצורך כך נתקדשה, שהרי חלות התודה מתקדשות בשחיטת הקרבן, ולא בשעת

¹ עצתו כתיב.

² בפירוש רש"י הנדפס תחילה מבואר ששיעור זה הלכתא גמירי לה כלומר הלכה למשה מסיני. אולם במסכת סוטה מבואר שנחלקו חכמים בשיעור זה ולדעת רבי יהודה יש לתת רביעית הלוג מים.

³ כן הוא בפירוש רש"י הנדפס תחילה, ולפירוש זה יש לגרוס בתירוץ הגמרא "חוץ הוא". אולם לגרסת הגמרא לפנינו כך התירוץ, "וכי חולין הוא דצריכי לקדושי מים קדושים כתיב", וגרסא זו מפורשת בפירוש רש"י הנדפס מכת"י, וכי חולין הם המים שיהא צריך לקדשם, והלא "מים קדושים" כתיב, שנתקדשו כבר בכיור, ואם כן אין צריך לקדשם בכלי שרת אחר של מידת חצי לוג.

⁴ תימה למה היה צריך לקדש השמן בכלי שרת. [תוס'].

⁵ מאיר עיני חכמים.

ופתילה אחרת ומדליק.

מחוברים למנורה, ואי אפשר להסירם ממנה להטיב אותם [=לנקותם מהשמן והפתילות], עשו אותם כעין של פרקים, כלומר הם היו מחוברים למנורה בקנים דקים, שניתן לכופפם, וכך כשהיו באים לנקותם, היו [דוחקים את הכיסוי של הנרות בצד של הפתילה כדי שתתגלה], ומכופפים את הנרות להוציא מהם את כל הדשן.

- ולפירוש שני של רש"י, הנרות עצמם היו קבועים במנורה בחוזק, ואי אפשר היה להזיזם ולכופפם, אבל הכיסוי שלהם לא היה מחובר במנורה כלל, אלא היה מונח על גבי הנרות, ומתפרק [=ובעניין זה היתה נחשבת כמנורה של פרקים], וכשהיו באים לנקות את הנרות מהדשן, היו דוחקים את הכיסוי פנימה, כדי שיוכלו לנקות למעלה ממנו.

< ולדעת רבי יהושע בן קרחה [וכן לדעת רבי נחמיה אליבא דתנא אחד] – מתוך שנאמר במנורה, "כָּפַר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל הַפְּלִים הָאֵלֶּה", למדנו, שרק המנורה עצמה נעשית מקשה מכבר זהב אבל שאר הדברים אינם מקשה עם המנורה ובכלל זה הנרות, ואם כן הנרות היו מתפרקים לגמרי מהמנורה, וכשהיו מטיבים את הנרות, הכהן היה מסלקם מעל גבי המנורה, ומניחם באוהל מועד, ומקנחם בספוג, ומחזירים ונותן בהם שמן ומדליקם. [והכתוב, "... אֶת כָּל הַפְּלִים הָאֵלֶּה", לא בא ללמד על כלים נוספים שהם מקשה מכבר זהב עם המנורה, אלא

וכשנותן בנר שמן תחת הראשון, אינו נותן רק כפי מה שנשאר בנר אחר שחסר, כי אין לדעת כמה נשאר בו, [אלא אם כן נמדוד, ולא היה במקדש מידות מרובות לתת בהן את השמן הנותן ולבדוק מה מידתו], ועל כרחך חוזרים ונותנים חצי לוג שמן כבתחילה, [ואם דלק עד הערב, כשיגיע הזמן להדליק נרות של מחר, מכבה אותו מטיבו וחוזר מדליק].

וכשרבי ירמיה השיב לרבי זריקא עניין זה, שכשחוזרים ומדליקים, נותנים שמן כבתחילה, והוכיח זאת כנ"ל, קרא עליו רבי זריקא את המקרא הזה, "וַיְהִי דָּךְ [וּחִידוּדךְ] צֶלַח [הצלחת] רָכַב עַל דְּבַר אֲמֹת וַעֲנָה צֶדֶק וַתִּוְרָךְ נוֹרְאוֹת יְמִינֶךָ", כלומר הצלחה הוא שהשתני דבר אמת.

נר שבמקדש של פרקים היה

< לדעת רבי אלעזר ברבי צדוק [וכן לדעת רבי נחמיה אליבא דתנא אחד] – מתוך שנאמר במנורה, "כָּפַר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל הַפְּלִים הָאֵלֶּה", למדנו, שהמנורה נעשית מקשה מכבר זהב עם כלים נוספים, והכוונה לנרות המנורה, [שבתוכם נותנים את השמן והפתילות, אבל המחנות והמלקחים אינם נעשים מהכבר שנאמר בכתוב "אֹתָהּ" ללמד שדווקא אותה עושים מהכבר ולא את המחנות ומלקחים].

- לפירוש ראשון של רש"י, מאחר שהנרות

השמן הוא לוג אחד, כבכל המנחות, ששיעור שמנס הוא לוג, ומאחר שנאמר "שמן" פעם שניה, ["וירקיקי מצות משחים בשמן"], הרי זה כריבוי אחר ריבוי וכל ריבוי אחר ריבוי הרי הוא מיעוט ללמד שאין להביא אלא חצי לוג שמן.

אולם דחו זאת כי אם הכתוב הראשון נצרך לגופו אין כאן אלא ריבוי אחד.

- ומסקנת הסוגיה שאם לא היה כתוב בעניין "שמן" כלל היינו אומרים שיש להביא לוג שמן, [שכן לא מצינו בשום מקום חלות ורקיקין בלא שמן], אולם, מאחר שנאמר בעניין שתי פעמים שמן, ["חלות מצות בלילת בשמן. ורקיקי מצות משחים בשמן"], הרי אלו שני ריבויים, וכל ריבוי אחר ריבוי הרי הוא מיעוט, ללמד שאין להביא אלא חצי לוג שמן. ומהכתוב השלישי, "וסלת מרבכת חלת בלילת בשמן" יש ללמוד, ששיעור השמן הניתן ברבוכה, הוא כשיעור השמן הניתן בחלות וברקיקין יחד, ומכאן שברבוכה נותן רביעית הלוג, ובחלות וברקיקין יחד נותן עוד רביעית הלוג.

< ולדעת רבי אלעזר בן עזריה – דין זה, ששיעור השמן של לחמי תודה הוא חצי לוג, וחציו לחלות ולרקיקין, וחציו לרבוכה, הוא הלכה למשה מסיני¹, ואינו

שכל שאר הכלים נעשים מזהב טהור כמנורה, ולא תאמר שדי לעשות את הנרות בזהב שאינו מזוקק, כי ממילא הם משחירים].

דף פט

שיעור השמן של חלות תודה חצי לוג

[רביע לחלות ורקיקין ורביע לרבוכה]

יחד עם קרבן תודה באים ארבעה מיני לחמים, שלושה מיני מצה, [חלות, רקיקין, ורבוכה], ואחד מין חמץ, ובכל אחד ממיני המצה נותנים שמן, שנאמר, "והקריב על זבח התודה (א) חלות מצות בלילת בשמן (ב) ורקיקי מצות משחים בשמן (ג) וסלת מרבכת חלת בלילת בשמן", שיעור כל השמן הבא עם הלחמים הללו הוא חצי לוג כאשר חצי ממנו ניתן לרבוכה וחצי ממנו ניתן לחלות ולרקיקין.

< לדעת רבי עקיבא – דין זה, ששיעור השמן של לחמי תודה הוא חצי לוג, וחציו לחלות ולרקיקין, וחציו לרבוכה, למד מן הכתובים:

- מתחילה אמרו שאם היה כתוב בעניין "שמן" פעם אחת בלבד ["חלות מצות בלילת בשמן"], היינו אומרים, ששיעור

הוספות

¹ מלשון הגמרא ורש"י הנדפס מכת"י משמע, שרק הדין הראשון, ששיעור כל השמן של התודה הוא חצי לוג, למד מהלכה למשה מסיני, ואי אפשר ללמוד מהכתובים, כי אין כאן שני ריבויים, משום שכתוב אחד נצרך לגופו. אבל אחר שלמדנו דין זה מהלכה למשה מסיני, יש ללמוד את הדין השני, שחצי השיעור לרבוכה, מהכתוב "בשמן" האמור ברבוכה. אולם בפירוש רש"י הנדפס תחילה מבואר, שההלכה למשה מסיני היא, שחצי השיעור הוא לרבוכה וחצי השיעור הוא לחלות ולרקיקין, אבל שיעור חצי לוג לכולם יחד אינו למד מהלכה למשה מסיני, ולכאורה כך מסתבר, שהלא אם הכתוב הראשון נצרך לגופו, נותרו שני כתובים להיות ריבוי אחר ריבוי, וללמד שהשיעור של שמן לתודה הוא חצי לוג, ונצרכת הלכה למשה מסיני ללמד

למד מהכתובים.

שָׁבַעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהַר¹], ורק אחרי שיעברו אחד עשר יום אלו, [ולא נטמאה בהם בזיבה, או שנטמאה בהם בזיבה ונטהרה], כשתחזור ותראה דם, תהא שוב נידה. ושיעור זה של אחד עשר יום, הוא הלכה למשה מסיני.

שלושה דברים שהם הלכה למשה מסיני

[לדברי רבי אלעזר בן עזריה בסוגייתנו]

א. שיעור חצי לוג שמן של [שלושת מיני מצה של] **לחמי תודה.**

ב. שיעור רביעית הלוג שמן של [חלות ורקיקין של] **לחמי נזיר.**

ג. אחד עשר יום שבין נידה לנידה.

המביא מנחה של כמה עשרונות

לדעת תנא קמא של משנתנו – לכל עשרון של סולת, יש להביא לוג אחד של שמן. ואם כן, כשמביא עשרון אחד של סולת, מביא עמו לוג אחד של שמן לבוללו עמו, וכשמביא ששים עשרונים של סולת, מביא עימהם ששים לוג של שמן לבוללם עימהם. ודין זה, למד מהכתוב בענין קרבנות מצורע עני, "וְאִם יָלַד הוּא וְאִין יָדוּ מִשְׁנֵת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לְתַנּוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעֶשְׂרֹן סֹלֶת אֶחָד בְּלוּל בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן", שלא היה צריך לכתוב שעליו להביא מנחה "וְעֶשְׂרֹן סֹלֶת אֶחָד", כי היינו למדים זאת מקרבנות מצורע עשיר, שמביא שלושה עשרונות לשלוש קרבנות, ואם כן, עני שמביא קרבן אחד מביא עשרון אחד, והטעם שכתבה תורה בפירוש, "וְעֶשְׂרֹן סֹלֶת אֶחָד", כדי לסמוך זאת לסוף הכתוב "וְלֹג שֶׁמֶן", ללמד, שלעולם, לכל עשרון של סולת יש להביא לוג אחד של שמן. [ורבי אליעזר בן יעקב ורבי נחמיה אומרים שנצרך הכתוב "וְעֶשְׂרֹן סֹלֶת אֶחָד" לגופו,

אשה שרואה דם פעם ראשונה, הרי היא נידה שבעה ימים, [שנאמר "וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה דָם יִהְיֶה זָבָה בְּבִשְׂרָהּ שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל הַנֶּגַע בָּהּ יִטְמָא עַד הָעֶרְבַּי"], ובין אם ראתה טיפה אחת של דם, ובין אם היתה שופעת כל שבעה ימים, במוצאי היום השביעי, אם פסק ממנה הדם, היא טובלת וטהורה¹. ומעתה כל דם שתראה במשך אחד עשר הימים שאחר ימי נידותה, אינו דם נידה, אלא דם זיבה, [שנאמר, "וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זָב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת נִדְתָּה אוּ כִי תִזוּב עַל נִדְתָּה כָּל יְמֵי זָב טְמֵאָתָה כִּימֵי נִדְתָּה תִּהְיֶה טְמֵאָה הוּא"], [אם ראתה יום אחד או שני ימים היא זבה קטנה, להיות טמאה יום אחד, וטובלת ביום שאחר ראיתה, וטהורה², ואם ראתה שלושה ימים רצופים, היא זבה גדולה, שאינה נטהרת אלא אחר שתספור שבעה ימים נקיים בלא ראייה, שנאמר "וְאִם טְהַרָה מִזָּבָה וְסִפְרָה לָּהּ

הוספות

שחצי מהשיעור הוא לרבוכה. ויל"ע בדבר.

¹ אבל בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל, יושבת עליו שבעה נקיים.

² אבל בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל, יושבת עליו שבעה נקיים.

בענין שמן המשחה, "וְשֶׁמֶן זֵיתִי הֵינִי", ודרשו חכמים, שהכוונה לשנים עשר לוג, כמנין ז"ה, שנאמר, "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יְהִיָּה צֵרֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם".

והיין של מנחת נסכים מפורש בכמה מקומות בכתובים על פי מידה זו של היין, ואחד מהם בעניין קרבנות ראש חודש, שנאמר, "וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵינִי [=6 לוג] יְהִיָּה לְפָרִי וְשְׁלִישִׁית הַהֵינִי [=4 לוג] לְאֵיל וְרִבִיעִית הַהֵינִי [=3 לוג] לְכֶבֶשׂ יָגִין".¹

שיעור השמן הניתן במנורה

בעניין הדלקת נרות המנורה נאמר, "בְּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפְּרֻכֹת אֲשֶׁר עַל הַעֲדֹת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֲסֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵם מֵאֵת גְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ללמד שיש לתת במנורה שמן שתהא זולקת והולכת מהערב ועד הבוקר.

ושיערו חכמים, ששיעור השמן שיש לתת לכל נר, כדי שידלק כן אף בלילות הארוכים ביותר², הוא חצי לוג, ואם כן, יש להביא בכל יום שלושה וחצי לוגין, חצי לוג לכל נר.

- י"א שכשבדקו חכמים את הדבר, בדקו ממעלה למטה, כלומר תחילה ניסו להדליק בהרבה שמן, וראו שדולק יותר מלילה שלם, ופחתו מעט מעט, עד שראו שהשיעור

כי היה מקום לומר, הואיל והקלה תורה על עני, לפחות מקרבנותיו, הקלה עליו גם לפחות ממנחת נסכים, שלא יביא כלל, ולכן פירשה תורה, שבזה לא הקלו עליו ויביא מנחה "וְעֶשְׂרוֹן סֵלֶת אֶחָד". אולם חכמים אומרים, שאין הדבר נצרך לגופו, כי לא מצינו בשום מקום קרבן בלא מנחה כלל].

ולדעת רבי אליעזר בן יעקב ורבי נחמיה – לכל המנחות אין מביאים אלא לוג אחד של שמן, בין שהיתה מנחה מועטת, של עשרון אחד, ובין שהיתה מנחה מרובה, של ששים עשרונות. ודין זה למד מהכתוב הנ"ל, שנאמר בו, "לְמִנְחָה וְלֶגְ שֶׁמֶן", ללמד, שלכל המנחות די בלוג אחד של שמן. [ודין נוסף למד מהכתוב הזה כמבואר מיד בסמוך].

אין מנחה פחותה מעשרון

לדברי הכל יש ללמוד מהכתוב "לְמִנְחָה וְלֶגְ שֶׁמֶן", שלכל מנחה יש לוג שמן, ומאחר שכבר נתבאר, שלדברי הכל, לוג שמן הוא השיעור הבא עם עשרון סולת, [ולדעת מקצת החכמים הוא השיעור הבא אף עם כמה עשרונות], למדנו מכאן, שאין מנחה פחותה מעשרון סולת.

שיעור היין של מנחת נסכים

מידת היין שווה לשנים עשר לוג, שנאמר

¹ והוא הדין לעניין השמן של מנחת נסכים, שנאמר, "מִנְחָה סֵלֶת עֶשְׂרוֹן בְּלוּל בְּרִבְעִית הַהֵינִי [=3 לוג] שֶׁמֶן. [וְיִין לְנֶסֶךְ רִבִיעִית הַהֵינִי תַעֲשֶׂה עַל הַעֲלָה או לְזֶבַח לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד ... או לְאֵיל תַעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינִי [=4 לוג] ... וְהַקְרִיב עַל בֶּן הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים בְּלוּל בְּשֶׁמֶן חֲצִי הַהֵינִי [=6 לוג]].

² וכן נותן אף בלילה קצר, ומה שנשתייר זורק לחוץ. וי"מ שבקיץ היה עושה פתילה עבה, ובחורף פתילה דקה, כדי שתמיד יכלה הכל בבוקר. [רש"י].

קרבנות.

בברייתא מבואר, שאין לערב חלבי שני קרבנות בהקטרתם, אלא מקטיר כל אחד בפני עצמו, שנאמר, "והקריב מזבח השלמים ... האליה ... ואת החלב ... ואת שתי הקלית ... ואת היתרת ... והקטירו" הפהו המזבחה לחם אשה לה", ללמד שיש להקטיר כל קרבן בפני עצמו.

[ודין זה הוא לכתחילה, אבל בדיעבד, אם ערבו את החלבים של שני קרבנות והקטירום לא נפסלו].

ב. עירוב מנחות.

מתוך הסוגיה מבואר, שדין המנחות כדין החלבים, ולכן אין לערב שתי מנחות להקטירן יחד. אולם בדיעבד אם הקטיר שתי מנחות יחד לא נפסלו.

ג. עירוב נסכי יין.

דין זה יתבאר בעזה"י להלן.

לישת כמה מנחות יחד

מעיקר הדין, אין ללוש שתי מנחות יחד לעשות מהם עיסה אחת, [כגון לקחת שני עשורנים של מנחת איל, עם שלושה עשורנים של מנחת פר, וללוש אותם בארבעה לוגין של איל, ובששה לוגין של פר, שתהא עיסה מחמישה עשורנים ועשרה לוגין], כי כשילוש אותן יחד, לא יוכל להקטיר כל מנחה בפני עצמה, וכבר נתבאר לעיל, שאין להקטיר שתי מנחות

הוא חצי לוג, ולא חששו לכך שבאופן הזה היו צריכים להשליך בכל יום את הנותר, כי אין עניות במקום עשירות.

- י"א שכשבדקו חכמים את הדבר, בדקו ממטה למעלה, כלומר תחילה ניסו להדליק במעט שמן, וראו שאינו דולק עד הבוקר, והוסיפו מעט מעט, עד שראו שהשיעור הוא חצי לוג לכל הלילה, אבל לא בדקו ממעלה למטה באופן שהיו צריכים לאבד את הנותר, כי התורה חסה על ממונם של ישראל.

זמן הדלקת המנורה

בעניין הדלקת נרות המנורה נאמר, "באֶהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפְּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל הַעֲדֹת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֲסֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵם מֵאֵת גְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ואמרו חכמים, שאין לך עבודה שהיא כשרה מערב, [אחר שקיעת החמה ואחר כל העבודות], עד הבוקר, אלא הדלקת הנרות בלבד.

בליטת מנחת נסכים			
מנחת נסכים של פר	מנחת נסכים של איל	מנחת נסכים של כבש	בלילה
3 עשורנים	2 עשורנים	1 עשורן	שמן
6 לוגין	4 לוגין	3 לוגין	שמן
לעשרון 1	לעשרון 1	לעשרון 1	בלילה
[עבה] 2	[עבה] 2	[דקה] 3	בלילה
לוגין	לוגין	לוגין	בלילה
לעשרון 1	לעשרון 1	לעשרון 1	בלילה

עירוב כמה קרבנות בהעלאתם למזבח

א. עירוב אימורים וחלבים של שני

עירוב נסכי יין של כמה קרבנות

יחד.

לתירוץ הראשון של אביי – מעיקר הדין לעניין עירוב, נסכי הקרבנות, דינם כחלבי הקרבנות וכמנחות נסכים, שלכתחילה אין לערב שני קרבנות יחד, ולכן יש לנסך יין כל קרבן בפני עצמו. אולם, אם כבר נתערבה מנחת נסכים של שני קרבנות, [באופן שלא נפסלו המנחות בעירוב], מאחר שהמנחות קריבות בעירוב, גם את היין של שתי הקרבנות מותר לנסך בעירוב. [אבל כשנפסלו המנחות המעורבות, כגון שלש מנחת פר עם מנחת כבש, לא ינסך את יינם יחד, כי מאחר שנפסלו המנחות של הקרבנות, ועליו להביא מנחות אחרות, הרי זה כשני קרבנות שלא נתערבו מנחותיהם, שאין לערב את נסכיהם].

ולתירוץ השני של אביי – מעיקר הדין לעניין עירוב, נסכי הקרבנות אינם כחלבים וכמנחות, כי הכתוב האוסר לערב מדבר בהקטרה [”וְהִקְטִירוּ”], והיין אינו מוקטר על אש המזבח, אלא מתנסך, ולכן, מעיקר הדין מותר לערב נסכי שתי קרבנות אף לכתחילה. אלא שחכמים חששו, שמא כשיערבו נסכי שתי קרבנות, יבואו לערב גם את מנחותיהם, ולכן, כל זמן שלא קרבו המנחות של הקרבנות, תקנו חכמים שלא יערבו את נסכיהם. אבל אם כבר קרבו המנחות, מותר לערב את הנסכים. ואף כשלא קרבו המנחות, אם טעו ועירבו אותם בלישה, [באופנים שאינם נפסלות], מאחר שכבר אין לחוש שיערבום,

ובדיעבד אם לש שתי מנחות יחד,

< כשלישת שתייהן שווה, [כגון מנחת פר ומנחת איל, שבשתייהן יש שני לוג שמן לכל עשרון סולת, ואם כן עיסת שתייהן עבה], לא נפסלו בלישה, כי גם אחר עירובם עיסתם עבה כדינו, ומאחר שלא נפסלו וכבר נתערבו, מקטיר אותם והן כשרות.

[ומהטעם הזה, בכל האופנים הבאים, כשנתערבו מנחות, מקריבים אותן (א) מנחת כבש עם מנחת כבש. (ב) מנחת איל עם מנחת איל. (ג) מנחת פר עם מנחת פר. (ד) מנחת איל עם מנחת פר. ואין חילוק בזה, בין שהיו המנחות של שני קרבנות של אותו יום, או של קרבנות של שני ימים שונים. וכן אין חילוק בזה, בין שהיו שתי המנחות של יחיד או של ציבור, או שאחת של יחיד ואחת של ציבור].

< אבל כשלישת שניהם שונה, [כגון מנחת כבש ומנחת איל, שלישת מנחת כבש רכה, שלושה לוגין לכל עשרון, ומנחת איל עבה, שני לוגין לכל עשרון], מאחר שעל ידי העירוב משתנית העיסה לכל אחת מהמנחות, שלסולת מנחת הכבש מגיע פחות שמן מהראוי לה, ולסולת מנחת האיל מגיע יותר שמן מהראוי לה, המנחות הללו נפסלות, וממילא אי אפשר להקריבן.

[ולדברי רבי יוחנן, הדין הזה הוא דין משנתנו, שמנחות נסכים שוות שנתערבו בלישה קרבות, ומנחות נסכים שאינם שוות שנתערבו בלישה אינם קרבות].

כי הן כבר מעורבות, ממילא מותר לערב גם את הנסכים.

שהיין שיעורו רביעית ההין, כך השמן שיעורו רביעית ההין.

נסכי אשם מצורע ששחטו שלא לשמו

לדעת רבי יוחנן, כשם שאשם מצורע הקרב לשמו טעון נסכים, כך אשם מצורע שנשחט שלא לשמו טעון נסכים, והטעם לכך כי אשם מצורע שנשחט שלא לשמו אינו קרב למזבח¹, [שהרי לצורך המצורע אינו ראוי, כי נשחט שלא לשמו, וכעולה אינו קרב כי שם אשם עליו, ולנדבה אינו קרב כי אין אשם בא נדבה], ואם כן, אם לא יקרבו נסכיו, אין ממנו חלק למזבח, ולכן נסכיו קדשו עמו, והם קרבים למזבח, והוא נאכל כולו לכהנים.

- לדברי אביי, כן דין כל הקרבנות שמביאים עימהם דבר נוסף, שאף כשנשחטו שלא לשמו, מביאים את אותו הדבר הנוסף, ובכלל זה: (א) כבש הבא עם העומר שנשחט שלא לשמו מנחתו כפולה כמו שנשחט לשמו. (ב) תמיד של שחר שנשחט שלא לשמו, מביא עמו שני גזרי עצים בכהן אחד כמו שנשחט לשמו². (ג) תמיד של בין הערבים שנשחט שלא לשמו מביא עמו שני גזרי עצים בשני כהנים כמו

מנחת נסכים של הכבש הבא עם העומר

יחד עם מנחת העומר, היו מקריבים כבש אחד לעולה, שנאמר, "וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַעֹמֶר כְּבֶשֶׂת תְּמִים בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לָהּ".

ומנחת נסכים שלו, שונה משאר מנחות של כבשים, [שכל שאר הכבשים מנחתם עשרון אחד, וזה שני עשרונים], שנאמר "וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן אֶשָּׁה לַה' רֵיחַ נִיחַח וְנִסְכָּה בֶּן רְבִיעִית הַהֵינִי".

ומכל מקום רק הסולת של כבש זה היה שונה משאר כבשים אבל נסכיו רביעית ההין כנסכי שאר כבשים שנאמר "וְנִסְכָּה בֶּן רְבִיעִית הַהֵינִי".

ולא רק היין היה כשאר כבשים, אלא אף השמן הניתן בסולת, אף שהסולת כפולה, השמן אינו כפול, ושיעורו רביעית ההין, שנאמר "וְנִסְכָּה בֶּן", הקרי בוי"ו כאילו כתוב "ונסכו", והכתיב בה"א, כמו "וְנִסְכָּה", כלומר השמן שהוא נסכה של המנחה, להקישם זה לזה, וללמד שכשם

הוספות

¹ כן משמע מלשון רש"י [הנדפס תחילה]. אולם מתוך לשון הגמרא [ורש"י הנדפס מכת"י] משמע, שעל ידי שמקריבים את נסכיו, ניתן להקריב גם את האשם עצמו, כאשם מצורע אלא שאינו עולה לבעלים, אבל אם לא היו יכולים להקריב את נסכיו, היה האשם עצמו נפסל.

ותימה, אם כן כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן דתניא ... הדם יזרק והבשר יאכל אמאי הא כיון דבעי לחם ולא קדש הלחם יפסל. וכן תודה ... ושלמי נזיר ... ויש לומר דלחם לא דמי לנסכים, דנסכים חשיבי טפי כגוף הקרבן, משום דקרבי למזבח, אבל לחם לא חשיב כגוף הקרבן, משום דאין בו למזבח ... [תוס'].

² קודם הקרבת תמיד של שחר אחר סידור המערכה, כהן אחד מסדר על המערכה שני גזרי עצים לצורך קרבן התמיד, ולצורך תמיד של בין הערבים מסדרים שני כהנים.

בירוצי המידות

שנשחט לשמו.

לדברי הכל, בירוצי מידות הלח קדושים, ובירוצי מידות היבש אינם קדושים. כלומר, הממלא את מידת הלח, כגון שמילא מידת לוג בשמן לצורך מנחה, והעדיף יותר מדאי, עד שנפל הנוטר לחוץ, הכל קדוש. אבל הממלא את מידת היבש, כגון שמילא מידת עשרון בסולת לצורך מנחה, והעדיף יותר מדאי, עד שנפל הנוטר לחוץ, לא קדש הנופל. ונחלקו חכמים בטעם הדין הזה.

לדעת תנא קמא [הוא רבי יאשיה הנזכר בדף נ"ז] – הסיבה לחילוק בין מידות היבש למידות הלח היא, **כי מידות הלח נתקדשו הן מבפנים והן מבחוץ**, ולפיכך, הן מקדשות גם את מה שנגע בהן מלמעלה, אף שאחר כך נפל ולא נכנס לתוכן, **אבל מידות היבש לא נתקדשו אלא מבפנים ולא מבחוץ**, ולפיכך אינן מקדשות אלא מה שבתוכם, ולא מה שנספך עליהם מלמעלה, ונפל בלא להיכנס לתוכן.

ולדעת רבי עקיבא – הטעם ש**מידות הלח** מקדשות את הבירוצים הוא כנ"ל, כי **נתקדשו בין מבפנים ובין מבחוץ**, ולכן הן מקדשות גם את מה שנגע בהן מלמעלה, אף שאחר כך נפל ולא נכנס לתוכן, **אבל מידות היבש לא נתקדשו כלל**, לא מבחוץ ולא מבפנים, ואינן מקדשות את הנכנס להן אלא על ידי הכהן המקדש בפיו,

- **ולדברי רבא**, שאר קרבנות שניתן להקריבם למזבח, אף כשנשחטו שלא לשמם, כי הם עולות, ועולה קרבה גם בנדבה, אין צורך להביא עימהם את הדבר הנוסף, **ורק אשם מצורע**, שאי אפשר להקריבו כשנשחט שלא לשמו, יש להביא לכל הפחות את מנחת נסכיו, כדי שיגיע חלק מהקרבתו למזבח.

דף צ

רוב הדברים¹ שהיו צריכים למודם במקדש, [כסולת המנחות], **היו נמדדים בכלי שהיה צורך למלאו עד שיהיה גדוש, כדי שיחזיק מידה שלימה**, [כגון כלי של מידת עשרון למדידת רוב המנחות, היה מחזיק עשרון על ידי שהיו ממלאים אותו עם גודשו], **ורק הכלי שבו מדדו את העשרון למנחת חביתין של כהן גדול, היה מחזיק עשרון שלם בלא להגדישו.**

[כן מבואר במשנתנו, **וזה כדעת רבי מאיר**. אבל לדעת חכמים, לא היה אלא כלי אחד של עשרון למדידת כל המנחות, ובכללה מנחת חביתין של כהן גדול, והוא היה מחזיק עשרון בלא להגדישו].

הוספות

¹ מלשון המשנה, וכן מתוך כך שהיא מדברת בין במדידות היבש ובין במדידות הלח, משמע, שגם מידות הלח היו נגדשות. אולם מתוך סוגית הגמרא משמע, שדין זה לא נאמר אלא לעניין מידת היבש, אבל לעניין מידת הלח, יתכן שלדברי הכל היתה מחזיקה את המידה בלא להגדישה. ויליע בדבר.

לדעת רב דימי בר שישנא משמיה דרב – כן הוא דין תורה, **כי כלי שרת מקדשים את הנכנס לתוכם אף שלא מדעת**, ואף שלא לצורך.

ולדעת רבינא – מעיקר הדין, אין כלי שרת מקדשים אלא את הנצרך להתקדש בהם, והדין הנ"ל, שהבירוצים מתקדשים אף שהם יותר מכדי צורך הקרבן, הוא **גזרת חכמים**, שחששו, **שמא יאמרו, מוציאין מכלי שרת לחול**, כלומר אם יהא דין הבירוצים חולין, הרואים זאת, שנהגים בהם כחולין, היו טועים וסבורים, ששפכו מהכלי ממש, ולא היו בירוצים, ועל ידי כן היו למדים בטעות, שגם דבר שמתקדש בכלי שרת כדין, ניתן להוציאו לחולין.

לחם הפנים מחוסר זמן

מעיקר הדין, זמן סידור לחם הפנים ובזיכי הלבונה על השלחן הוא **בשבת**, שנאמר, **"בַּיּוֹם הַשְּׁבִיטָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיטָה יַעֲרְכְנוּ לִפְנֵי ה' תַּמְיִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם"**, **ודינו לעמוד על השלחן שבעה ימים עד שבת הבאה**, שאז מקטירים את בזיכי הלבונה, והלחם מתחלק לכהנים שנאמר.

ואם ארע שלא סידרו את הלחם על השלחן בשבת אלא אחר השבת, אי אפשר להקטיר את הבזיכים בשבת שאחרי כן, כי

ולפיכך אין מתקדש אלא כפי צורך הקרבן ולא יותר, ומאחר שאין הקרבן צריך את הנופל חוץ לכלי, אין הנופל מתקדש.

ולדעת רבי יוסי – בין מידות הלח ובין מידות היבש, נתקדשו מבפנים ולא מבחוץ, ולכן אינן מקדשות אלא מה שנכנס לתוכן, ולא מה שנגע בהן מלמעלה בלא להיכנס לתוכן. ומכל מקום, יש חילוק בין מידות הלח למידות היבש מחמת המציאות, כי הממלא כלי בדבר לח כיון ושמן, כל מה ששופך נכנס בכלי, ודוחף את מה שלפניו כלפי מעלה, ואם כן כשמילא יותר מדאי, ונשפך מהכלי החוצה, כל מה ששפך היה תחילה בתוך הכלי, ונתקדש, [ואחר כך נעקר ממנו]. אבל הממלא כלי בדבר יבש כתבואה, כל הנכנס עומד במקומו, ואין הבא דוחפו החוצה, ואם כן כשמילא יותר מדאי, ונשפך הנותר החוצה, לא נכנס מעולם לתוך כלי, ולא נתקדש.

מדוע המידות מקדשות יותר מהצורך

מתוך הסוגיה מבואר, שכשנכנס לח או יבש לכלי שרת, נתקדש, אף על פי שאין בו צורך, [כגון במידת הלח, לדעת רבי יוסי, שמקדשת את הנשפך החוצה משום שהיה בתוכה, אף על פי שאין צריך לכל הנשפך אלא למה שבתוך הכלי].¹

¹ הוספות

בגמרא הוכיחו דין זה מדברי רבי יוסי. אולם לכאורה יש להקשות על הוכחה זו, כי לכאורה מדברי רבי יוסי אין כל כך ראייה לכך, כי יש לומר, שמה ששפך החוצה התקדש, משום שכבר נכנס לכלי קודם שנתמלא, וכשנכנס לכלי היה בו צורך. אבל לכאורה מדברי תנא קמא יש להוכיח כן בלא קושיה, שלדעתו כל מה שנוגע בכלי למעלה מתקדש, אף על פי שכבר נתמלא הכלי כדי צורכו. וילייע בדבר.

במסכת שקלים שהיו קונים את העולות הללו ממותר נסכים.

לדעת רבי חייא בר יוסף – הכוונה לבירוצי מידות, כלומר, כל מה שנשפך מהמידות, כשנתנו בהם נסכים יתר על המידה, מוכרים אותו, וקונים בו עולות לקיץ המזבח. וכן שנינו בברייתא, שכששפך למידה יותר מדאי, מביא את המותר עם קרבן אחר הזקוק לנסכים, ואם אין קרבן אחר הזקוק למותר, מביאים בו עולות לקיץ המזבח³.

ולדעת רבי יוחנן – הכוונה למה שמרוויח הקדש בקניית מנחות נסכים, כמו ששנינו, שכשהקדש נתנו מעות לצורך קניית תבואה למנחות נסכים של כל השנה, וקיבל עליו המוכר לתת שלוש סאין בסלע, [כפי השער של אותה שעה], ולאחר מכן הוזלה התבואה, להיות ארבע סאין בסלע, על המוכר לתת ארבע סאין לכל סלע שקיבל⁴, ונמצא שיש ביד הקדש תבואה מרובה מכדי מה שהיו צריכים, ואותו מותר, מוכרים אותו, וקונים בו עולות לקיץ המזבח. וכן שנינו בברייתא.

עדיין לא עברו על הלחם שבעה ימים משבת לשבת¹, והרי הוא כמחוסר זמן.

ולכן ימתינו עד השבת השניה, ואז יקטירו את הלבונה, ויחלקו את הלחם לכהנים.

ואף על פי שזמנו להיות על השלחן שבעה ימים, ועתה היה עליו יותר משבעה ימים, אינו נפסל בכך, כי כל זמן שהוא על השלחן, ולא הגיע זמנו להתחלק, אינו נפסל בלינה.

ואין לגזור על כך, שמא הרואה זאת יטעה לומר, שכל דבר שנתקדש בכלי שרת אינו נפסל בלינה בעודו בכלי, כי את הנעשה על השולחן שבתוך המקדש אין רואים אלא הכהנים, והכהנים יודעים שהסיבה שלא נפסל הלחם בלינה, כי עדיין לא הגיע זמנו בשבת הראשונה, שהכהנים בקיאים הם, ולא יטעו מחמת זה להתיר שאר דברים שלנו בכלי שרת.

מותר נסכים לקיץ המזבח

אין דרך כבוד שיהיה המזבח בטל מהקרבה, ולכן, בכל זמן שאין קרבנות להקריב, מקריבים עליו עולות נדבה של ציבור, הנקראים קיץ המזבח². ומבואר

הוספות

¹ לשון רש"י הנדפס תחילה, 'לפי שצריך שיהא הלחם על השלחן שתי שבתות'. ולשון רש"י הנדפס מכת"י, 'דמחוסרת זמן היא, דמשפטה לעמוד על השלחן שבעה ימים'.

² לשון קיץ היינו דבלות, [כלומר דבלות נקראות קיץ], ולפיכך נקראות עולות נדבה אלו בשם קיץ המזבח, שהן למזבח, כתאנים שמביאים לאדם לאחר סעודתו. [על פי רש"י הנדפס מכת"י].

³ אף על גב דנתקדשו הבירוצים, לוקחים בהם כבשים לעולות קיץ, כי לב ב"ד מתנה עליהם, שכל שלא יהיה בו צורך, יהיה לקיץ המזבח. [תוס'].

⁴ כי אף שהקדש קונה בכסף, מכל מקום כדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש, מאחר שהדיוט הקונה במשיכה, יכול לחזור בו מחמת ההתייקרות, כל זמן שלא משך את התבואה, גם הקדש יכול לחזור בו מהמכירה שעתה היא ביוקר, ולחזור ולקנות כפי השער הזול של עכשיו. אמנם כשמתחילה היה בזול, ואחר כך נתייקר, המוכר מקבל לפי השער הזול של זמן נתינת המעות, כי הקדש קונה בכסף. [רש"י כת"י].

(ה) אשם מצורע. (ו) עולת ראייה. (ז) שלמי חגיגה. (ח) ולדות קדשים. (ט) תמורות של עולה ושלמים. (י) עולה הבאה מן המותרות [=עולת קיץ המזבח]. (יא) אשם שניתק לרעה ושחטו לשם עולה. (יב) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן.

ואלו הם הקרבנות שאינם טעונים נסכים:
(א) בכור. (ב) מעשר בהמה. (ג) פסח. (ד) כל החטאות, בין חטאת יחיד בין חטאת ציבור, [חוץ מחטאת מצורע]. (ה) כל האשמות [חוץ מאשם מצורע].

ורוב הדינים הללו למדים מהכתובים [בפרשת שלח], שבהם אמרה תורה להביא מנחות ונסכים עם הקרבנות:

"וַיַּעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה לַה' עֹלָה" – **מכאן שהפרשה מדברת בעולה,** ויש להביא עם העולה מנחת נסכים.

"או זֶבַח" – **מכאן שהפרשה מדברת גם בשלמים¹,** ויש להביא עימם מנחת נסכים.

"או זֶבַח" – **לרבות תודה,** שגם היא תהא טעונה מנחת נסכים. והטעם שצריך ריבוי בפני עצמו לתודה, ואינה בכלל שלמים לעניין זה, כי היה מקום לומר, שתודה הטעונה ארבעה מיני לחמים, יהיו הלחמים תחת הנסכים², ולא תהא טעונה נסכים. [ואף על פי שמצינו, ששלמי נזיר שיש

פרשת מנחות ונסכים הבאים עם הקרבנות:
וַיִּזְבַּח ה' אֶל מִשְׁחָה לְאֹמֶר. דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֵלֵהֶם כִּי תֵבְאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם. וַעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה לַה' עֹלָה או זֶבַח לְפָלֵא נֶזֶד או בְּנִדְבָה או בְּמַעֲדֵיכֶם לְעֹשֹׂת רִיחַ נִיחַח לַה' מִן הַבֶּקָר או מִן הַצֹּאן. וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרְבָּנו לַה' מִנְחָה סֹלֶת עֶשְׂרוֹן בָּלוּל בְּרֵבִיעִית הַחֵיץ שֶׁמֶן. וַיִּזֵּן לְנֶסֶךְ רֵבִיעִית הַחֵיץ תַּעֲשֶׂה עַל הָעֹלָה או לְזֶבַח לְכָבֶשׂ הָאֶחָד. או לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִׁית הַחֵיץ. וַיִּזֵּן לְנֶסֶךְ שְׁלִשִׁית הַחֵיץ תַּקְרִיב רִיחַ נִיחַח לַה'. וְכִי תַעֲשֶׂה בֶן בֶּקָר עֹלָה או זֶבַח לְפָלֵא נֶזֶד או שְׁלָמִים לַה'. וְהִקְרִיב עַל בֶּן הַבֶּקָר מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים בָּלוּל בְּשֶׁמֶן חֲצִי הַחֵיץ. וַיִּזֵּן תַּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצִי הַחֵיץ רִיחַ נִיחַח לַה'. כֶּכֶה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד או לְאֵיל הָאֶחָד או לְשֶׂה בְּכִבָּשִׁים או בְּעִזִּים. כְּמִסְפַּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֶּכֶה תַּעֲשׂוּ לְאֶחָד כְּמִסְפַּרְם. כֹּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כֶּכֶה אֶת אֵלֶּה לְהִקְרִיב אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה'. וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר או אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם לְדֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה' כְּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֶן יַעֲשֶׂה. הַקֹּהֵל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלִגְרֵךְ הַגֵּר חֻקֵּי עוֹלָם לְדֹתֵיכֶם כְּכֶם כְּגֵר יִהְיֶה לְפָנֵי ה'. תוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלִגְרֵךְ הַגֵּר אֶתְכֶם.

הקרבנות הטעונים נסכים

אלו הם הקרבנות הטעונים נסכים: (א) עולות יחיד, בין חובה ובין נדבה, ועולות ציבור. (ב) שלמי יחיד, בין חובה בין נדבה, ושלמי ציבור. (ג) תודה. (ד) חטאת מצורע.

¹ ובתוסי' מבואר, שהכתוב הזה נצרך לרבות שלמי צאן לנסכים, אבל שלמי בקר מפורשים בעניין, שנאמר, "וְכִי תַעֲשֶׂה בֶן בֶּקָר עֹלָה או זֶבַח לְפָלֵא נֶזֶד או שְׁלָמִים לַה'".
² כן הוא פירוש שני ברש"י הנדפס תחילה, וכן הוא בפירוש רש"י הנדפס מכת"י. אולם הפירוש הראשון שכתוב ברש"י הנדפס תחילה הוא – סלקא דעתך, הואיל ואתי לחם בהדה, ואינה חשובה זבח, לא ליבעי נסכים.

העניין שפרשת נסכים מדברת גם בבקר ודי היה לכתוב בתחילת נסכי בקר והקריב על בן הבקר... ומתוך שנאמר "וכי תעשה בן בקר..." למדנו, שאין הפרשה מדברת אלא בקרבנות הבאים בנדבה כבן בקר, הבא בנדבה, להוציא קרבנות חטאת שאינם באים בנדבה.

"לעשות בית יחם לה' מן הבקר או מן הצאן" – לדעת רבי יאשיה, הכתוב הזה בא ללמד, שאין נסכים אלא מבקר וצאן, ולהוציא עולת העוף, שאינה טעונה נסכים. ולדעת רבי יונתן, הכתוב שנאמר בו "מן הבקר או מן הצאן", בא ללמד, שהאומר הרי עלי עולה, בלא לפרש איזו בהמה יביא, רשאי להביא בקר או צאן, [אבל לולא הכתוב הזה, היה מקום לומר, שהאומר הרי עלי עולה, בלא לפרש בהמה, יביא גם בקר וגם צאן, שנאמר בפרשת עולה, "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִקָּם קֶרְבָּן לַיהוָה מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּנְכֶם". ולדעת רבי יאשיה, מתוך שבאותה פרשה חילקה תורה דין בקר לעצמו, ודין צאן לעצמו, שנאמר, "אִם עֲלָה קֶרְבְּנוֹ מִן הַבָּקָר ... וְאִם מִן הַצֹּאן קֶרְבְּנוֹ ...", יש ללמוד, שהאומר הרי עלי עולה, בלא לפרש בהמה, יביא עולה אחת ולא שתיים], ולדעת רבי יונתן, דין זה שעולת העוף אינה טעונה נסכים, למד מהכתוב "זָבַח", שאין זבח אלא בהמה, ולא עוף, שהוא נמלק ולא נזבח.

דף צא

ומתוך שנאמר כלל "ועשיתם אשה לה'", ופרט "עלה או זבוח", וכלל "לעשות בית

עימהם לחמים טעונים נסכים, מכל מקום היה אפשר לומר, שתודה אינה טעונה נסכים, שכן היא טעונה ארבעה מיני לחמים, ואינה כשלמי נזיר הטעונים שני מיני לחמים בלבד].

"לפלא נדר או בנדבה" – להוציא דברים שאינם באים בנדר ובנדבה, אלא בחובה בלבד, כגון בכור מעשר ופסח חטאת ואשם, [חוץ מחטאת ואשם של מצורע, שמפורש בהם בתורה שטעונים מנחת נסכים, שנאמר, "ויביום השמיני יקח שני כבשים תמימים [אחד לחטאת ואחד לאשם] וכבשה אחת בת שנתה תמימה [לחטאת] ושלשה עשרים סלת מנחה בלילה בשמן [לנסכי שלושה כבשים הללו]], ולהלן יתבאר מנין שטעונים גם נסכים].

"או במעדיכם" – לרבות קרבנות חובה הבאים במועדים, כגון עולת ראיה [שיש להביאה מהכתוב "ולא יראו פני ריקם"], ושלמי חגיגה, שיהיו טעונים נסכים. אבל [אין לומר, שבא הכתוב ללמד שקרבנות ציבור של המועדים יהיו טעונים נסכים, כי בכל מוספי המועדים מפורש בכתוב שהעולות והשלמים טעונים נסכים, ואין צריך ללמוד זאת מהריבוי הכתוב כאן. וכמו כן] אין לומר, שיש ללמוד מהכתוב הזה, שחטאות ציבור של מוספי המועדים שלא נתפרש בהם נסכים, יהיו טעונים נסכים, כי נאמר בעניין, "וכי תעשה בן בקר עליה או זבח לפלא נדר או שלמים לה". והקריב על בן הבקר...", ולא היה צריך לכתוב זאת שהרי כבר נכתב בתחילת

שלמים, מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו, אלא אף כשמביא שני נדרים או שתי נדבות, שאחד עולה ואחד שלמים, מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו.

"וְכִי תַעֲשֶׂה לְךָ בְּקָר עֹלָה אִוְּבַח" – הריבוי הזה מלמד, שלא רק כשמביא עולה ושלמים מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו, אלא אף כשמביא שתי עולות או שני שלמים, שאחד נדר ואחד נדבה, מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו.

"לְפֶלֶא נֶדֶר אִוְּשֶׁלְמִים לְה" – הריבוי הזה מלמד שלא רק כשמביא שתי עולות או שני שלמים שאחד נדר ואחד נדבה, מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו, אלא אף כשמביא שתי עולות או שני שלמים ששניהם נדר או שניהם נדבה, מביא נסכים לכל אחד בפני עצמו.

"לְעֶשֶׂוֹת רֵיחַ נִיחֹם לְה" מן הַבְּקָר אִוְּ מִן הַצֹּאן" – דעת רבי יונתן כבר נתבארה לעיל, שמכאן למדים שהאומר הרי עלי עולה בלא לפרש בהמה יביא או בקר או צאן. ולדעת רבי יאשיה הריבוי הזה מלמד שלא רק כשמביא שתי עולות או שני שלמים ששניהם נדר או שניהם נדבה, אבל אחד בקר ואחד צאן, מביא נסכים לכל אחד בפני עצמו, אלא אף כששניהם בקר או שניהם צאן מביא נסכים לכל אחד בפני עצמו.

"כִּכְהָ תַעֲשֶׂוּ לְאַחַד" – מכאן, שלא רק

נִיחֹם לְה" – יש ללמוד, שכל שהוא כעין הפרט, "עֹלָה אִוְּבַח", שאינו דבר שהוא חובה, הרי הוא בכלל הפרשה, וטעון נסכים, ובכלל זה, ולדות קדשים, ותמורת קדשים, ועולה הבאה מן המותרות, ואשם שניתק לרעה, וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן¹.

ועתה יתבארו הדינים הלמדים מהריבויים "או" האמורים בעניין.

"אוּבַח" – כבר נתבאר לעיל.

"לְפֶלֶא נֶדֶר אִוְּבַדְבָּה" – לדעת רבי יאשיה, אם לא היתה תורה מחלקת ביניהם, אלא כותבת "לפלא נדר ונדבה", היינו אומרים, שאין אדם חייב בנסכים, אלא כשמביא גם נדר וגם נדבה, וכשכתבה תורה "או", למדנו, שאף המביא נדר בפני עצמו, או נדבה בפני עצמה, חייב להביא נסכים. ולדעת רבי יונתן, גם אם היתה תורה כותרת, "לפלא נדר ונדבה", היינו יודעים, שכל אחד בפני עצמו טעון נסכים, [כי לדעתו, כל מקום שנאמרו שני דברים, כל אחד עומד בפני עצמו, עד שיהיה כתוב בפירוש "יחדיו"], אבל היינו סבורים, שהמביא גם נדר וגם נדבה, דיו במנחת נסכים אחת, וכשכתבה תורה "או", למדנו, שגם המביא נדר ונדבה יחד, יביא מנחת נסכים לכל אחד מהם.

"אוּבְמַעֲדֵיכֶם" – הריבוי הזה מלמד, שלא רק כשמביא נדר ונדבה, שאחד עולה ואחד

הוספות

¹ תימה, הא למה לי קרא, כיון דדרשינן בריש מכילתין מוצא שפתיך וגו' אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו יהא נדבה, ואם כן ליבעי נסכים כנדבה ... ונראה דכדי נסביה, משום דאי לאו קרא דמוצא שפתיך, מהכא הוה נפקא ליה, ועיקר קרא לאחרינא אתא. [תוס']

כרחך הוא בא לקרבנות מצורע שהם שלושה ולא לקרבנות נזיר שהם ארבעה].

"וַיִּינן לְנִסְףֶךָ רְבִיעִית הֵהִינן תַּעֲשֶׂהָ עַל הַעֲלָה אוּ לְזָבַח לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד" – **לרבות עולת יולדת לנסכים.**

"וַיִּינן לְנִסְףֶךָ רְבִיעִית הֵהִינן תַּעֲשֶׂהָ עַל הַעֲלָה אוּ לְזָבַח לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד" – **לרבות אחד עשר של מעשר**, שכשטעה בשעה שעושר את הבהמות, וקרא לבהמה האחת עשרה עשירי, היא קרבה שלמים וטעונה נסכים. [ולא מצינו בכל התורה כולה טפל חמור מן העיקר אלא זה], שמעשר עצמו אינו טעון נסכים, ואחד עשר הבא מכח מעשר טעון נסכים].

"אוּ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה" – **לרבות אילו של אהרן ביום הכיפורים**, [יבזאת יבא אהרן אל הקדש בפר פו בקר לחטאת ואיל לעלה], שהוא טעון נסכים. [אבל לולא הכתוב הזה לא היינו יודעים שאילו של אהרן טעון נסכים מהכתוב "במזעדיכם", המלמד שחובות מועד טעונות נסכים, כמבואר לעיל, כי היינו אומרים, שחובת יחיד אינה כחובת ציבור. וגם לא היינו למדים שאילו של אהרן טעון נסכים כעולת יולדת, שהיא עולת יחיד, כי היינו אומרים, שדבר שקבוע לו זמן כאילו של אהרן, אינו כעולת יולדת הבאה בכל זמן].

"אוּ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה" – **לרבות את הפלגס להביא עמו נסכים כאיל.** [פלגס הוא כבש בחודש השלוש עשרה, שיצא מכלל כבש, כי

כשמביא את הקרבנות בזה אחר זה, מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו, אלא אף כשמביא כמה קרבנות בבת אחת, מביא לכל אחד נסכים בפני עצמו.

"וַיִּינן לְנִסְףֶךָ רְבִיעִית הֵהִינן תַּעֲשֶׂהָ עַל הַעֲלָה אוּ לְזָבַח לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד" – **לרבות עולת מצורע לנסכים.**

"וַיִּינן לְנִסְףֶךָ רְבִיעִית הֵהִינן תַּעֲשֶׂהָ עַל הַעֲלָה אוּ לְזָבַח לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד" – **לרבות חטאת מצורע לנסכים.**

"וַיִּינן לְנִסְףֶךָ רְבִיעִית הֵהִינן תַּעֲשֶׂהָ עַל הַעֲלָה אוּ לְזָבַח לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד" – **לרבות אשם מצורע לנסכים.** [ויש צורך לריבוי בפני עצמו לאשם, ואין ללמוד דין אשם וחטאת מכתוב אחד, כי אינם שווים, האשם בא להכשיר את המצורע להיכנס למחנה, והחטאת באה לכפר עליו על החטא שבגללו נעשה מצורע. ואין זה כחטאת ואשם של נזיר, ששניהם שווים להכשירו ביין ובטומאה, ולמדים מכתוב אחד, שניתן לשרוף את שער הנזיר באש אשר תחתיהם]. [ואין לומר שהכתוב "אוּ לְזָבַח", בא לרבות חטאת ואשם של נזיר לנסכים¹, ולא של מצורע, כי בעניין קרבנות הנזיר נאמר, "... וְאֵת הָאֵיל יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סַל הַמִּצּוֹת וְעֵשָׂה הַכֹּהֵן אֶת מִנְחָתוֹ וְאֵת נֶסְכּוֹ", ללמד שאין נסכים בקרבנות הנזיר, אלא בשלמיו, שהוא קרבן הבא גם בנדבה, ולא בחטאתו ואשמו. א"נ מאחר שנאמר בכתוב שלושה ריבויים על

הוספות

¹ אחטאת ואשם דעלמא לא פריד, אלא מהני, משום דאית בהו מנחה, וגם דמו לנדבה, דנזירות נדבה היא. [תוס'].

בת שנה [=כבשה] **לבין נקבה בת שנתים**
[=רחלה], **ודין שתיהן כדין כבש**.

"כִּכְהָ יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד או לְאֵיל הָאֶחָד או לְשֵׁה בְּבָשִׂים או בְּעִזִּים" – מלמד, שאף שיש חילוק בכבשים בין זכר בן שנה [=כבש] לבין זכר בן שנתים [=איל], **בעיזים אין חילוק בין בן שנה** [=גדי] **לבין בן שנתים** [=שעיר], **ודין שניהם כדין כבש**.

הקריב פלגס

מי שנדר להביא איל או כבש, עליו להביא או איל או כבש. ואם הביא פלגס:

לדעת רבי יוחנן – פלגס אינו לא כבש ולא איל, ולכן, אף שהמקריבו מביא עמו נכסי איל, מהריבוי "אוֹ לְאֵיל", ידי נדרו לא יצא, ועדיין צריך להביא או כבש או איל.

ולדעת בר פדא – פלגס הוא ספק כבש ספק איל, ולכן המקריבו יצא ידי נדרו², אלא מאחר שאינו יודע אם עליו להביא נכסי כבש, או נכסי איל, יביא נכסי איל המרובים, **ויתנה, אם איל הוא, הרי אלו נכסיו, ואם כבש הוא, שלושה לוגין מהנכסים יהיו לצורך הכבש, והמותר יהיו נכסי נדבה**^{3,4}.

עברה שנתו, ולכלל איל לא בא, כי איל הוא בן שתי שנים, כלומר, שיהיה לכל הפחות חודש שלם בשנתו השניה, ואם כן, עד שיהיה בן שלוש עשרה חודשים מלאים ויגיע היום שאחרי כן, אינו בכלל איל. וזה **כדעת רבי יוחנן**, האומר, שפלגס אינו כבש ואינו איל, ולכן הוצרך הכתוב לרבות דינו בפירושו. אבל לדעת בר פדא, פלגס הוא ספק כבש ספק איל, ואין הספק אלא לבני אדם, אבל כלפי שמיא ידוע מה הוא, ואין צורך לרבותו, אלא הוא בכלל כבש או איל.

"כִּכְהָ יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד או לְאֵיל הָאֶחָד או לְשֵׁה בְּבָשִׂים או בְּעִזִּים" – מלמד, שאף שיש חילוק בכבשים בין בן שנה [=כבש] לבין בן שנתים [=איל], בבקר לא חילק, **ודין עגל בן שנה כדין פר גדול**¹.

"כִּכְהָ יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד או לְאֵיל הָאֶחָד או לְשֵׁה בְּבָשִׂים או בְּעִזִּים" – מלמד, שאף שיש חילוק בכבשים בין בן שנה [=כבש] לבין בן שנתים [=איל], **אין חילוק בין בן שנתים לבין בן שלוש או יותר, ודין כולם כדין איל**.

"כִּכְהָ יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד או לְאֵיל הָאֶחָד או לְשֵׁה בְּבָשִׂים או בְּעִזִּים" – מלמד, שאף שיש חילוק בכבשים בין זכר בן שנה [=כבש] לבין זכר בן שנתים [=איל], **אין חילוק בין נקבה**

הוספות

¹ ששור בן יומו קרוי שור שנאמר "שור או קֶשֶׁב או עֶז כִּי יִגְלֵד". [תוס'].

² כן הבנתי מתחילה את דבר בר פדא. אולם מתוך דברי המפרשים נראה, שבר פדא אינו חולק בזה על רבי יוחנן, כי כן מבואר במשנה, שלא יצא ידי נדרו, ואין המחלוקת אלא האם מביא נכסי איל בודאי, או נכסי איל בתנאי, אבל ידי הנדר לדברי הכל לא יצא. ויל"ע בדבר. והעירוני שאם אמנם נדר להביא "כבש או איל" ממה נפשך יצא ידי נדרו אף בפלגס אבל המשנה מדברת במי שנדר להביא כבש או שנדר להביא איל.

³ ואף על גב דאין מתנדבים לוג אחד, אלא שלושה או ארבעה או ששה, וכאן המותר הוא לוג אחד, כיון שקרב עם השלושה, שפיר דמי. [ע"פ רש"י במסכת חולין].

⁴ ולענין המנחה, מייתי שתי מנחות בשני כלים, אחת של שני עשורנים לאיל, וארבעה לוגין שמן, ואחת של עשרון אחד לכבש,

דף צב

בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף ולכפר על הזדון] **ובשעיר החיצון** [על שאין ידיעה בתחילה ויש ידיעה בסוף], **והכהנים מתכפרים בכפר הפנימי** [ויש בו שני דברים לכפר, כנגד כפרת שני השעירים, (א) וידוי האמור עליו, (ב) הזאת דמו].

אבל לעניין כפרת שאר עבירות, כולם שווים להתכפר בשעיר המשתלח, שנאמר בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים, "וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקֹּהֵל [=ישראל] כִּכְפֹּר [הושוו כאן הכהנים וישראלים לכפרה אחת]", ומכאן, שבכפרת השעיר המשתלח כולם מתכפרים בשווה. אבל אין לומר שהושוו גם בכפרת השעיר הפנימי, כי נאמר בו, "שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעִם", ולא לכהנים.²

לדעת רבי שמעון.

כשם שיש חילוק כפרה בין ישראל לכהנים לעניין טומאת מקדש וקדשיו, כך יש ביניהם חילוק כפרה לעניין שאר עבירות, שנאמר, "וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים", להקיש שעיר משתלח לשעיר פנימי, וללמד, שכשם שהשעיר הפנימי מכפר על ישראל בלבד, כך השעיר המשתלח מכפר על ישראל בלבד, אבל הכהנים מתכפרים בקרבן אחר.

(א) כנגד דם שעיר הפנימי המכפר על

חילוק כפרה בין ישראל לכהנים¹

ביום הכפורים מקריבים שני שעירים לכפר על ישראל חטאי טומאת מקדש וקדשיו, אחד שעיר פנימי, ואחד שעיר חיצון [של המוספים]. ומשלחים שעיר אחד לעזאזל, לכפר על ישראל שאר עבירות.

בעבודת שעיר פנימי וחיצון, הכהן אינו מתוודה. אבל בשילוח השעיר למדבר, הכהן מתוודה, שנאמר, "וְקָמַד אֶהָרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדַבְּרָה".

ובנוסף לכך, הכהן מקריב פר פנימי, לכפר על הכהנים חטאי טומאת מקדש וקדשיו, והכהן מתוודה עליו שני וידוים, שנאמר, "וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִכְפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ ... וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִכְפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ".

לדעת רבי יהודה.

אין חילוק כפרה בין ישראל לכהנים, אלא לעניין טומאת מקדש וקדשיו, שישראל מתכפרים בשעיר הפנימי [לתלות על שיש

הוספות

ושלשה לוגין שמן, והוא חדא לחובתו, ואידך נדבה, ושתייה אינן נקמצות, דמתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום, ואי אפשר לערב, כדתנן במתניתין, אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים. [תוס']

¹ בסוגינתנו לא הובא עניין זה בשלימות, שלא נזכרה כאן כפרת דם השעיר החיצון של המוספים, אלא רק כפרת דם שעיר הפנימי, וכפרת וידוי שעיר המשתלח, ולצורך הבאת העניין בשלימות, העתקתי ממה שנכתב ב"בקיצור" במסכת שבועות דף י"ג.

² ואם תאמר ולוויים במה מתכפרים אי בשעיר הנעשה בפנים "אשר לעם כתיב" ואיכא למאן דאמר לוויים לא איקרו עם ואי בפרו של אהרן "ביתו" כתיב דהיינו כהנים. ויש לומר דמתכפרים בשעיר הנעשה בפנים ... [תוס'].

בפרשה על סדר עבודת היום, נשנו בסוף הפרשה, ללמד, שכל כהן משיח ומרובה בגדים עושה את העבודה הזאת, ולא רק אהרן המוזכר בכתובים בכל סדר העבודה.

סמיכה בקרבנות ציבור

רוב קרבנות הציבור אין בהם סמיכה חוץ מהמבוארים להלן:

א. פר העלם דבר של ציבור.

כל חטא, שהעושהו בשגגה, חייב להביא על כך חטאת קבועה, [ובכלל זה כל לא תעשה שיש בהם כרת, כגון אכילת חלב וביאת נידה], אם טעו בי"ד בהוראתם, ועל פי הוראתם עברו הציבור על האיסור, אין היחידים מביאים חטאות יחידים, אלא בי"ד מביאים קרבן חטאת, הקרוי פר העלם דבר של ציבור. שנאמר, "וְאִם כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל וַעֲשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאָשְׁמוּ. וְנִדְוְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בָּקָר לְחֲטָאת וְהִבְיִאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֹל מוֹעֵד."

וקרבן ציבור זה טעון סמיכה על ידי הזקנים, שנאמר, "וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי ה' וְשָׁחַט אֶת הַפֶּר לִפְנֵי ה'".

ב. שעירי עבודת כוכבים.

כשטעו בי"ד בהוראה בעניין עבודה זרה, ושגגו הציבור על פיהם בחטא עבודה זרה, אין היחידים מביאים חטאת עבודה זרה של יחיד, אלא הציבור מביא קרבן עבודה

ישראל טומאת מקדש וקדשיו, [לתלות על שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף ולכפר על הזדון], מכפר דם הפר על הכהנים.

(ב) כנגד דם שעיר החיצון, המכפר על ישראל טומאת מקדש וקדשיו, [כשאין ידיעה בתחילה ויש ידיעה בסוף], מכפר וידוי אחד של פר הפנימי על הכהנים.

(ג) כנגד מה שוידוי שעיר המשתלח מכפר על ישראל שאר עברות, מכפר וידוי שני של הפר הפנימי על הכהנים שאר עברות. [ומה שהושוו כהנים וישראלים בכתוב הנ"ל, לא הושוו לקרבן אחד, אלא שכולם בני כפרה, כל אחד בקרבנו שלו].

ביאור הכתוב בעניין כפרת

פר ושעיר של יום הכפורים

רש"י מפרש, שהכתוב רומז לדברים, שהקרבן מכפר עליהם – "וְיִכַּפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ" [זו כפרה על טומאה שארעה בקדש הקדשים]. "וְאֶת אֱהֹל מוֹעֵד" [זו כפרה טומאה שארעה בהיכל]. "וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ" [זו כפרה על טומאה שנטמא כשהקטיר על מזבח הזהב]. "וְיִכַּפֵּר" [זו כפרה על טומאה שארעה בעזרה].

ותוס' מפרשים, שהכתוב מבאר את סדר עבודת היום – "וְיִכַּפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמְשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדֵי הַכֹּהֵן בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ". "וְיִכַּפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ" [זו הזאת הדם בקדש הקדשים בין בדי הארון]. "וְאֶת אֱהֹל מוֹעֵד" [זו הזאת דם כנגד הפרוכת בהיכל]. "וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ" [זו הזאת דם על מזבח הזהב]. "וְיִכַּפֵּר" [זו שפרכת הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון שבעזרה]. ואף שכל ההזאות הללו כבר מפורשות

משום שנאמר בענין סמיכת אהרן על השעיר המשתלח, "וְסִמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַיִּי", ללמד שדווקא שעיר זה טעון סמיכה, אבל שעיר עבודה זרה אינו טעון סמיכה, [ובאמת גם לולא המיעוטים הללו היינו יודעים, שהשעיר הזה אינו טעון סמיכה, כי הלכה למשה מסיני, שלא נאמרו אלא שתי סמיכות בקרבנות ציבור, ולדעת רבי יהודה, הן שתי הסמיכות המפורשות בכתובים, בפר העלם דבר של ציבור, ובשעיר המשתלח, והמיעוטים הללו הם אסמכתא בעלמא. א"נ עיקר הלימוד הוא מהכתובים, כי לדעת רבי יהודה באמת לא נאמרה בענין הלכה למשה מסיני]. [וריבוי הכתוב בענין שעיר נשיא, "וְסִמְךָ יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר", בא ללמד, שגם השעירים שהביאו הנשיאים בחנוכת המשכן, היו טעונים סמיכה].

ג. שעיר המשתלח.

אחד מהשעירים הבאים ביום הכיפורים היה משתלח לעזאזל, והיה **טעון סמיכה על ידי הכהן הגדול**, שנאמר, "וְסִמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַיִּי".

לדעת רבי שמעון – אין הסמיכה הזו כשאר סמיכות הקרבנות, כי אין סמיכה נחשבת אלא על ידי הבעלים, ולדעת רבי שמעון הכהנים אינם מתכפרים כלל בשעיר המשתלח [כמבואר לעיל], ואם כן כשהכהן הגדול סומך על השעיר הזה אין זו סמיכה בבעלים.

לדעת רבי יהודה – הסמיכה הזו היא כשאר סמיכות הקרבנות, שהבעלים

זרה של ציבור, שהוא פר לעולה ושעיר לחטאת, שנאמר, "וְכִי תִשָּׁגוּ ... וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הַעֲדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ כָל הַעֲדָה פֶּרֶךְ בְּקֶרֶךְ אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ יְנִיחַם לַיהוָה וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפֵּט וְשָׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאתִי".

לדעת רבי שמעון – השעיר הזה טעון סמיכה, שנאמר בענין חטאת נשיא, "וְסִמְךָ יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר", לרבות שעיר עבודה זרה לסמיכה. [אבל אין לומר שהריבוי בא ללמד שתהא סמיכה בשעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים כי מסתבר לרבות סמיכה בשעיר עבודה זרה הבא על עברה שנודעה לחוטא כשעיר נשיא הבא על עבירה שנודעה לחוטא ולא לרבות שעיר פנימי של יום הכיפורים הבא על עברה שנעלמה מהחוטא]. וסמיכה זו של שעיר עבודה זרה, נעשית על ידי הזקנים, שנאמר בענין סמיכת שעיר המשתלח, "וְסִמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַיִּי", ללמד, שדווקא סמיכת שעיר המשתלח נעשית על ידי אהרן, אבל סמיכת שעיר עבודה זרה, נעשית על ידי הזקנים. [ומתוך שנאמרה הלכה למשה מסיני, שאין בקרבנות ציבור אלא שתי סמיכות, למדנו, ששלמי ציבור אינם טעונים סמיכה, ואין ללמוד בהם סמיכה מקל וחומר משלמי יחיד].

ולדעת רבי יהודה – השעיר הזה הבא על חטא עבודה זרה של ציבור, אינו טעון סמיכה, שנאמר בענין סמיכת פר העלם דבר של ציבור, "וְסִמְכוּ זָקְנֵי הַעֲדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּרֶךְ", ללמד, שדווקא עליו הם סומכים, ולא על שעיר עבודה זרה. א"נ

חולק על הדין השלישי שאחד השותפים סומך לכולם].

ובחטאת – 'וְהִבִּיא קֶרְבָּנוּ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה יְקָבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת ... וְאִם קָבֵשׁ יָבִיא ... וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת ...'.

[ולא נתבאר בסוגיה, מנין שהיחיד סומך על אשמו, ושמה יש ללמוד זאת בקל וחומר משלמים, כמבואר להלן בעניין בכור מעשר ופסת, או מהצד השווה של שלמים וחטאת].

אבל בשלושת הקרבנות הבאים, שלא נאמרה בהם בתורה סמיכה, מבואר בסוגיה שאין בהם סמיכה.

א. בכור.

אין בו סמיכה. ואין ללמוד בקל וחומר, שאם בשלמים הקלים שאין קדושתם מרחם, יש סמיכה, כל שכן שתהא סמיכה בבכור החמור, שקדושתו מרחם, כי מצד שני שלמים חמורים מבכור, שכן הם טעונים נסכים ותנופת חזה ושוק, מה שאין כן בבכור.

ב. מעשר.

אין בו סמיכה. ואין ללמוד בקל וחומר, שאם בשלמים הקלים שאין מקדשים את הסמוך להם, יש סמיכה, כל שכן שתהא סמיכה במעשר החמור, שמקדש את הסמוכים לו שאם קרא לתשיעי עשירי או

סומכים ידיהם על הקרבן, כי לדעת רבי יהודה, הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח [כמבואר לעיל], ואם כן, כשהכהן הגדול סומך על השעיר הזה, הרי זו סמיכה בבעלים.

סמיכה בקרבנות יחיד

במשנתנו מבואר, שרוב קרבנות היחיד חוץ משלושה, טעונים סמיכה, ובכתובים מצאתי דין סמיכה מפורש בשלושה קרבנות:

בעולה – 'וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה'.

בשלמים – 'וְאִם זָבַח שְׁלָמִים קֶרְבָּנוֹ אִם מִן הַבְּקָר הוּא מְקַרֵּב ... וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ ... וְאִם מִן הַצֹּאן קֶרְבָּנוֹ לְזָבַח שְׁלָמִים ... אִם קָשָׁב הוּא מְקַרֵּב ... וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ ... וְאִם עֵז קֶרְבָּנוֹ ... וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ'. [ומסקנת הסוגיה שמשלושה "קֶרְבָּנוֹ" האמורים כאן יש ללמוד שלושה דינים (א) אין אדם סומך על קרבן חברו. (ב) אין סמיכה בקרבן גוי. (ג) כשהקרבן שייך לשותפים, די שאחד מהם יסמוך עליו¹, אף שאין כל הקרבן שלו. ולדעת רבי יהודה, מאחד הכתובים יש ללמוד דין אחר, והוא, שיורש אינו סומך, ולפי זה, י"א שהוא מודה לשלושת הדינים הנ"ל, כי לדעתו מכתוב אחד יש ללמוד שאין סמיכה על קרבן חבירו ולא על קרבן גוי. וי"א שבאמת מכל כתוב יש ללמוד דין אחד בלבד, ואם כן רבי יהודה

הוספות

¹ כן מפרש כאן רש"י. אולם בדף צ"ד מבואר בגמרא, שכל השותפים סומכים. ובמסכת תמורה פירש רש"י, שאף אחד אינו סומך.

ולדעת רבי יהודה – מי שירש קרבן מאביו, [כגון עולה או שלמים], **אינו נכנס תחתיו**, להיחשב כבעל הקרבן, ואינו סומך עליו, שנאמר בעניין הסמיכה, "קִרְבָּנוּ", ללמד, שאין אדם סומך אלא על קרבנו, ולא על קרבן אביו. ומאחר שמצינו שלעניין ההקרבה [=סוף הקדש] אין היורש סומך כאביו, יש ללמוד שגם לעניין התמורה [=תחילת הקדש] אין היורש כאביו, ואם המיר היורש בהמה בבהמה זו, לא נעשית תמורה.

מנין שהאשה עושה תמורה כאיש

אף שכל פרשת תמורה מדברת בלשון זכר, "לא יִחַלְפְּנוּ וְלֹא יִמִּיר אֶתֹּו טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב וְאִם הִמִּיר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבֵהֵמָה וְהִיא הוּא וְתִמְוֶרְתּוֹ יִהְיֶה קִדָּשׁ", מכל מקום דין האשה כדין האיש.

לדעת רבי יהודה – עניין זה למד מהריבוי "הִמִּיר יִמִּיר".

ולדעת חכמים – עניין זה למד מהריבוי "וְאִם".

אלו אינם סומכים על הקרבן

א-ב-ג. **חרש שוטה וקטן.**

אינם סומכים על הקרבן כי אין בהם דעה¹.

ד. **גוי.**

לאחד עשר עשירי נתקדשו, כי מצד שני שלמים חמורים ממעשר, שכן הם טעונים נסכים ותנופת חזה ושוק, מה שאין כן במעשר. **ג. פסח.**

אין בו סמיכה. ואין ללמוד בקל וחומר, שאם בשלמים הקלים שאין חיוב להביאם, יש סמיכה, כל שכן שתהא סמיכה בפסח החמור, שיש חיוב להביאו, כי מצד שני שלמים חמורים מפסח, שכן הם טעונים נסכים ותנופת חזה ושוק, מה שאין כן בפסח.

דף צג

סמיכה ותמורה על ידי היורש

לדעת משנתנו – מי שירש מאביו קרבן, [כגון עולה או שלמים], **נכנס תחת אביו**, להיחשב כבעל הקרבן, **לעניין זה** שאם המיר בו בהמה אחרת, נעשית **תמורה**, שנאמר בדין תמורה, "וְאִם הִמִּיר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבֵהֵמָה וְהִיא הוּא וְתִמְוֶרְתּוֹ יִהְיֶה קִדָּשׁ", לרבות את היורש. ומאחר שמצינו שלעניין התמורה [=תחילת הקדש] היורש כאביו, יש ללמוד שגם **לעניין ההקרבה** [=סוף הקדש] היורש כאביו, ולכן, היורש סומך על הקרבן הזה, ומביא את נסכיו.

הוספות

¹ כן מבואר בגמרא. ולא נתבאר, האם זו סיבה שלא יסמכו, או שמהסיבה הזו לא יביאו קרבן כלל, שאין אדם מביא קרבן אלא מדעתו, וממילא אין בהם סמיכה.

כעולות נדבה, הטעונות סמיכה].

ו-ז. ח. עבד שליח ואשה.

אינם סומכים, שנאמר בעניין, "וְסָמַךְ דָּוִד",
ללמד שהבעלים עצמו סומך ולא עבדו
[שאינו מצווה] ולא שלוחו [אף שבשאר
דברים שלוחו של אדם כמותו] ולא אשתו
[אף על פי שאשתו כגופו].¹

סמיכה ותנופה שירי מצווה

אף על פי שהסמיכה והתנופה אינם
מעכבים את כפרת הקרבן, התלויה
בזריקת הדם, שנאמר, "כִּי יִפֹּשׂ הַבֶּשֶׂר בַּדָּם
הוא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל
נִפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בִּנְפֹשׁ יְכַפֵּר", מכל
מקום אם לא סמך [על הקרבן הטעון
סמיכה] או לא הניף [את הקרבן הטעון
תנופה] לא עשה מצווה מן המובחר.

שנאמר בסמיכה, "וְסָמַךְ דָּוִד עַל רֹאשׁ הָעֹלָה
וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו", ללמד שריצוי גמור
תלוי בסמיכה.

וכן נאמר בתנופה [של אשם מצורע],
"לְתַנּוּפָהּ לְכַפֵּר עֲלָיו", ללמד שכפרה גמורה
תלויה בתנופה.

אינו סומך, כי נאמר בעניין, "דָּבַר אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל ... וְסָמַךְ דָּוִד", ללמד, שבני ישראל
סומכים, אבל גוים אינם סומכים.

ה. סומא.

- י"א שדין זה, שסומא אינו סומך, למד
מהסמיכה האמורה בפר העלם דבר של
ציבור, שהיא נעשית בזקני הסנהדרין,
שאם הם סומים אינם ראויים לכך, [שאינן
בעלי מום כשרים להיות בסנהדרין], וכמו
כן שאר סמיכות יהיו פסולות? בסומים.
[והחולק על הלימוד הזה אומר, שאין
ללמוד דין סמיכה בקרבנות יחיד, מדין
סמיכה האמורה בציבור].

- וי"א שדין זה, שסומא אינו סומך, למד
מהסמיכה האמורה בעולת ראייה, שאינה
באה אלא על ידי מי שרואה, [שנאמר
בעניין, "יִרְאֶה אֶל זְכוּרְךָ", כמו "יִרְאֶה",
ללמד, שרק הרואה מביא אותה], וכמו כן,
שאר סמיכות יהיו פסולות בסומים.
[והחולק על הלימוד הזה אומר, שאין
ללמוד דין סמיכה בקרבנות נדבה מדין
סמיכת עולת חובה כעולת ראייה, שלא
נתפרשה בה סמיכה, ואינה למדה אלא
מתוך שנאמר בעולות חובה "וַיִּקְרַב אֶת
הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט", ללמד שמשפסם

הוספות

¹ החולקים בדין זה הם רב חסדא ורבי יצחק בר אבדימי. וכתבו על כך התוסי' - כאן ולקמן בפרק שתי הלחם משמע שרבי יצחק בר אבדימי היה חברו של רב חסדא, והוא היה רבו של רבא ... ועוד אחר היה בימי רבי ... והוא היה רבו של רב.

² העירוני לתקן - וכמו כן שאר סמיכות אינן נעשות בסומא.

³ מכאן משמע שדין זה אינו מדבר בסמיכת אשה על קרבנה אלא בסמיכת אשה על קרבן בעלה ומכל מקום בתוסי' מבואר שגם על קרבן עצמה אינה סומכת שנאמר בעניין "בני ישראל" להוציא בנות ישראל. וכתבו על כך התוסי' - ואם תאמר למה לי קרא למעוטי נשים מסמיכה תיפוק ליה דמצוות עשה שהזמן גרמא אם תכף לסמיכה שחיטה דאורייתא ... ובמסכת קידושין תירצו למה איצטריך קרא למעוטי נשים מסמיכה, דסלקא דעתך אמינא, משום דכתיב "וּסְמַךְ וּשְׁחַט", איתקש סמיכה לשחיטה, מה שחיטה כשרה בנשים ... אף סמיכה כשרה בנשים, להכי איצטריך למעוטי.

מדיני הסמיכה

א. על מה סומכים.

להעמיד דבריו, והוצרך ריש לקיש לבאר, שכלל זה שכל "ידיו" היינו שתי ידיים, אינו אמור אלא בסמיכת הקרבנות, אבל בשאר מקומות שנאמר בהן "ידיו", הכוונה ליד אחת, ורק כשנאמר בהן "ידי", הכוונה לשתי ידיים, כגון בתנופה שנאמר בה, "יָדְיוּ תְּבִיאֶינָה אֶת אֲשֵׁי ה'", ובברכת משה ליהודה שנאמר בה, "יָדְיוּ רַב לוי", ובברכת יעקב למנשה ואפרים, שנאמר בה, "שָׁפַל אֶת יָדָיו", ובסמיכת משה את יהושע, שנאמר בה, "וַיִּסְמָךְ אֶת יָדָיו עָלָיו".

ג. היכן סומכים.

סמיכת הבהמה נעשית בעזרה, **באותו מקום שהיא עתידה להישחט, כי יש לשחוט מיד אחר הסמיכה,** [=תנף לסמיכה שחיטה], ואם יסמכו במקום אחד, וישחטו במקום אחר, לא תהא השחיטה מיד אחר הסמיכה.

נאמר בכתוב "וַיִּסְמָךְ יְדָיו עַל רֹאשׁ הָעֶלֶה ... וַיִּסְמָךְ יְדָיו עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ ... וַיִּסְמָךְ אֶת יְדָיו עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ ... וַיִּסְמָךְ אֶת יְדָיו עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ ... וַיִּסְמָךְ אֶת יְדָיו עַל רֹאשׁ הַחֲסִיטָה ...", ומכך למדנו, שהסמיכה היא על ראש הבהמה, ולא על צוארה [תחת הגרון שאינו בצד הראש], ולא על גבה [אף שהוא בצד הראש], ולא על החזה [אף שנאמרה בה תנופה], ולא על הצדדים של הראש [כלומר על הלחיים], ושתהא על הראש ממש בלא חציצה.

ב. בכמה ידיים סומכים.

במשנתנו מבואר, שאף על פי שנאמר בסמיכה, "וַיִּסְמָךְ יְדָיו", שמשמע יד אחת, הסמיכה נעשית **בשתי ידיים.**

ואמר ריש לקיש שדין זה למד מהכתוב, "וַיִּסְמָךְ אֶהָרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו", שהכתוב הוא "ידיו", שמשמע יד אחת, ואף על פי כן הכוונה לשתי ידיים, שנאמר "שתיו", ומכאן, שאף בשאר מקומות שנאמרה בהם סמיכה על קרבן, וכתוב "ידיו", הכוונה לשתי ידיים, [אלא אם כן פירשה תורה "ידו אחת"].

וכשרבי אלעזר אמר דין זה בבית המדרש שלא משמו של ריש לקיש, הקפיד עליו ריש לקיש, והקשה עליו¹, עד שלא מצא תשובה

דף צד

חומר בסמיכה מבתנופה

קרבן שותפים הטעון סמיכה, **כל השותפים סומכים עליו**².

אבל קרבן שותפים הטעון תנופה, אין מניף אלא אחד מהם, כי אי אפשר שיניפו כמה

הוספות

¹ לשון הגמרא יאקשי ליה עשרים וארבע ידיו. והקשו המפרשים הלא בתורה אין אלא חמישה עשר "ידיו". ואולי יש ליישב זאת שהיה כתוב בגמרא יאקשי ליה כ"ד ידיו, והמעתיקים טעו שהכוונה לעשרים וארבעה, אבל באמת צריך לומר יאקשי ליה כמה דוכתי ידיו. וראה במלבי"ם, ויקרא ט"ז כ"א, שביאר העניין כנרסה הגמרא לפנינו.

² יליע אם הכוונה שחובה על כולם לסמוך או שרשאים כולם לסמוך אבל גם בסמיכת אחד מהם יצאו ידי חובת הסמיכה.

פרק אחד עשר שתי הלחם

יחד, משום שכל אחד חוצץ בין התנופה ליד חבירו, ואי אפשר שיניפו בזה אחר זה, כי לא נאמרה אלא תנופה אחת ולא כמה תנופות.

דף צד

חומר בתנופה מבסמיכה

סמיכה אינה נוהגת אלא בבעלי חיים קודם השחיטה. [ומה שמצינו שכשכהן גדול מקטיר את אברי התמיד, הוא סומך עליהם קודם הקטרתם, אין זו סמיכה גמורה מהתורה, אלא משום כבודו של כהן גדול, שתהא הקטרתו מעולה משאר הקטרות, תקנו שיסמוך¹].

אבל תנופה נוהגת בבעלי חיים קודם השחיטה, ובבעלי חיים אחר השחיטה [=כבשי עצרת], **ובדבר שאינו בעל חיים כלל, כלחם ומנחות.**

פרשת לחם הפנים בסדר "אמור":
וְלִקְחֶתָּ סֶלֶת וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עָשָׂרָה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת. וְשָׂמֶתְ אוֹתָם שְׁתֵּים מְעַרְכוֹת שֶׁשׁ הַמְעַרְכָּת עַל הַשְּׁלֶחָן הַטְּהוֹר לִפְנֵי ה'. וְנִתְּתָ עַל הַמְעַרְכָּת לְבִנְהָ זֶכֶה וְהִיָּתָה לְלֶחֶם לְאִזְכָּרָה אֲשֶׁהּ לַה'. בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי ה' תְּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְהִיָּתָה לְאֶהָרֹן וּלְבָנָיו וּלְאֶכְלָהוּ בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא לֹא מֵאֲשֵׁי ה' חֶק עוֹלָם.

לישה ואפיה של לחם הפנים ושתי הלחם

כל אחת משתי הלחם², נילושה בפני עצמה, ונאפית כל אחת בפני עצמה, ולא שתיהן יחד בתנור.

כל אחת מלחמי הפנים נילושות בפני עצמה, אבל נאפות שתיים שתיים בתנור.

סליק פרק שתי מידות

הוספות

¹ כן הוא בפירושו רש"י כתי". אולם בפירושו רש"י הנדפס תחילה כתוב – משום כבודו של כהן גדול שיהא נראה כמו שהקריב הוא הכל סומך עליהן ולא שתהא סמיכתם נוהגת בשחוטים מן התורה.

² במשנה ובמקרא קרוי [הלחם] לשון זכר ולשון נקיבה, דהכא תנן [בלשון נקיבה], "שתי הלחם", וכן בדברי שמואל לשאול ".... וְשָׂאֵלוּ לָךְ לְשֹׁלֵם וְנִתְּנָו לָךְ שְׁתֵּי לֶחֶם וְלִקְחֶתָּ מִנֶּחֱם ...", [וכן הוא בתורה "ממנושבתיכם תביאו לכם תנופה שתיים שני עשרנים סלת תהינה חמץ תאפינה בכורים לה"']. ולעיל בפרק ואלו מנחות קרי ליה לשון זכר, דקאמר בבא מלחם גדול, וכן כתיב בישעיה, "וְלֹא יִחָסֵר לְחֻמוֹ". [תוס']. ונכתב בגליון – ראייה זו [מספר ישעיה] צריכה עיון גדול, דהא "וְלֹא יִחָסֵר" מוסב על האדם. [אמנם ממקומות רבים אחרים במקרא יש להביא ראייה שהלחם נקרא לשון זכר ואלו מקצתם, ".... כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחָהּ הָאֵדָם ...", "וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל לְעֶרְוֹ וְהִנֵּה גֵלָד וַיֵּמָּה נָבִיא אֵלֵי שֶׁ כִּי הַלֶּחֶם אֲזַל מִכְּלִינִי וַתְּשׁוּרָה אֵין לְהַבִּיא לְאִישׁ הָאֲקִים מֵה אֲתַנִּי", "וַיֹּאמֶר לְשֵׁי לְדוֹד בְּנֹ קַח נָא לְאֶחִיד אֵיפֶת הַקְּלִיא הִזֶּה וְעֲשֶׂה לָּחֶם הִזֶּה וְהָרַץ הַמְּחַנֶּה לְאֶחִיד", "וְעֵתָה מֵה שֶׁ תַּחַת דָּד חֲמֶשֶׁה לָּחֶם תִּנְהַ בְּדִי אֹו הַמְּצִיא"'].
ש תחת דד חמשה לחם תנה בדי או הנמצא"'].
ש תחת דד חמשה לחם תנה בדי או הנמצא"'].

כולם בצורתו של הלחם, כדי שיהא מתוקן בצורתו, [תיבה פרוצה או ספינה רוקדת כפי שיתבאר בעזרה"י להלן].

דפוס ראשון – לצורך עשיית הבצק. שנותן בתוכו³ את הבצק, ועושה אותו **כצורת הדפוס**.

דפוס שני – לצורך אפיית הלחם. שמוסיק אותו עם התנור, ואופה בו את הלחם⁴.

דפוס שלישי – לצורך קבלת הלחם מן התנור. שאחר רדיית הלחם מן התנור, נותן אותו בדפוס הזה⁵, **כדי** שישמור על הלחם בשלימות, **ולא יתקלקל הלחם ולא ישבר**, [אבל אינו יכול להחזירו לדפוס הראשון, כי מאחר שנאפה הלחם, תפח, וצריך דפוס גדול יותר מבתחילה].

צורת לחם הפנים

לדעת רבי חנינא – לחם הפנים היה עשוי

שנאמר בעניין לחם הפנים "שְׁנֵי עֶשְׂרִים יְהִי הַחֶלֶה הָאֶחָד", ללמד שיש ללוש כל חלה בפני עצמה. ומתוך שנאמר "יְהִי", למדנו על דבר אחר שדינו כן, והוא שתי הלחם.

ועוד נאמר בעניין לחם הפנים, "וְשִׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתֵּים", ללמד, ששימה ראשונה שאתה עושה מהם, כלומר נתינתם בתנור, יהיו שתיים שתיים, [כל אחת בתבנית בפני עצמה]. ומתוך שנאמר "וְשִׁמְתָּ אוֹתָם" ולא "'וְשִׁמְתָּם", למדנו שרק אותם תתן שתיים שתיים בתנור, אבל את שתי הלחם לא תתן שתיים יחד בתנור, אלא כל אחת בפני עצמה.

שלושה דפוסים¹ [=תבניות] היו

לצורך הכנת לחם הפנים

נאמר בעניין לחם הפנים "וְשִׁמְתָּ אוֹתָם", ללמד שהלחם נעשה בדפוס². ושלושה דפוסים נעשו לצורך הכנת לחם הפנים,

הוספות

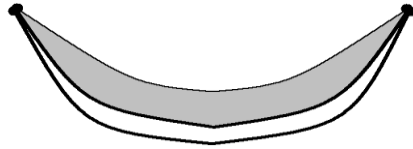
¹ אית דגרסי טפוס, והכל עניין אחד, כמו טופסי גיטין. [תוס'].

² ואם תאמר, והא אפיקתיה, לומר שאפיית שתיים שתיים. ויש לומר, דאם כן לכתוב "ונתת אותם", אבל "ושמת", משמע שימה בדפוס. [תוס'].

³ כן פירש רש"י, ולפי זה, כשרדו את הלחם לא רדו אותו מהתנור עצמו, אלא מהדפוס שהיה נתון בו. אולם התוס' כתבו שאי אפשר לברר אם היה מתקן הלחם מחוץ לדפוס, [כלומר], שהיה הדפוס בתוך הלחם [לעשות את הצורה הפנימית של הלחם], או שהיה הלחם בפנים [התבנית בחוץ לעשות את הצורה החיצונית של הלחם], וכתבו שמתוך הסברא נראה [כפירוש רש"י], שהלחם בתוך הדפוס, אבל [מתוך הסוגיה לא נראה כן], שהרי הסיבה שעשו דפוס אחר לרדיה הוא, כי תפח הלחם באפיה, ואי אפשר להחזירו לדפוס הראשון, ואם היה הלחם בתוך הדפוס לא תפח כלפי חוץ, וניתן להחזירו לתבנית הראשונה, - ולא זכית להבין ראייתם זו, הלא כן יש להקשות גם אם הדפוס הוא בצד הפנימי. ואין לומר שהדפוס האחרון היה מבחוץ, והראשון מבפנים, כי אם כן אין מקום לשאלת הגמרא שיחזירו לדפוס הראשון- והעירוני שהתוס' דן רק לגבי הדפוס האמצעי וממילא כל הערה זה שייכת בהמשך ולא על הדפוס הראשון], ועוד ראה הביאו התוס' שהדפוס היה בתוך הלחם, כי בכמה מקומות משמע שהיו מדביקים את הלחם עצמו בתנור, ואם הלחם בתוך הדפוס אי אפשר להדביקו.

⁴ מלשון זה משמע קצת שהלחם נאפה מחום הדפוס. אולם התוס' בדף צ"ה כתבו, שהדפוס הזה היה מנוקב ככורת של קנים, כדי שישלט האור בכולו, ומשמע שהלחם היה נאפה על ידי חום התנור.

⁵ הן הקערות של שולחן כדאמר [לקמן בדף דף צ"ז] קערותיו אלו דפוסין, וכן פירש רש"י בפירושי חומש, שהיה נותנו בקערות לאחר אפייה ... אי נמי מאן דמפרש קערותיו אלו הדפוסים קסבר תנור מקדש, אבל מאן דאמר אין תנור מקדש, היה מפרש דקערותיו היינו קערות שהיו נותנים בהם את הלחם על שתי שולחנות שבאולם, אחד מכסף ואחד מזזהב, על של כסף נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו ... [תוס'].

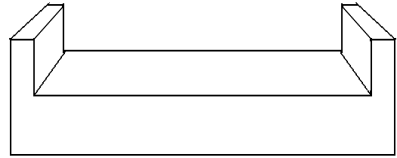
מקום הנחת בזיכי הלבונה

בדף צ"ו יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים
בביאור הכתוב "וְנִתְּנָה עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבִנָּה
זָכָה", **האם** הכוונה שתהא הלבונה על
המערכת **ממש**, כלומר **על הלחם העליון**
שבכל מערכת של ששה לחמים עמוד בזיך
[כף] לבונה, **או** שהיו הבזיכים על השלחן
בסמוך ללחמים.

**ולדעת זו, שהיו בזיכי הלבונה על הלחם
ממש:**

לדעת רבי חנינא – הבזיכים היו מונחים על

כמין תיבה פרוצה, [שניטל כיסויה ושתי
דפנות זו כנגד זו], ונותרו בה השוליים
ושתי דפנות¹.

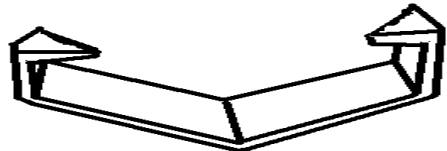

ולדעת רבי יוחנן [שבדף צ"ה תניא כוותיה]
– לחם הפנים היה עשוי **כמין ספינה
רוקדת**, כלומר כמין סירה קטנה, שאין לה
שולים ישרים, אלא רחבה למעלה וצרה
למטה, ושני ראשיה מקדימה ומאחור
חדים הם. [אלא שבחודם יש בהם בצק
לעבות את החוד, כדי להניח עליו שלושה
קנים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן]².

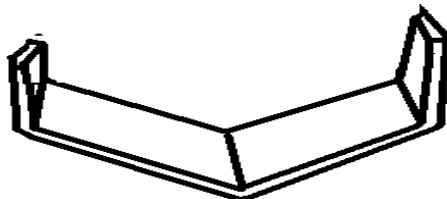
הוספות

¹ השולחן רחבו חמשה טפחים לרבי יהודה, וששה טפחים לרבי מאיר, והלחם ארכו עשרה, [ורחבו חמשה], ונותנים ארכו כנגד רחבו של שולחן, וקופל, לרבי יהודה [על גבי השלחן היה מקום לחמשה טפחים, נמצא שצריך לקפול] טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר [על גבי השלחן היה מקום לששה טפחים, נמצא שצריך לקפול] טפחיים מכאן וטפחיים מכאן ... [תוס'].

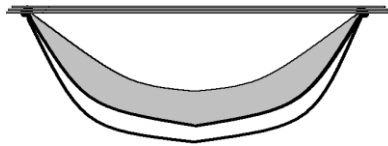
² הציור שלמעלה הוא כפי הנראה מפירושו רש"י, אולם יתכן שלפירושו התוס' אין השיפוע עד סוף הלחם, אלא עד סוף חמשה טפחים של שלחן, אבל אחר כך הלחם מגביה ביושר כלפי מעלה, ולבסוף נכפל פנימה, ושם בכפילתו פנימה בלבד, ראשיו חדים כזה:

א"י לא היו ראשיו חדים והיה כזה:

מקום שלושה קנים, והיו הקנים סמוכים זה לזה על המקום המעובה¹.

אופן עמידת הסניפים

בדף צ"ו יתבאר בעזה"י, שמשני צידי השלחן היו סניפים, שהקנים היו נתמכים בהם להחזיק את הלחם, וגם הלחמים עצמם היו נסמכים על הסניפים הללו².

לדעת רבי חנינא – מאחר שדפנות הלחם היו ישרות, לא היתה אפשרות להניח את הסניפים על השלחן עצמו, כי הלחם הגיע עד קצה השלחן, והיו **הסניפים עומדים על הקרקע בצד השלחן**, והם **ישרים**, מגביהים עד הלחם העליון, והיה בהם **צורך לתמוך בלחם, כדי שלא ישברו הלחמים התחתונים מחמת כובד העליונים**.

ולדעת רבי יוחנן – אם היו הסניפים ישרים, לא היו מועילים לתמוך בלחמים, כי אין הלחם מגיע לקצה השלחן אלא בחודו, ולכן היו **הסניפים נכנסים לתמוך בכל לחם כמין חצי עיגול** כצורת הלחם,

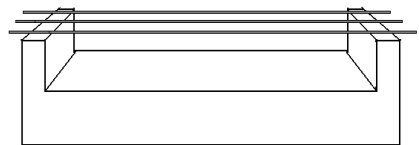
הלחמים העליונים שבכל מערכת לחמים, **ולא נופלים, כי יש ללחם שוליים פשוטים**, שניתן להניח עליהם דבר בלא שייפול.

ולדעת רבי יוחנן – אם היו מניחים את הבזיכים על הלחם כמו שהוא, הם היו נופלים, כי הלחם משופע כולו אף באמצעו, ולכן היו **חוקקים בעובי הלחמים העליונים מקום להושיב בו את הבזיכים שלא יפלו**.

מקום הקנים

בדף צ"ו יתבאר בעזה"י, שעל גבי כל אחד מהלחמים היו שלושה קנים, שהיו מונחים עליו מדופן לדופן, כדי להפריד מעט בין לחם זה ללחם שעל גביו, שיכנס אויר ביניהם ולא יתעפשו.

לדעת רבי חנינא – הקנים הללו היו עומדים בנקל על כל אחד מהלחמים, כי הדפנות של הלחמים היו רחבות.

ולדעת רבי יוחנן – מאחר שראשי הלחם משני הצדדים היו חדים, היה צריך לעבותם בקצותם, [=מורשא עביד להו], כדי

הוספות

¹ כן הוא לפירוש רש"י, אולם לפירוש התוס', מאחר שגם בגבהו הלחם רחב, [קודם שנכפל פנימה], יש מקום לתת על הלחם שלושה קנים על כל רחבו, ואין השלושה באמצעיתו.

² ותימה דבמתני' תנן ארבע סניפין של זהב היו שם מפוצלין בראשיהן כדי שיהו סומכין בהן את הלחם ... ואין מזכיר בשם מקום כלל נתינת ראשי הקנים משמע דלא בעי העמדה אלא ללחם התחתון המונח על טהרו של שולחן ... [כלומר שלא הגביהו הסניפים עד הלחם העליון, אלא עד הלחם התחתון, לתומכו מצידיו, אבל הלחמים העליונים לא נסמכו על הסניפים אלא זה על זה, וכן הקנים לא נסמכו על הסניפים אלא על הלחמים], ולא אפשר להיות כלל למאן דאמר כמין ספינה רוקדת. [תוס'].

ורבי יהושע בן לוי בדין לחם הפנים המסודר על השלחן:

שלבדברי אחד מהם – יש ללמוד מהכתוב בעניין המסעות "ונסע אהל מועד מִמְּנַה הַלְוִיִּם בַּתּוֹדָה הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר יִחַנּוּ בֶן יִשָּׁעוּ אִישׁ עַל קְדוֹ לְדָגְלֵיהֶם", המקיש את המסעות לחניות, שכשם שבעת חנייתם, שיש מחיצות, הלחם היוצא חוץ למחיצה **נפסל**, נשמר "וְאֶכְלֵהוּ בְּמִקוֹם קֹדֶשׁ", ללמד שאין להוציא חוץ לחצר המשכן, כך בשעת נסיעתם, שאין מחיצות, הלחם שהוא חוץ למחיצות פסול.

ולדברי אחד מהם – יש ללמוד מהכתוב בעניין המסעות, "וְעַל שְׁלַחַן הַפָּנִים יִפְרֹשׂוּ בָּגָד תְּכֵלֶת וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת הַקְּצֵרֹת וְאֶת הַפֶּפֶת וְאֶת הַמְּנַקִּיִּת וְאֶת קִשׁוֹת הַנְּסֹד וְלֶחֶם הַתְּמִיד עָלָיו הֲיֵיחָה", שאף בזמן המסע הלחם על השלחן בקדושתו ואינו **נפסל**.

- **אולם דחו זאת, כי לדברי הכל הלחם שעל השלחן, אינו נפסל** בשעת המסעות, כמבואר בכתוב, "וְלֶחֶם הַתְּמִיד עָלָיו הֲיֵיחָה".

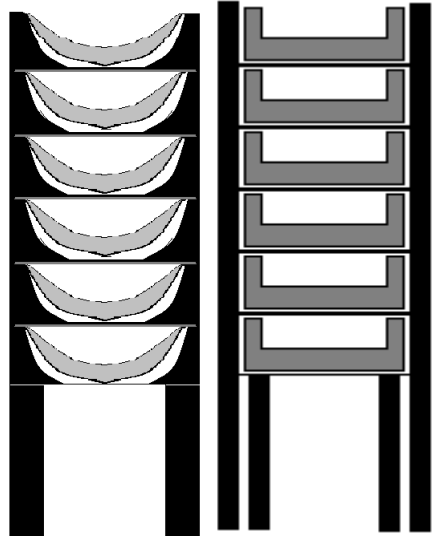
[והכתוב "כַּאֲשֶׁר יִחַנּוּ בֶן יִשָּׁעוּ", אינו בא להקיש את המסעות לחניות, ללמד שהלחם נפסל מחמת שבטלו המחיצות, אלא להקישם לעניין אחר, והוא, שכשם שבשעת החנייה אין הלחם נפסל בעודו על השלחן¹, כך בשעת המסע אין הלחם נפסל בעודו על השלחן, אבל אם יצא ממקומו על השלחן הוא נפסל].

< **ורב דימי רצה לומר, שנחלקו רבי יוחנן**

והיו תומכים כך בכל אחד מהלחמים, ומאחר שלא הגיע הלחם בתחתיתו עד קצה השלחן, ניתן היה להעמיד את הסניפים על השלחן עצמו.

כדעת רבי יוחנן

כדעת רבי חנינא

דף צה

האם לחם הפנים נפסל במסעות

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, אחד מהם אמר, שבשעה שנסעו ישראל במדבר, ופירקו את המשכן, נפסל לחם הפנים, ואחד מהם אמר, שלא נפסל לחם הפנים. ונאמרו בגמרא כמה ביאורים לדבריהם.

< **מתחילה רצו לומר, שנחלקו רבי יוחנן**

הוספות

¹ העירוני לכתוב כאן – במחנה לוייה.

נפסל].

- אולם דחו זאת, כי מבואר בברייתא, שבשעת סילוק המסעות, כל הקדשים נפסלים, כמי שיצאו חוץ למחיצה, ואם כן, גם לחם הפנים שסלקו מהשלחן נפסל, כמי שיצא חוץ למחיצה.

< ולמסקנה אמר רבין, שלא נחלקו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי בדין זה כלל, אלא:

אחד מהם אמר – שהלחם המסודר על גבי השלחן, אינו נפסל בשעת המסעות, כי לעניין זה נאמר, "וְלֶחֶם הַתְּמִיד עֲלִיוּהָ?" ללמד, שאף בזמן המסע, הלחם על השלחן בקדושתו, ואינו נפסל.

ואחד מהם אמר – שהלחם שכבר סילקוהו מעל השלחן, נפסל בשעת סילוק מסעות, כשאר קדשים, משום שמחיצת המשכן בטלה, והרי הוא כמי שיצא חוץ למחיצה.²

יש סילוק מסעות בלילה

נאמר "וּלְפִי הַעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאֶתְרִי כֹן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כלומר שהענן היה סימן למסעות וכשהיה עולה היו נוסעים.

ולדעת אביי, אין בזה חילוק ביו היום לבין הלילה, ואם היה הענן עולה בלילה, היו

ורבי יהושע בן לוי בדין לחם הפנים שכבר סלקוהו מהשלחן בשבת, לאכילת הכהנים:

שלבדברי אחד מהם – יש ללמוד מהכתוב בעניין המסעות, "וְנִסַּע אֹהֶל מוֹעֵד מִמְּחַנֵּה הַלַּיְלָה בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר יִחַנוּ כֹּן יִסְעוּ אִישׁ עַל יְדוֹ לְדִגְלֵיהֶם", המקיש את המסעות לחניות, שכשם שבעת חנייתם, שיש מחיצות, הלחם היוצא חוץ למחיצה נפסל, [שנאמר "וַיֵּצְאֵהוּ בְּמִקוֹם קָדֹשׁ", ללמד שאין להוציאו חוץ לחצר המשכן], כך בשעת נסיעתם, שאין מחיצות, הלחם שהוא חוץ למחיצות פסול. [והכתוב "וְנִסַּע אֹהֶל מוֹעֵד", אינו בא ללמד שהמשכן קרוי אהל מועד אף בשעת המסע, כדעה השניה, אלא להורות, שאהל מועד נוסע תחילה].

ולדברי אחד מהם – יש ללמוד מהכתוב, "וְנִסַּע אֹהֶל מוֹעֵד", שגם בשעת המסע, המשכן קרוי אהל מועד, ולא בטלו המחיצות של המחנות, ואם כן הלחם שהוא בתוך מחנה לווייה, לא נפסל.¹ [והכתוב "כַּאֲשֶׁר יִחַנוּ כֹּן יִסְעוּ", אינו בא להקיש את המסעות לחניות, ללמד שהלחם נפסל מחמת שבטלו המחיצות, אלא להקישם לעניין אחר, והוא, שכשם שבשעת החנייה אין הלחם נפסל בעודו בעזרה, כך בשעת המסע אין הלחם נפסל בעודו במחנה לווייה, אבל אם יצא הוא

הוספות

¹ כן משמע מתוך פירוש רש"י שהלחם אינו נפסל כי הוא במחנה לווייה אולם במסכת בבא קמא דף ק"י מבואר שלחם הפנים הוא מעשר מתנות כהונה שבמקדש הנאכלים לפנים מן הקלעים. ויל"ע בדבר. והעירוני לעיין בשטמ"ק.

² מסקנא דשמעתא, דלא אמרינן אף על פי שנסע אהל מועד הוא. והא דמסיק ליה בפרק בתרא דזבחים, היינו לענין קדשים קלים, דנאכלין בכל מחנה ישראל, ולא בעו אהל מועד. [תוס'].]

- **ומכל מקום**, דווקא מחנה שכינה בטל, אבל מחנה לוי ומחנה ישראל לא בטל, ולכן, **לדעת חכמים**, יש לשלח זבין ממחנה לווייה, ומצורעים ממחנה ישראל.

- **אבל לדעת רבי אליעזר**, כל שבטל דין שילוח טמאי לגמרי, שנאמר "וישלחו מן המִּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁוֹ", להקיש דיני שילוח טמאים זה לזה, ולכן, מאחר שבשעת סילוק המסעות לא היה דין שילוח טמאי מתים, **לא היו משלחים את הזבים והמצורעים**. [ומהטעם הזה, לדעת רבי אליעזר, בפסח שבא בטומאה, מתוך שהותרו טמאי מתים להיכנס לעזרה, לא נאסרו בזה גם זבים ומצורעים].

מקום הכנת שתי הלחם

לחם הפנים וזמן הכנתם

זה הכלל, עד שעה שיקדשו, ניתן לעשותם מחוץ לעזרה, אבל משעה שהם קדושים, הם נפסלים ביציאה⁴, ומעתה יש לעשותם בעזרה בלבד.

< **לדעת תנא קמא – לישתם ועריכתם אף בחוץ**, כי לדעת תנא קמא, העשרון שהוא

נוסעים מיד, ולא ממתנינים עד הבוקר.

- ומכל מקום אין להביא ראיה לכך מהכתוב, "קִלְקַת יוֹמָם וְלַיְלָה", כי אף שמבואר בו שהיו הולכים בלילה, מכל מקום אין ללמוד ממנו שתחילת ההליכה היא בלילה, ויתכן שתמיד תחילת המסע היה ביום, אבל אחר שהחלו ללכת, גם אם הגיע הלילה המשיכו.

- אבל מסוגינתו יש להביא ראיה, שיש סילוק מסעות בלילה, שכן מבואר בסוגיה, שלחם הפנים¹ שסולק מעל גבי השלחן, היה נפסל מחמת סילוק המסעות, וזה יתכן רק אם היה סילוק המסעות בעוד הלחם כשר, כלומר בליל מוצאי שבת, שהרי הלחם אינו נאכל אלא בשבת ובלילה שאחריו².

שילוח טמאים בשעת סילוק מסעות

לעיל נתבאר, שבשעת סילוק מסעות ופירוק המשכן והקלעים, בטל מחנה שכינה, וממילא **בטל דין שילוח טמאי מתים**, שדינם להשתלח חוץ למחנה שכינה³.

הוספות

¹ בקונטרס פירש, שהראיה היא מהברייתא, שמבואר בה, שקדשים נפסלים בסילוק מסעות, ומעתה אם אין סילוק מסעות בלילה, הורמו הקלעים בבוקר, ואם כן מאי איריא משום יוצא, תיפוק ליה דאיפסיל בלינה. ופירושו תימה, דילמא נפקא מינה היכא דנסעו באמצע היום, דקדשים שנשחטו היום נפסלים משום יוצא ... ואי הוה אמרינן דבשום פעם לא היו נוסעים אלא או בתחילת היום או בתחילת הלילה, הוה מצינו למימר דדייק מברייתא שפיר. [תוס'].
² ובשבת לא היו נוסעים, דאפילו לא היו תחומין מדאורייתא, לא היו יכולים ליסע משום איסור הוצאה ואיסור מחמר. [תוס'].

³ דטמא מת מותר להיכנס למחנה לווייה כדאמרינן בסוטה ... אפילו מת עצמו שנאמר "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". ואם תאמר, היכי ילפינן טמא מת ממת, שאני מת דאין לו טהרה במקוה ... [תוס'].

⁴ כן משמע מפירוש רש"י. אולם התוסי' כתבו, שאפילו אינה מתקדשת, אם נעשית בכלי מקודש גנאי להוציאו לחוץ לצורכה.

יְקַדֵּשׁ בְּקָלִי", שלדעת רבי יהודה מעשה זה היה בערב שבת בשעת אפיית הלחמים וכך אמר להם דוד "וְהוּא [כיצד אתם אופים אותו] דָּרְךָ חַל [כלומר בערב שבת] וְאָף כִּי הַיּוֹם יְקַדֵּשׁ בְּקָלִי [כלומר הלא בכך יקדש בכלי ויפסל בלינה עד למחר]", ומכאן שהלחם מתקדש בשעת עשייתו ולכן יש לאפותו בשבת עצמה.

- אולם דחו זאת, כי על כרחך לא היה המעשה בשעת אפיית לחם הפנים, אלא אחר סידורו, שכבר סילקו מהשלחן את הלחמים של שבוע שעבר, שכן מבואר בכתוב, "וַיִּתֶּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שֵׁם לָחֶם כִּי אִם לָחֶם הַפְּנִים הַמוֹסְרִים מִלְּפָנֵי ה' לְשׁוֹם לָחֶם חֹם בַּיּוֹם הַלְקָחוּ", ואת הדין הנ"ל לא למדו רבי יהודה מהכתוב אלא כך קבלו מרבו. [והכתוב "וְהוּא דָּרְךָ חַל וְאָף כִּי הַיּוֹם יְקַדֵּשׁ בְּקָלִי" יתפרש כך, שתחילה כשביקש מהם לחם, אמרו לו, שאין בידם כי אם לחם הפנים, ועל זה ענה להם, "וְהוּא [מאחר שכבר נעשית מצוותו, הרי הוא] דָּרְךָ חַל [שכבר יצא מידי מעילה, ודין פשוט הוא שרשאים אתם לתת לי, ולא רק אותו אלא] וְאָף כִּי הַיּוֹם יְקַדֵּשׁ בְּקָלִי [כלומר אף את זה שהיום קדש בכלי, ועודו על השלחן, שלא נגמרה מצוותו, גם כן רשאים אתם לתת לי, כי מסוכן אני, ומי שאחזו בולמוס, מאכילים אותו כל דבר]".]

מידת היבש שניתנים בו קודם הלישה, אינו מקדש אותם¹, ולכן ניתן ללוש ולערוך בחוץ. אבל אפייתם בפנים בלבד, כי לדעת תנא קמא, הם מתקדשים בתנור בשעת האפייה, ואם יהיו בחוץ יפסלו. וזמן אפייתם בערב שבת, כי אינם דוחים את השבת להיאפות בשבת עצמה. והדין הזה מוקשה הוא ביותר, שכן מאחר שהם מתקדשים בערב שבת, עד למחר הם נפסלים בלינה, ואיך יביאום למחרת ביום השבת. [קושיה זו הקשה רב ששת, ואמר על כך רבא, הקשה אדם קשה שהוא קשה כברזל²].

< ולדעת רבי יהודה – לישתם ועריכתם ואפייתם בפנים, כי לדעת רבי יהודה, העשרון שהוא מידת היבש שניתנים בו קודם הלישה, מקדש אותם, ולכן אי אפשר להוציאם משעת הלישה, שכן אם יהיו בחוץ, הם נפסלים. ומאחר שהם מתקדשים משעת עשייתם, אם יאפו אותם בערב שבת, הם יפסלו בלינה עד למחרת, ולכן זמן עשייתם בשבת עצמה.

- מתחילה אמרו שרבי יהודה למד דין זה מהכתוב "וַיִּבֶא דָּוִד נֶבֶחַ אֶל אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן ... וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן ... וַעֲתָה מֶה יֵשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמֻשָּׁה לָחֶם תִּנְהַג בְּיָדִי אוֹ חֲמֻסָּא וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵין לָחֶם חַל אֶל תַּחַת יָדִי כִּי אִם לָחֶם קֹדֶשׁ יֵשׁ ... וַיַּעַן דָּוִד ... וְהוּא דָּרְךָ חַל וְאָף כִּי הַיּוֹם

הוספות

¹ תימה אכתי קשיא סיפא דקתני חביתי כהן גדול לישתן ועריכתן בפנים אלמא מדת יבש נתקדשה. ויש לומר דאף על גב דעשרון לא נמשח חצי עשרון נמשח ... ועוד נראה לפרש דלישה ועריכה דלחם הפנים ושתי הלחם מדת יבש הוא, דאין בהן שמן, ולישתן ועריכתן לא היתה בכלי הלח, אבל לישה ועריכה דחביתין היה בכלי הלח, דיש בה שמן שנמדד בלוג, ומדת הלח נמשחה לכולי עלמא ... והא דנקט במתניתין חביתי כהן גדול לאו דוקא, דהוא הדין שאר מנחות הטעונות שמן ... [תוס'].

² שבח הוא לתלמידי חכמים, כדאמר בפרק קמא דתענית, כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל, אינו תלמיד חכם. [תוס'].

המעשה בשעת אפיית לחם הפנים, אלא אחר סידורו, כנ"ל, ואת הדין הנ"ל לא למדו רבי שמעון מהכתוב, אלא כך קבלו מרבו.

דף צו

מקום הכנת חביתי כהן גדול וזמן הכנתם

כבר נתבאר לעניין שתי הלחם ולחם הפנים, שעד שעה שיקדשו, ניתן לעשותם מחוץ לעזרה, אבל משעה שהם קדושים, הם נפסלים ביציאה, ומעתה יש לעשותם בעזרה בלבד, והוא הדין לעניין חביתי כהן גדול.

ולפיכך, משעה שנמדדו במידת חצי עשרון, שבה חלקו את החביתין, כל מעשיהם בפנים, ובכלל זה לישה עריכה ואפיה, והטעם לכך, כי לדברי הכל מידה זו של חצי עשרון מקדשת.¹

ומאחר שהחביתין כבר קדושים בכלי משעת הלישה, אם יעשו אותם בערב שבת, הם יפסלו בלינה עד למחרת, ולכן זמן לישתם ועריכתם ואפייתם בשבת עצמה.

< ולדעת רבי שמעון – לישתם ועריכתם ואפייתם אף בחוץ, כי לדעת רבי שמעון, גם העשרון שהוא מידת היבש שניתנים בו קודם הלישה, וגם התנור שבו נאפים, אינו מקדש אותם, ורק השולחן שהם ניתנים עליו מקדש אותם [את לחם הפנים, ושחיטת הזבח מקדשת את שתי הלחם]. ומאחר שאינם מתקדשים כל זמן עשייתם, ניתן לגמור עשייתם בערב שבת, ולהלינם עד לשבת, כי כל זמן שלא קדשו אינם נפסלים בלינה, ולכן זמן עשייתם קודם השבת.¹

- מתחילה אמרו, שרבי שמעון למד דין זה מהכתוב, "וְהָיָה דָּרְךָ חֶלֶךְ וְאֵף כִּי הַיּוֹם יִקְדָּשׁ בְּקִלְיָי", שלדעת רבי שמעון, מעשה זה היה בשבת בשעת אפיית הלחמים, וכך אמר להם דוד, "וְהָיָה כִּי צִדְדָה אֹתָם אֹפִים אוֹתוֹ שַׁבָּת, הֲלֹא יֵשׁ לֵאמֹר: דָּרְךָ חֶלֶךְ וְאֵף כִּי הַיּוֹם יִקְדָּשׁ בְּקִלְיָי" [כלומר בערב שבת] וְאֵף כִּי הַיּוֹם יִקְדָּשׁ בְּקִלְיָי [כלומר הלא אינו מתקדש בכלי בשעת עשייתו, שיבוא להיפסל בלינה אם יעשה בערב שבת, אלא על השולחן הוא מתקדש, כשניתן עליו, ולכן אין לעשותו בשבת], ומכאן שהלחם מתקדש בשעת נתינתו על השולחן, ולכן יש לאפותו בערב שבת.

- אולם דחו זאת, כי על כרחך לא היה

הוספות

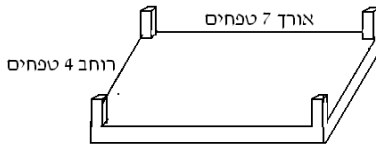
¹ ותימה הא לעיל בדף צ"ד נתבאר שאחר האפיה היו נותנים את הלחם בדפוסים והכוונה לקערות, ובין למר ובין למר קערות נתקדשו, כדכתיב בפרשת נשא, "ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדות את השולחן ואת כל כליו", ואם כן, אף על פי שתנור אינו מקדש, הקערות מקדשות, ולדברי הכל יפסל הלחם בלינה אם יאפו אותו מאתמול. ושמה אף על גב דכתיב גבי שלחן "ועשית קערותיו", מכל מקום כלי השולחן מיהא לא מיקרו. אי נמי מאן דמפרש קערותיו אלו הדפוסים קסבר תנור מקדש, אבל מאן דאמר אין תנור מקדש היה מפרש דקערותיו היינו קערות שהיו נותנים בהם את הלחם על שתי שולחנות שבאולם אחד מכסף ואחד מזהב, על של כסף נותנים לחם הפנים בכניסתן, ועל של זהב ביציאתן. [תוס' בדף צ"ד]

² והאי דלא משחו עשרון שלם, מפני שכל אדם מודד בו מנחתו, ופעמים שמוציאו לחוץ, אבל חצי עשרון אינו מסור אלא לכהנים, לחצות בו עשרונם. [רש"י].

מידות שתי הלחם

אורכן 7 טפחים. ורוחבן 4 טפחים. וקרנותיהם [בצק שהיה מדביק בכל זווית כעין קרן] 4 אצבעות. [וסימנך זד"ד].

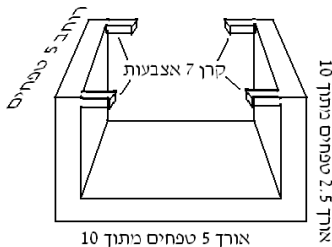
הקרן 4 אצבעות

מידות לחם הפנים

אורכו 10 טפחים. ורוחבו 5 טפחים. וקרנותיו 7 אצבעות. [וסימנך יה"ז].

לדעת רבי יהודה – היו 5 טפחים אמצעים של אורכו פשוטים, [ומונחים על רוחב השלחן שלדעתו הוא 5 טפחים], ו-2.5 טפחים מכל צד כפולים, [והקרנות כפופים לאמצע].

אבל הטחינה וההרקדה שקודם לכן, ניתן לעשותם אף **קודם השבת**, כי הם נעשים קודם קידוש המנחה, ולא תיפסל התבואה בלינה אם יטחנוה בערב שבת, ולכן אינם דוחים את השבת¹. שכן אמר רבי עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לעשותה מערב שבת, כלישה עריכה ואפייה, דוחה את השבת.

כל המנחות יש בהן מעשה

כלי בפנים ולא בחוץ

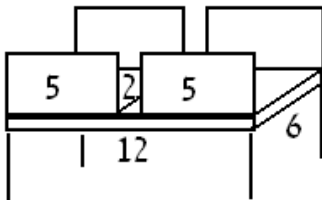
כל מעשה המנחות, כלישתן ועריכתן², נעשים בכלי שרת בעזרה³.

ואמר רבי, שדין זה למד מהכתוב ביחזקאל, **וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים אֶת הָאֵשֶׁם וְאֶת הַחֻטָּאת אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל הַחֶצֶר הַחִיצוֹנָה לְקַדֵּשׁ אֶת הָעֵם**, שהקיש הכתוב אפיית המנחה לבישול האשם והחטאת, ללמד, שכשם שאשם וחטאת טעונים כלי לבישולם⁴, כך המנחה טעונה כלי לאפייתה, ומבואר בכתוב שהדבר נעשה בפנים, שנאמר, **לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל הַחֶצֶר הַחִיצוֹנָה**⁵.

הוספות

¹ ומסתבר שהוא הדין לעניין מקומם, מאחר שהמנחה אינה מתקדשת בשעת הטחינה וההרקדה, ניתן לטחון ולרקד בחוץ.
² ולא לענון קמיצה מכלי שרת, וקידוש קומץ בכלי שרת, איירי, דבהאי קרא דמייתי איירי בבישול חטאת ואשם ואפיית מנחה, ולא מיירי בקידוש קומץ כלל, ומהיקשא דזאת התורה נפקא לן לעיל בסוף פרק התודה. [תוס'].
³ וצריך לדקדק לאיזו מנחה איצטריך קרא, אי למנחת מחבת ומרחשת ומאפה תנור, הא כתיב בהו כלי, ואילו למנחת סלת, אין בה אפיה קודם קמיצה. [תוס'].
⁴ דכתיב, "וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת בושלה". ומיהו מזה אין ראייה, דלאו למירמי חובה קאמר, אלא כדפירש בקונטרס, דכתיב, "אשר תבושל בו", ואין בישול בלא כלי. [תוס'].
⁵ ותוסי' כתבו עוד ראייה לכך, שבפנים משתעי קרא, דאי בחוץ, הרי חטאת ואשם נפסל ביוצא.

בעניין כלי המשכן יש בה ששה טפחים, נמצא ששטח דף השלחן עליו מונחים לחם הפנים, **אורכו 12 טפחים, ורוחבו 6 טפחים**, וכשנותן את אורך הלחם לרוחב השלחן, נמצא אורך הלחם יתר על רוחב השלחן ארבעה טפחים, ולכן כופל מכל צד 2 טפחים כמבואר לעיל. וכשנותן שני לחמים זה בצד זה לאורך השלחן, הם תופסים עשרה טפחים מתוך 12 טפחים, ושני הטפחים היתרים מפרידים בין שני מערכות הלחם, כדי שיכנס ביניהם האויר ולא יתעפשו.

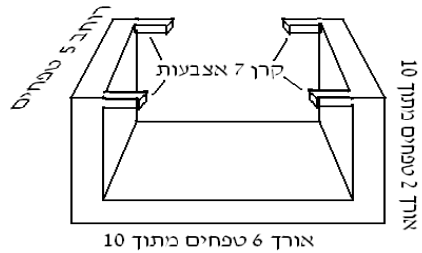

מקום הנחת הבזיכים

לדעת רבי יהודה – הלחמים היו תופסים את כל פני השלחן, ואם כן, על כרחך כוונת הכתוב, "וְנִתְּנָה עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבִנְהָ זָכָה", שיתן את הבזיכים על הלחמים ממש, **שעל כל מערכת של ששה לחמים, עמד בזיך אחד של לבונה**.

ואף **לדעת רבי מאיר** – שהיה מקום שני טפחים על השלחן בין שתי המערכות של הלחם מכל מקום לא היה הרווח הזה לצורך הנחת הלבונה אלא כדי שיכנס האויר בין הלחמים אבל בזיכי הלבונה היו על מערכות הלחמים כי גם לדעתו כוונת

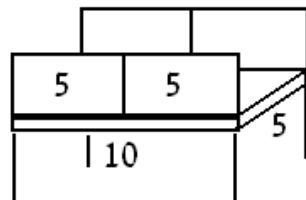
ולדעת רבי מאיר – היו 6 טפחים אמצעים של אורכו פשוטים, [ומונחים על רוחב השלחן, שלדעתו הוא 6 טפחים], ו-2 טפחים מכל צד כפולים, [והקרנות כפופים לאמצע].

מידות השלחן

נאמר בתורה "וְעֲשִׂיתָ שְׁלֹחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמַתַּיִם אָרְכוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קִמְתּוֹ".

לדעת רבי יהודה – כל אמה האמורה בעניין כלי המשכן יש בה חמשה טפחים, נמצא ששטח דף השלחן עליו מונחים לחם הפנים, **אורכו 10 טפחים, ורוחבו 5 טפחים**, וכשנותן את אורך הלחם לרוחב השלחן, נמצא אורך הלחם יתר על רוחב השלחן חמישה טפחים, ולכן כופל מכל צד 2.5 טפחים כמבואר לעיל. וכשנותן שני לחמים זה בצד זה לאורך השלחן, הם תופסים את כל אורך השלחן.

ולדעת רבי מאיר – כל אמה האמורה

שהיה בין לחם לחם, על ידי הקנים, ומבואר בגמרא, שהרווח הזה לא היה כשיעור כל עובי הקנים, כי הקנים היו שקועים בלחם¹, ורק מעט מהם היה בולט מהלחם, להפריד בין לחם לחם, ומאחר שכל אותם רווחים שבין הלחמים היו מעוטים, לא הצטרפו יחד אף לכדי טפח שלם.

אבל את גובה הבזיכין אין להוסיף, כי לא היו גבוהים יותר מהלחם², אלא היו בין הלחמים, או בתוך הלחמים העליונים בין דופנותיהם.

וגם את גובה הקרנות אין להוסיף, כי היו כפופים כלפי פנים, ולא היו מפרידים בין הלחמים כמבואר לעיל.

וגם את גובה המסגרת של השלחן אין להוסיף. ולא רק לדעת האומרים שהמסגרת היתה תחת דף השלחן, [שחיברה בין רגלי השלחן, והדף מונח עליה], שלדעה זו פשוט הוא שהיו הלחמים מונחים על השלחן, ולא היו מוגבהים על ידי המסגרת. אלא אף לדעת האומרים שהמסגרת היתה מעל גובה דף השולחן, מכל מקום לא הוגבהו הלחמים מחמתה, כי היתה יוצאת בשיפוע כלפי חוץ סביב השלחן, והיו הלחמים יכולים להיות מונחים על דף השלחן.

הכתוב "וְנִתְּתָה עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבִנְהָ זָפָה", שיתן את הבזיכים על הלחמים ממש.

אבל לדעת אבא שאול – אין כוונת הכתוב "וְנִתְּתָה עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבִנְהָ זָפָה", שתהא הלבונה על גבי מערכות הלחם, אלא סמוך להם, כמו בכתוב "וְעָלְיוּ מִטָּה מְנַשָּׁה", שאין הכוונה "עלי" ממש, אלא סמוך, והיתה הלבונה סמוך ללחמים, בשני הטפחים שבין שתי המערכות.

עד איזה גובה השלחן מקדש

השלחן היה מקדש את כל שנים עשר הלחמים שעל גביו, ואם כן, עד סוף הגובה הלחם העליון, היה השלחן מקדש. [ונפקא מינה גם לעניין שאר דברים, שאם ניתנו באויר השלחן בכל הגובה הזה, הם מתקדשים להיפסל בלינה כפי שנתבאר בדף פ"ז].

- **ולדעת רבי יהודה**, שהיו הלחמים נכפלים שני טפחים ומחצה מכל צד, נמצא שגובה כל ששת הלחמים זה על זה [6 X 2.5 =] חמישה עשר טפחים.

- **ולדעת רבי מאיר**, שהיו הלחמים נכפלים שני טפחים מכל צד, נמצא שגובה כל ששת הלחמים זה על זה [6 X 2 =] שנים עשר טפחים.

ולזה יש להוסיף מעט, מחמת הרווח

¹ הוספות

¹ שהיה עושה פגימות בלחם בעודו בצק, שיהיה מקום לקנים. [מרש"י].

² קשיא לי, הא בלאו הכי אין להוסיף מחמת הבזיכים, שהרי לא היו מתקדשים על ידי השלחן. [מרש"י]. ונראה דלא קשה מידי דהא ... בפרק קמא ... משמע שסילוק הבזיכים מהשלחן נחשב כקמיצה מכלי שרת, ואם כן השלחן נחשב ככלי של הלבונה. [מהתוס'].
- ריג -

היכן היתה מסגרת השלחן

בעניין עשיית השלחן נאמר, "וְעִשְׂתִּיתְּ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֶפַח סָבִיב", ונחלקו חכמים היכן היתה אותה מסגרת.

לדעת רבי יוסי – המסגרת היתה **מסביב לדף השלחן, בולטת כלפי מעלה טפח**, כך שהיה השלחן כעין תיבה מוקפת מחיצה דקה, ואותה מחיצה נעשית כדי לתמוך בלחמים התחתונים, שלא יצאו מחוץ לשלחן. [ולדעה זו לא היו סניפין מצדי השלחן לתמוך בלחמים, אלא המסגרת לבדה נעשית לתמוך בהם, והקנים שבין הלחמים לא היו נתמכים בסניפים, אלא על גבי הלחמים שתחתיהם בלבד].

ולדעת שניה – המסגרת היתה מחברת את ארבעת רגלי השלחן **תחת דף השלחן**, ועליה היו מניחים את דף השלחן, [ולא היה הדף מחובר במסגרת, אלא כעין כיסוי למסגרת, וכשרוצים, נוטלים את הדף מעל גבי המסגרת].

יש להם בית קיבול, אבל כלי עץ פשוטים [=ישרים], שאין להם בית קיבול [כגון מקל], אינם מקבלים טומאה.

ולעניין טבלא של עץ, שאין לה בית קיבול משום צד, [ומחמת שווה משני צידיה, וניתן להופכה ולהשתמש בה משני הצדדים בשווה, נקראת טבלא המתהפכת],

- **לדעת האומרים שמסגרת השלחן היתה למטה**, והיתה כטבלא המתהפכת, יש ללמוד, שכשם שהשלחן היה בכלל הכלים המקבלים טומאה, [כפי שיתבאר להלן], אף על פי שלא היה לו בית קיבול, כך כל **טבלא המתהפכת ראויה לקבל טומאה**.

- **אבל לדעת האומרים שמסגרת השלחן היתה למעלה**, ואם כן היה לשלחן בית קיבול, אין ללמוד מהשלחן מה דין של טבלא המתהפכת, **ויש להסתפק**, האם מחמת שמניחים עליה דברים, היא דומה לכלי שיש לו בית קיבול, ומקבלת טומאה, או מאחר שאין לה בית קיבול גמור, אינה מקבלת טומאה¹.

טבלא המתהפכת

כלי עץ אינם מקבלים טומאה, אלא אם כן

כלי עץ העשוי לנחת

בעניין טומאת שרצים נאמר, " ... מִקָּל כָּלִי

הוספות

¹ והא דאמר בפרק המוכר את הבית גבי דף של נחתומין דפשוטי כלי עץ מדרבנן, היינו כמאן דאמר מסגרתו למעלה היתה, דמדרבנן טמאה, ומדאורייתא תיבני ... אי נמי הא דמיבעי לן הכא בטבלא המתהפכת היינו משום דטבלא משמשת את האדם ומשמשת משמשי אדם, כדתיניא בתורת כהנים בפרשה ויהי ביום השמיני ... יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא והדולבקי תלמוד לומר כל כלי ריבה ומה ראית לרבות ... מה שק מיוחד שמשמש אדם ומשמש תשמישי אדם אף אני ארבה את השולחן ואת הטבלא והדולבקי משמש אדם ואת משמשי אדם ... ועל כרחך בשאין ראויין למדרס מיירי ... ובשאין להם בית קיבול ... ומיבעיא לן הכא אי דרשא גמורה היא או אסמכתא בעלמא ... והשתא, דף של נחתומין, דפשיטא לן דהויה דרבנן, אינה משמשת אדם ומשמשי אדם. והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ אפילו טומאה דרבנן אין בהן ... כל הני לא דמו לדף של נחתומין, דחשיב רחבה כבית קיבול, כדפירש בקונטרס הכא ... ואי הוה מצוי למימר דדף של נחתומין הוי כטבלא דמשמשת אדם ומשמשי אדם כל שכן דניחא טפי, דלא דמי לכל הני דטהורין אפילו מדרבנן ... ורבינו תם פירש דהיינו טעמא דטבלא המתהפכת, לפי שיש לה בית קיבול למטה כמו שולחן, למאן דאמר מסגרתו למטה, ועדיף טפי משאר פשוטי כלי עץ, שאין להם בית קיבול כלל. ואי אפשר להיות כן ... [תוס']

הציפוי מתקיים. [עניין זה מבואר בגמרא בדף צ"ז].

ולא רק כשציפה את כל הכלי ממש, אלא כשציפה רק את כל המקום שמשתמשים בו כגון את דף השלחן, **אף אם לא ציפה את המסגרת.** [גם עניין זה מבואר בגמרא בדף צ"ז].

ולדעת רבי יוחנן כן הדין, אף כשהכלי עצמו עשוי מדבר חשוב כגון כלי מסמס. **ולדעת ריש לקיש,** לא נאמר הדין הזה, אלא **כשהכלי עצמו אינו חשוב כל כך,** כגון כלי אכסלגוס, אבל כשהכלי עצמו הוא כלי מסמס, חשוב הוא, ואינו בטל לציפוי. [גם עניין זה מבואר בגמרא בדף צ"ז].

השלחן נחשב כלי עץ

מבואר בסוגיה, ששלחן הפנים היה נידון ככלי עץ, ולא ככלי מתכת, **אף על פי שהיה מצופה כולו זהב,** שנאמר "וְעִשִּׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ וְאַמָּה נְחָצִי קָמָתוֹ. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר", וזה שלא כמבואר לעיל, שכלים המצופים נידונים כאילו עשויים מהציפוי.

לדעת ריש לקיש [בדף צ"ז] – יתכן שהסיבה שהשלחן היה נידון ככלי עץ ולא כציפוי, **כי עצי שטים חשובים הם,** ולדעת ריש לקיש, כשהכלי עצמו עשוי מדבר חשוב אינו בטל לציפוי.²

עץ או בָּגֶד או עור או שֶׁק...", ללמד, שאין כלי עץ מקבלים טומאה, אלא כשהם דומים לשק, שהוא דבר שניתן לטלטלו מלא או ריק, להוציא כלי עץ שאינם עומדים לטלטול, אלא לנוח במקומם, כגון מחמת שהם גדולים מאוד, או מחמת סיבה אחרת, **שאינם מקבלים טומאה.**

אבל כלי מתכות מקבלים טומאה אף כשאינם עשויים לטלטול, אלא לנוח במקומם, שבהם לא נאמר שמקבלים טומאה רק כשהם דומים לשק.

כלים מצופים

כלים המקבלים טומאה כגון שלחן ודולבקי [=כסא מתקפל של עור שאוכלים עליו] **שציפו אותם בשייש** [כלומר בציפוי של אבן], אם הניחו בהם מקום שאינו מצופה כדי הנחת כוסות שתייה, [ולדעת רבי יהודה כדי הנחת חתיכות אוכל], לא נשתנה דינם של הכלים, ומקבלים טומאה כבתחילה.

אבל אם ציפו אותם **עד שלא נשאר בהם מקום שאינו מצופה** כשיעור הני"ל, דין הכלים **כאילו עשויים מהציפוי** כלומר מאבן, **ושוב אינם מקבלים טומאה,** כדין כלי אבן שאינם מקבלים טומאה.

ולא רק כשהציפוי דבר מתקיים¹ דין הכלי כאילו נעשה מהציפוי, אלא **אף אם לא היה**

הוספות

¹ לשון הגמרא "ציפוי עומד" ורש"י לא ביאר מה הכוונה. ובתוס' כתבו שני ביאורים (א) ציפוי מחובר כלומר שהציפוי דבק בכלי ואינו מונח עליו בלבד. (ב) ציפוי עבה וחזק שראוי להשתמש עליו בפני עצמו אף אם יסירוהו מהכלי.

² יל"ע אם תירוץ זה נשאר גם למסקנה, או שאינו אלא דחייה בלבד, אבל לפי האמת, אף שעצי שטים חשובים משאר עצים, מכל מקום כשצופו זהב, מודה ריש לקיש שהם בטלים לציפוי, ואינם ככלי חשוב המצופה אבן, כי זהב חשוב מעצי שטים,

כביום סידורו⁴, שנאמר, "לְשׁוֹם לָחֶם חֵם בְּיוֹם הַלֶּקְחוֹ", ויראו שהם חביבים לפני המקום לעשות להם ניסים.

דף צו

"הַמְזִבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת⁵ גְּבֵה וְאָרְפוּ שְׁתֵּים אַמּוֹת וּמִקְצְעוֹתָיו לוֹ וְאָרְפוּ וְקִירְתָּיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים זֶה הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'", פתח הכתוב במזבח, וסיים בשלחן, [ללמד שיש שלחן המכפר כמו מזבח], שבזמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים, שלחנו של אדם מכפר עליו, כשהוא מכניס אורחים ומאכילם, ונותן פרוסה לעני.

כלי השלחן

בעניין מעשה השלחן, נאמר, "וְעֵשִׂיתְּ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו וְקִשׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִשָּׂא בָהֶן זֶה־בְּטָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם", ובסוגיה נתבאר מה הם כל הדברים הללו.

"קַעֲרֹתָיו" – אלו הדפוסים שנערך ונילוש ונאפה בהן, [כפי שנתבאר בדף צ"ד].

ולדעת רבי יוחנן [בדף צ"ז] – אף שכל כלי עץ המצופה זהב נידון ככלי זהב מחמת ציפוי, השלחן נידון ככלי עץ, כי כן הוא נקרא בכתובים, שנאמר, "הַמְזִבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבֵה וְאָרְפוּ שְׁתֵּים אַמּוֹת וּמִקְצְעוֹתָיו לוֹ וְאָרְפוּ וְקִירְתָּיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים זֶה הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'".²

השלחן הוא בכלל הכלים

המקבלים טומאה

בעניין עריכת לחם הפנים על השלחן, נאמר, "וְשִׁמַּתְּ אוֹתָם שְׁתֵּים מֵעֲרֻכוֹת שֶׁשׁ הַמְעֻרְקֹת עַל הַשִּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי ה'", ומתוך שזכרה טהרה בשלחן, למדו חכמים, שהשלחן הוא בכלל הכלים הראויים לקבל טומאה, [ולכן הוצרכה תורה לומר שיש לערוך עליו את הלחם כשהוא טהור ולא כשהוא טמא].

ואף שנתבאר לעיל שהשלחן נידון ככלי עץ ולא ככלי מתכות, וכמו כן נתבאר שכלי עץ שאינם מטלטלים אינם מקבלים טומאה.

השלחן היה מקבל טומאה, ככלי עץ המטלטל, שברגלים³ היו מגביהים אותו עם הלחם שעליו, להראותו לעולי הרגלים את הנס נעשה בו, שהיה חם ביום סילוקו

הוספות

ואינו כאבן שאינו חשוב מהכלי.

¹ ויתרגם יונתן "פתורא דלקבל מדבחא", כלומר שאין כוונת הכתוב למזבח עצמו, אלא לשלחן שלעומת המזבח. [תוס'].
² אפשר שהכתוב הזה מלמד, שאף שבשאר מקומות אף כשהכלי חשוב, הוא בטל לציפוי, כלי המקדש חשובים ביותר, ובהם בלבד מתקיימת סברת ריש לקיש, שמחמת חשיבותם אינם בטלים לציפוי.

³ אבל מה שהיו מטלטלים אותו בשעת המסעות, אין זה טלטול, כיון שמקומו קבוע. [תוס'].
⁴ [לעניין שהיה רך, ומה שאמר הפסוק "חם ביום הלקחו" לאו דווקא, אלא] למאן דאמר אפייתו דחיא שבת, אבל למאן דאמר אין אפייתו דחיא שבת, לא היה חם בשעת סידור. [תוס' ושטמ"ק].

⁵ אין שיעור זה לא למזבח ולא לשלחן ושמה זה היה גובהם של סניפים. [תוס']. ויל"ע למה לא אמרו שזה השיעור מהסובב ועד גג המזבח. והעירוני שהסיבה לכך כי כאן לא מדובר במזבח החיצון אלא בפנימי.

שבת, ומאחר שאין בכך צורך, אין סידור הקנים דוחה את השבת, שכל דבר שאין צורך לעשותו בשבת אינו דוחה את השבת.⁴

ולפיכך, **נכנס מערב שבת, ושומט את הקנים**⁵ [מבין החלות], ומניח את הקנים **לארכו של שולחן**,⁶ [ונמצא שהחלות עומדות זו על גבי זו בלא קנים מערב שבת עד זמן סילוקן, ובשבת המסלק מוציא את החלות הללו ונותן תחתיהם חלות אחרות בלא קנים ונמצא שעומדות החלות בלא קנים מזמן סידורם עד מוצאי שבת], **ובמוצאי שבת נכנס, ומגביה ראשיה של חלה, ומכניס קנה תחתיה, וחוזר ומגביה ראשיה של חלה ומכניס קנה תחתיה**, [וכן עושה בכל החמש החלות העליונות שבכל סדר], ארבעה חלות [האמצעיות], צריכות שלשה שלשה קנים, [תחתיהן], והעליונה אינה צריכה אלא שנים, לפי שאין עליה משא, והתחתונה אינה צריכה כל עיקר, לפי שמונחת על טהרו של שולחן.

"**וְכַפְתִּיּוֹ**" – אלו הבזיכים שבהם נותנים את הלבונה.

"**וְקִשְׁוֹתָיוּ**" – אלו הסניפים¹, שהיו ארבעה לוחות זהב, כל אחד רוחבו כרוחב לחם הפנים, והיו עומדים משני צידי השלחן, כל שני לוחות משני צידי מערכת אחת, לתמוך בלחם, והיו בהם פיצולים, לתמוך בקנים שבין לחם ללחם. [ורבי יוסי חולק על כך כמבואר בדף צ"ו, שלדעתו לא היו סניפין].

"**וּמְנַקְיָתָיוּ**" – אלו הקנים² שבין לחם ללחם, שמנקים את הלחם מעיפוש, "אֶשֶׁר יִשָּׂף בָּהֶן", שהיו ניתנים כסכך בין לחם ללחם.

סידור הקנים ונטילתם

כבר נתבאר, שהקנים היו בין החלות של לחם הפנים, כדי שיכנס ביניהם האויר, ולא יתעפשו, ומאחר שביום אחד לא יתעפש הלחם, גם אם לא יהיו בין החלות אויר, אין צורך לסדר את הקנים בין החלות בשבת, ודי אם יעשו זאת במוצאי

הוספות

¹ מריבויא דקרא דריש. א"י משמעותא דקרא דריש שהסניפים מקשים הלחם ומחזקים אותם שלא ישברו. [על פי רש"י].

² תימה לרבי יוסי מה הן קשותיו דקרא דאמרינן קשותיו אלו הסניפין ומנקיותיו אלו הקנים. [תוס'].

³ ורש"י פירש בפירוש חומש, שנחלקו בהן חכמי ישראל, ואית דאמרי איפכא, [שקשותיו הם הקנים ומנקיותיו אלו הסניפים], ואונקלוס שתרגם מנקיותיו מכילתיה, כמאן דאמר מנקיות אלו סניפין [עד כאן פירוש רש"י בחומש]. ולא מצינו מחלוקת זה ברש"י שלנו. ומכילתיה נמי יש ליישב אקנים נמי, שגם הם היו סונפין את הלחם ... [תוס'].

⁴ ואף על גב דאין שבות במקדש, האי טלטול לאו משום שבות [=מוקצה] הוא, אלא משום דמחוי כבונה וסותר [רש"י]. ולא משמע כן בריש כל הכלים, דאמר קנים קודם התרת כלים נשנו, משמע דליכא אלא איסורא בעלמא, ואשכחן נמי שבות דאסרו במקדש ... בפרק בתרא דעירובין. [תוס'].

⁵ ומסתבר ששומט גם את הסניפים, שהרי היו מכניסים את הלחם מצד צפון, ומסלקים מצד דרום, [כמבואר בדף צ"ט], ושם היה מקום הסניפים, ואם הסניפים היו עומדים במקומם, לא היתה אפשרות להעביר את הלחמים דרך שם. שוב הראוני דברי הרש"י, שכתב, אלו מושכין ואלו מניחים כו' ועל כרחך היו נוטלים הסניפין תחילה אותן ארבעה שבאו ריקנין ליטול הישנים, ומשמע דעליהם לא גזרו איסור טלטול כמו על הקנים ע"כ דבריו.

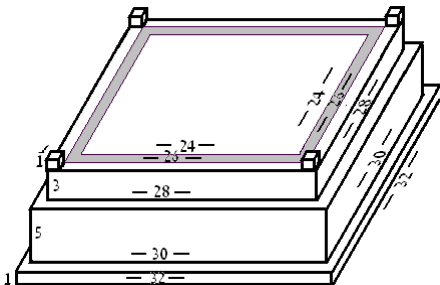
⁶ על הרצפה היה מניחם לאורך השלחן, דעל השלחן לא היה מקום פנוי להניח הקנים לאורך השלחן. [תוס'].

זה מלמד, שכמו כן יהיו כל מידות כלי המקדש באמות בנות חמישה טפחים.

מידות מזבח העולה

גובהו של מזבח העולה 10 אמות באופן הבא – מהקרקע עד גג היסוד אמה 1, מגג היסוד עד גג הסובב 5 אמות, מגג הסובב עד גג המזבח 3 אמות, מגג המזבח עד גג הקרנות אמה 1.

ואורכו ורוחבו 32 אמות על 32 אמות באופן הבא – בסיסו 32 אמות על 32 אמות בגובה אמה אחת, [וזה היסוד], לאחר מכן נכנס אמה אחת מכל צד להיות 30 אמות על 30 אמות, והגביה 5 אמות [עד גג הסובב], ולאחר מכן נכנס אמה אחת מכל צד להיות 28 אמות על 28 אמות, והגביה 3 אמות [עד גג המזבח], מקום הילוך רגלי הכהנים היה פנימה לאמה חיצונית שסביב גגו [שבה הקרנות], ונמצא שהוא 26 אמה על 26 אמה, ומקום המערכה היה פנימה למקום הילוך רגלי הכהנים, [שהיה רוחב אמה אחת], להיות 24 אמות על 24 אמות.

ולעיל נתבאר, שכל מידות המזבח הם באמה של 6 טפחים, חוץ ממידת היסוד

מידת אמה האמורה במקדש וכליו

נאמר בספר יחזקאל, "וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ [כלומר מידות המזבח המפורשות בכתוב שאחרי כן יהיו] בְּאַמּוֹת [כאלו שכל] אַמָּה [היא] אַמָּה וְנִטְפַח [של אמות קטנות כלומר כל מידות המזבח יהיו באמות בינוניות של ששה טפחים שהם אמה וטופח של אמות קטנות בנות חמישה טפחים] נְחִיק [כלומר היסוד מידתו] הָאֵמָּה [כלומר לא אמה בינונית של אמה וטפח אלא אמה קטנה של חמשה טפחים] וְאַמָּה רֹחַב [כלומר וגם הסובב הקרוי "רוחב" יהא באמה של חמישה טפחים] וּגְבוּלָהּ אֶל שְׁפָתֶיהָ סָבִיב זָרֵת הָאֶחָד [כלומר וגם קרנות המזבח סביב יהיו באמה אחת של חמישה טפחים שכשתמדוד אותם מהאמצע לצדדים תקבל בכל מדידה זרת שהיא חצי אמה] נְזָה גִב הַמִּזְבֵּחַ [כלומר ובמידה זו של אמה בת חמישה טפחים יהיה גם מזבח הזהב]."

למדנו מכאן, שמידות מזבח העולה [חוץ מהיסוד והסובב והקרן], הן באמות בנות ששה טפחים.

ומידות היסוד, והסובב, והקרן של מזבח העולה, וכן מידות מזבח הזהב, הן באמות בנות חמישה טפחים.

לדעת רבי מאיר – מתוך שנאמר בעניין מידות מזבח הזהב, "נְזָה גִב הַמִּזְבֵּחַ", שמשמע מיעוט, זה ולא אחר, יש ללמוד, שמכל כלי המשכן רק מזבח הזהב היה באמה בת חמישה טפחים, אבל שאר כלי המקדש היו באמות בנות ששה טפחים.

ולדעת רבי יהודה – מתוך שנאמר בעניין מידות מזבח הזהב, "נְזָה גִב הַמִּזְבֵּחַ", הרי

והסובב והקרן שהיו באמות בנות 5 של 5 טפחים, לא עלה החשבון יפה. טפחים.

- כי לפי זה, מתוך מידת המזבח, שהיא 32 אמות על 32 אמות, היו 6 אמות של 5 טפחים, [אמת יסוד מכל צד, ואמת סובב מכל צד, ואמת קרן מכל צד], ונמצא שבאמת, באמה של 6 טפחים, לא היה המזבח אלא 31 אמות על 31 אמות, ובמשנה במסכת מידות מבואר, שבתוך מידות העזרה, תפס המזבח 32 אמה על 32 אמה. ואין לומר שבאמת מידת המזבח מבחוץ היתה 32 אמה על 32 אמה באמות של 6 טפחים, אלא מאחר שרוחב היסוד והסובב והקרן היה באמה בת 5 טפחים, בכניסת שלוש האמות של יסוד סובב ומזבח באמות של 5 טפחים חסרה כניסה של 6 טפחים, ולכן, לא היה מקום המערכה 24 אמות על 24 אמות, אלא 25 אמות על 25 אמות, כי בכתוב מבואר, שהיה מקום המערכה 24 אמות על 24 אמות.

< ומסקנת הסוגיה¹,

שביסוד, האמה של הגובה היתה של 5 טפחים, [ואם כן אפילו היה גובה אמת הקרן של 6 טפחים, עדיין היה אמצע המזבח אמה תחת הסובב].

ובסובב האמה של הכניסה היתה של 5 טפחים, [ומאחר שלא כל שלוש האמות של 5 טפחים היו בכניסה, אף שחסר המזבח מ-32 אמות מלאות, מכל מקום לא חסרה אמה שלמה, ולכן לא דקדקו לומר שרוחבו

< מתחילה רצו לומר, שהכוונה לכך, שכל אמות המזבח מהיסוד ועד הסובב] סך הכל 6 אמות תחתונות] הם באמות בנות 5 טפחים.

- **אולם דחו זאת,** כי לפי זה גובה הסובב הוא [6 אמות של 5 טפחים =] 30 טפחים, וגובה כל המזבח הוא 30 טפחים ועוד 4 אמות של 6 טפחים (= 24 טפחים סך הכל] 54 טפחים, ונמצא שחצי המזבח שם היה חוט הסקרא, הוא בגובה 27 טפחים 3 טפחים בלבד תחת הסובב ולעומת זאת שנינו לעניין חטאת העוף הכשרה למעלה מחוט הסיקרא שהיא כשרה אמה תחת הסובב ואם כן חוט הסיקרא היה אמה תחת הסובב שזה לכל הפחות 5 טפחים ולא 3 טפחים.

אבל כשנאמר שבגובה המזבח כל האמות היו שוות של ששה טפחים [ואמה של 5 טפחים האמורה ביסוד סובב וקרן מדברת בחורב ולא בגובה] יהיה החשבון מכוון כי אז גובה הסובב [6 אמות של 6 טפחים =] 36 טפחים וגובה כל המזבח [10 אמות של 6 טפחים =] 60 טפחים נמצא חצי המזבח 30 טפחים שזה 6 טפחים תחת הסובב כלומר אמה אחת של 6 טפחים.

< ומכל מקום, גם כשרצו לומר שמידות הרוחב של היסוד וסובב וקרן הם באמות

הוספות

¹ העירוני לשנות את שני הקטעים הבאים כך :

שביסוד, האמה של הגובה היתה של 5 טפחים, והכניסה 6 טפחים

ובסובב האמה של הכניסה היתה של 5 טפחים, [ומאחר שלא כל שלוש האמות של 5 טפחים היו בכניסה, ???]

של ששה טפחים וחצי אצבע, ואחת מהן היא של ששה טפחים ואצבע.

31 אמות 41 טפחים, ואמרו שרוחבו 32 אמות].

והסיבה שעשו אמות גדולות מששה טפחים היא, כדי שלא יבואו האומנים לידי מעילה², שכשהקדש היה מתנה עם האומנים לעשות מלאכה, והיו מקבלים עליהם לעשות אמה, היו צריכים לעשות מעט יותר, [תמורת תשלום הראוי לעבודת אמה רגילה], כי אם היו עושים בדקדוק, שמא היו מחסרים מעט, ונמצא נהנים מהקדש שלא כדין.

- וכן יש לדייק מהכתוב, שביסוד נכתב "וְחִיק הָאֶמָּה", כלומר מידת חקיקתו וגובהו אמה. ובסובב נכתב "וְאֶמָּה רַחֲב", כלומר מידת רחבו אמה.

ובקרו יתכן שגבהו היה באמה בת 5 טפחים, ויתכן שרוחבו היה באמה בת 5 טפחים.

דף צח

וכשהיו עושים אומנות של בניין, היו צריכים להוסיף לכל אמה אצבע שלמה, אבל כשהיו עושים אומנות של כסף וזהב, שהיא יקרה יותר, לא היו צריכים להוסיף כל כך, ודי היה בתוספת של חצי אצבע לכל אמה.

וכמה אמה בינונית? אמר ר' יוחנן: ששה טפחים. אמר רבי יוסי בר אבין: אף אגן נמי תנינא, רבי מאיר אומר: השלחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה¹.

ולצורך מדידות אלו, היו במקדש שתי מקלות, אחת בגודל ששה טפחים וחצי אצבע, ואחת בגודל ששה טפחים ואצבע, שלפיהם מדדו את האמות הגדולות. ואותן שתי מקלות היו בחדר שהיה בנוי על השער המזרחי של העזרה, שהיה קרוי שושן הבירה, על שהיה מצוייר כתבנית שושן הבירה, הקטנה יותר בקרן מזרחית צפונית³, והגדולה יותר בקרן דרומית מזרחית. [יש אומרים שהסיבה שעשו על השער ציור שושן הבירה כדי שיזכרו מאיזו גלות עלו לבנות בית שני ויתנו הודאה על

אמות שהיו בשושן הבירה

כבר נתבאר בדברי רבי מאיר, שאמה של ששה טפחים, קרויה אמה בינונית, והסיבה לכך, כי יש אמה קטנה ממנה, ואמות גדולות ממנה.

האמה הקטנה ממנה, היא אמה בת חמישה טפחים.

והאמות הגדולות ממנה, אחת מהן היא

הוספות

¹ העירוני שיש לצרף לכאן את המשנה בכלים.

² העירוני לעיין בתוס'.

³ היא של מדידת זהב, וסימנך, "מִצְפּוֹן זָהָב יִאֲתָהּ עַל אֶ-ל-וֹ-הֶ נוֹרָא הוֹדִי". [תוס'].

פה, נאמרו בגמרא שני ביאורים למה הכוונה.

- וי"א שהכוונה להתיר פה שלמעלה, כלומר שכל אילם שיאכל מהעלים הללו יתרפא ויפתח פיו לדבר.

- וי"א שהכוונה להתיר פה של מטה, כלומר שכל העקרות שיאכלו מהעלים הללו יפקדו ויפתח רחמן.

מניין לחם הפנים ומניין המערכות ומניין הלחמים בכל מערכת

שלושה פרטים כתבה תורה לבאר את מניין החלות, והמערכות, ומניין החלות בכל מערכת.

(א) "שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֳלוֹת". (ב) "שְׁתֵּים מֵעַרְכֹת". (ג) "שֵׁשׁ [חֳלוֹת] הַמֵּעַרְכֹת". והוצרכו שלושת הפרטים הללו,

כי אם היו כתובים רק שני הפרטים הראשונים, [א]שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֳלוֹת. (ב) שְׁתֵּים מֵעַרְכֹת]. היה מקום לומר שניתן לחלק את שתיים עשרה החלות לשתי מערכות אף שאינן שוות כגון בזו 4 ובזו 8.

ואם היו כתובים רק שני הפרטים האחרונים [ב]שְׁתֵּים מֵעַרְכֹת. (ג) שֵׁשׁ הַמֵּעַרְכֹת]. היה מקום לומר שהיו שלוש מערכות "שְׁתֵּים מֵעַרְכֹת" שתיים ו"הַמֵּעַרְכֹת" הרי שלוש, ובכל אחת שש חלות.

כך למלכות ששיחררה אותם. וי"א שעשו ציור שושן הבירה כדי שתהא אימת מלכות פרס עליהם ולא ימרדו].

לעולם תהא תהא אימת מלכות עליך

לדעת רבי ינאי – יש ללמוד כן מדברי משה לפרעה, שכשרצה לומר לו שסופו להשתחוו לך, ולבקש ממנו שיצא ממצרים, מפני כבודו, לא אמר לו בפירוש, "וירדת אתה והשתחווית ליי", אלא, "וַיִּרְדּוּ כָּל עַבְדֵיךָ אֵלֶיךָ אֲלֵי הַשָּׁמַיִם לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ אֲצַא...".

ולדעת רבי יוחנן – יש ללמוד כן מהכתוב, "וַיִּרְדּוּ ה' הִיטָה אֶל אֱלֹהֵי וַיִּשְׁנֶס מִתְּנִי וַיִּרְצֵ לִפְנֵי אַחָב עַד בְּאַכָּה יִזְרְעֵאלָה", שלא הניחו ללכת לביתו יחיד, מפני כבוד המלכות.

עלי האילנות שיגדלו על מי המעיין שיצא מבית קדשי הקדשים

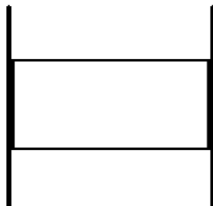
בספר יחזקאל מבואר, שלעתיד לבוא יצא מעיין מבית קדשי הקדשים, "וְעַל הַנֶּחֱל יַעֲלֶה עַל שְׁפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מֵאֲכָל לֹא יִבּוֹל עֲלָהוּ וְלֹא יִתֵּם פְּרִי לְחַדְשֵׁי וְיִבְכֶּר כִּי מִימֵי מֶן הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצֵאִים וְהֵיחָּ פְּרִי לְמֵאֲכָל וְעֲלָהוּ לְתִרְוּפָה", ומבואר בגמרא, שהכתוב "וְעֲלָהוּ לְתִרְוּפָה", הוא נוטריקון, "להתיר פה", כלומר שהעלים של האילנות הללו יתירו

כיצד היה הארון מונח

מבואר בכתוב שבדי הארון היו בולטים בפרוכת של בית קדשי הקדשים, שנאמר, "וַיִּאָּרְכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֶּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה", כלומר שהם עצמם לא היו נראים בחוץ, אבל בליטתם בפרוכת² היתה נראית בחוץ, כמין שני דדי אשה, שנאמר, "פְּרוּר הַמָּר דוֹדֵי לִי בֵּין שְׂדֵי גְלוֹן".

ומאחר שנושאי הארון היו ארבעה, שנאמר, "וַיִּקְּעוּ הַקְּהֹתִים [שנים] נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ [עוד שנים]", אם כן, בכל צד של שני בדי הארון החזיק אדם אחד, סך הכל ארבעה בני אדם, בארבעה ראשי הבדים, ומאחר שהיו שני בני אדם סמוכים זה לזה, על כרחך היו הבדים בצד רוחב הארון, וכל אורך הארון היה ביניהם, שיהיה מקום לשני נושאי הארון לעמוד בין הבדים.

וכשהיו הבדים לכיוון הפתח, כמבואר לעיל, היה אורך הארון לרוחב הבית.

ואם היו כתובים הפרטים הללו [א] שְׁתֵּים עָשָׂר חֲלוֹת. (ב) "מְעַרְכֹת". (ג) "הַמְעַרְכֹת". היה מקום לומר שהיו שתיים עשרה חלות בשלוש מערכות ארבע חלות בכל מערכת.

ורק מתוך שנאמרו כל הפרטים שבכתוב, אנו למדים שהיו שתיים עשרה חלות, בשתי מערכות, כשבכל מערכת שש חלות, ואם נתן בזו שבע ובזו חמש לא יצא.

נתן על השלחן שתי

מערכות של שבע חלות

לדעת רבי – הרי זה כשר, כאילו נתן בכל מערכת שש חלות, כי יש בכל אחת שש חלות, ורואים אותם בפני עצמם כאילו אין עליהם עוד לחם, והם כשרים.

וזה רק כדעת האומרים, שהלבונה היתה בין שתי המערכות, ולא על החלה העליונה.

אבל לדעת האומרים, שהלבונה היתה על החלה העליונה, לא היה יכול לצאת ידי חובה, כשנתן שבע חלות בכל מערכת, כי אז לא היה יכול לתת את הלבונה על החלה הששית כדינה¹.

הוספות

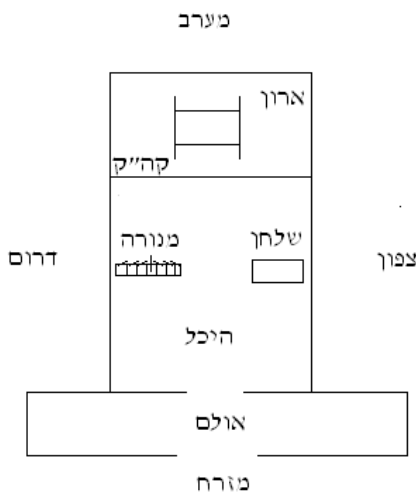
¹ לא ידעתי למה לא יוכל לתת את הבזיכים על החלה הששית ובכך יצא ידי חובה הלא מבואר לעיל בדף צ"ו שהלבונה היתה בתוך הלחם ולא היתה גבוהה מהלחם ואם כן היו יכולים לתת אותה בתוך החלה הששית בלא שהיא תמנע מלתת מעליה את השביעית. ויל"ע בדבר. ומתוך דברי התוס' משמע שלדעת רבי יצא ידי חובה אף כשנתן את הבזיכים על השביעית. ולא זכיתי להבין זאת. והעירוני לעיין בחידושי ראמ"ה.

² מעשה נס היה, דארוך באמצע קדשי הקדשים היה, ולכל צד עשר אמות ... ואם כן אפילו למאן דאמר שהבדים נשמטים לצד אחד, היאך מגיעים עד הפרוכת, הא לא היה אורכם עשר, אלא על ידי נס האריכו הבדים, עד שהיו דוחקים ובולטים, ונראים כשני דדי אשה לחיבתם של ישראל. [תוס'].]

כיצד היו מונחים השלחן והמנורה

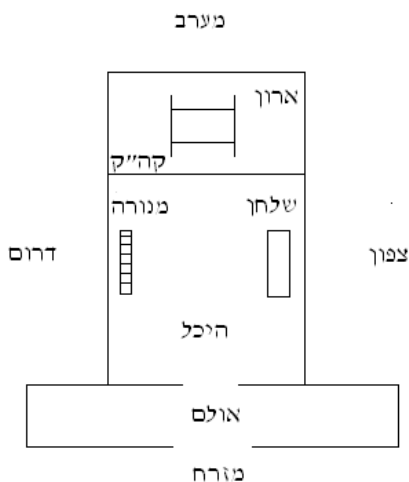
הבית, שכן מצינו בארון, שהיה אורכו לרוחב הבית. ומה שנאמר במנורה, "מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערף אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה'", אין ללמוד מכאן, שיש נר אחד שהוא קרוב לקדש הקדשים יותר מהאחרים, אלא כל הנרות מסודרים בשורה מצפון לדרום, אבל פי הנר האמצעי היה מכוון למערב, מה שאין כן פי שאר הנרות, שהיו מכוונים כולם כלפי האמצעי.

לדעת רבי – אורך המנורה היה לאורך הבית ממזרח למערב, שנאמר על אחד הנרות, "מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערף אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה'", ומשמע, שיש נר אחד שהוא קרוב לקדש הקדשים יותר מהאחרים¹, וזה יתכן רק אם היה אורך המנורה לאורך הבית, והקנים סדורים ממזרח למערב. ואורך השלחן גם כן היה לאורך הבית, כי כן יש ללמוד בבניין אב ממה שמצינו שהמנורה היתה עומדת כך. ואף שמצד שני מצינו שהארון לא היה כך, אלא אורכו לרוחב הבית, יש ללמוד דין השלחן מדין המנורה, ששניהם כלי היכל, ולא מדין הארון שהוא כלי שבקודש הקדשים.

אמצעי משובח

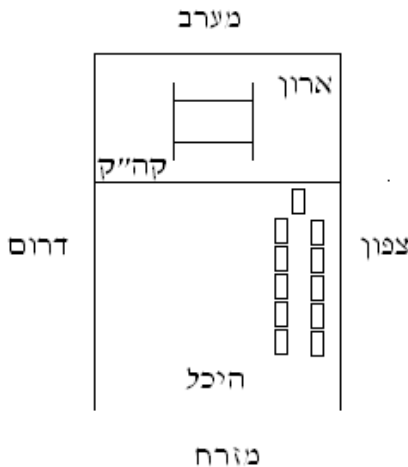
מדברי רבי אלעזר ברבי שמעון שכל הנרות היו מכוונים כלפי האמצעי, למד רבי נתן, שתמיד אמצעי משובח, ולכן בשני וחמישי, שיש שלושה קרואים בתורה, וקוראים עשרה פסוקים, האמצעי יקרא ארבעה פסוקים, והראשון והשני שלשה פסוקים

ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – אורך המנורה, וכן אורך השלחן, היו לרוחב

¹ כן משמע מתוך פירוש רש"י, שהנר הקרוב למערב הוא הנר המערבי, אולם התוס' ציינו למה שנתבאר לעיל בדף פ"ו, שהנר המערבי הוא הנר השני מצד מערב.

של משה ממש בין שתי השורות, היו השלחנות תופסים יותר מעשר אמות צפוניות של היכל, כי שלושה רווחים של שתי אמות ומחצה הם שבעה אמות ומחצה, ורוחב שלושה שלחנות הם שלוש אמות, סך הכל עשר אמות ומחצה, ולכן השלחן של משה היה סמוך למערב, ורק ממזרח לו סדרו שתי שורות של שלחנות.

ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – מאחר שאורך השלחנות לרוחב הבית, אם היו עומדים אחד עשר שלחנות בשורה, היו תופסים 22 אמה, יותר מכל רוחב הבית, ולא היו כולם בחצי הצפוני של היכל, ולכן היו השלחנות בשתי שורות, ושלחן של משה בין שתי השורות.

כל אחד.

סידור השלחנות והמנורה שעשה שלמה

מלבד השלחן והמנורה שעשה משה, עשה שלמה המלך עוד עשרה שלחנות ועשר מנורות, שנאמר, "וַיַּעַשׂ אֶת מְנוֹת הַזָּהָב עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטָם וַיִּתֵּן בְּהִיכַל הַמֶּשֶׁךְ מִמִּין [המנורה שעשה משה] וְחִמֵּשׁ מִשְׁמָאוֹל [המנורה שעשה משה]. וַיַּעַשׂ שְׁלֹחֹת עֶשְׂרֵה וַיִּנַּח בְּהִיכַל הַמֶּשֶׁךְ מִמִּין [השלחן שעשה משה] וְחִמֵּשׁ מִשְׁמָאוֹל [השלחן שעשה משה] ...".

כל השלחנות היו בחצי הצפוני של היכל, [עשר אמות צפוניות], שנאמר, "וַיִּשְׁלַחֵן תִּתֵּן עַל צֵלַע צְפוֹן", וכל המנורות היו בחצי הדרומי של היכל [עשר אמות דרומיות], שנאמר, "וְאֵת הַמְּנֹרָה נָכַח הַשְּׁלֹחֵן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה".

וכל הכלים היו בחצי הפנימי של היכל,¹ [עשרים אמות מערביות שלו].

לדעת רבי – מאחר שאורך השלחנות לאורך הבית, אם היו עומדים אחד עשר שלחנות בשורה, היו תופסים 22 אמה, ולא היו כולם בחצי הפנימי של היכל, ולכן היו השלחנות בשתי שורות, ושלחן של משה בין שתי השורות. ומאחר שצריך מקום בין השלחנות לקיר, ובין שורה לשורה כדי כניסת שני כהנים לסידור לחם הפנים, כשיעור שתי אמות ומחצה, אם היה שלחן

¹ הוספות

¹ העירוני לעיין במסכת זבחים דף י"ד ע"א וברש"י שם בד"ה אין מחשבה מועלת ... שהרי כל היכל כשר להושיב שם שלחן לסדר עליו עד הפתח.

הלחם שעה קלה קודם סידורו, ושעה קלה אחר סילוקו, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ולדעת רבי אלעזר בן שמוע – היו מסדרים את הלחם גם על השלחנות שעשה שלמה, [פעם בזה ופעם בזה¹], שנאמר במקדש שלמה, "וְאֵת הַשְּׁלֶחָנוֹת וְעָלִיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים", משמע שהיה לחם הפנים על כמה שלחנות, והיו מדליקים גם את כל המנורות שעשה שלמה, שנאמר, "וְאֵת הַמְּנֹרוֹת וְנִרְתִּיחֶם לְבַעַרְם כַּמְּשֻׁפֵּט לְפָנַי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר".

ביערב

דף צט

מעלין בקודש ואין מורידין

מעלין בקודש – שנאמר בעניין מחתות מקריבי הקטורת בעדת קרח, "אֵת מִחְתֹּת הַחֹטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רֶקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבֵּחַ כִּי הִקְרִיבְם לְפָנַי ה' וַיִּקְדְּשׁוּ", שעשו מהמחתות ציפוי למזבח, ונמצא שהעלו אותם בקדושתם, מתחילה היו תשמישי מזבח, ולבסוף נעשו גופו של מזבח.

ואין מורידין – שנאמר, "וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶת אֲדֹנָיו וַיִּשֶׂם אֶת קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֹת בְּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת עַמּוּדָיו", מאחר שפתח הכתוב בלשון פחותה, ונקט גם בסוף לשון לסיים בלשון פחותה, ומאחר שאין מורידים אפילו בצחות הלשון, וכל שכן שאין מורידין דבר מקדושה חמורה לקדושה קלה. א"נ כך יש ללמוד, שמאחר שהתחיל משה להקים את

האם היו נותנים לחם על שלחנות שעשה שלמה והאם היו מדליקים את המנורות שעשה שלמה

לדעת תנא קמא ורבי יוסי ברבי יהודה – לא היו מסדרים את הלחם אלא על השלחן שעשה משה, שנאמר במקדש שלמה, "... וְאֵת הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב", משמע רק על שלחן אחד היה, ולא היו מדליקים אלא את המנורה שעשה משה, שנאמר, "וּמְנֹרֹת הַזָּהָב וְנִרְתִּיחֶם לְבַעַרְם בְּעֶרְבֵי בְּעֶרְבֵי", משמע מנורה אחת. ומה שנאמר, "וְאֵת הַשְּׁלֶחָנוֹת וְעָלִיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים", משמע שהיה לחם הפנים על כמה שלחנות, הכוונה לשלחנות שהיו סמוך לפתח האולם, שהיו מניחים עליהם את

הוספות

¹ כן פירש רש"י ולכאורה מלשון הכתוב "ועליהם" משמע שעל כולם היה הלחם וראה ב"חק נתן".

המשכח דבר אחד מתלמודו

לדעת ריש לקיש – עובר בלא תעשה
שנאמר, "רַק הַשֶּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנֵי יָסוּרוֹ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבְנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ", וכל מקום שנאמר "השמר פן ואל" הרי זה לא תעשה.

ולדעת רבינא – עובר בשני לאוין, שנאמר לשון שמירה, "רַק הַשֶּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד", ולשון פן, "פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנֵי יָסוּרוֹ מִלְּבָבְךָ", וכל אחד הוא לאו בפני עצמו.

ולדעת רב נחמן בר יצחק – עובר בשלושה לאוין, שנאמר, (א) "רַק הַשֶּׁמֶר לְךָ" (ב) וּשְׁמֹר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד" (ג) "פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים" וכל אחד לאו בפני עצמו.¹

וכל זה כששכח מחמת שלא רצה לזכור, אבל אם רצה לזכור, ובכל זאת שכח מחמת אונס, אינו עובר, שנאמר "וּפְנֵי יָסוּרוֹ מִלְּבָבְךָ", במסיר הדברים מלבו הכתוב מדבר.

וכמו כן אם שכח מחמת שהיו הדברים קשים לו, אינו עובר, שנאמר "רַק", למעט עניין זה של שכחה.

רבי יוחנן ורבי אלעזר אמרו: תורה ניתנה בארבעים, ונשמח נוצרה בארבעים, כל המשמר תורתו, נשמתו משתמרת, וכל שאינו משמר את התורה, אין נשמתו

המשכן לבדו, שוב לא סייעו עמו אחיו הכהנים עד תום ההקמה, והכל עשה לבדו, שלא תהא סיום ההקמה בפחותים ממשה. אי"נ כך יש ללמוד, שתחילה פרס משה את היריעות הקרויות משכן, ואחוזן בידו, ולא הורידן עד שפרס תחתיהם את העמודים והאדנים.

נאמר למשה, "**הַלְחֹת הָרֵאשִׁימִים אֲשֶׁר שְׂבִרְתָּ וְשִׁמְתָם בָּאָרוֹן**", ללמד שעם הלוחות האחרונות השלמות, ניתנו בארון גם שברי הלוחות הראשונות, ומכאן לתלמיד **חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו, שאין נוהגים בו מנהג בזיון**.¹

אמר ריש לקיש, **פעמים שביטולה של תורה** [כגון שמבטל תורה להוצאת המת והכנסת כלה] **זהו יסודה**, [ומקבל על כך שכן כאילו יושב ועוסק בה], שאמר הקב"ה למשה על שבירת הלוחות, "אֲשֶׁר שְׂבִרְתָּ", כלומר, יישר כחך ששברת, כיון שכיונת לטובה.

ואמר ריש לקיש, תלמיד חכם שסרת, אין מבזים אותו בפרהסיא, שנאמר, "וְכָשְׁלֶתָ הַיּוֹם וְכָשֵׁל גַּם נָבִיא עֹמֵד לְיָלָה", ללמד שכשהנביא נכשל יש לך לכסות את הדבר כלילה ולא לבזותו.

הוספות

¹ במסכת ברכות דף ח' ע"ב מבואר, שיש לכבדו.

² לכאורה אם חייב על כל פעם שנזכר לשון שמירה, למה לא יתחייב גם על כל פעם שנזכר לשון "פן", ויתחייב ארבע.

סיזור לחם הפנים על השלחן וסילוקו

משתמרת.

ארבעה כהנים נכנסים להיכל לצורך סיזור לחם הפנים, שנים נושאים בידם שני סדרים של לחם כל אחד מערכת של ששה לחמים, ושנים נושאים בידם שני בזיכים של לבונה, כל אחד בזיך אחד.

וארבעה כהנים מקדימים אותם להיכנס לסלק את לחם הפנים של שבוע שעבר, שנים נכנסים ליטול שני סדרים של לחם, כל אחד מערכת של ששה לחמים, ושנים נכנסים ליטול שני בזיכים של לבונה, כל אחד בזיך אחד.

המכניסים עומדים בצפון השלחן ופניהם לדרום, והמוציאים עומדים בדרום השלחן ופניהם בצפון. [שקדושת צפון חמורה יותר, ועבודת המסדרים חשובה יותר].

המסלקים מושכים את הלחם מעט, וקודם שיגביהו את הלחם מן השלחן, המסדרים מניחים את הלחם שבידם מעט, וכך אלו מושכים ואלו מכניסים, טפח כנגד טפח, שלא יהיה השלחן בלא לחם, שנאמר, "וְנִתְּתָ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד".

וכל זה כדעת תנא קמא, אבל רבי יוסי

תנא דבי רבי ישמעאל: משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר, כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסר בדמיה, נשמתך אני נוטל ממך.

שלושה שלחנות שהיו במקדש¹

(א) מלבד שולחן לחם הפנים שעשה משה, שנאמר בו, "וְנִתְּתָ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד", והיה של זהב², היו עוד שני שלחנות סמוך לפתח האולם מבפנים, אחד של שיש³, ואחד של זהב.

(ב) שלחן של שיש נעשה, כדי שיניחו עליו את הלחם שעה קלה קודם נתינתו על השלחן הפנימי שעשה משה, להראות שמעלין בקודש, שמעלים את הלחמים משלחן של שיש לשולחן של זהב.

(ג) ושלחן של זהב⁴, נעשה כדי שיניחו עליו את הלחמים אחר סילוקם מהשלחן הפנימי עד להקטרת הבזיכים, המתירה את הלחמים לכהנים, והיה עשוי זהב, כי מעלין בקודש ואין מורידין, להוריד משלחן של זהב לשלחן שהוא פחות מזהב.

הוספות

¹ בסוגיה זו מבואר, שהיו שלושה שלחנות בלבד, אחד שעשה משה, שעליו היה הלחם תמיד, ועוד שנים, שעליהם היה הלחם זמן מועט. ובאמת כן היה במשכן, ובבית שני, אבל במקדש שלמה היו עשרה שלחנות, כפי שנתבאר בדף צ"ח.

² כן מבואר בסוגיה, שהיה השלחן של זהב. אולם בספר שמות מבואר, שהיה השלחן מעצי שטים מצופה זהב, וצריך לומר שכן כוונת הגמרא.

³ וי"ג שלחן של כסף. ובקונטרס במסכת תמיד מבואר, שיש בזה מחלוקת תנאים, האם היה השלחן של כסף או של שיש. [מהתוס'].
⁴ יל"ע אם שולחן זה היה של זהב ממש, כשלחן של שיש, שמסתבר שהיה של שיש ממש ולא מצופה שיש, או שהיה מעץ מצופה זהב, כשלחן הפנימי שנקרא בסוגיה שלחן של זהב, ובאמת היה עץ מצופה זהב. מיהו לעיל בדף צ"ו מבואר, שגם שיש יכול להיות ציפוי לשלחן, ואם כן מסתבר שכל האמור כאן הוא ציפוי.

שמעון בן יוחאי – פסוק זה הוא חיוב, אבל לדעתם אין החיוב בלא הפסק כלל, אלא בשעה קלה ביום ובשעה קלה בלילה יצא ידי חובת, "לא ימוש סֶפֶר התורה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה".

לדעת רבי אמי – בכך שישנה אדם פרק אחד [משנה] שחרית ופרק אחד ערבית יצא ידי חובה.

ולדעת רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי – אף בקריאת שמע שחרית וערבית יצא ידי חובה³. לדעה ראשונה בגמרא, אסור לומר דבר זה בפני עם הארץ, שלא יאמר בקריאת שמע די, ולא ירגיל בניו לתלמוד תורה. **ולדעת רבא**, מצוה לומר דבר זה בפני עם הארץ, שכן, אם המקיים מצווה זו קלה זו של, "לא ימוש סֶפֶר התורה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר לְעֲשׂוֹת כְּכֹל הַפְּתוּב בּוֹ", שכרו גדול, כמבואר בהמשך הכתוב, "כִּי אַז תִּצְלַח אֶת דְּרָכְךָ וְאַז תִּשְׁכַּל", כל שכן שאם יעסוק בתורה הרבה, שכרו יתרבה, וירגיל בניו לתלמוד תורה. א"נ יאמר, אף על פי שלדעת חכמים אדם יוצא ידי חובה בקריאת שמע, מכל מקום הם לומדים כל היום, מכאן שיודעים הם ששכר גדול יש בלימוד

- **ומבואר בגמרא, שדעה זו כדעת רבי יוסי,**

אומר, שאפילו סילקו את הישנה שחרית, וסידרו את החדשה בין הערבים, אין בכך כלום, שאין כוונת הכתוב, "וְנִתְּתָ עַל הַשְּׁלַחַן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תַמִּיד", שלא יהיה השלחן שעה קלה בלא לחם, אלא שלא יעבור על השלחן לילה בלא לחם¹.

"לא ימוש סֶפֶר התורה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה"

< **לדעת רבי ישמעאל** – פסוק זה הוא חיוב, המלמד שאסור לאדם לפרוש מן התורה אפילו שעה קלה, ואפילו למד כבר את כל התורה כולה, עדיין מצווה שלא למוש ממנה. [וכששאלו בן דמא בן אחותו, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמה יונית². ענה לו, צא ובדוק שעה שאינה מן היום ואינה מן הלילה, שרק בה אתה פטור מחיוב, "לא ימוש סֶפֶר התורה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה", ותוכל ללמוד בה חכמה יונית].

- **ומתוך סוגית הגמרא נראה, שדעה זו היא כדעת תנא קמא של משנתנו, האומר, שמקום שנאמר בו "תַמִּיד", הוא בלא הפסק כלל, והוא הדין למקום שנאמר בו "לא ימוש", שהכוונה בלא הפסק כלל.**

< **ואף לדעת רבי אמי ורבי יוחנן משום רבי**

הוספות

¹ ויל"ע אם לכתחילה מודה רבי יוסי שיש לעשות כדברי תנא קמא. או שלדעתו אף לכתחילה ניתן לסלק תחילה, ואחר זמן באותו יום לסדר, שאם כן, מסתבר שהוא חולק על תנא קמא בדבר נוסף, והוא, שגם המסלקים וגם המסדרים יבואו מצד צפון של השלחן, שהוא חשוב יותר, כמבואר לעיל, ומאחר שאינם באים בבת אחת יכולים כולם לבוא מצד צפון. ויל"ע בדבר.

² תימה וכי לא היה יודע שגזרו עליה. [תוס'].
³ הוסיף בזה על דברי רבי אמי, שאפילו לא שנה פרק אחד, אלא קרא קריאת שמע, שהוא חיוב מצוה בלא לימודה של תורה, יצא נמי מצות "לא ימוש". [מהרש"א].

כדי שיהא עשנה צבור בתוכה, ולא יצא לחוץ, וידונו הרשעים באש ובעשן] רחב לא מוצק תחתייה ונחת שלחןך מלא דשן [כלומר, שלא תאמר שזה בלבד שכרה של תורה, שמצילה מן הגיהנם, אלא שכרה גדול מאד, שלחן מלא דשן]."

דף ק

< "כי ערוף ממתמול תפתה גם הוא למלך הוכן העמיק הרחב מדרתה אש ועצים הרבה נשמות ה' פנחל גפרית בערה בה". [ישעיה ל' ל"ג]:

"כי ערוף ממתמול [יום שני לבריאת העולם נקרא אתמול, כי הוא יום שיש לו תמול ולא שלשום, וביום זה ערוף] תפתה [כלומר ביום זה הגיהנם כבר היה ערוף, ונקרא הגיהנם תפתה, על שם שכל המתפתה ביצרו נופל בו]". [עד כאן מבואר על פי רש"י בישעיה].

ושלא תאמר לא הוכן הגיהנם אלא למי שלא עסק בתורה, ולא לתלמיד שעסק בתורה ופרש ממנה, שנאמר, "גם הוא למלך הוכן [כלומר הוכן הגיהנם גם לתלמידי חכמים שפרשו מהתורה, ותלמידי חכמים קרויים מלכים, שנאמר "בי מלכים מלכו"]".

ושלא תאמר כל הגיהנם צרה כמו פיה, [כמבואר בכתוב "מפי צר" המובא לעיל], אלא בעמקה היא רחבה, שנאמר, "העמיק הרחב".

יש בה עצים, שנאמר, "מדרתה אש ועצים

האומר במשנתנו, שכשעמד על השלחן לחם מעט זמן שחרית ומעט זמן ערבית נחשב השלחן כמי שעמד עליו הלחם "תמיד", והוא הדין לעניין חובת "לא גמוש ספר התורה הנה מפיך והגית בו יומם ולילה", שבלימוד מעט שחרית ומעט ערבית יצא.

< ולדעת רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן – פסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה, שכשראה הקב"ה את יהושע, שדברי תורה חביבים עליו ביותר, שנאמר, "ומשךתו הושע בן נון נער לא גמוש מתוך האהל", אמר לו הקדוש ברוך הוא, יהושע, כל כך חביבים עליך דברי תורה, הריני מבטיחך "לא גמוש ספר התורה הנה מפיך", כלומר, שלא תשתכח התורה מפיך.

תנא דבי רבי ישמעאל – דברי תורה לא יהיו עליך חובה, [כאדם שיש עליו חוב, ומצפה להיפטר ממנו, לומר, אלמד מעט ואצא ידי חובתי], כי אי אתה רשאי לפטור עצמך מהן¹.

< "ואף הסיףך מפי צר רחב לא מוצק תחתייה ונחת שלחןך מלא דשן". [איוב ל"ו ט"ז]:

"ואף הסיףך [הקב"ה] ללמוד תורה כדי להצילך] מפי צר [כלומר מגיהנם שפיה צר,

הוספות

¹ כן פירש רש"י ולכאורה הוא כשיטתו לעיל בביאור הכתוב "לא גמוש". והתוס' כתבו – עוד יש לפרש לא יהיו עליך חובה שלא תעסוק אלא בהן ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן שלא תעסוק בהן כלל אלא יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. איני לא יהו עליך חוב ללמוד כל התורה כדתנן לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל.

הרבה".

אפשר לבשל את השעיר, כי בישול אסור בין ביום הכיפורים, ובין בליל שבת, [ולהניחו עד למוצאי שבת אי אפשר כי הוא נפסל בבוקר בלינה], **ומאחר שלא היו יכולים לבשלו, היה נאכל במוצאי הצום הוא ליל שבת כשהוא חי.**

וכהנים אנשי אלכסנדריה היו אוכלים אותו כד, ומאחר שאכילת בשר חי אינה מנהג דרך ארץ, אלא מנהג רעבתנות, כינו חכמים את העושים כן בשם בבליים², לומר הרי הם כבבליים השנואים³.

סידור שלחן הפנים בזמנו ושלא בזמנו

מצוות לחם הפנים, שיסדרוהו על השלחן עם הבזיכים ביום השבת, ויסלקום לשבת הבאה, ואז יקטירו את הבזיכים, ויאכלו את הלחם, שנאמר, "ביום השֶׁבֶת בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת יֵעָרְכְנוּ לִפְנֵי ה' תְּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְהִיְתָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וּלְאֶכְלֶהוּ בְּמִקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא לֹא מֵאֲשֵׁי ה' חֶק עוֹלָם".

ולהלן יתבאר בעזה"י מה הדין כשלא עשו

זמן חילוק לחם הפנים

אחר הקטרת בזיכי הלבונה, היו החלות מתחלקות¹ לכהנים, ונאכלות **בו ביום**, ובמוצאי שבת, אבל לבוקר נפסלות בלינה.

ואם חל יום הכיפורים להיות בשבת, החלות מתחלקות **לערב**, במוצאי הצום.

אכילת שעיר המוספים של יום הכיפורים

שעיר החטאת של מוסף יום הכיפורים הוא הקרבן היחיד מקרבנות היום שבשרו נאכל לכהנים [שכל שאר המוספים הם עולות שאינן נאכלות, וגם קרבנות הפנימיים אינם נאכלים].

וכשמוצאי יום הכיפורים הוא יום חול, מבשלים [או צולים] את בשרו של השעיר למוצאי הצום, ונאכל לכהנים מבושל.

אבל כשחל יום הכיפורים בערב שבת, ומוצאי יום הכיפורים הוא ליל שבת, אי

הוספות

¹ ואופן חלוקת הלחמים מבואר במשנה בסוף מסכת סוכה: יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה בין לאחריה היו כל המשמרות שוות בחלוקת לחם הפנים. חל להיות יום אחד להפסיק ביתיים, משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות, [חמש למשמר הנכנס וחמש למשמר היוצא], והמתעב, [כל שאר המשמרות שנתעבבו מחמת הרגל], נוטל שתיים. ובשאר ימות השנה, הנכנס נוטל שש, והיוצא נוטל שש. רבי יהודה אומר, הנכנס נוטל שבע, והיוצא נוטל חמש.

ומקום החלוקה גם כן מבואר שם: הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בילגה לעולם חולקת בדרום.

² ומה שמזכירים אותם לגנאי על שאוכלים את השעירים חיים, אף על גב דמצווה קעבדי, שלא יבואו לידי נותר, לפי שהרגילו עצמם כמו כן לאוכלם חיים אף בכל השנים דמיחזי כרעבתנותא. [תוס:].

³ התוסי' פירשו, שהבבליים שנואים, כי לא רצו לעלות לארץ בימי עזרא. ולפי זה הכוונה ליהודים הגרים בבבל. אולם לכאורה אם כפירושם, מדוע כששמע רבי יהודה מרבי יוסי שכונת המשנה לאנשי אלכסנדריה ולא לאנשי בבל ממש, אמר לו, תנוח דעתך שהנחת את דעתי, שמשפחתי מבבל, במה נחה דעתו, הלא אף אם המעשה המגונה שבמשנה אינו מיוחס ליהודי בבל, אבל שנת החכמים מיוחסת להם, ולכאורה להיות דוגמת לשנת חכמים, גרוע הוא ממעשה יחיד מגונה. ולולא פירוש התוסי' היה נראה לומר, שהבבליים השנואים הם הגויים של בבל, שהחריבו את בית המקדש. ויל"ע בדבר.

להקטרה בשבת זו, והרי הם מחוסרי זמן, [כבזיכים שניתנו היום על השלחן, ומיד אחר כך הוקטרו].

אבל תקנתם של הלחם והבזיכים הללו, להניחם על השלחן עד השבת הבאה, ואף על פי שעומדים על השלחן יותר משבוע שלם, אינם נפסלים בלינה אחר השבוע, [כגון אם נסדרו ביום ראשון אינם נפסלים אחר יום ראשון הבא], כי באמת אינם מתקדשים אלא בשבת הראשונה שאחר סידורם, ונמצא שרק בשבת הבאה יש שבוע אחד מאז קידושם, ונמצא שאז הוא זמן סילוקם, ויוקטרו הבזיכים כדין והלחם יאכל.

כן מבואר במשנתנו, שכשיהיו הלחם והבזיכים על השלחן, מאמצע שבוע עד שבת שניה שאחר כך הם כשרים, כי באמת אינם מתקדשים אלא בשבת הראשונה ונמצא שאינם קדושים אלא משבת לשבת.

אולם בגמרא מבואר, שכלי שרת מקדשים את הניתן עליהם אף בלילה שקודם הגעת זמנם, ואם כן כשיהיו הלחם והבזיכים על השלחן קודם השבת, הם יתקדשו כבר בליל שבת, ויפסלו בכך בלינה.

- לכן, **לדעת רבא, אין התקנה הזו מועילה, אלא אם כן יסלקו את הלחם והבזיכים קודם כניסת השבת הראשונה, כדי שלא יקדשו בליל שבת להיפסל, ויחזרו ויסדרו ביום השבת.**

- אבל **לדעת רב אשי, אין צורך להקדים ולסלקם קודם השבת, כי לדעתו, מאחר**

את אחד מהדברים ההלו בשבת :

ב. סידרו את הלחם והבזיכים בשבת כדינם, אבל הקטירו את הבזיכים קודם השבת הבאה.

מאחר שעוד לא הגיע זמן הקטרת הלבונה, הרי היא פסולה, [=מחוסרת זמן].

ומאחר שהלבונה שהיא המתיר של הלחם לא קרבה כדינה, גם הלחם לא הותר באכילה.

ומאחר שלא הותר הלחם באכילה, אין חייבים עליו לא משום פיגול, [שאם הקטיר את הבזיכים על מנת לאכול את הלחם לאחר זמנו, לא נתפגל, כי אין דבר נעשה פיגול, אלא כשאין בקרבן פסול אחר מלבד מחשבת הפיגול, אבל כשלא קרבו הבזיכים כמצוותם, הרי זה פסול נוסף, ושוב אין מחשבת פיגול מפגלת]. ואין חייבים עליו משום נותר, [שאם אכל מהלחם למחרת השבת, אינו חייב עליו משום איסור נותר, כי מאחר שלא הותר באכילה בזמנו, לא חל עליו איסור נותר]. ואין חייבים עליו משום טומאת הגוף. [שאם אכל מהלחם אדם טמא, אינו חייב כרת של אכילת קדשים בטומאה, שאין חיוב זה אלא על אכילת קדשים המותרים לטהורים].

ג. סידרו את הלחם והבזיכים אחר השבת שלא כדינם.

אם יבוא להקטיר את הלבונה בשבת הסמוכה לסידורם, הרי זו פסולה, כי לא היו הבזיכים על השלחן משבת שעברה, אלא מאמצע השבוע, ולכן עוד לא הוכשרו

נפסל ויוצא לבית השריפה. וכן ששינינו במסכת יומא לעניין שחיטת הזבח, שקודם שחיטת התמיד, הממונה¹ היה אומר, צאו וראו אם האיר היום והגיע זמן השחיטה, וכשהאיר היום, הרואה שעל הגג היה אומר ברקאי, [כלומר הבריק והאיר היום], ומתתיא בן שמואל הממונה על הפייסות² של קרבן התמיד, היה שואל את הרואה, האם האיר פני כל המזרח עד שבחברון³, והוא אומר הן. והסיבה שהוצרכו לכל זה, לעלות לגג ולראות אם האיר כל המזרח, כי פעם אחת עלה מאור הלבנה סמוך לבוקר, וטעו שהאיר המזרח, ושחטו את התמיד בלילה, והוצרכו להוציאו לבית השריפה.

ולא רק קרבן שנשחט בלילה נפסל בכך, אלא אף עוף שנמלק בלילה נפסל בכך.

וכן מנחה⁴ שנקמצה בלילה נפסלת בכך, ואין לומר שיחזירו את הקומץ לתוך המנחה, ויקמצו שנית ביום, כי אף שאין המנחה מתקדשת בלילה להיקרב, מאחר שניתנה בכלי היא מתקדשת להיפסל, שכלי שרת מקדשים אף שלא בזמנם, בלילה שקודם הגעת הזמן. [רש"י פירש שפסול המנחה הוא מחמת שנקמצה קודם זמנה, והרי היא מנחה מחוסרת זמן. ותוסי' פירשו, שפסול המנחה הוא בלינה, ואפילו לא נקמצה, מאחר שניתנה בלילה בכלי, היא מתקדשת להיפסל בלינה בעלות השחר].

שלא נסדר השלחן בזמנו, הרי הוא כמי שסדרו קוף, ואפילו בשבת עצמה אינו מקדש את הלחם והבזיכים, עד שיחזרו הכהנים ויסדרוהו, ולכן ניתן להניח הכל על השלחן עד יום השבת, **וביום השבת יכנסו הכהנים ויסלקו ויחזרו ויערכוהו.**

א. סידרו את הלחם בשבת כדינו ואת הבזיכים אחר השבת שלא כדינם.

לחם הזה אין תקנה, כי אם יקטירו את הבזיכים בשבת הבאה, הם פסולים, כי לא נתקדשו בשבת הראשונה, ומאחר שהם פסולים, אינם מתירים את הלחם, [וממילא אין חייבים עליו משום פיגול נותר וטמא].

ולהניח הכל שבת נוספת, עד שיגיע זמן הקטרת הבזיכים **לא יועיל לחם, כי מאחר שהלחם כבר נתקדש בשבת הראשונה, אחר השבת השניה שהגיע זמן סילוקו הוא נפסל בלינה,** ואי אפשר להשהותו עד השבת השלישית שבה יוכשו הבזיכים להיקטר.

[אבל לבזיכים יש תקנה, להשהותם עד השבת השלישית, ובשבת השניה, יסדרו עימהם לחמים אחרים שיקדשו עימהם].

קרבן שנעשית בו עבודה בלילה

כל קרבן שנעשית בו עבודה בלילה, הרי זה

הוספות

¹ ביומא פירש רש"י דממונה הוא הסגן. וקשה ... אלא ממונה אחר היה, ושמא זה הוא הממונה על הפייסות ... [תוס'].

² שהיו מטילים גורלות על עבודות התמיד, מי שוחט, מי מקבל, ומי זורק וכו'. [רש"י].

³ ובתלמוד ירושלמי נמצא, שלפיכך היה אומר עד שבחברון ביום הכפורים, כדי להזכיר ישיני חברון. [רש"י].

⁴ רבותא דעוף ומנחה, אף על גב דלאו בכלל "ביום זבחכם" נינהו, קא משמע לן, דנפקי מ"ביום צותו". [תוס'].

[שהלך לבית הכסא לעשיית גדולים] טעון

טבילה, וכל המטיל מים, טעון קדוש ידים ורגלים.

זה הכלל היה במקדש, כל המסיך את רגליו

מספר הימים שבין האפייה לאכילה של שתי הלחם ולחם הפנים

אפיית שתי הלחם ולחם הפנים אינה דוחה לא שבת ולא יום טוב, ולפיכך, מספר הימים בין האפייה לאכילה, יהיה כמבואר בטבלה להלן.

11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1		
									אכילה ביום טוב [יום שני לאפייה]	אפייה בערב טוב	כשערב יום טוב ביום חול	מספר הימים שבין אפיית שתי הלחם לאכילתם
								אכילה ביום טוב [יום שלישי לאפייה]	שבת שהוא ערב יום טוב	אפייה שבת	כשיום טוב אחר השבת	
		מסולק בשבת ונאכל [יום תשיעי לאפייה]	יום ששי	יום חמישי	יום רביעי	יום שלישי	יום שני	יום ראשון	מתקדש על השלחן בשבת	אפייה בערב שבת	רוב ימות השנה	מספר הימים שבין אפיית לחם הפנים לאכילתם [לדעת תנא קמא שבת האומר שאפייתם אינה דוחה לא שבת ולא יום טוב]
	מסולק בשבת ונאכל [יום עשירי לאפייה]	יום ששי	יום חמישי	יום רביעי	יום שלישי	יום שני	יום ראשון	מתקדש על השלחן בשבת	יום ששי שהוא יום טוב	אפייה ביום חמישי שהוא ערב יום טוב	כשחל יום בערב שבת	
מסולק בשבת ונאכל [יום עשרה לאפייה]	יום ששי	יום חמישי	יום רביעי	יום שלישי	יום שני	יום ראשון	מתקדש על השלחן בשבת	יום ששי שהוא יום שני ראש השנה	יום חמישי שהוא יום ראשון של ראש השנה	אפייה ביום רביעי שהוא ערב ראש השנה	חלו שני ימים טובים של ראש השנה קודם השבת	
<p>כשעצרת חל בחול, שתי הלחם נאפים בו ביום, ונאכלים ביום הראשון לאפייתם. וכשעצרת חל בשבת, הם נאפים בערב שבת, ונאכלים ביום השני לאפייתם. אבל לעולם אינם נאכלים ביום השלישי לאפייתם. ולעניין לחם הפנים כמעט לעולם הם נאכלים ביום התשיעי לאפייתם כי גם כשחל יום טוב בערב שבת הם נאפים בערב שבת.</p> <p>ורק כשחל יום הכיפורים בערב שבת הם אינם נאפים אלא בערב יום הכיפורים ונאכלים ביום העשירי לאפייתם. אבל לעולם אינם נאכלים ביום האחד עשר לאפייתם.</p>												
<p>מספר הימים שבין אפיית לחם הפנים לאכילתם [לדעת רבן שמעון בן גמליאל</p>												

	<p>משום רבי שמעון האומר שאפיית הלחמים דוחה יום טוב]</p>
<p>א. ואי קשיא שנים עשר נינהו דהא אין נאכלות עד מוצאי שבת דיום אחד עשר הוא יום הכיפורים לא קשיא דלעניין אכילת קדשים לילה הולכת אחר היום שעבר. [רש"י]. ונראה דלא קשיא מידי דאם באו עדים בראש השנה מן המנחה ולמעלה דנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש יום שני עיקר ומניין מינייהו ויחול יום הכיפורים אחר השבת¹.</p>	

סליק פרק שתי הלחם

הוספות

¹ העירוני להוסיף – ואם קודם מנחה באו עדים לא עבדינן אלא חד יומא ומחר דהוא ערב שבת חול ... חוזרים ועושים אחרים.

אין לה פדיון.

פרק שנים עשר המנחות והנסכים

< וקודם שקדשו המנחות והנסכים

קדושת הגוף.

– **לדעת שמואל**, [וכן לדעת רב אושעיא בלשון שני בדף ק"א], כל זמן שלא קדשו קדושת הגוף, ואין בהם אלא קדושת דמים, **אפילו אם הם טהורים**, וראויים להקרבה, **יש להם פדיון**, כלומר ניתן להוציאם לחולין תמורת דמי חולין שיהיו קדושים תחתיהם קדושת דמים, ויביא בדמים מנחות ונסכים אחרים.

דף קא

– **ולדעת רב כהנא** [וכן לדעת רב אושעיא בלשון ראשון], אף על פי שלא קדשו קדושת הגוף אלא קדושת דמים, אין להם פדיון אלא **אם כן נטמאו, אבל כל זמן שהם טהורים, אין להם פדיון.**

– **ולדעת רבי אלעזר, רוב המנחות וכל הנסכים**, אף על פי שלא קדשו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד, אינם נפדים אלא **אם כן נטמאו, ויוצאת מן הכלל הזה היא מנחת חוטא** [עשירית האיפה], שמביאה הדל [על חטאים שיש בהם קרבן עולה ויורד כטומאת מקדש וקדשיו ושבועת ביטוי], **ויש בה פדיון אף אם לא נטמאת**, שנאמר בעניין קרבן עולה ויורד "וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן הַצֹּאן כַּשֶּׁבֶה אוֹ שְׁעִירַת עֵיזִים לַחֲטָאת וְכִפָּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ. וְאִם לֹא תִגַּע יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה ... וְכִפָּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִקְלַח לוֹ. וְאִם לֹא

דף ק

פדיון מנחות ונסכים

סולת שהקדישוה לצורך מנחה, ויין שהקדישוהו לצורך נסכים, בשעת ההקדשה אינם קדושים אלא קדושת דמים, שיש להביא מהם קרבן למזבח, ורק כשניתנו בכלי שרת, קדשו קדושת הגוף להיות קרבים בעצמם למזבח.

< ומשעה שקדשו קדושת הגוף.

– **לדברי הכל, אין להם פדיון**, כלומר אי אפשר להוציאם לחולין, אף לא תמורת דמי חולין שיהיו קדושים תחתיהם, ולא רק כשהם טהורים וראויים לקרבן אינם נפדים. אלא **אף אם נטמאו ונפסלו להקרבה**, אין להם פדיון, [אלא יצאו לבית השריפה כקדשים פסולים].

ואף על פי שמצינו שבהמה, שנפל בה מום, [שמחמתו היא נחשבת כבהמה טמאה כפי שיתבאר בעזה"י בדף ק"א], נפדית, אף על פי שכבר קדשה קדושת הגוף להיקרב למזבח, מנחות ונסכים שקדשו קדושת הגוף ונטמאו אינם נפדים.

והטעם לכך, כי לא מצינו דבר שנפדה אחר שנתקבל בכלי שרת, שכן אף בהמה אינה נפדית על ידי המום אלא קודם שחיטה, אבל אחר שחיטה, שנתקדשה בכלי שרת,

לקרבן אין להם פדיון¹, והטעם לכך, כי העופות קדושים קדושת הגוף משעת הקדשן, שאינם זקוקים לכלי שרת להיות קדושים קדושת הגוף, וכבר נתבאר, שכל שהוא קדוש קדושת הגוף, אין לו פדיון, אף אם נטמא.

פדיון עצים לבונה וכלי שרת

במשנתנו מבואר, שכל אלו אין להם פדיון, אף על פי שלא קדשו קדושת הגוף בכלי שרת, ולא רק כשהם טהורים אלא אף כשהם טמאים.

< לדעת רב כהנא, האומר, שדברים שיש בהם קדושת דמים אינם נפדים אלא אם כן נטמאו – ניתן להעמיד דין זה בנקל, כי כל הדברים הללו, אף כשנטמאו דינם כטהורים, [שעצים ולבונה אינם מאכלים, ואינם ראויים לקבל טומאה אלא משום הכתוב המרבה אותם לטומאה מחמת חיבת הקודש, וזה אינו אלא אחר שהוכשרו למזבח, הלבונה בכלי שרת, והעצים על ידי שיוף².³ וכלי שרת אינו נידון כטמא כי ניתן להטבילו ולטהרו], ומאחר שאף כשנטמאו דינם כטהורים, לכן אין להם פדיון כלל.

תשיג דו לשתי תרים או לשני גני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת ... וכפר עליו הפה על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לפה פמנחה, ואמרו חכמים, שהסיבה שנאמר בקרבן עשיר "מחטאתו", ללמד, שאם תחילה היה עשיר, והפריש מעות לקרבן בהמה, והעני, יביא ממקצת הדמים תורים או מנחה, והשאר חולין. והסיבה שנאמר בקרבן עני "על חטאתו", ללמד, שאם תחילה היה עני, והפריש עשירית האיפה למנחה, והעשיר, יביא קרבן עשיר, על ידי שיפדה את המנחה, ויוסיף עליה דמים לקנות בהמה, ומכאן שעשירית האיפה של מנחת חוטא נפדית, אף אם לא נטמאה.

סיכום דיני פדיון מנחות ונסכים		
טמאים	טהורים	
יש להם פדיון	לדעת שמואל – יש להם פדיון.	קדשו קדושת דמים בלבד
	לדעת רב כהנא – אין להם פדיון. [וכן דעת רבי אלעזר חוץ ממנחת חוטא שיש לה פדיון].	
אין להם פדיון		קדשו קדושת הגוף בכלי שרת

פדיון עופות

במשנתנו מבואר, שעופות שהוקדשו

הוספות

¹ בשקדם הקדשם למומם אבל קדם מומם להקדשם נפדים ... [תוס'].

² מתוך התוס' נראה. שלפירוש התוס', קודם שהוכשרו העצים על ידי שיפוי, יש בהם טומאה דרבנן, ואחר שהוכשרו על ידי שיפוי, יש בהם טומאה מהתורה. ולפירוש הקונטרס, קודם שהוכשרו על ידי שיפוי, אין בהם טומאה כלל, ואחר שהוכשרו על ידי שיפוי, יש בהם טומאה דרבנן, וכשניתנו במחתה, יש בהם טומאה דאורייתא.

³ ואם תאמר, וכי משפי להו לגזירין בקורדום, היכי מקדשי, והא קורדום אינו כלי שרת כדמשמע בתוספתא ... ויש לפרש, דקורדום דהתם לא במיוחד לעצי מערכה מיירי, אבל כלי שרת היה להם מיוחד לעצים, שמשפן ומנסרן ומייפן לעשות בקיעות יפות, דחזו למערכה, [וההוא חשיב כלי שרת].

להקרבה כבהמה טמאה, ולימד הכתוב, שבהמה שהיתה ראויה לקרבן, ונפל בה מום, נפדית, אף על פי שכבר היתה קדושה הגוף להיקרב למזבח.

ודווקא כשנפל בה מום קבוע, שלעולם לא תהיה ראויה עוד לקרבן, שנאמר "אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה", אבל נפל בה מום עובר, אינה נפדית, אלא ימתין עד שיעבור המום, ויקריבנה.

פדיון בהמה שהקדישוה לבדק הבית

מבואר בברייתא, שכל בהמה שאין בה מום, אף אם הקדישוה בפירוש לבדק הבית ולא לקרבן, אינה נפדית לצאת לחולין אלא מוכרים אותה לצורך הקרבה וקרבה למזבח.

לדעת רב כהנא, האומר, **שדברים שיש בהם קדושת דמים אינם נפדים אלא אם כן נטמאו** – ניתן להעמיד דין זה בנקל, כי מאחר שהבהמה הזו ראויה להקרבה, אף על פי שאין בה אלא קדושת דמים, אין להוציאה לחולין, ולכן תימכר לצורכי קרבן.

אבל לדעת שמואל, האומר, **שדברים שיש בהם קדושת דמים נפדים אף כשהם טהורים** – מעיקר הדין, בהמה זו שאין בה אלא קדושת דמים, בת פדיון היא. והסיבה שלמעשה אינה נפדית, היא תקנת חכמים, כי אין שכיח שתימצא בהמה בלא שום מום, ולכן כל שנמצאת בהמה תמימה ביד הקדש, אין להוציאה לחולין.

אבל לדעת שמואל, האומר, **שדברים שיש בהם קדושת דמים נפדים אף כשהם טהורים** – מעיקר הדין, כל הדברים הללו בני פדיון הם, אפילו לא נטמאו כלל. והסיבה שלמעשה אינם נפדים, היא תקנת חכמים, שכל הדברים הללו אינם שכיחים, ואם היו נפדים, לא היו מוצאים אחרים תחתיהם. [לבונה וכלי שרת אין רגילים להביא, ואף עצים שרגילים להביא, אין שכיח שיהיו ראויים, כי כל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח].

פדיון בהמה העומדת לקרבן

נאמר, "וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַה' וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְפֶּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה. וְאִם גָּאֵל יִגְאֲלָהּ וְיִסֹּף חֲמִישִׁיתוֹ עַל עֶרְפֶּךָ", ללמד שיש בהמה הקרויה טמאה, שאינה ראויה להקרבה, ודינה לפדיון.

ואין הכוונה לבהמה ממין הבהמות הטמאות כסוס גמל או חמור, שכן דין בהמות אלו מבואר בכתוב אחר, "וְאִם בְּבֵהֶמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָהּ בְּעֶרְפֶּךָ וְיִסֹּף חֲמִישִׁיתוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגְאֵל וְנִמְכַר בְּעֶרְפֶּךָ", המלמד, שהמקדיש בהמה טמאה אינה קדושה קדושת הגוף אלא קדושת דמים, ונפדית.

ואם כן, הכתוב הראשון אינו מדבר בבהמה טמאה ממש, אלא בבהמה שהיתה ראויה לקרבן, ונפל בה מום, ומחמת המום הכתוב קורא אותה טמאה, כי המום פוסל אותה

טומאת אוכלים באיסורי הנאה

לדעת תנא קמא בברייתא – כל דבר שמחמת עצמו ראוי לאכילה, הרי זה מטמא טומאת אוכלים, [כשנוגע בטומאה], אף על פי שלמעשה אסור לאוכלו משום שהוא אסור בהנאה, ובכלל זה: (א) פירות ערלה. (ב) כלאי הכרם. (ג) שור הנסקל [ששחטוהו¹ אחר שנגמר דינו למיתה, שאז הוא נאסר בהנאה]. (ד) עגלה ערופה [ששחטוהו² לאחר ירידתה לנחל לצורך עריפתה, שאז היא נאסרת בהנאה]. (ה) צפורי מצורע [ששחטום]. (ו) פטר חמור [ששחטוהו³ לאכילת הגוין]. (ז) בשר בחלב [שכל אלו אסורים בהנאה, ואף על פי כן מטמאים טומאת אוכלים].

ולדעת רבי שמעון – מאחר שנאמר לעניין טומאת אוכלים, "מִקְלָ הָאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִבֹּא עָלָיו מִיָּמִים וְטָמֵא וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה קֶבֶל קָלִי יִטְמָא", למדנו, שאין אוכל מקבל טומאה, אלא אם כן הוא אוכל "אֲשֶׁר יֵאָכֵל", כלומר שניתן להאכילו⁴, ואינו

אסור בהנאה. ולכן רוב הדברים הנ"ל, שכבר משעה שנעשו ראויים לאכילה, נאסרו בהנאה, ומעולם לא היה בהם היתר אכילה, אין מקבלים טומאת אוכלים, ורק בשר בחלב יוצא מן הכלל, כי מתחילה קודם שנתבשלו יחד היו הבשר והחלב מותרים באכילה לישראל, ובאותה שעה כבר הוכשרו לקבל טומאת אוכלים, ולכן גם אחר שנאסרו בהנאה, לא יצאו מתורת טומאת אוכלים⁵. וטעם זה נצרך לדברי האומרים שבשר בחלב אסור בהנאה. אולם לדעת רבי שמעון עצמו, בשר בחלב מותר בהנאה, ואינו אסור אלא באכילה, ואם כן, משום כך בלבד הוא בכלל האוכלים המקבלים טומאת אוכלים, שכן לא יצאו מכלל טומאת אוכלים אלא דברים האסורים אף בהנאה.

טומאת אוכלים בפרה אדומה

לדעת חכמים – דין פשוט הוא, שפרה אדומה שנשחטה, מקבלת טומאת אוכלים,

הוספות

¹ אבל אם נסקל ממש מטמא אף טומאת נבילה חמורה. אי"נ אף כשנסקל ממש נפקא מינה מכך שטמא טומאת אוכלים לעניין חתיכה שאין בה שיעור כזית שאינה מטמאת טומאת נבילה אבל מצטרפת עם אוכל אחר לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלים. [רש"י].

² אבל אם נערפה ממש מטמאה אף טומאת נבילה חמורה. אי"נ אף כשנערפה ממש, נפקא מינה מכך שטמאת טומאת אוכלים, לעניין חתיכה שאין בה שיעור כזית, שאינה מטמאת טומאת נבילה, אבל מצטרפת עם אוכל אחר לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלים. [רש"י].

³ ובעודו מפרס, שדינו כשחוט, ומטמא טומאת אוכלים בלבד, ועדיין אינו מטמא טומאה חמורה, אבל אחר שמת לגמרי, מטמא אף טומאה חמורה. אי"נ אף כשמת לגמרי, נפקא מינה מכך שטמא טומאת אוכלים, לעניין חתיכה שאין בה שיעור כזית, שאינה מטמאת טומאת נבילה, אבל מצטרפת עם אוכל אחר לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלים. [רש"י].

⁴ ואם תאמר עולה לרבי שמעון לא טמא טומאת אוכלים דאי אפשר להאכילה... ויש לומר דאכילת מזבח שמה אכילה... [תוס'].
[תוס']

⁵ מתוך הסוגיה נראה שאף שלדעת רבי שמעון דבר המותר בהנאה ואסור באכילה מקבל טומאת אוכלים כשהדבר אסור בהנאה לא די שהיתה לו שעה שהיה מותר בהנאה להוריד לו טומאת אוכלים ורק אם היתה לו שעה שהיה מותר אף באכילה הוא מקבל טומאת אוכלים גם כשנאסר בהנאה. ויל"ע בדבר.

קדשים שנפסלו אחר שכבר הותרו לאכילה, כגון בשר זבחים שקרבו בהכשר, ואחר שהותרו עבר עליהם הלילה ונעשו נותר, וכן שיירי מנחות שקרבו בהיתר, ואחר שעבר עליהם הלילה, נעשו נותר, מאחר שהיתה להם שעה שהיו מותרים באכילה, דין פשוט הוא שמקבלים טומאת אוכלים, אף אחר שנאסרו.

והוא הדין לעניין מנחות שראויות לאכילה קודם הקדשם, [שלא כזבחים שאסורים באכילה מחיים], אם נקצרו המנחות קודם הקדשן, מאחר שהיו ראויות לקבל טומאת אוכלים קודם הקדשם, מעתה, אף אם נפסלו קודם שקרבו בהכשר, ולא הותר לאוכלם כקדשים, דין פשוט הוא שמקבלים טומאת אוכלים מחמת שהיו ראויים לכך קודם הקדשם.

אבל בכמה אופנים שנפסלו קדשים, קודם שבאו לידי היתר אכילה מעולם, נאמרו חילוקי דינים בדעת רבי שמעון:

– מנחות שנפסלו קודם שהותרו באכילה מעולם, כגון שהקדישו את התבואה בעודה מחוברת לקרקע, ואם כן בעודה חולין, לא היתה ראויה לקבל טומאת אוכלים, [שאין אוכל מקבל טומאה אלא אחר שנתלש], וכשקצרה כבר היתה הקדש האסור באכילה, וכשבא להקריבה, פיגל אותה, ונמצא שלא הותרה בהקרבה.

בוה, לדברי הכל, דעת רבי שמעון, שהמנחות אינן מקבלות טומאת אוכלים, כי לא היו ראויות לכך מעולם. ואין לומר, מאחר שקודם שקדשו קדושת הגוף היו

כי אף על פי שאסור לאוכלה, מכל מקום מאחר שמחמת עצמה היא ראויה לאכילה, דינה כאוכל המקבל טומאת אוכלים.

ולדעת רבי שמעון – אף על פי שלדעתו אוכל האסור בהנאה אינו מקבל טומאה, פרה אדומה יוצאת מהכלל הזה, כי היא ראויה להיפדות בכל שעה, [שכן אם נמצאת נאה ממנה, אפילו כבר נשחטה הראשונה, פודים את הראשונה, ומביאים את הנאה ממנה תחתיה], ומאחר שהפרה הזו עומדת לפדיון, היא נחשבת כפדויה, המותרת באכילה, ולכן היא מקבלת טומאת אוכלים. [אבל אין לומר, שכמו כן, מאחר שהפרה עומדת לשריפה, תחשב כאילו כבר נשרפה, [לדעת האומרים כל העומד להירק כזרוק דמין], ואם כן, אינה אלא עפר, ולא תטמא, כי אף על פי שהיא כעפר, היא מטמאת, משום חיבת הקודש, כעצים ולבונה שמטמאים משום חיבת הקודש. [כן מבואר בגמרא בדף ק"ב]].

טומאת אוכלים בקדשים פסולים

< לדעת חכמים.

דין פשוט הוא, שבשר זבחים או סולת מנחות, מקבלים טומאת אוכלים, אף אם נפסלו קודם שהותרו לכהנים, ולא היה להם היתר אכילה מעולם, כי מכל מקום, מחמת עצמם, הבשר והסולת ראויים לאכילה, ולכן דינם כאוכל, המקבל טומאת אוכלים.

< ולדעת רבי שמעון.

טומאת אוכלים, אף כשהיה הפיגול אחר השחיטה.

– **זבחים שנפסלו על ידי שנעשו נותר.**

ללשון ראשון בגמרא, רק אם נעשו נותר כשלא היתה שהות ביום לזרוק דם אחר השחיטה, דעת רבי שמעון, שאינם מקבלים טומאת אוכלים, אבל אם נזרק דם, או אפילו לא נזרק הדם, אלא היה שהות ביום לעשות זאת בהכשר, מאחר שמצווה לזרוק את הדם בהכשר, הרי הם נידונים כאילו נזרק הדם בהכשר, והותרו בכך באכילה, ומעתה אף אחר שנעשו נותר, מקבלים טומאת אוכלים, [כפרה אדומה, שנידונית כפדויה מחמת שמצוה לפדותה].

ורב אשי [בדף ק"ב] אמר, שאין להשוות פרה אדומה לזבחים, כי לענין פדיון, שהוא בדיבור, ניתן לומר, שאף על פי שלא נפדית בפועל, מחמת שמצוה לפדותה, היא נידונית כפדויה, אבל לענין זריקת הדם, שהיא מעשה, אין לומר כאילו נזרק בפועל, מחמת שמצווה לזרוק, ולכן רק אם נזרק הדם בפועל, והותרו הזבחים באכילה, הם מקבלים טומאת אוכלים גם אחר שנעשו נותר, אבל אם בפועל לא נזרק הדם בהכשר קודם שנעשו נותר, אין הזבחים מקבלים טומאת אוכלים.

דף קב

קדשים שיצאו מידי מעילה

הנהנה מדבר של הקדש הרי זה מועל, וכל

ראויות להיפדות, ידונו כאילו נפדו, והותרו אז באכילה, [כפרה אדומה, שמקבלת טומאת אוכלים מחמת הסברא הזו, שעומדת לפדיון, כמבואר לעיל], כי אין מצוה לפדות מנחות, ולכן כל זמן שלא נפדו בפועל, אינן נידונות כפדויות, [ואינן כפרה אדומה, שמצוה לפדותה אם תימצא אחרת נאה ממנה, ולכן אף קודם שנפדית, היא נידונית כפדויה].

– **זבחים שנפסלו על ידי מחשבת פיגול.**

ללשון ראשון בגמרא, אם נתפגלו בשעת שחיטה, דעת רבי שמעון, שאינם מקבלים טומאת אוכלים, כי מעולם לא היו ראויים לכך, [קודם השחיטה היו אסורים באכילה, ואחר השחיטה כבר נאסרו מחמת הפיגול], אבל אם נשחטו בהכשר, מעתה, מאחר שמצוה לזרוק את הדם בהכשר, דעת רבי שמעון, שמיד הם נידונים כאילו כבר נזרק הדם בהכשר, והותרו, [כפרה אדומה שנידונית כפדויה מחמת שמצוה לפדותה], ועל ידי זה הם מקבלים טומאת אוכלים אף אם לבסוף נזרק הדם במחשבת פיגול ולמעשה לא הותר.

ורב אשי [בדף ק"ב] אמר, שאין להשוות פדיון פרה אדומה לזריקת דם הזבחים, כי לענין פדיון שהוא בדיבור, ניתן לומר, שאף על פי שלא נפדית בפועל, מחמת שמצוה לפדותה היא נידונית כפדויה. אבל לענין זריקת הדם שהיא מעשה, אין לומר כאילו נזרק בפועל מחמת שמצווה לזרוק, ולכן זבחים שנתפגלו אינם מקבלים

והוא תולה לו מן היסורים, עד שיוודע לו אם חטא, או לא, שאם יודע לו שחטא, יביא חטאת ותהא לו כפרה גמורה, ואם יודע לו שלא חטא, פטור מכלום.

< ונשקודם שחיטת האשם נודע לו שלא

חטא :

לדעת רבי מאיר – מאחר שנודע לו שלא חטא, אינו זקוק לקרבן, ואם כן נתברר שאין זה קרבן אלא בהמת חולין, שכן לא הקדישה מתחילה, אלא על דעת שצריך להקריבה, ומאחר שאינו צריך להקריבה, אינה קדושה, **ותצא ותרעה בעדרו כשאר בהמות חולין**.

ולדעת חכמים – אף על פי שנודע לו שלא חטא, ונתברר שאינו זקוק לקרבן הזה, מכל מקום קדושתו במקומה עומדת, כי מתוך כך שלבו נוקפו על חטאו, הקדיש את הבהמה לגמרי, אף על דעת שלא יהיה זקוק לה, ומעתה, כשנתברר שאינו יכול להקריבה לאשם תלוי, **תרעה עד שיפול בה מום ויוכלו לפדותה, ויביאו בדמיה נדבה**.

ולדעת רבי אליעזר – אף על פי שנודע לו שלא חטא, **מקריב את הבהמה הזו לאשם תלוי כפי שהקדישה**, שלדעת רבי אליעזר, אשם תלוי בא בנדבה, מספק, שמא חטא באיזה חטא, אפילו אינו זוכר שארע לו איזה דבר לחייבו אשם תלוי.

< וכשאחר גמר הקרבת האשם [=אחר

הזריקה] נודע לו שלא חטא :

לדברי הכל – מאחר שבשעת הקרבת הקרבן, היה מחויב להקריבו, [ככל אשם

הקדשים יש בהם דין מעילה, אפילו נפסלו, אלא אם כן **הותרו לכהנים שעה אחת**, שאז **יצאו מידי מעילה**, ומעתה אף אם **יחזרוויאסרו**, אין האיסור מחמת ההקדש, אלא מחמת דין אחר, ושוב אין בהם דין מעילה.

ובכלל הקדשים הפסולים שיש בהם דין מעילה כי נפסלו קודם שהותרו לכהנים: (א) קרבן שנעשית בו עבודה במחשבת פיגול, [לאוכלו] חוץ לזמנו. (ב) קרבן שנעשית בו עבודה במחשבת פסול, [לאוכלו] חוץ למקומו. (ג-ד) קרבן שנעשית בו עבודה על ידי פסול, כגון שקבלו פסולים את דמו או שזרקו את דמו.

ובכלל הקדשים הפסולים שאין בהם דין מעילה כי נפסלו אחר שהותרו לכהנים: (א) **בשר הקרבן שנותר לאחר זמנו ונפסל בלינה**. (ב) **בשר הקרבן שנטמא אחר זריקת דמו**. (ג) **בשר הקרבן שיצא חוץ למחיצתו אחר זריקת דמו**.

ולעניין זה הכל מודים, שכל קרבן שדמו ראוי להיזרק, נחשב כאילו כבר נזרק, ולכן אם נפסל הקרבן בשעה שכבר היה ראוי להיות מותר לכהנים בזריקת הדם, אף על פי שלבסוף לא נזרק הדם, כבר יצא מידי מעילה בכך שהיה ראוי להיות מותר לכהנים, ושוב אין בו מעילה.

המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא

מי שנסתפק אם חטא איזה חטא שחייבים עליו קרבן חטאת, מביא קרבן אשם תלוי,

שנתקבל דמו בכלי, ונודע שאין בו צורך, ואינו נפסל בכך, **כי לדעתו, כלי שרת מקדשים את הפסולים להיקרב לכתחילה.**

תלוי שבא על הספק, אף כשעתיד הספק (התברר), **אם כן קרבן כשר הוא, ובשרו נאכל לכהנים ככל אשם.**

< וכשנודע לו שלא חטא בין שחיתת הקרבן לזריקת דמו:

האומר הרי עלי מנחה במחבת

לדעת התנא של משנתנו – נדר להביא מנחה במחבת דווקא ולפיכך **אם הביא מנחה במרחשת אין יוצא בה ידי נדרו** אלא מנחת נדבה היא ועדיין מחויב להביא כמו שאמר.

לדעת תנא קמא – בשעה שנודע לו שלא חטא, נתברר שאין צורך בקרבן הזה, ומעתה אי אפשר להקריבו, ומה שיקריבו ממנו מעתה אינו נחשב כקרבן, ונמצא שיש כאן קרבן שנשחט, אבל נפסל מזריקת הדם, שדינו כקדשים פסולים, **דמו נשפך, ובשרו נשרף.**

ולדעת רבי שמעון – אין הנדר אלא שיביא מנחה ומה שפירש בנדרו באיזה כלי אין זה כלום לפיכך **יצא ידי נדרו** אף במנחת מרחשת שהביא.

ולדעת רבי יוסי – מאחר שנתקבל הדם בכלי, הרי זה **יזרק, והבשר יאכל**, כדין אשם שנזרק דמו בהכשר.

האומר הרי עלי להביא¹

עשרון סולת זה למנחה במחבת

לדעת התנא של משנתנו – נדר² להביא את העשרון שבפניו למנחת מחבת ולפיכך **אם הביאו למנחה במרחשת פסלו ועבר על נדרו³.**

- **לדברי רבא, טעמו של רבי יוסי הוא, כי כל דם העומד להיזרק למזבח, נידון כאילו כבר נזרק, ואם כן, משעה שנתקבל הדם בכלי, כבר הוכשר הקרבן, כאילו נזרק דמו, ומעתה אף אם נודע שאין בו צורך, הרי זה כאילו נודע הדבר אחר זריקת הדם, שלא נפסל הקרבן בכך. [ודברים אלו אי אפשר ליישבם כדברי האומרים, שלעניין זריקת הדם שהיא מעשה, אין אומרים שדם העומד להיזרק, נידון כאילו כבר נזרק].**

ולדעת רבי שמעון – אין הנדר⁴ אלא שיביא את העשרון למנחה, ומה שפירש בנדרו באיזה כלי, אין זה כלום, לפיכך **יצא ידי נדרו⁵** אף במנחת מרחשת שהביאו.

- **ולדברי רבי יוסי ברבי חנינא, הסיבה שרבי יוסי מכשיר את האשם הזה**

הוספות

¹ העירוני למחוק את המילים – הרי עלי להביא.

² העירוני לכתוב "נדב".

³ העירוני למחוק את המילים – ועבר על נדרו.

⁴ העירוני לכתוב "הנדבה".

⁵ העירוני למחוק "יצא ידי נדרו" ולכתוב "כשר".

כלים, והביאם יחד, שאינו יוצא ידי נדרו אלא אם כן הביא שני עשרונות בשני כלים.

אלא שבזה, אם נתן את שני העשרונות לכלי אחד, ויש מקום בכל עשרון שלא נתערב, וניתן לקמוץ ממנו, יקמוץ מכל עשרון בפני עצמו, ויצא ידי נדרו.

דף קג

וכל המבואר לעיל, שלדעת התנא של משנתנו, יש להביא את המנחה כפי שפירש, אין זה אלא כשפירש כן בשעת הנדר.

אבל אם בשעת הנדר לא פירש היאך יביא את המנחה, ורק בשעה שהפירש את הסולת פירש כן, הכל מודים, שאין בכך כלום, ולכן אף אם פירש בשעת ההפרשה שיביא מהסולת מנחה במחבת, והביא מנחה במרחשת, יצא ידי חובתו. שנאמר "מוֹצֵא שֶׁפָּתִיךָ תִּשְׁמַר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרָתְךָ לְה' אֱקִיד נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", "כַּאֲשֶׁר נִדְרָתְךָ", ולא "כאשר הפרשת".

המתנדב מנחה שלא כתקנה

מנחת נדבה אינה באה, אלא כשיתקיימו בה כל הדברים הבאים: (א) שתבוא סולת [ולא קמח]. (ב) מן החיטים [ולא מהשעורים או מדברים אחרים]. (ג) ואינה פחותה מעשרון שלם. (ד-ה) וטעונה שמן

האומר הרי עלי להביא¹ מנחה של שני עשרונות בכלי אחד

האומר, הרי עלי להביא מנחה של שני עשרונות בכלי אחד, נדר להביא מנחה גדולה של שני עשרונות יחד, שיש בהם קמיצה אחת.

ולפיכך, אם הביא שני עשרונות בשני כלים, לא יצא ידי נדרו, כי בכל כלי לא הביא מנחה גדולה כפי שנדר, וגם אין קמיצתם כפי שנדר, [שקמיצתם שתי קמצים, קמיצה אחת לכל עשרון, והוא נדר קומץ אחד לשני עשרונות], ומה שהביא נדבה היא, ועדיין מחויב להביא כמו שנדר.

אולם, אם כשהביא אמרו לו הלא נדרת להביא בכלי אחד, ושתק, ולא אמר, מה שאני מביא עתה נדבה היא ולא תשלום הנדר, הראה שמביא לשם נדרו ולא לשם נדבה, ומאחר שאין יוצא בזה ידי נדרו, הרי זו מנחה פסולה.

האומר הרי עלי להביא שני עשרונות סולת אלו למנחה בכלי אחד

האומר, הרי עלי להביא שני עשרונות סולת אלו למנחה בכלי אחד, נדר להביא את העשרונות שלפניו מנחה גדולה של שני עשרונות יחד, שיש בהם קמיצה אחת.

ולפיכך, אם הביאם בשני כלים, פסלם, ועבר על נדרו.

וכן הדין אם נדר להביא שני עשרונות בשני

הוספות

¹ העירוני למחוק את המילים – הרי עלי להביא.

ולבונה.

מתחילה כשאמר "הרי עלי מנחה", ואם כן מעולם לא נדר להביא מנחה כתקנה, ואף על פי כן, גם בזה, מאחר שתחילה אמר "הרי עלי מנחה", נתחייב להביא מנחה כתקנה.

< **לדעת בית הלל – אם כשסיים דבריו נתכוון לבטל את נדרו, לומר, לא אביא מנחה כתקנה אלא "מן השעורים", נדרו בטל, ואינו חייב להביא כלום, כי אין מנחת נדבה באה מן השעורים, ומנחה כתקנה לא נדר, אבל אם כוונתו היתה להביא מנחה כתקנה, אלא שטעה שמנחה באה מן השעורים, ועתה אומר שאילו היה יודע שאינה באה אלא מן החטים, היה אומר "מן החטים", נדרו קיים, ומביא מנחה כתקנה. ודווקא כשסיים דבריו בדבר שבני אדם טועים בו, כגון "מן השעורים", [שמצינו מנחת קנאות באה מן השעורים], אבל אם סיים דבריו "מן העדשים", ודאי לא טעה לומר שמנחה באה מן העדשים, אלא נתכוון לבטל את נדרו, והנדר בטל.**

- ולמסקנה לדברי הכל משנתנו היא גם כדעת בית הלל, האומרים שהאומר "הרי עלי מנחה מן השעורים" ולאחר מכן נתברר שהיה סבור שמנחה באה מהם ורצה להביא מנחה כתקנה חל נדרו.

לא אמר בתחילת דבריו "מנחה"

לעיל נתבאר, שהאומר, "הרי עלי מנחה מן השעורים", מתחייב במנחת חטים כתקנה, אף על פי שסיים "מן השעורים".

ואם אמר, "הרי עלי מנחה", וסיים דבריו באופן שאינה ראויה לבוא, [כגון "מן השעורים", או "קמח", או "בלא שמן ובלא לבונה", או "חצי עשרון", או "עשרון ומחצה"].

< **לדעת בית שמאי – כלל הוא שאדם נתפס בתחילת דבריו, [=תפוס לשון ראשון], ולכן מיד כשאמר "הרי עלי מנחה", נתחייב להביא מנחה כדינה, ומעתה אף שסיים "מן השעורים", ואפילו "מן העדשים", או בשאר אופנים שאין מביאים, לא בטל נדרו, ומביא מנחה כדין.**

- מתחילה אמר חזקיה, שמשנתנו, בה מבואר, שהאומר, "הרי עלי מנחה מן השעורים", היא כדברי בית שמאי. אולם לבסוף חזר בו, שכן אם היא כדברי בית שמאי, היה צריך לבאר בה, שכן הדין גם כשסיים "מן העדשים", ומתוך שלא נזכר בה "מן העדשים", על כרחך, כשסיים כן, נדרו בטל, [כפי שיתבאר בדברי בית הלל], ואין משנתנו כדברי בית שמאי.

- ורבי יוחנן אמר שניתן להעמיד משנתנו גם כדברי בית שמאי, והסיבה שנזכר בה "מן השעורים" היא, שבזה יש חידוש גדול יותר שנדרו קיים, שכן כשסיים "מן העדשים", ודאי לא טעה לומר שמנחה באה מהם, וכשאמר תחילה "הרי עלי מנחה", נתכוון למנחה כתקנה, ואחר כך כשאמר "מן העדשים", חזר בו, ומאחר שאדם נתפס בתחילת דבריו, אינו יכול לחזור בו, אבל כשסיים "מן השעורים", היה מקום לומר, שזו היתה כוונתו אף

ב. האומר, "הרי עלי מנחה עשרון וחצי", אינו חייב אלא במנחה של עשרון אחד, כי אין מנחה באה אלא עשרונות שלמים, ומה שהוסיף "וחצי" אין זה כלום.

ג. אבל כשאמר, "הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון", לדעת תנא קמא של משנתנו, באמירתו, "הרי עלי מנחה חצי עשרון", כבר מתחייב בעשרון שלם כנ"ל [באות א'], וכשהוסיף "ועשרון", חייב עצמו בעשרון נוסף, ולפיכך יביא מנחה של שני עשרונות.

דעת רבי שמעון בדינים הנ"ל

בסוגיתנו מבואר שלדעת רבי שמעון האומר "הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון" נתפס בכל דבריו אף במה שאמר "חצי עשרון" ומאחר שאין מנחה של חצי עשרון ולא נדר כדרך המתנדבים כל דבריו בטלים אף מה שאמר "הרי עלי מנחה" ומה שסיים "ועשרון" ולא יביא כלום.¹

ולכאורה הוא חולק על כל המבואר לעיל, ולדעתו, **כל שיש בתוך הדברים חלק שאי אפשר לקיימו, כל דבריו בטלים.** [ויל"ע בדבר].

לפירוש ראשון – כן הדין כשתחילת דבריו היו "הרי עלי מנחה", שמילים אלו עומדות בפני עצמן, ומתחייב מחמתן מנחה כתקנה, אבל כשתחילת דבריו היו "הרי עלי מנחת", מאחר שאין מילים אלו עומדות בפני עצמן, אלא בסמיכות לסיום, "שעורים", לא נדר מעולם להביא מנחה כתקנה, אלא מנחת שעורים, ולכן מנחה כתקנה אינו מחויב להביא, ואף לא מנחת שעורים, שאינה באה בנדבה.

לפירוש השני – רק כשאמר "הרי עלי שעורים", בלא להזכיר שם מנחה כלל, לא נתחייב להביא מנחה.²

"הרי עלי מנחה חצי עשרון"

או "הרי עלי מנחה עשרון וחצי"

או "הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון"

א. האומר, "הרי עלי מנחה חצי עשרון", דינו כאומר, "הרי עלי מנחה מן השעורים", שכשם שאין מנחה באה מהשעורים, כך אינה באה פחות מעשרון, ולפיכך בכל האופנים המבוארים לעיל [לדעת בית שמאי בכל אופן ולדעת בית הלל כשאמר שהתכוון למנחה כתקנה] חייב להביא מנחה של עשרון שלם.

הוספות

¹ מתוך פירוש רש"י לא נתבאר במה נחלקו שני פירושים אלו. אבל מתוך לשונו נראה, שהפירוש הראשון מעמיד את הדין של הגמרא כדברי בית שמאי, שהסיבה שהאומר "הרי עלי מנחה מן השעורים" מביא מנחה כתקנה, כי תפוס לשון ראשון, וזה יתכן רק כשהיא עומדת בפני עצמה, ולא כשאמר "הרי עלי מנחת שעורים". והפירוש השני מעמיד את הדין של הגמרא כדברי בית הלל, שהסיבה שהאומר "הרי עלי מנחה מן השעורים" מביא מנחת חטים כתקנה, כי טעה שמנחה באה מן השעורים, ואם היה יודע שאינה באה אלא מן החטים, היה אומר "הרי עלי מנחה מן החטים", ולפי זה, הוא הדין כשאמר "הרי עלי מנחת שעורים", מאחר שאם היה יודע שאינה באה אלא מן החטים, היה אומר "הרי עלי מנחת חטים", מתחייב במנחת חטים, ורק כשאמר "הרי עלי שעורים", אין כוונתו כלל למנחה.

² העירוני על מילת "כלום".

אפילו מנחה של שלושה עשרונים, כי באמת זו המנחה הגדולה ביותר של הציבור, שהרי המנחות המנויות לעיל, אינן קרבות יחד, ואף בדיעבד, אי אפשר לערב אלא את מנחות הפרים והאילים שבלילתם שווה, ולא יהיו יחד אלא 43 עשרונים בכלי אחד.

ולדעת רבי שמעון – הסיבה שאין מנחה גדולה מששים עשרונים, כי לדעתו כל המנחות, בין גדולות בין קטנות, טעונות לוג אחד של שמן, [כדעת רבי אליעזר בן יעקב בדף פ"ט], ואין המנחות כשרות, אלא אם כן ראויות להיות נבללות בשמן, שנאמר, "וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן", ושיערו חכמים, שעד ששים עשרונים של סולת, ניתן לבלול בלוג אחד של שמן, אבל יותר מששים עשרונים, אינם נבללים בלוג אחד של שמן, ומאחר שאי אפשר לבלול בשמן, המנחה פסולה, [אבל מנחה שאפשר לבלולה בשמנה, כשרה בדיעבד גם אם לא נבללה, שכל הראוי לבלילה, אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבלילה, בילה מעכבת בו].

כל מידות חכמים כן הוא

לעניין בלילת מנחות – דעת רבי שמעון, ששישים עשרונים סולת נבללים בלוג שמן, אבל ששים ואחד עשרונים אינם נבללים.

לעניין מקוואות – בארבעים סאה מים, אדם טובל כל גופו, אבל בארבעים סאה

עד ששים עשרונים באים בכלי אחד

כשם שיש למנחות שיעור למטה, [שאינן מנחה פחותה מעשרון סולת], כך יש להן שיעור למעלה, שאין מביאים מנחה גדולה יותר מששים עשרונות בכלי אחד. [והמתנדב מנחה של ששים ואחד עשרונות מביא ששים בכלי אחד ועשרון נוסף בכלי שני].

ונחלקו חכמים בטעם הדבר.

< **לדעת תנא קמא של משנתנו, ולדעת רבי יהודה בברייתא – הסיבה שאין מנחת נדבה גדולה מששים עשרונים, כי מצינו בקרבנות ציבור, שמעולם אין חיוב מנחות ציבור ביום אחד אלא ששים ואחד עשרונים, והוא ביום טוב ראשון של חג הסוכות שחל בשבת, שמקריבים בו שני כבשים לקרבן תמיד, ושני כבשים למוסף שבת, וארבעה עשר כבשים למוסף היום, סה"כ שמונה עשרה כבשים, שלכל אחד מנחה של עשרון אחד, [סה"כ 18 עשרונים], ומלבדם מביאים למוספים שני אילים, שלכל אחד מנחה של שני עשרונים, [סה"כ 4 עשרונים], ומלבדם מביאים למוספי היום, שלושה עשר פרים, שלכל אחד מנחה של שלושה עשרונים, [סה"כ 39 עשרונים], נמצא ששיעור כל המנחות הללו הוא, [8 + 4 + 39 = 61 עשרונים. ואין כבוד הציבור, שיהא קרבן יחיד גדול או שווה לקרבן הציבור, ולכן לעולם תהא מנחת נדבה פחותה מהשיעור הזה של 61 עשרונים.]ורבי שמעון חולק על הטעם הזה, כי אם זה הטעם, לא יביא היחיד**

מה לאכול למחר כדי לחיות. [וכן היה רבי זריקא, ומחמת שהיה טרוד בזה, לא היתה דעתו מיושבת עליו, להשיב על מה שהקשה לו רבי יצחק בר ביסנא].

טומאת דם נבילות

רבי יהושע ורבי יהושע בן בתירא העידו לפני חכמים, שדם נבילות טהור הוא, והוסיף רבי יהושע בן בתירא לעדותו, שהיו רגילים לנחור [=להרוג] ערודי יער, כדי שיאכלום אריות בדרך המלך, ועולי רגלים היו שוקעים בדם הנבלות הללו עד ברכיהם, ועולים למקדש, ולא אמרו להם חכמים דבר, ומכאן שאין בהם טומאה.

ואמר רבי יהודה, שזו דעת בית שמאי, אבל בית הלל חולקים על כך, ואומרים, שתקנת חכמים היא, שדם נבילות מטמא, כשיש בו שיעור רביעית, [כי שיעור טומאת נבילה בכזית, ורביעית דם יכולה לקרוש ולהיות כזית¹], ודין זה הוא אחד מהדברים שבהם בית שמאי מקלים ובית הלל מחמירים.

ומעשה שמתה פרדה אחת של בית רבי, ושערו חכמים את הדם שיצא ממנה, אם יש בו שיעור רביעית, לדעת אם הוא מטמא [כדעת בית הלל]².

חסר קורטוב [=1/64 של לוג, שהוא 1/61440 מכל המקוה], אינו טובל כל גופו.

לעניין טומאת אוכלים – אוכל בשיעור כביצה, מטמא טומאת אוכלים. אבל אוכל שיש בו שיעור ביצה פחות משהו, אינו מטמא טומאת אוכלים.

לעניין טומאת מדרס – בגד ששיעורו שלושה על שלושה, חשוב בגד להיטמא מדרס, אבל בגד שחסר בו נימה אחת מהשיעור הזה, אינו טמא מדרס.

רבי חנין דרש את הכתוב הבא האמור בקללות במשנה תורה כך

"וְהָיוּ חֲמִידֵי תְּלָאִים לְךָ מִנְגַד" – זה מי שאין לו קרקע לזרוע, וקונה תבואה בכל שנה לכל השנה, שחייו תלואים מנגד, כי אינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה לקנות תבואה.

"וּפְחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם" – זה שאין לו קרקע, וגם אין לו מעות לקנות תבואה לשנה שלמה, וקונה תבואה בכל שבוע לשבוע אחד.

"וְלֹא תִאֲמִין בְּחִידֶיךָ" – זה שאין לו יכולת לקנות לשבוע שלם, וקונה בכל יום מהאופה [=פלטור], ואינו יודע אם יהיה לו

הוספות

¹ משמע דם טמא מחמת דחשיב כבשר. ותימה ... משמע דלא חשיב כבשר, לפיכך צריך לומר, שיש שום ריבוי דמריבין ביה דם נבילות, ולבתר דמרבה ביה, מסתבר לאוקומי רבויא ברביעית, שיכול לקרוש ולעמוד על כזית. [תוס']. ויל"ע בדברי רש"י שכתב שטומאת דם נבילות דרבנן ואם כן לפירושו לא יתכן לומר שיש על כך שום ריבוי.

² רש"י פירש, שהובא עניין זה בסוגיה, כי נזכר בו שיעור טומאת דם נבלה, ועניין זה שייך לסוגיתנו, שדברה בעניין שיעורים. ותוסי' כתבו, שהובא עניין זה בסוגיה, כי לעיל לעניין מנחה של ששים עשרונים, הובאה דעת רבי יהודה, המכונה בברייתא ראש המדברים בכל מקום [על פי ציווי הקיסר], וכעין זה נזכר בעניין טומאת נבילות, שרבי יהודה היה מורייתא דבי נשיאה,

דף קד

וי"מ "כָּכֶם פָּגַר ?הִיָּה", **להביא נסכים מרובים.**

אבל לא יפחות משיעור נסכי הקרבנות המפורשים בתורה, שנאמר "כָּכֶה" למעט שיעורים אחרים.

ולפיכך, לא יביא אדם נסכים בשיעור לוג אחד, או שני לוגין, או חמישה לוגין, כי לא מצינו שיעור כזה בנכסי הקרבנות המפורשים בתורה.

אבל מביא אדם נסכים, בשיעור שלושה לוגין [כנסכי כבש], ובשיעור ארבעה לוגין [כנסכי איל], ובשיעור ששה לוגין [כנסכי פר].

וכמו כן מביא אדם נסכים בשיעור מרובה יותר, כי כל שיעור שיביא יותר משה לוגין, מתחלק לשיעורים המפורשים בנכסי הקרבנות, [כגון שבעה הם נסכי כבש עם נסכי איל. ושמונה הם נסכי שני אילים. ותשעה הם נסכי פר וכבש. וכן לעולם].

ואם הביא נסכים בשיעור חמישה לוגין, מסקנת הגמרא, שאף שאי אפשר לנסך את כל השיעור יחד, כי אין בקרבנות נסכים בשיעור הזה, מכל מקום, ינסך ארבעה לוגין מתוך החמישה, [שזה שיעור נסכי איל], והלוג המיותר יצטרף עם מותר של

רבי יהודה היה מוריינא דבי נשיאה

רש"י פירש, שרבי יהודה נקרא מוריינא דבי נשיאה, כי היה מורה לבית רבי הוראות, ועל פיו היו עושים כל דבריהם. [ואף בעניין דם הפרדה הנ"ל, הוא זה שהורה להם שדמה טמא].

ומתוך פירוש התוס' משמע, שרבי יהודה נקרא מוריינא דבי נשיאה, כי היה ממונה על בית הנשיא.

שיעור נסכי נדבה

בפרשה שבה מבוארים נסכי הקרבנות, [חצי ההין [=6 לוג] לפר. שלישית ההין [=4 לוג] לאיל. ורביעית ההין [=3 לוג] לכבש], **נאמר, "כָּל הָאֶזְרַח יַעֲשֶׂה כָּכֶה אֶת אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחַח לַה'"; ללמד שאדם מביא נסכים בנדבה אף בלא קרבן.**

ולכל הפחות יביא שלושה לוגין, כפחות שבנסכים, ומכל מקום אם רוצה להביא יותר משלושה, [כגון ארבעה לוגין כנסכי איל, או ששה לוגין כנסכי פר²], יביא, שנאמר, "יִהְיֶה" [וי"מ "חֲצִי הַהֵיךְ יִהְיֶה לְפָר".

הוספות

[ויתכן שגם מינוי זה נעשה על ידי הקיסר].

¹ ואפשר שהיה רבי בימיו של רבי יהודה, דאפילו רבי מאיר דנפטר קודם רבי יהודה, [כדמוכח בפרק שני דקידושין], היה קיים עדיין בהלולא דרבי שמעון בר רבי, כדמוכח בירושלמי דביצה, דעבר קמי פתחא, ושמע שהיו מטפחין, ואמר, מחללין את השבת. ואף בימי רב היה, כדמשמע בפרק קמא דעירובין, דאמר רב, האי דמחדדנא מחבריא, דחמיתיה לרבי מאיר מאחוריה. ויש גורסין שם רבי, משום עובדא דירושלמי. [תוס'].]

² כך היה נראה מתחילה, שהריבוי בא ללמד על נסכי איל ופר. אולם מסקנת הגמרא, שזה אין צריך ריבוי, כי כל ששיעור מפורש בתורה, הוא בכלל הכתוב "יעשה", והריבוי בא ללמד על שיעור חמישה לוגין, שינסך מתוכם ארבעה, כמבואר להלן.

נסכים אחרים, ויקרב לנדבה. **עצמו, בלא קרבן ובלא סולת של מנחה, [וקומצו ומקטיר את הקומץ והשיריים נאכלים לכהנים].**

אחד עשר לוג

לעיל נתבאר, שמסקנת הסוגיה, שכל שיביא יותר משיעור שלושה לוגין, מתקבל, אלא שאם אין השיעור מכוון כנסכי קרבן, [כגון שהביא חמשה לוגין], ינסך כשיעור המכוון [ארבעה לוגין], והמותר [לוג אחד], יצטרף עם מותרות אחרים.

אמנם כן מסקנת הסוגיה, אולם מתחילה הסתפקו בזה, שמא כשאין השיעור מכוון בדיוק כנסכי קרבן, אינו מתקבל כלל.¹ [ומתוך דברי התוס' נראה, שלדעת אביי לא נפשט הספק].

ולפי זה הסתפק אביי מה הדין כשהביא אחד עשר לוגין, האם כוונתו לשני אילים וכבש אחד, והרי השיעור מכוון לנסכי קרבנות, וקרב. או שאין אדם מביא נסכים ששיעורם צירוף של שני קרבנות ממין אחד, עם קרבן אחד ממין אחר, ובוודאי לא היתה כוונתו אלא להביא שנים עשר לוגין, כשיעור נסכים של שני פרים, [או שלושה אילים או ארבעה כבשים], ועד שיביא שנים עשר לוג לא יקריב.

נדבת שמן

לדעת רבי טרפון – כשם שאדם מביא נסכי יין לנדבה בפני עצמם, בלא קרבן ובלא מנחה, כך **אדם מביא שמן לנדבה בפני**

ולדעת רבי עקיבא – **אין אדם מביא שמן בפני עצמו לנדבה**, ואין ללמוד דין שמן מדין יין, שכן היין קרב לעולם בפני עצמו, אף כשהוא בא עם הקרבן, ואם כן יבוא נדבה ויקרב בפני עצמו, אבל השמן הבא עם המנחה, אינו קרב לבדו, אלא בלול בסולת, ומאחר שלא מצינו שקרב שמן בפני עצמו לחובה, לא יקרב שמן בפני עצמו גם לנדבה.

נדבת מנחת נסכים

מתוך שנחלקו החכמים הללו אם ניתן להביא שמן של מנחת נסכים בפני עצמו בלא קרבן ובלא סולת, יש ללמוד, שרק בזה נחלקו, אבל כשהשמן מעורב בסולת, והוא כמנחת נסכים, **לדברי הכל מקריבים אותו נדבה**. [וקרב כולו כמנחת נסכים ולא כמנחת סולת שהיא נקמצת].

ומכל מקום, רק **כשהנודר מפרש שמביא מנחת נסכים**, היא קרבה כמנחת נסכים, אבל כשמביאה סתם, דינה כמנחת נדבה, שנקמצת ושייריה לכהנים.

אלו קרבנות באים בשותפות

רוב הקרבנות באים בשותפות, [כלומר על ידי כמה אנשים יחד], **שנאמר**, ".... איש איש

¹ הוספות

העירוני שעליו להוסיף עוד לוג אחד להשלים לנסכי פרו ומנסך.

פרק שלושה עשר הרי עלי עשרון

האומר, "הרי עלי עשרון סולת" של מנחה מסוימת – יביא עשרון אחד.

האומר, "הרי עלי עשרונות סולת" של מנחה מסוימת – יביא שני עשרונות, כי מיעוט עשרונות הוא שנים.

פרשתי ואיני יודע מה פירשתי

מי שידוע שפירש בנדרו את מניין העשרונות שיביא, ואינו זוכר כמה אמר, יש להסתפק בכל השיעורים שבין עשרון אחד לששים עשרונים, שמא הוא השיעור שפירש, שכן המנחה באה בכלי אחד בכל השיעורים הללו, [אבל בפחות מעשרון אחד, וביותר מששים עשרונים אין להסתפק, כי אין מנחה פחותה מעשרון אחד, ולא יתירה על ששים עשרונות].

< אם כשנדר, נתכוון להביא הכל בכלי אחד :

לדעת תנא קמא של משנתנו – [קביעות כלי לאו מילתא, כלומר] אף מי שנדר להביא שיעור מועט של עשרונים, רשאי להביא עימהם עשרונים נוספים באותו הכלי, ואם כן, תקנתו של זה שאינו יודע כמה נדר, שיביא ששים עשרונות בכלי אחד, ויאמר, שכפי השיעור שנדר יצא ידי

מבית ישראל ומו הגר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ לְכָל נְדָרֵיהֶם וְלְכָל נְדֻבֹתָם אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ לַעֲלָהּ, בלשון רבים, ללמד, שיש נדרים ונדבות של שותפים, ובכלל זה נדרים ונדבות של בהמה ועוף.

אבל מנחה אינה באה בשותפות, שנאמר בה, "וְנִפְּשׁוּ" פִּי יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ מִנְחָה לָהּ", ללמד, שאינה באה אלא לנפש אחת, ולא לכמה נפשות יחד.

אמר רבי יצחק: מפני מה נשתנית מנחה, שנאמר בה "וְנִפְּשׁוּ"¹, אמר הקדוש ברוך הוא, מי דרכו להביא מנחה, עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני.

ואמר רבי יצחק: מה נשתנית מנחה, שנאמר בה חמשה מיני טיגון² הללו [א] סולת. [ב] מחבת. [ג] מרחשת. [ד] חלות מאפה תנור. [ה] ריקין מאפה תנור, משל למלך בשר ודם שעשה לו אוהבו סעודה, ויודע בו שהוא עני, אמר לו, עשה לי מן חמשה מיני טיגון, כדי שאהנה ממך.

סליק פרק המנחות והנסכים

הוספות

¹ דאי משום דאין באה בשותפות הוה ליה למכתב "איש" או לשון אחר דמשמע יחיד דווקא. [תוס'].

² כל דבר שיש בו שמן נקרא טיגון. [רש"י].

מרחשת. (ד) חלות מאפה תנור. (ה) ריקקין מאפה תנור².

ולדעת רבי יהודה – מי שאמר "הרי עלי מנחה", ולא פירש איזו מנחה יביא, **מחויב להביא מנחת סולת**, שהיא המנחה הראשונה בפרשת מנחות נדבה, [אבל לא מהטעם הזה מביא אותה, שכן מבואר במשנה להלן בדף ק"ז, שהמתנדב עולה סתם, אינו מביא דווקא בן בקר שפתח בו הכתוב, אלא כבש שהוא פחות שבבהמות, או תור או בן יונה], והסיבה שמביא דווקא מנחת סולת, כי היא המנחה המיוחדת מכל המנחות, שאין לה שם לוואי, וקרויה מנחה סתם, שלא כשאר המנחות הקרויות בתורה בתוספת שם לוואי, [מחבת מרחשת מאפה תנור].

נדרו, והשאר יהא לנדבה.

ולדעת רבי – [קביעות כלי מילתא היא, כלומר], אין אדם מביא בכלי אחד מנחה, אלא כפי השיעור שפירש להביא, ומאחר שיש להסתפק בכל אחד מהשיעורים שבין עשרון אחד לששים עשרונים, **ואינו יוצא ידי חובה אלא כשיביא בכלי אחד בדיוק כשיעור שפירש, עליו להביא ששים מנחות בששים כלים, שבכל אחד יש שיעור אחר מאחד ועד ששים, ורק על ידי הקרבת כולם יצא ידי חובתו.**

< אולם אם כשנדר נתכוון להביא כל עשרון בכלי בפני עצמו:

בזה לדברי הכל – די שיביא ששים¹ מנחות של עשרון אחד, בששים כלים, ויאמר, שכפי מניין המנחות שפירש, יהיו לנדרו, וכל השאר יהיו לנדבה.

דף קה

המתנדב מנחה "סתם"

לשונות של נדרי מנחות

א. האומר "הרי עלי מנחה", או "הרי עלי מין מנחה" – **מביא מנחה אחת ממין אחד.** [לדעת תנא קמא מאיזה מין שירצה. ולדעת רבי יהודה מנחת סולת].

לדעת תנא קמא של משנתנו – מי שאמר "הרי עלי מנחה", ולא פירש איזו מנחה יביא, רשאי להביא איזו מנחה שירצה, מחמשת המנחות האמורות בפרשת מנחות נדבה. [א] סולת. [ב] מחבת. [ג]

הוספות

¹ לא זכיתי להבין, מדוע די בששים מנחות, הלא בכמה כלים אדם מביא יותר מששים עשרונות, ואם כן, יש להסתפק גם שמא פירש מאה עשרונות במאה כלים. ויל"ע בדבר. ויתכן, שבאמת כשיודע שנתכוון להביא כל עשרון בכלי אחר, יש להסתפק אף ביותר מששים, והדין הני"ל הוא רק כשיודע שפירש שיעור שניתן להביאו בכלי אחד, אלא שלא פירש להביא בכלי אחד, וכוונתו שיביא כמו שירצה, או בכלי אחד או בכמה כלים. וכן נראה מלשון הגמרא, 'פירשתי עשרונות אבל לא קבעתיים בכלי, ואם כן, מה שנכתב למעלה, 'נתכוון להביא כל עשרון בכלי בפני עצמו', אינו נכון. והעירוני לעיין בתוי"ט וברש"י.

² אבל מנחת נסכים לא יביא, ואף על פי שהיא באה בנדבה, [כפי שנתבאר לעיל], כי בוודאי היתה כוונתו רק על חמש המנחות המפורשות בתורה שבאות בנדבה, ורגילות לבוא בפני עצמן בלא זבח. [תוס']. העירוני שזו גמרא מפורשת לקמן ק"ז ולעיין בספר איזהו מקומן.

הצד הזה של הספק, שמביא מנחות משני מינים, מביא מכל אחת מהמינים מנחה אחת].

פירשתי אחת המנחות ואיני יודע איזו מהן

מי שנדר להביא מנחה מסוימת, ושכח איזו מנחה נדר, לא יצא ידי חובתו, עד שיביא את כל המנחות שיש להסתפק שמא אחת מהן פירש להביא, ובכלל זה כל המנחות הנזכרות בפרשת מנחות נדבה שבפרשת ויקרא.

אבל במנחת נסכים אין להסתפק, [כמבואר בגמרא בדף ק"ו] אף על פי שבאה בנדבה, שאינה דומה למנחות נדבה בכמה דברים. (א) מנחת נסכים באה גם בציבור. (ב) מנחת נסכים באה גם עם הקרבן. (ג) מנחת נסכים אינה טעונה לבונה. (ד) מנחת נסכים טעונה שלושה לוג שמן [ומנחות נדבה לוג אחד]. (ה) מנחת נסכים אינה טעונה קמיצה.

< לדעת חכמים – מנחת מאפה תנור אינה באה אלא בשני אופנים, (א) כולה חלות. (ב) כולה רקיקין. ואם כן, אין אלא חמש אפשרויות של הבאת מנחת נדבה, ואלו הן (א) מנחת סולת. (ב) מנחת מחבת. (ג) מנחת מרחשת. (ד) מנחת מאפה תנור הבאה חלות. (ה) מנחת מאפה תנור הבאה רקיקין. ולדעה זו הכל מודים, שבהבאת חמש מנחות, מנחה אחת מכל מין, יצא ידי

ב. האומר "הרי עלי מנחות" או "הרי עלי מין מנחות" – מביא שתי מנחות ממין אחד.¹

ג. האומר "הרי עלי מיני מנחות" – מביא שתי מנחות, משני מינים של מנחה, כלומר, מביא שתי מנחות, שכל אחת ממין אחר של מנחה.

ד. האומר "הרי עלי מיני מנחה" – מתוך ברייתא אחת משמע, שמביא מנחה אחת, כאומר, "הרי עלי מנחה", או "הרי עלי מין מנחה".

ורב פפא נסתפק בדיון זה, האם הברייתא הזו היא כדברי הכל, ואין חולק בדבר, והסיבה שמביא מנחה אחת, כי אמר "מנחה" בלשון יחיד, ומה שאמר "מיני" בלשון רבים, כוונתו לומר, "ממיני המנחות אביא מנחה אחת".

או שהברייתא הזו היא כדעת רבי שמעון, האומר, שיש מנחה שבאה שני מינים, [מנחת מאפה תנור, שניתן להביאה מחצה חלות ומחצה רקיקין], ולכן כשאמר "מיני מנחה", כוונתו לומר, "מנחה אחת הבאה שני מינים", אבל לדעת חכמים, שאין מנחה אחת באה משני מינים, כשאמר, "מיני מנחה", כוונתו לשתי מינים של מנחה ממש, ומה שאמר "מנחה" בלשון יחיד, כי כל המנחות כולן קרויות בשם מנחה, כמו שנאמר על כל המנחות יחד, "וְזֹאת תִּזְרֹת הַמִּנְחָה". [ומסתבר² שלפי

הוספות

¹ העירוני לעיין ברש"ש.

² העירוני שזו גמרא מפורשת.

שאלה שיש אפשרויות מרובות להבאת מנחת מאפה תנור, זה שיודע שנתחייב מנחה מסוימת, ואינו יודע מה נתחייב, דיו בהבאת חמש מנחות כדברי חכמים, שכן בהבאת שלושת המנחות, סולת, מחבת, ומרחשת, יצא ידי ספקן כנ"ל, ובהבאת מנחת מאפה תנור של חלות ומנחת מאפה תנור של ריקין, יוכל לצאת ידי כל הספיקות של מנחת מאפה תנור, כי יביא את כל החלות והריקין יחד בשני כלים נפרדים, ויאמר, מתוך התערובת הזו יהיו מספר החלות ומספר הריקין שפירשתי בנדרי לשם הנדר, והשאר יהיו נדבה, [ויכול לעשות זאת, אף שכל החלות לעצמן, וכל הריקין לעצמן, ואם מנחתו מעורבת חלות וריקין, אינם יחד, כי לדעת רבי שמעון, רשאי אדם להביא שתי מנחות, ולומר חציה של זו וחציה של זו לחובתי, והשאר נדבה, וכן בקמיצת החלות לעצמן והריקין לעצמן יצא כי לדעת רבי שמעון המביא חלות וריקין וקמץ ממין אחד בלבד יצא, וכל זה כדעת האומרים שאין נותנים בריקין את כל השמן, אלא מעט

חובתו כי הביא את כל המנחות שיש להסתפק שמא אחת מהן נדר.

< אבל לדעת רבי שמעון – יש אפשרויות נוספות של הבאת מנחות נדבה, כי לדעתו, מנחת מאפה תנור באה אף בתערובת של חלות וריקין, ואם כן, לדעת רבי יהודה, האומר, שכל מנחה באה 10 חלות, יש 11 אפשרויות בהבאת מנחת מאפה תנור, ולדעת רבי מאיר, האומר, שכל מנחה באה 12 חלות, יש 13 אפשרויות להבאת מנחת מאפה תנור, [ראה הערה 1], ואם כן, מספר האפשרויות להבאת מנחות נדבה הם 14, 11] של מאפה תנור ועוד 3 סולת מחבת ומרחשת], או 16 [13] של מאפה תנור ועוד 3].

- לדברי רבי ירמיה, דעת רבי שמעון, שמי שנדר מנחה מסוימת, ואינו זוכר איזו מנחה נדר, לא יצא ידי חובתו², עד שיביא 14 או 16 מנחות, שהם כל האפשרויות שיש להסתפק בהם.

- אולם לדברי אביו, מודה רבי שמעון,

הוספות

1

										רבי יהודה	
4	5	6	7	8	9	10	חלות				
6	5	4	3	2	1	0	ריקין				
7	6	5	4	3	2	1					
										רבי מאיר	
6	7	8	9	10	11	12	חלות				
6	5	4	3	2	1	0	ריקין				
7	6	5	4	3	2	1					

² יל"ע בזה, הלא בדף ק"ב התבאר, שלדעת רבי שמעון, אפילו אמר בפירוש שיביא מנחה במחבת, רשאי להביא מנחה אחרת, ואם כן יביא מה שירצה ויצא ידי חובתו. והעירוני לדברי הגה"ש שצ"ע לתוס' בדף ג' שהקשה כן.

מחמש המנחות ששים כלים שבכל אחד מניין אחר מאחד ועד ששים, שבסה"כ יש בהם 9150 עשרונים].

ונאמרו כאן בסוגיה כמה ביאורים למחלוקת הזו.

א. [לדברי רב חסדא], **נחלקו האם מותר להכניס חולין לעזרה.**

הכל מודים, שאסור לערב מנחת חובה במנחת נדבה, ולכן המסופק כמה נדר, אינו יכול להביא ששים עשרונים בכלי אחד, ולומר, כפי שנדרתי יהיה לחובתי, והשאר נדבה, שכן בכך הוא מערב חובה בנדבה, ולפיכך יש לו לעשות באופן אחר.

לדעת חכמים – יביא ששים עשרונים בכלי אחד, ויאמר, כפי שנדרתי יהיה לחובתי, והשאר ישאר חולין², ובכך יוצא ידי נדרו, ואינו מערב חובה בנדבה.

אבל לדעת רבי – אסור להכניס חולין לעזרה, ולפיכך, אי אפשר לעשות כן, אלא להביא ששים כלים, שבכל אחד שיעור אחד של עשרונים מאחד ועד ששים, ולהתנות על כל אחד, אם כך נדרתי זו חובתי, ואם לא, זו נדבה, וכך אינו מערב חובה בנדבה, ולא מכניס חולין לעזרה, ויוצא ידי נדרו.

[במשיחה], ונמצא שממה נפשך יש כאן שתי מנחות בהכשר, אחת לנדרו ואחת לנדבה, [ומניין הרקיקין שבזו, הוא כמניין החלות שבזו, וכן להיפך], שבסך הכל יש בשתיהן 10 [או 12] חלות, ו-10 [או 12] רקיקין.

דף קו

ביאור מחלוקת חכמים ורבי בעניין המסופק כמה עשרונים נדר

כבר נתבאר בדף ק"ד, שנחלקו חכמים ורבי בדין מי שנדר להביא כמה עשרונים של מנחה בכלי אחד, ואינו זוכר כמה אמר.

שלדעת חכמים, מביא ששים עשרונים בכלי אחד, ומתנה שיקרבו מתוכם לחובתו כמה שפירש.

ולדעת רבי, מביא ששים כלים, שבכל אחד מניין אחר של עשרונים, מאחד ועד ששים, [סה"כ 1830¹ עשרונים], ומתנה על כל כלי, אם כן נדרתי זו לחובתי, ואם לאו זו לנדבה.

[ואם פירש מנחה מסוימת, ואינו זוכר איזו פירש, לדעת חכמים יביא חמש מנחות של ששים עשרונים, שבסה"כ יש בהם 300 עשרונים. ולדעת רבי, יביא מכל אחת

הוספות

¹ כיצד, קח בידך מאחד ועד ששים, וצרף תחילתן לסופן עד האמצע, כגון, אחד וששים הם 61 שנים ונ"ט הם 61 ושלוש ונ"ח הם 61 כן תמנה עד שלשים, דשלשים ושלושים ואחד נמי הם 61, ויעלה לך שלשים פעמים 61 וכן נוכל למנות פרים דחו, דעולין לשבעים, כיצד ז' וי"ג הם 20 וכן ח' וי"ב הם 20 וכן ט' וי"א הם 20 וי' הרי שבעים. [תוס'].]

² ואי קשיא, הכא נמי היכי קריב קומץ, הא הוי קצת מן הקומץ חולין, ועוד היכי משתריא מנחה, והוא לא איקמץ קומץ שלם, דקצת מן הקומץ היה חולין, תריץ, קומץ בדעתא דכהן תליא, וכהן דעתו אקודש ולא אחולין. [רש"י].

בתנאי, אם יש כאן מנחת נדבה, זה קומצה ומוקטר לשם קומץ, ואם אין כאן אלא שיירי מנחת חובה, הוא נשרף על המזבח לשם עצים, שלא אסרה תורה להטיר שיירי מנחות אלא לשם ריח ניחוח].

אבל לדעת רבי – אסור לערב חובה בנדבה, ולפיכך, אי אפשר לעשות כן, אלא להביא ששים כלים, שבכל אחד שיעור אחד של עשרונים מאחד ועד ששים², ולהתנות על כל אחד, אם כך נדרתי זו חובתי, ואם לא, זו נדבה, וכך אינו מערב חובה בנדבה, ולא מכניס חולין לעזרה, ויוצא ידי נדרו.

ג. [סברת רב אחא בריה דרבא], נחלקו אם ניתן להקטיר שיירי מנחות לשם עצים.

הכל מודים שאסור להכניס חולין לעזרה [ולכן אינו יכול להביא ששים עשרונים בכלי אחד ולומר כפי שנדרתי יהא לחובתי והשאר חולין].

והכל מודים שמותר לערב חובה בנדבה, ולכן,

לדעת חכמים – מביא ששים עשרונים בכלי אחד, ואומר, כפי שנדרתי יהא לחובתי, והשאר נדבה, ונמצא חובה ונדבה מעורבים, וקומץ שתי פעמים, ומקטיר תחילה את קומץ החובה, ולאחר מכן את קומץ הנדבה, ואומר אם יש נדבה, הרי קומץ, ואם לאו הרי עצים.

ולדעת רבי – אינו יכול לעשות כן, כי אסור

ב. [לדברי רבא¹], נחלקו האם מותר לערב חובה בנדבה.

הכל מודים, שאסור להכניס חולין לעזרה, ולכן המסופק כמה נדר, אינו יכול להביא ששים עשרונים בכלי אחד, ולומר, כפי שנדרתי יהיה לחובתי, והשאר חולין, שכן בכך הוא מכניס חולין לעזרה, ולפיכך יש לו לעשות באופן אחר.

לדעת חכמים – יביא ששים עשרונים בכלי אחד, ויאמר, כפי שנדרתי יהיה לחובתי, והשאר יהיה לנדבה, ובכך יוצא ידי נדרו, ואינו מביא חולין לעזרה. [ומאחר שמעורבות כאן מנחת חובה ומנחת נדבה, יקמוץ שתי פעמים. וכדי שיהיו הקמיצות בהכשר, יתכוון, שכל מה שיקמוץ בפעם הראשונה יהא מהחובה, וכל מה שיקמוץ בפעם השניה יהא מהנדבה. אלא מאחר, שאם באמת פירש בנדרו ששים עשרונים, נמצא שבאמת אין כאן אלא מנחת חובה, והקומץ השני אינו אלא שיירי מנחת חובה, ואם כן, אי אפשר להקטירו תחילה, כי אם יקטירו תחילה, נמצא שחסרו שיירי מנחת חובה, בין קמיצה להקטרה, ומנחה שחסרו שייריה בין קמיצה להקטרה אין מקטירים את קומצה. אבל יקטירו את הקומץ השני לבסוף, אחר הקטרת הקומץ הראשון, ואף על פי שיתכן שאינו קומץ של מנחת נדבה, אלא שיירי מנחת חובה, וכלל בידינו שאין מקטירים שיירי מנחות, יקטירו אותן

הוספות

¹ וייג רבה.

² ואי קשיא ליתתי ששים עשרונות בששים כלים ויאמר לפי חשבון שנדרתי יהא לנדרי והשאר נדבה הא לא קשיא דקביעות מנא מילתא היא ולא מצי לאתויי בכלי אחד פחות ממה שקבע. [רשי"י].

מסופק, אם יש כאן שתי מנחות, אחת חובה ואחת נדבה, ויחד הן טעונות שני לוג שמו, או שנדר ששים עשרונים, ואין כאן אלא מנחה אחת של חובה, ואינה טעונה אלא לוג אחד של שמו, ואין לו תקנה, אלא בהבאת ששים כלים, שבכל אחד מניין אחר מאחד עד ששים כנ"ל.

ה. [לדברי רב אשין], נחלקו אם הנודר להביא מעט רשאי להביא גדול.

לדעת חכמים – הנודר להביא מעט רשאי, להביא יותר, ולפיכך יביא ששים עשרונים בכלי אחד, ויאמר, כולם לחובתי, ובין אם פירש כן בנדרו, ובין אם פירש פחות, יצא ידי חובתו.

ולדעת רבי – הנודר להביא מעט, מחויב להביא כמו שנדר, לא פחות ולא יותר, ולפיכך, יביא ששים כלים, שבכל אחד מניין אחר של עשרונים, מאחד ועד ששים, וממה נפשך יצא באחד מהם ידי חובת נדרו, כי יש בהם אחד שהוא בדיוק כמו שפירש.

נדבת עצים

נאמר, "וְנִפְּשׁ כִּי תִקְרֵיב קֶרְבָּן מִנְחָה", ומאחר שגם עצים קרויים "קרבן", שנאמר "וְהִגֹּדְלוֹת הַפְּלִנּוּ עַל קֶרְבָּן הָעֵצִים", ולמדנו, שאדם מתנדב עצים.

ומבואר במשנה, שהאומר, "הרי עלי עצים", לא יפחות משני גזירין [=בקעיות גדולות].¹

להקטיר שיירי מנחות, אף לא לשם עצים, ומאחר שיש להסתפק, שמא פירש בנדרו ששים עשרונים, ואין כאן נדבה כלל, לא יוכל להקטיר את שני הקומצים, ואין לו תקנה אלא בהבאת ששים כלים, שבכל אחד מניין אחר מאחד עד ששים כנ"ל.

< אולם דחו זאת, כי לחשש הזה יש תקנה, והיא, שיביא שני כלים, באחד ששים עשרונים, ובכלי נוסף עשרון אחד, ויקרבם זה לזה ויאמר, כפי שנדרתי יהא חובה, והשאר עם העשרון הנוסף נדבה, ויקמץ משניהם, וביזה בוודאי יש כאן גם חובה וגם נדבה.

ד. [לדברי רבא], נחלקו אם מנחה גדולה טעונה לוגין כמספר העשרונים.

הכל מודים שמותר לערב חובה בנדבה וניתן להקטיר שיירי מנחות לשם עצים. ולכן,

לדעת חכמים – מביא ששים עשרונים בכלי אחד, [ועימהם ששים לוג שמון כדעת האומרים שלכל עשרון יש לוג], ואומר, כפי שנדרתי יהא לחובתי, והשאר נדבה, ונמצא חובה ונדבה מעורבים, וקומץ שתי פעמים, ומקטיר תחילה את קומץ החובה, ולאחר מכן את קומץ הנדבה, ואומר אם יש נדבה, הרי קומץ, ואם לאו הרי עצים, הכל כנ"ל.

אבל לדעת רבי – אינו יכול לעשות כן, כי לדעתו כל המנחות, בין מרובות ובין מועטות, טעונות לוג אחד בלבד של שמו, ואם כן, מאחר שאינו יודע כמה עשרונות פירש בנדרו, כשיעשה כנ"ל, עדיין הוא

¹ הוספות

¹ ודווקא כי אמר עצים אבל כי אמר עץ מיייתי גזיר אחד. [תוס'].

יביא לבונה, שאין לך דבר שכולו קרב למזבח בלא שיריים אלא לבונה ומנחת נסכים ומאחר שיש מנחות שיש בהם שיריים לכהנים מן הסתם כוונתו לדבר שאין לטעות בו וזה לבונה שבכל האופנים כולה למזבח. אבל אין לומר שכוונתו לעולת בהמה, כי עורה לכהנים. ולא לעולת העוף, כי מסירים ממנה מוראה ונוצה. ולא לנסכים, אינם נאכלים על המזבח אלא יורדים לשיתין.

פירש בדבריו מה יביא למזבח, ואינו זוכר מה פירש, יביא מכל דבר שקרב למזבח.

דף קז

האומר **"הרי עלי מטבע זהב"**, **יביא דינר זהב** ולא פרוטת זהב, כי דינר הוא הפחות שבמטבעות הנעשים מזהב, שאין רגילים לעשות מזהב פרוטות.

אבל אמר **"הרי עלי זהב"** **יביא חתיכת זהב.**

ואם פירש להביא כך וכך זהב, ואינו זוכר כמה פירש, יביא ויביא עד שיהיה ברור אצלו שלא התכוון לכל כך הרבה.

האומר **"הרי עלי מטבע כסף"**, במקום שאין רגילים לעשות מכסף פרוטות, והמטבע הפחות מכסף הוא דינר, **יביא דינר כסף**, אבל במקום שרגילים לעשות

ולדעת רבי, מאחר שעצים קרויים קרבן, עצים, **טעונים מלח**, שנאמר **"על פל קרפנד תקריב מלח"**.

וטעונים הגשה בקרן דרומית מערבית של מזבח כמנחה.

וכמו כן טעונים **קמיצה**, שמרסקם להיות דקים, ונוטל מהם מלא קמצו.

וכמו כן, כשמקטירים, צריך להביא עימהם **עצים אחרים** להסיקם בהם, כשאר קרבנות שמביאים עימהם עצים להסיקם בהם.

שיעור לבונה

המתנדב לבונה בפני עצמה, לא יפחות מקומץ, וכן הוא שיעור הלבונה הבאה עם המנחה, שנאמר, **"וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל הַלֶּבְנָה"**, להקיש את הלבונה לקמיצת המנחה, וללמד, שתהא הלבונה בשיעור הקומץ.

דברים נוספים ששיעורם קומץ

שיעור הקטרת המנחה על המזבח הוא קומץ. וכן הוא השיעור להתחייב כרת על העלאת בחוץ. שני בזיכי לבונה של לחם הפנים טעונים שני קמצים¹.

האומר "הרי עלי..."

האומר "הרי עלי למזבח" ולא פירש מה,

הוספות

¹ ליתן בכל אחד קומץ לבונה. [רבינו גרשום].

שיעור השמן של נדבה הוא כשיעור שמן מנחת נדבה.

- ולדעת רבי, אף שדין נדבת שמן למד ממנחת נדבה, אחר שדנתו, אוקי באתרה, מה מצינו בנסכים, ששיעורם לא פחות שלושה לוגין, אף שיעור שמן לנדבה, יהיה לא פחות משלושה לוגין.

ואם פירש, ואינו זוכר כמה פירש, יביא כמניין הלוגין שמביאים הציבור לחובה, ביום שחובתם מרובה ביותר, הוא יום טוב ראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת, [140 לוגין].

האומר "הרי עלי עולה"

[הבאה מן הזכרים בלבד]

< אם לא פירש מה יביא לעולה, רשאי להביא את הקטן ביותר הראוי לכך:

- במקומו של תנא קמא, הכבש היה הקטן ביותר, ורשאי להביא אותו.

- ובמקומו של רבי אלעזר בן עזריה, תור ובן יונה הם הקטנים ביותר, ורשאי להביא אחד מהם.

< ואם פירש מה יביא ואינו זוכר:

- לדעת חכמים יביא פר איל ושעיר שהוא הגדול ביותר הראוי לכך ואף אם פירש דבר קטן יותר יוצא בו שלדעתם הנודר קטן

פרוטות כסף, יביא פרוטות כסף.

אמר "הרי עלי כסף" יביא חתיכת כסף.

האומר "הרי עלי נחושת" לא יפחות ממנחת בשווי מעה כסף. כן מבואר במשנה ורבי אליעזר בן יעקב אמר בברייתא שלא יפחות ממזלג קטן של נחושת שראוי הוא לניקוי המנורה¹. [ויתכן שהכל שיעור אחד].

האומר "הרי עלי ברזל" לא יפחות מאמה על אמה שראוי הוא לעשות ממנו כליא עורב הוא [=מסמרות חדין שתוחבין בראש גג ההיכל לכלות העורבים שלא ישבו עליו].

האומר "הרי עלי יין" לא יפחות משלושה לוגין כפי שנתבאר לעיל בדף ק"ד.

האומר "הרי עלי שמן" – לדעת תנא קמא לא יפחות מלוג אחד, [שכן שיעור שמן הבא עם המנחה]. ולדעת רבי לא יפחות משלושה לוגין, [כשיעור היין הבא לניסוך]².

וסיבת מחלוקתם, כי דין זה שמתנדבים שמן, למד מריבוי "קרבן" האמור בעניין מנחת נדבה.

- לדעת חכמים, מאחר שדין נדבת שמן למד ממנחת נדבה, דון מינה ומינה, שאף

הוספות

¹ העירוני לעיין בתוס'.

² העירוני לשנות – כשיעור השמן של מנחת נסכים.

³ יש לפרט את החשבון.

והביא גדול יצא.

האומר "הרי עלי עגל" – יביא הוא ונסכיו

בחמש סלעים.

האומר "הרי עלי איל" – יביא הוא ונסכיו

בשתיים.

האומר "הרי עלי כבש" – יביא הוא ונסכיו

בסלע.

- ולדעת רבי [ומשנתנו] יביא את כל הראוי לעולה פר ועגל איל שעיר גדי טלה תור ובן יונה [ואם זוכר שפירש בהמה אינו צריך להביא תור ובן יונה. ואם זוכר שפירש מן הבקר דיו להביא פר ועגל].

האומר "הרי עלי תודה" או "שלמים"

[הבאים זכרים ונקבות]

< אם לא פירש מה יביא לשלמים, רשאי להביא את הקטן ביותר הראוי לכך, שהוא הכבש.

< ואם פירש מה יביא ואינו זוכר :

- לדעת חכמים יביא פר ופרה איל ורחלה שעיר ושעירה שהוא הגדול ביותר הראוי לכך ואף אם פירש דבר קטן יותר, יוצא בו, שלדעתם הנודר קטן והביא גדול יצא.

- ולדעת רבי [ומשנתנו] יביא את כל הראוי לעולה פר ופרה ועגל ועגלה איל ורחלה שעיר ושעירה גדי וגדייה טלה וטלייה [ואם זוכר שפירש מן הבקר דיו להביא פר ופרה ועגל ועגלה].

שינה ממה שנדר

נדר להביא שור גדול והביא שור קטן – לא יצא ידי חובתו, ואפילו הביא שני שוורים קטנים, שיחד הם שווים יותר מהשור הגדול שאמר.

נדר להביא שור לבן והביא שחור, או נדר להביא שחור והביא לבן – לא יצא ידי חובתו.

נדר להביא שור קטן והביא שור גדול – לדעת חכמים יצא ידי חובתו. ולדעת רבי

שווי הבהמות לקרבנות

כלל בידינו בקבלה של תורה שבעל פה, שהנודר סתם בלא לפרש שווייה, מביא את הבהמה ונסכיה כפי השווי הבא :

האומר "הרי עלי שור" – יביא הוא ונסכיו **במנה**. [= 25 סלעים]

לא יצא ידי חובתו.

ואנו אין לנו כלום², ולפיכך תיקנו ששה, שלא יטול זה משופרו של זה, [וכשהמעות באות נותנים אותן לששה שופרות בשווה³].

ששה שופרות של נדבה

כבר נתבאר [בדף ד'] שבבית המקדש היו שלוש עשרה שופרות, שבהם היו נותנים מעות לצורך כמה דברים, ובשש שופרות היו נותנים מעות לצורך נדבת ציבור, שהיו קונים במעות הללו בהמות, וכשהיה המזבח בטל משאר קרבנות, היו מקריבים את הבהמות הללו לעולות נדבת ציבור, [הבשר למזבח והעור לכהנים].

ונאמרו בסוגיה כאן כמה טעמים מדוע תקנו לצורך הנדבה ששה שופרות.

< **לדעת חזקיה** – כנגד ששה בתי אבות¹, תקנו ששה שופרות כדי שכל בית אב יטול מעות משופר שלו לצורך הקרבת קיץ מזבח של יומו [שיש בו זכיה לכהנים בעורות], שאם לא היה להם אלא שופר אחד היו באים לידי מריבה שמא באותו יום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו נדרים ונדבות הרבה ולא יהיה מזבח בטל, לא יטול הבית אב מן השופר כלום, ובשאר ימות השבוע של בתי אבות אחרים לא יביאו נדרים ונדבות כל כך ונמצא אותן בתי אבות מקריבות מן השופר שלא יהא המזבח בטל והיו עורות שלהם, ויריבו איתם הראשונים ויאמרו יש לכם עורות

< **ולדעת רבי יוחנן** – הסיבה שתיקנו ששה שופרות לצורך הנדבה, **כי הנדבה מרובה** ולא די בשופר אחד⁴.

< **ולדעת זעירי** – דין זה שעשו ששה שופרות לנדבה⁵ הוא **כדעת רבי, שהמתנדב בהמה קטנה, לא יביא גדולה, ולפיכך** כשבאו מעות מחמת בהמה מסוימת יש להביא עולה מאותה בהמה ולפיכך **צריך שש שופרות שזה מספר הבהמות שניתן להביא מהם עולה** (א) פר (ב) עגל (ג) איל (ד) כבש (ה) גדי (ו) שעיר, ובכל אחד מהשופרות יתנו מעות שניתנו למין אחד של בהמה, ויביאו מהמעות עולות מאותו מין של הבהמה.

< **ולדעת בר פדא** – תיקנו ששה שופרות, **כנגד ששה דברים שהמעות באים מחמתם** (א) פרים של חטאת ציבור שאבדו שהפריש אחרים תחתיהם ואח"כ נמצאו הראשונים ונתקו לרעייה שדמיהם נופלים לשופר הראשון. (ב) והאילים, כגון אשם גזילות, ואשם מעילות, שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן, ואחר כך נמצאו הראשונים, ונתקו לרעייה, שדמיהם נופלים לשופר השני, ובאים

הוספות

¹ שכל משמר חלוק לששה בתי אבות, כנגד ששה ימי שבוע, זה עובד יומו, וזה עובד יומו, ובשבת כולן שוין. [רש"י].

² ואי משום הנך עולות שהביאו יחידים במשמרות שלנו משום מזלינו הוא. [רש"י].

³ העירוני – או כל יום ניתנים בשופר אחר.

⁴ העירוני להוסיף – שלא יתעפשו המעות.

⁵ יש להוסיף כאן – אינו משום קיץ המזבח ואין המעות לצורך כך אלא.

מותר מנחת חוטא (ו) **מותר קנין**. [אבל **מותר עשירית האיפה ירקב**].

"שור זה עולה"

לעיל נתבאר, שהמתחייב להביא שור גדול, לא יביא שנים קטנים,

- ולדעת משנתנו, כל זה בנדר, ["הרי עלי"], שחייב לקיים מה שקיבל עליו, אבל בנדבה, האומר על שור גדול "הרי זה לעולה", אם נפל בו מום, אינו חייב באחריותו, [אלא נפדה, ואף שדמיו קדושים קדושת עולה], רשאי להביא בדמים אף שוורים קטנים, ואף אילים קטנים.

- ולדעת הברייתא אף שרשאי לשנות ממה שהיה תחילה, לא יביא פחות ממה שהיה תחילה, אלא יותר.

- ולדעת רבי בברייתא, אף שבדיעבד אם שינה ממה שהיה תחילה, לא עבר על נדרו, כי אינו חייב באחריותו, לכתחילה אין לשנות מהמניין שהיה תחילה, שאם תחילה היה קרבן אחד, גם עתה יביא אחד [ואפילו גדול יותר או ממין אחר], אבל לא יביא שנים, כי בכך מוסיף על המנחות.

- ולדעת רבי במשנתנו, אף שבדיעבד אם שינה לא עבר על נדרו, כי אינו חייב באחריותו, לכתחילה יש לו להביא בדמים בדיוק כמו שהיה תחילה.

לנדבת ציבור. (ג) **והכבשים**, כגון אשם נזיר ואשם מצורע הבאים בני שנה, **שנתקו לרעייה**, דמיהם לשופר השלישי¹. (ד) **והשעירים**, כגון שעירי חטאת של ציבור של רגלים, [שמכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, בשאין בה ידיעה כדאמרינן בשבועות], **כשנתקו לרעייה**². (ה) **והמותרות**, כגון מי שמקריב אחד מכל אלו, והפריש מעות לשם כך והוזלו בהמות, וניתותרו המעות, נותן לשופר החמישי. (ו) **והמעה**, שכל יחיד מביא באדר מחצית השקל בהכרעה, [כלומר כששוקלים את מחצית השקל, מביא מעט יותר, שיכריע במאזנים את משקל חצי השקל], ואם נתנו בין שניהם שקל שלם, נותנים מעה קטנה מפני הכרעה, שעכשיו לא נתנו בין שניהם אלא הכרע אחד, ואילו הביאום כמשפטם, היו שם שתי הכרעות.

דף קה

< **ולדעת שמואל** – תקנו ששה שופרות כנגד מותרות של ששה דברים (א) **מותר חטאת** (ב) **מותר אשם גזילות** (ג) **מותר אשם נזיר** (ד) **מותר אשם מצורע** (ה) **מותר מנחת חוטא** (ו) **מותר עשירית האיפה של כהן גדול**.

< **ולדעת רבי אושעיא** – תקנו ששה שופרות כנגד מותרות של ששה דברים (א) **מותר חטאת** (ב) **מותר אשם גזילות** (ג) **מותר אשם נזיר** (ד) **מותר אשם מצורע**³ (ה)

הוספות

¹ ואהכי לא מערב מותריהו עם מותר גזילות ומעילות, משום דלא דמו, דאלו בני שנה ואלו בני שתי שנים, אלו באין לכפר ואלו להכשיר. [רש"י].

² ואין לנו בהמה ניתקת לרעייה אלא אלו, דכבשה ושעירה הבאין לחטאת יחיד, אין ניתקות לרעייה אלא מתות.

³ העירוני להוסיף כאן – ואין מערבין אותו עם מותר אשם נזיר דזה להכשיר וכו'.

עולה במקום אחר, אפילו הקריבוה לשמים, [כגון שהביאה לבית חונו, שהיו עובדים בו בארץ מצרים לשמים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן], לא יצא ידי חובה. [וזה ששחט או העלה את העולה מחוץ למקדש, חייב כרת של שחוטי חוץ או מעלי חוץ].

האומר "הרי עלי עולה" שאקריבנה בבית חוניו

לדעת רב המנונא ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והתנא של הברייתא – אף על פי שאין עולה קרבה בבית חוניו, [הנחשב כבמה, שאסור להקריב בה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן], האומר, "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו", [או שאמר להביא עולה למקום אחר שהוא חוץ למקדש], הרי זה כאומר, "הרי עלי עולה בלא להתחייב באחריותה", כלומר מתחייב הוא להקדיש בהמה לעולה, ובכך שיפרישה יצא ידי נדרו, ומעתה, אפילו לא תקרב במקדש, אלא בבית חוניו, או שתהרג ולא תקרב כלל, לא יתחייב להביא אחרת תחתיה. ומעתה, אם הקריבה במקדש, קיים מצוה. ואם הקריבה חוץ למקדש, מאחר שהפרישה לעולה, קדושה קדושת עולה, וזה ששחטה או הקריבה מחוץ למקדש, חייב כרת. אבל ידי נדרו יצא משעה שהפרישה.

ולדעת רבא – האומר, "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו", לא התחייב להביא עולה בכל אופן, אלא רק אם יוכל

וכל זה כשאמר "שור זה עולה", אבל אמר "שור זה ודמיו עלי עולה", נתחייב להביאו עולה, ואם יפול בו מום, להביא מדמיו עולה, כמו שהוא עכשיו.

האומר "אחד מכבשי הקדש"

אם היו לו שנים – הגדול שבהם הקדש כי מקדיש בעין יפה מקדיש.

היו לו שלושה – יש להסתפק אם כוונתו לגדול או לבינוני שהוא יפה מהקטן ולפיכך ממתין עד שיפול בבינוני מום ומחללו על הגדול [כלומר שאומר אם הוא היה הקדש הרי אני פודה אותו בגדול] וממה נפשך הגדול קדוש או מחמת עצמו או מחמת הבינוני וכמו כן ממה נפשך הבינוני אינו קדוש או משום שמעולם לא הוקדש או משום שנפדה.

וכל זה כשאמר "אחד מכבשי", אבל אמר "כבש בכבשי", ודאי כוונתו לגדול אף אם היו לו הרבה כבשים.

וכל זה במקדיש, אבל במוכר, לעולם יד בעל שטר הקניה על התחתונה, ומקבל את הפחות.

דף קח

האומר "הרי עלי עולה"

האומר, "הרי עלי עולה", חייב להביא קרבן עולה בבית המקדש, ואם הביא קרבן

נתכוון, אמר, אי סגי בבית חוניו, טרחנא, טפי, לא טרחנא, ומאחר שהתנה כן, ולא נתקיים התנאי, כי אסור להקריב קרבנות בבית חוניו, לא נעשה נזיר כלל. ומעתה, אפילו נהג נזירות והביא קרבנות נזירות בבית חוניו, אין כאן חיוב כרת של שחוטי חוץ ומעלי חוץ, כי לא הקריבו בחוץ קרבן אלא בהמת חולין, ואף על פי שלא קרבו קרבנות נזירות, רשאי להפסיק לנהוג בנזירות, כי לא חלה עליו נזירות כלל.²

וכל זה כדעת תנא קמא של משנתנו, אבל רבי שמעון אומר, אין זו עולה, [ולא נתבאר דבריו בסוגיה].

האומר "הריני נזיר"

האומר, "הריני נזיר", מביא קרבנות נזירותו בבית המקדש, ואם הביא במקום אחר, אפילו לשם נזירותו, [כגון שהביאה לבית חוניו], לא יצא ידי חובה. [וזה ששחט או העלה את העולה מחוץ למקדש, חייב כרת של שחוטי חוץ או מעלי חוץ].

האומר "הריני נזיר על מנת שאביא

קרבנות נזירות בבית חוניו"

לדברי הכל – לא התחייב נדר להיות נזיר בכל אופן, אלא רק אם יוכל להביא קרבנות נזירותו בבית חוניו, [=אדם זה לדורון

כהן שעבד בבמה [לשם שמים]

כשהכרית יאשיה המלך את הבמות נאמר, "וַיִּבְנֶה אֶת כָּל הַפְּהִינִים מֵעֵרִי הַיְּהוּדָה וַיִּטְמֵא אֶת הַבְּמוֹת אֲשֶׁר קָטְרוּ שָׁמָּה הַפְּהִינִים מִבְּעַד יַד בְּאֵר שֶׁבַע וַיִּגְתֵּץ אֶת בְּמוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר פָּתַח שַׁעַר הַיְּהוּשָׁע שֶׁר הָעִיר אֲשֶׁר עַל שְׂמֹאלוֹ אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר. אֵךְ לֹא יַעֲלוּ כִּפְהִי הַבְּמוֹת אֶל מִזְבֵּחַ ה' בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם אֶכְלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם", למדנו מכאן, שכל כהן שעבד בבמה³, נפסל לעבודת המזבח בירושלים⁴, [אפילו חוזר בתשובה], אבל חולק בקדשים, ככהנים בעלי מומים, שחולקים בקדשים, ופסולים לעבודה⁵.

הוספות

¹ העירוני שאין הדין כן אלא לכתחילה מחויב להקריב במקדש. ויל"ע בזה.

² העירוני שאין הדין כן אלא לכתחילה מחויב לגלח במקדש. ויל"ע בזה.

³ בסוגיה להלן נתבאר באלו אופנים כהן נפסל מחמת עבודה זרה ויל"ע אם הוא הדין לעניין פסול מחמת עבודה בבמה.

⁴ הא דקתני לא ישמשו במקדש בירושלים, להכי איצטריך בירושלים, לאשמועינן דבנוב וגבון היו מותרין לשמש. [תוס' בשם רש"י בתשובה].

⁵ בספר הזהיר כתוב, כהן שמהיר דתו לא ישא את כפיו, ולא יקרא ראשון ... ורש"י פירש ... דודאי כשר לדוכן ולקרות בתורה

כהן שעבד עבודה זרה

מבואר במשנתנו, שאחר שלמדנו שכהן שעבד בבמה נפסל לעבודת המקדש, [אפילו חזר בתשובה], כל שכן שכהן שעבד עבודה זרה, נפסל לעבודת המקדש¹. ונחלקו אמוראים בפרטי הדין הזה.

א. שחט קרבן לעבודה זרה – לדעת רב יהודה, כהן ששחט לעבודה זרה, כששב בתשובה, לא נפסל מעבודת המקדש, וקרבנו עולה לריח ניחוח. ודבר זה למד, מתוך שנאמר ביחזקאל, בביאור טעם פסול כהנים שעבדו עבודה זרה, "וְעַן אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ אוֹתָם לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עֵוֹן עַל כֵּן נִשְׁאַתִּי יְדִי גְלִיעָהם נָאִם ה' אֲקִים וְנִשְׂאוּ עִוְסָם. וְלֹא יִגְשׂוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי וְלִגְשֹׁתַי עַל כֵּן קִדְשִׁי אֶל קְדְשֵׁי הַקְּדָשִׁים וְנִשְׂאוּ קְלִמָּתָם וְתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ", שלא נפסלו הכהנים מחמת עבודת קרבן לעבודה זרה, אלא בעבודה הקרויה שירות במקדש, כלומר עבודה הטעונה כהנים, להוציא שחיטה שהיא כשרה במקדש אף בזר, ואינה קרויה שירות, שאם עשה אותה כהן לעבודה זרה, אינו נפסל בכך מעבודת המקדש [כשיחזור בתשובה]. **לדברי רב נחמן, כן הדין אף כששחט לעבודה זרה במזיד, כי אף כשעשה זאת במזיד, לא נחשב כמי שעבד לעבודה זרה, מאחר ששחיטה אינה נחשבת כעבודה. ולדברי רב ששת, אף שמהכתוב הזה אין לפסול את השוחט לעבודה זרה,**

כי שחיטה אינה נחשבת עבודה, מכל מקום **כששחט במזיד הוא נפסל לעבודת המקדש מטעם אחר, והוא, שבכך נעשה משרת לעבודת זרה.**

ב. זרק² דם קרבן לעבודה זרה – לדברי רב נחמן, רק אם עשה זאת במזיד, הוא נפסל לעבודת המקדש, אבל אם עשה זאת בשוגג, אינו נפסל לעבודת המקדש, [שנאמר "וְהָיוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עֵוֹן", כלומר מכשול של עון ועון הוא מזיד³. ולדברי רב ששת, אף כשעשה זאת בשוגג, נפסל מעבודת המקדש, [שנאמר "וְהָיוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עֵוֹן", כלומר או מכשול של שוגג או עון של מזיד].

ג. השתחוה לעבודה זרה – לדברי רב נחמן, לא נפסל מעבודת המקדש. ולדברי רב ששת, נפסל מעבודת המקדש.

ד. הודה לעבודה זרה [שאמר לה אלי אתה] – לדברי רב נחמן, לא נפסל מעבודת המקדש. ולדברי רב ששת, נפסל מעבודת המקדש.

כהן מתכפר על ידי עצמו

תניא: "וְכִפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגֹת בְּחֻטָּא בְּשֹׁגְגָה לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ", מלמד, שהכהן מתכפר על ידי עצמו, אף כשחטא בשגגה בעבודה זרה, [שכן

הוספות

תחילה. [תוס']

¹ ויליעע אם גם לעניין חלוקת הקדשים דינו ככהן שעבד בבמה, או שבוה הוא חמור ממנו, ואף בקדשים אינו חולק.

² לכאורה הוא הדין לעבודות קבלה והולכה.

³ העירוני שהמקור הוא חטאת עבודה זרה.

הכתוב הזה מדבר בחטא עבודה זרה].

אמר להם – **כל יום הכפורים נזדמן לי זקן אחד¹, לבוש לבנים ונתעטף לבנים, ונכנס עמי לפני ולפנים, ויצא עמי, שנה זו, נזדמן לי זקן אחד, לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי ולא יצא עמי.**

לאחר הרגל, חלה שבעת ימים ומת, ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם.

בית חוניו

< לדעת רבי מאיר – בית חוניו היה בית עבודה זרה.

וכך היה המעשה שעל ידו הוקם אותו בית:

שבשעת פטירתו של שמעון הצדיק אמר, חוניו בני ישמש תחת². נתקנא בו שמעי אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, **ואמר לו שמעי לחוניו, בא ואלמדך סדר עבודה.**

הלבישו באונקלי [=מלבוש של עור], וחגרו בצילצול³, העמידו אצל המזבח, ואמר להם שמעי לאחיו הכהנים, ראו מה נדר [חוניו] זה, וקיים לאהובתו⁴, [שכך נדר לה], אותו היום אשתמש בכהונה גדולה, אלבש באונקלי שלך, ואחגור בצילצול שלך.

לדעת רב נחמן – הכתוב הזה, המלמד, שהכהן מכפר על עצמו כשחטא בשגגה בעבודה זרה, מתקיים בכהן **שזרק בשגגה דם קרבן לעבודה זרה**. [שבזה יש חילוק בין שוגג למזיד, ששוגג חוזר לעבודת המקדש ומזיד אינו חוזר, אבל בשוחט לעבודה זרה אין חילוק בין שוגג למזיד, ושניהם חוזרים לעבודת המקדש, כפי שנתבאר לעיל בדעת רב נחמן].

ולדעת רב ששת – הכתוב הזה, המלמד, שהכהן מכפר על עצמו כשחטא בשגגה בעבודה זרה, מתקיים בכהן **ששחט בשגגה קרבן לעבודה זרה**. [שבזה יש חילוק בין שוגג למזיד, ששוגג חוזר לעבודת המקדש ומזיד אינו חוזר, אבל בזורק דם קרבן לעבודה זרה אין חילוק בין שוגג למזיד, ושניהם אינם חוזרים לעבודת המקדש, כפי שנתבאר לעיל בדעת רב ששת].

שנה שמת בה שמעון הצדיק

אותה שנה שמת שמעון הצדיק, **אמר להם – שנה זו הוא מת.**
אמרו לו – **מנין אתה יודע.**

הוספות

¹ בירושלמי הקשו, והכתיב, "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" ואפילו מלאכים שנאמר בהם "ודמות פניהם פני אדם". ותירצו שמה שכונה היתה. [תוס'].
² תימה הא דרשינן בתורת כהנים, "תחת אביו", בזמן שהוא ממלא מקום אביו, וזה לא היה יודע סדר עבודה, דהא קאמר ליה בא ואלמדך סדר [עבודה]. ויש לומר, דביראת חטא היה ממלא מקום אבותיו. [תוס'].
³ ואם תאמר, וכי לא ראה כהן גדול משמש מעולם, שהיה לובש באונקלי וחגור בצילצול. ועוד הא אינו נעשה כהן גדול עד שיעשה סגן. ויש לומר, דלא היה יודע, ובא [ייג סדר הבא] ליכנס בכהונה גדולה תחילה. [תוס'].
⁴ העירוני להוסיף שהכוונה לאשתו.

שלך, ואחגור בצילצול שלך.
בקשו אחיו הכהנים להרוג את שמעי שלא ידעו שחוננו הטעהו והיו סבורים שמבזה את הכהונה מדעתו.

רץ מפניהם, ורצו אחריו, הלך לאלכסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשום עבודת כוכבים.

וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, מה [שמעי] זה, שלא ירד לה, [כלומר שלא נתמנה לכהונה], כך [נתקנא באחיו שנתמנה לה, וגרם לקלקול גדול], היורד לה, על אחת כמה וכמה שאין מורידים אותו, כדי שלא יקלקל עצמו.

וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, מה [שמעי] זה, שלא ירד לה, [כלומר שלא נתמנה לכהונה], כך [נתקנא באחיו שנתמנה לה, וגרם לקלקול גדול], היורד לה, על אחת כמה וכמה שאין מורידים אותו, כדי שלא יקלקל עצמו.

וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, מה [שמעי] זה, שלא ירד לה, [כלומר שלא נתמנה לכהונה], כך [נתקנא באחיו שנתמנה לה, וגרם לקלקול גדול], היורד לה, על אחת כמה וכמה שאין מורידים אותו, כדי שלא יקלקל עצמו.

וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, מה [שמעי] זה, שלא ירד לה, [כלומר שלא נתמנה לכהונה], כך [נתקנא באחיו שנתמנה לה, וגרם לקלקול גדול], היורד לה, על אחת כמה וכמה שאין מורידים אותו, כדי שלא יקלקל עצמו.

לדעת רבי יהודה – בית חוננו היה במה לשם שמים.

וכך היה המעשה שעל ידו הוקם אותו בית:

בשעת פטירתו של שמעון הצדיק אמר, חוננו בני ישמש תחתי. ולא קיבל עליו חוננו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה.

ואף על פי כן נתקנא בו חוננו בשמעי אחיו, [שאחרי שויתר לו על הכהונה נתחרט], ואמר לו חוננו לשמעעי, בא ואלמדך סדר עבודה, [שהיה חוננו חכם משמעעי].

הלבישו באונקלי, וחגרו בצילצול, והעמידו אצל המזבח, ואמר להם חוננו לאחיו הכהנים, ראו מה נדר [שמעי] זה, וקיים לאהובתו, [שכך נדר לה], אותו היום שאשתמש בכהונה גדולה, אלבוש באונקלי

וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, ומה [חוננו] זה, שברח ממנה, [שלא רצה לקבלה מתחילה, וויתר עליה לאחיו], כך [נתקנא באחיו שנתמנה לה, וגרם לקלקול גדול], המבקש לירד לה, על אחת כמה וכמה.

דברי רבי יהושע בן פרחיה בדף זה

ללשון ראשון – רבי יהושע בן פרחיה אמר, שבכל אופן אין ראוי לנדור, [שנאמר, "וכי תתקדל לנדור לא יהיה בך חטא"], ומכל מקום יש חילוק בין הנודר קודם שהפריש את נדרו, לנודר אחר שהפריש את נדרו. שזה שנדר בלא להפריש את נדרו, יש לו לחוש יותר שמא לא יוכל לקיים, ולכן ראוי לכופתו לפני ארי. אבל זה שנדר אחר שהפריש נדרו, אין לחוש כל כך שמא יאבד

¹ תימה, הרי יש כאן איסור שחוטי חוץ. ונראה, דלבני נח היה מעלה, שהם נודרים נדרים ונדבות. [תוס'].
הוספות

מתייחסת למזבח שהקים חוניו במצרים לשם שמים.

אולם לדעת רבי מאיר לא הוקם מזבח חוניו לשם שמים ונבואת ישעיה מתייחסת למזבח אחר, שהוקם בזמן חזקיה.

שלאחר מפלתו של סנחריב, יצא חזקיה, ומצא [חמישה] בני מלכים, שהיו יושבים בקרונות של זהב, והדירים שלא לעבוד עבודת כוכבים, ועל אותם חמש מלכויות נאמר, "ביום ההוא יהיו חמש ערים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מְדַבְּרוֹת שֹׁפֵת [בני ישראל היושבים בארץ] כְּנַעַן וְנִשְׁפָּעוֹת לַה' צְבָאוֹת [שלא יעבדו עבודת אלילים] עיר הַהֶרֶס יֵאמֵר לְאָחֵת".

דף קי

הלכו לאלכסנדריא של מצרים, ובנו מזבח, והעלו עליו לשם שמים, ועל כך נאמר "ביום ההוא יהיה מזבֵּחַ לַה' בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִצְבֵּחַ אֶצְל גְּבוּלָהּ לַה'".

וסיום הכתוב המוזכר לעיל, "עיר הַהֶרֶס יֵאמֵר לְאָחֵת", תירגמו רב יוסף, 'קרתא דבית שמש דעתיד למיחרב איתאמר דהיא חדא מנהון' [=עיר בית שמש שעתידה להיחרב נאמר שהיא אחת מהן]. ש"הַרְס" פירושו שמש, כמו שנאמר, "הַאֲמַר לַחֶרֶס וְלֹא יִזְרַח" ["חרס" כמו "הרס"], הרי שראויה החרס לזרוח, ואם כן היא השמש.

נאמר בנבואות הנחמה, "אל תירא כי אתה אני מפוזר אביא זרעך ומפערב אקבצך. אמר לצפון תני ולתימן אל תקלאי הביאי בני מרחוק ובנותי

מה שהפריש, ולא יוכל להביא אחר, ולכן אין עונשו גדול כל כך, וראוי הוא רק להטיל עליו קומקום של חמין.

ולשון שני – רבי יהושע בן פרחיה [שהיה נשיא], דיבר על שנאתו ואהבתו לשררה, **שקודם שנתמנה לנשיאות, היה שונא את השררה, עד שכל האומר לו לעלות היה רוצה לכופתו לפני ארי.** אבל אחר שנתמנה, לא היה רוצה לרדת, ומי שהיה אומר לו לרדת, היה רוצה להטיל עליו קומקום של חמין. וכן מצינו בשאול, שעד שלא נתמנה, ברח מהמלוכה, [כמו שנאמר, "ויקרב שְׂמוּאֵל אֶת כָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכֹּד שִׁבְט בְּנִימִן. וַיִּקְרַב אֶת שִׁבְט בְּנִימִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ וַתִּלְכֹּד מִשְׁפַּחַת הַמְּטֵרִי וַיִּלְכֹּד שְׂאוּל בֶּן קִישׁ וַיִּבְקֹשׁהוּ וְלֹא נִמְצָא. וַיִּשְׁאַלְוּ עוֹד בְּה' הֲבֵא עוֹד הַלֵּם אִישׁ וַיֵּאמֶר ה' הִנֵּה הוּא נִחְבָּא אֶל הַכְּלִים"], ולבסוף, כשנתמנה למלך, וחשש שדוד ירש אותו, ביקש להרוג את דוד, [כמו שנאמר, "וַתַּעֲנִינָה הַנְּשִׁים הַמִּשְׁחָקוֹת וַתֹּאמְרֶיךָ הֲכֵּה שְׂאוּל בְּאֶלְפֵי וְדוֹד בְּרִבְבֵּיתִי. וַיַּחַר לְשְׂאוּל מְאֹד וַיִּרַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נָתַנוּ לְדוֹד רִבְבוֹת וְלִי נָתַנוּ הָאֶלְפִים וְעוֹד לוֹ אֵף הַמְּלוּכָה. וַיְהִי שְׂאוּל עוֹנֵן אֶת דָּוִד מִהַיּוֹם הַהוּא וְהַלְאָה. וַיְהִי מִמְּחַרְתּוֹ וַתִּצְלַח רוּחַ אֱלֹהִים רָעָה אֶל שְׂאוּל וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְדוֹד מְנַגֵּן בְּדוֹ כִּיּוֹם כִּיּוֹם וְהַחֲנִית בְּיַד שְׂאוּל. וַיִּטֵּל שְׂאוּל אֶת הַחֲנִית וַיֹּאמֶר אַפְּהָ בְּדוֹד וּבִקְרִי וַיִּסַּב דָּוִד מִפְּנֵי פְעֻמָּיִם"].

המזבח שהיה בארץ מצרים

לעיל נתבאר שלדעת רבי יהודה נבואת ישעיה על המזבח שבארץ מצרים

מקצה הארץ:

כובשם כל שעה, משום צניעות³.

"ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה":

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, "ובכל מקום מקטר מגש לשמי", אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום, שמעלה אני [כלומר הקב"ה] עליהם, כאילו מקטירים ומגשים לשמי. "ומנחה טהורה", זה הלומד תורה בטהרה, נושא אשה ואחר כך לומד תורה⁴.

"שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות":

ואמר רבי יוחנן, אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, שמעלה עליהם הכתוב כאילו עוסקים בעבודה.

נאמר, "וישלח שלמה אל חורם מלך צר לאמר פאשר עשית עם דודי אבי ותשלח לו ארזים לבנות לו בית לשבת בו. הנה אני בונה בית לשם ה' אלקי להקדיש לו להקטיר לפניו קטרת סמים ומערכת תמיד ועלות לבקר ולערב לשבתות ולקדשים ולמועדי ה' אקינו לעולם זאת על ישראל", ומכאן, שאף בזמן החורבן יש קרבנות.

ואמר רב הונא, "בני מרחוק", אלו גליות של בבל, שדעתן מיושבת עליהן כבנים. "ובנותי מקצה הארץ", אלו גליות של שאר ארצות, שאין דעתן מיושבת עליהן כבנות¹.

אמר רבי אבא בר רב יצחק אמר רב חסדא, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב: מצור במערב ועד קרטינגי במזרח, מכירים את ישראל, וזוכרים את כבודם הראשון, ואין מכבידים עליהם את עולם, ומכירים את אביהם שבשמים, שמאמינים בקב"ה ולא בעבודת כוכבים. ומצור כלפי מערב, ומקרטינגי כלפי מזרח, אין מכירים את ישראל, ולא את אביהם שבשמים.

ומה שנאמר, "כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים" ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות", אין הכוונה שמכירים את אביהם שבשמים בכל מקום, אלא שקוראים אותו אקי האקים². [את הכתוב הזה ביאר רב לרב שימי בר חייא, כשהקשה עליו ממנו, וקודם שרב ענה, הוא שאלו, האם אתה שימי. י"מ שכוונתו לומר, וכי חכם גדול כמוך יקשה לי דבר כזה, שקל ליישבו. וי"מ ששאלו אם הוא שימי, כי רב לא ראה מי הוא משום שרב לא היה זוקף עיניו, אלא

הוספות

¹ רש"י פירש, שדעת בני מיושבת עליהם יותר מבנות. ויתכן שישוב הדעת האמור כאן הוא ישוב הדעת בלימוד התורה, שבכל היא המקום שאלו גלתה התורה כמבואר בכמה מקומות, ודומה היא לבנים, שהם לומדי התורה, ובזכות התורה יחזרו תחילה. ושאר גלויות אינם מקום תורה, ודומות הן לבנות, שאינן לומדות תורה.

² כלומר יודעים את שמו אבל אין יראים ממנו. [רבינו גרשום].

³ ורצו לנהוג במדה זו רב יוסף ורב ששת תלמידיו ונעשו סגי נהורין. [רבינו גרשום].

⁴ בפרק קמא דקידושין איכא למאן דאמר איפכא, ואמרינן, לא פליגי, הא לן והא להו. [תוס].

נִיחוּחַ לַה"י. וכן נאמר בעולת העוף, "עֲלֵהּ
הוא אִשָּׁה רַיִת נִיחוּחַ לַה"י. וכן נאמר
במנחות, "אִשָּׁה רַיִת נִיחוּחַ לַה"י. ללמדך,
שאחד המרבה, ואחד הממעט, שווים הם
לעשות נחת רוח לה', ובלבד שיכוונו לבם
לשמים. [כן מבואר במשנה].

ב. נאמר, "מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֶבֶד [עבודת
הקרבנות בין] אִם מְעַט [היא ובין] וְאִם הַרְבֵּה
[היא, כי בכל אופן] יֵאָכֵל [כלומר יקבל שכר
שווה]", ללמדך שאחד המרבה ואחד
הממעט שווים הם לעשות נחת רוח לה',
ובלבד שיכוונו לבם לשמים. [כן ביאר רבי
זירא].

ג. נאמר, "בְּרִבּוֹת הַטּוֹבָה [כלומר כשתתרבה
עבודת הקרבנות] רַבּוּ אוֹכְלֶיהָ [הכהנים] וּמָה
פְּשָׁרוֹן לְבַעְלֶיהָ [לקב"ה] כִּי אִם רְאוּתָּ עֵינָיו
[כלומר לקב"ה אין הבדל בין הרבה למעט אלא
הכל תלוי בכוונה של המקריב המתכוון
לטובה]". [כן ביאר רב אדא בר אבהו].

אמר רבי שמעון בן עזאי:

בוא וראה, שלא נאמר בכל פרשת
הקרבנות, לא "א-ל", ולא "אקים", אלא
"ה'", שלא ליתן פתחון פה לבעל דין
לחלוק. [שאם היה השם כתוב בכמה
אופנים, היו אומרים, הרבה רשויות הן, כל
אחת שם אחר, וכל אחד ציוה על קרבן

לדעת רב גידל אמר רב – הכוונה לקרבנות¹
שמקריב מיכאל השר הגדול על המזבח
הבנוי בשמים.

ולדעת רבי יוחנן – הכוונה לתלמידי
חכמים, העסוקים בהלכות עבודה,
שמעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש
בימיהם והקריבו קרבנות.

נאמר, "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת
ולאִשִּׁים וְלַמְלוֹאִים וְלַזִּבְחַת הַשְּׁלָמִים":

לדעת ריש לקיש – יש ללמוד מכאן, שכל
העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה
חטאת ואשם.

ולדעת רבא – יש ללמוד מכאן, שכל העוסק
בתורה, אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא
חטאת ולא אשם².

אמר רבי יצחק: כל העוסק בתורת חטאת,
כאילו הקריב חטאת, שנאמר "זאת תזרזר
החטאת", וכל העוסק בתורת אשם, כאילו
הקריב אשם, שנאמר "זאת תזרזר
האִשִּׁים".

אחד המרבה ואחד הממעט
ובלבד שיכוון את לבו לשמים

א. נאמר בעולת בהמה, "עֲלֵהּ אִשָּׁה רַיִת

הוספות

¹ מדרשים חלוקים הם מה הוא מקריב. יש מי שאומר נשמותיהם של צדיקים. ויש מי שאומר כבשים של אש. ולפי זה שיש
קרבת גם בזמן החורבן יש להבין מה שאומרים בשמונה עשרה בעבודה, ואשי ישראל [=אנשי ישראל כלומר נשמות צדיקים.
א"י מלשון אש, כלומר כבשים של אש שקרבים על ישראל], ותפלתם, מהרה באהבה תקבל ברצון. ויש אומרים דקאי אדלעיל,
והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, כלומר השם את עבודת הקרבנות שבטלה. [מהתוס'].
² העירוני להוסיף – כי התלמוד תורה מכפר על העוונות.
³ ראית כתיב.

[אחר].

"לְרִצְנֶכֶם תִּזְבְּחֶהוּ".

ונאמר בשור הגס, אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ" ובעוף הדק, "אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ", ובמנחה, "אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ", לומר לך, אחד המרבה [להביא קרבנות], ואחד הממעט, ובלבד שיכוין את לבו לשמים.

ושמא תאמר, לאכילה הוא צריך, תלמוד לומר, "כִּי לִי כֹל חֲתוּ יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלְפֵי. יִדְעֵתִי כֹל עוֹף הָרִים וְזִיז שְׂדֵי עַמְדֵי. [אם אֶרְעֵב לֹא אִמְרָ לָךְ כִּי לִי תֵבֵל וּמִלְאָה]¹. האוכל בָּשָׂר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אֲשַׁתֶּה", לא אמרתי אליכם זבח, כדי שתאמרו, נעשה רצונו [להקריב לו], ויעשה רצונו, [כלומר, אל תאמרו שהקב"ה צריך לקרבנות, ובכך שניתן לו צורכו, נשחדו, ויעשה צורכנו, כי באמת] לא לרצוני אתם זובחים, [שאינן לקב"ה הנאה וצורך בכך], אלא לרצונכם אתם זובחים, [לקיים את המצוות ותהא לכם כפרה בכך], שנאמר,

מתעסק בקדשים

שני כתובים מלמדים, שאין עבודת הקרבנות כשרה, אלא במתכוון לה, ולא במתעסק, כגון, אם בא לחתוך דבר אחר, ושחט בהמת קדשים בלא כוונה הרי זה פסול.

פסוק א' – "וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי ה'", מלמד שיש לשחוט לשם שחיטת בן בקר, להוציא מתעסק בדבר אחר ושחט.

פסוק ב' – "וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַה' לְרִצְנֶכֶם תִּזְבְּחֶהוּ", מלמד שתהא השחיטה מרצון, כלומר מדעת, להוציא מתעסק בדבר אחר ושחט.

ומאחר ששנה הכתוב דין זה, למדנו שהדבר מעכב, ואם נשחט הקרבן שלא בכוונה לשחטו הרי זה פסול.

סליק פרק הרי עלי עשרון וכל מסכת מנחות

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו

הוספות

¹ כאן העתקתי את ארבעת הפסוקים הללו כפי סדרם בתהילים, אולם בגמרא הביאו תחילה את הכתוב המוקף בסוגרים [], ואחר כך את שלושת הפסוקים האחרים.